

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 45

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΕ'—ΚΘ'

Κείμενον: Β. de Montfaucon,

Μετάφρασις - Σχόλια

ΑΛΕΞ. Δ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ (ΟΜΙΑ. ΚΕ')

Θεολόγου

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΟΜΙΑ. ΚΣΤ'—ΚΘ')

Θεολόγου - Φιλολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰς τὴν Γένεσιν ὀμίλια ΚΕ'	9	(113)*
Εἰς τὴν Γένεσιν ὀμίλια ΚΣΤ'	31	(136)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὀμίλια ΚΖ'	49	(156)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὀμίλια ΚΗ'	70	(180)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὀμίλια ΚΘ'	85	(198)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	113	

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοιχίας σελίδας τοῦ κευμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

230 ΛΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

«Ο ΝΩΕ ΔΕ ΗΤΟ ΚΛΑΚΟΣΙΩΝ ΕΤΩΝ ΟΤΑΝ ΕΛΑΒΕ ΧΩΡΑΝ
Ο ΚΑΤΑΚΛΗΜΟΣ ΗΨΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΗΝ».¹

Πάλιν επιθυμῶ νὰ καταπακτώ μὲ τὴν ὑπόθεσιν, διὰ τὴν ὁποίαν ὀμίλησα προηγουμένως εἰς τὴν ἀγάπην σας, καὶ νὰ ἀναφέρω πάλιν τὴν ἱστορίαν, τὴν σχετικὴν μὲ τὸν δίκαιον Νῶε. Εἶναι δὲ μεγάλος ὁ πλοῦτος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, καὶ πρέπει νὰ σας προσφέρωμιν ἀπὸ αὐτὸν μεγάλο κέρδος, ἀφοῦ ἐξετάσωμιν τὰ πάντα σιγά-σιγά καὶ ἴδωσιν μᾶς ἐπιτρέπουσιν αἱ δυνάμεις μας. Ἐ "Ὅμως ἐντείνετε, παρακαλῶ, τὴν προσοχὴν σας, ὥστε νὰ μὴ σὰς διαφύγη κανένα ἀπὸ τὰ νοήματα, ποῦ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὸ κεῖμενον. Κατ' ἀρχὴν δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσω εἰς τὴν ἀγάπην σας μέχρι ποίου σημείου ἐσταμάτησεν ἡ προηγουμένη διδασκαλία μας, ὥστε ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖον ἀφοῦ ἀρχίσωμιν πάλιν τὸν λόγον σήμερον, νὰ συνδέσωμιν² ἔτσι αὐτὰ, ποῦ θὰ εἴπωμιν τώρα, μὲ ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν λεχθῆ. "Ἔτσι θὰ γίνωσιν οὐκ οὐλοσύνητα εἰς εἰς καὶ ὄσα λέγομεν τώρα. Ποῦ λοιπὸν ἐτελείωσεν ἡ διδασκαλία μας; «Ἔπει», λέγει, «ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Νῶε: Εἰσελθε μετὰ τῆς οἰκογενείας σου εἰς τὴν κιβωτὴν, διότι σὲ εἶρον δίκαιον ἐνώπιόν μου εἰς τὴν γενεάν σου ἀπὸ τὰ καθάρὰ δὲ ζῶα νὰ εἰσαγάγῃς μαζί σου ἀνὰ ἑπτὰ ζεύγη ἑξ ἑκάστου εἴδους, C ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα δὲ ζῶα ἀνὰ δύο ζεύγη.³ Διότι μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ ἡμέρας θὰ ἐπιφέρω κατακλιισμόν εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμερῶν καὶ θὰ ἐξαφανίσω ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ὅλην τὴν δημιουργίαν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησα, ἀπὸ ἀνθρώπου μέχρι ζώου. "Ἐπράξε δὲ ὁ Νῶε ὅσα εἶπε τὸν διέταξε Κύριος ὁ Θεός».⁴ Εἰς αὐτὸ τὸ ση-

1. Γεν. 7, 6.
2. Ἡ σύνδεσις τοῦ νέου μὲ τὰ προηγουμένα ἀποτελεῖ διὰ τὸν Χρυσοστόμην δασικὴν παιδαγωγικὴν ἀρχὴν, τὴν ὁποίαν τηρεῖ πιστῶς.
3. Ἐν τῷ κευμένῳ τοῦ Χρυσοστόμου παραλαμβάνεται ἡ φράσις τῶν Ο' «ἀρσεν καὶ θῆλυ», ὅς καὶ ὁλόκληρος ὁ θεὸς αὐτῶν.
4. Γεν. 7, 1-6.

μείον, αφού έφθασεν ο λόγος διεκόφθημεν την διδασκαλίαν. Ίσως δέ θα ένθυμήσθε και έσείς οι Ίδιοι, ότι διεκόφθημεν, όταν είπαμεν εις την άγίαν σας την αίτιον, ένεκα τής όποίας διέταξε να είσασθούν εις την κιβωτόν από τά καθαρά μόν άνά έπτά ζεύγη, από τά άκάθαρτα δέ ανά δύο. Έλα λοιπόν σημερον να άσχαληθώμεν, με άκείνα, τά όποία άνευγώσθησαν άκολούθως, D και να ίδωμεν τι μάς διηγείται ή Άγια Γραφή, μετά την είσοδον του Νώε εις την κιβωτόν. Διότι τώρα, περισσότερον από κάθε άλλην φοράν, πρέπει να έπ.δεικνύωμεν ύπερβολικά μεγάλην φροντίδα, ότε, ένεκα τής περιόδου τής νηστείας, άπολαμβάνομεν συνεχώς τής τόσοσ εύχάριστης συναντήσεώς σας, και έχομεν άπαλλαγή από την άπόλυσιν τής πολυφοβίας, και δυνάμεθα να προσέχωμεν με άκρίβειαν τά λεγόμενα, έχοντες την σκέψιν εις κατάστασιν έτοιμότητος. E Είναι άνάγκη, λοιπόν, να είπωμεν από που ήρχισε σημερον ή άνάγκη. «Ο Νώε δέν, λέγει, ήτο έξακοσίων έτών, όταν ο κατακλυσις έπραματοποιήθη επάνω εις την γήν».

Προσέχετε, παρακαλώ, να μη προσπεράσωμεν τυχαίως τους λόγους αυτούς, διότι τά όλγια αυτά λόγια έχουν μέσα τους κρυμμένον κάποιον πλούτον. Έάν δέ θα έντεινωμεν την προσοχήν μας, θα δυνηθώμεν να μάθωμεν καλώς από αυτά και την ύπερβολικην φιλονηρωσίαν του Δεσπότου και την μεγάλην έντασιν τής ανθρώπινης καρδίας τής έποχής εκείνης. «Ο Νώε» λέγει, «ήτο έξακοσίων έτών». Δέν μάς άμείλει τυχαίως διά τόν αριθμόν τών έτών του δικαίου, ότε μόνον διά να μάθωμεν πόσων έτών ήτο ο Νώε, 231 Α άλλ' επειδή προηγουμένως μάς άμείλησεν ή Άγια Γραφή, λέγουσα ότι «ο Νώε ήτο πεντακοσίων έτών»⁵. Με την γνωστοποίησιν δέ του αριθμού τών έτών εις ήμάς, τότε άμείλησε διά την μεγάλην ροπήν τών ανθρώπων πρós την κακίαν και διά τό ότι ο νοός του ανθρώπου ρέπει σταθεράς πρós τά πονηρά από την νεότητά του. Διά τότο είπεν ο Θεός, «Δέν θα παραμείνη τό πνευμά μου διά παντός εις τους ανθρώπους αυτούς, διότι είναι πλήρεις σαρκικών φρονημάτων»⁶, προλέγων εις αυτούς την ύπερβολικην του άγνοήσθησιν. Έπειτα διά να τους δώση άρκετόν καιρόν να διορθωθούν και να άποφύγουν να λάθουν πείραν τής άγα-

5. Η περίοδος τής νηστείας διά τόν Χριστότομο έην ήτο χρόνος πνευματικής δραστηριότητος, άλλή περίοδος πνευματικού αναταραξού και μαλακίας τής Άγίας Γραφής.

6. Γεν. 6, 3B.

7. Γεν. 6, 3.

νακτησεως, λέγει: «Θά διαρκή δέ ή ζωή των έκατόν έικοσι έτη»⁸. Τούτο έλέχθη αντί του «θα μακροβιωσω άκόμη ύστερα από τά πεντακόσια έτη». B Δέν έπαυσε δέ ποτέ ο δικαίος αυτός κατά την διάρκειαν των πεντακοσίων έτών τής ζωής του, διά τής φιλικής του συμπεριφορας, να καλή εις ύπόμνησιν και να παρατρύνη άλλους, ώστε να άπομακρυνθούν από την κακίαν και να ήσαν εις την άρετήν, έάν θα ήθελον να άκούσουν. Παρά ταύτα όμως λέγει: «και τώρα ύπόσχομαι να μακροβιωσω άκόμη έκατόν έικοσι έτη, ώστε, εάν θα χρησιμοποιήσουν, όπως πρέπει, τόν έν τώ μεταξύ χρόνον, και την κακίαν να άποφύγουν και την άρετήν να δεχθούν». Και δέν ήρκέσθη μόνον εις τόν ύπόσχεσιν των έκατόν έτών. C Άλλά είδε έντολήν εις τόν δικαίον να κατασκευάση κιβωτόν, ώστε και ή παρουσία και κιβωτού να παρέχη εις αυτούς νέαν ίσχυρόν ύπόμνησιν και κανένας να μη άγνοή τό μέγεθος τής τιμωρίας, ή όποια έπρόκειτο να άκολουθήση. Αυτή δέ ή τόσοσ μεγάλη φροντίς, ή καταβαλλόμενη από τόν δικαίον εκείνον, που έφθασεν εις την μεγαλύτεραν κορυφήν τής τελειότητος, διά την κατασκευήν τής κιβωτού, ήτο άρκητή να θάλη εις άγωνίαν και φόβον τους λογικούς ανθρώπους και να τους πείση να εξεμεινάσουν τόν τόσοσ πρῶον και φιλονηρωτικόν Δεσπότην. Διότι, εάν εκείνοι οι άδάσκαλοι, τους Νινευίτας έννοώ⁹ Είναι άνάγκη να θυμηθώμε πάλιν τους Νινευίτας, ώστε διά του τρόπου αυτού να τονισθῃ περισσότερο και ή ύπερβολική κακία αυτών και ή μεγάλη σύγχυσις εκείνων. D Διότι ο Κύριός μας κατά την φοβράν εκείνην ήμέραν εις κρίσεως, άδηγών εις τό μέσον τους δικαίους και τους άδικούς δούλους, γράζει έτσι την καταδικαστικήν άπόφασιν, όταν θα άποδειχθῃ ότι εκείνοι, οι όσαιοι ήπιοκλήθησαν με τά αυτά χαρίσματα και άπέλαυσον των Ίδιων άγαθών, όμως δέν έπέδειξαν την Ίδιαν άρετήν.¹⁰ Πολλάκις δέ κάνει συγκρίσεις μεταξύ τών άνισών, διά να έπιβάλη μεγαλύτεραν την τιμωρίαν εις όσους έχουν δείξει άδιαφορίαν. Διά τότο και εις τό Εύαγγέλιον λέγει: «Άνδρες Νινευίται θα άναστηθούν κατά την ήμέραν τής κρίσεως μαζί με την παρούσαν γενεάν και θα κατακρίνουν αυτήν, διότι μετενόησαν

8. Γεν. 6, 3.

9. Το νόημα τού άμείλησθαι δέν διακρίνεται. Τότε σημαίνει είτε διότι ο Χριστότομος έπίσταται να είναι μάλλον σημαντικότερον, είτε διότι οι κατακρινόμενοι είνε άμείλιτοι παρέλειψαν κάτι. Έπει και τό κιαυτότερον.

10. Ματθ. 23, 31-36.

μέ το κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ, ἐνῷ ἐδῶ ὑπάρχει περισσότερά ἀποκάλυψις τῆς ἀληθείας ἀπὸ ἐκείνης τοῦ Ἰωνᾶ.¹¹ Ἐ Δι' αὐτῶν διδάσκει ἐν συντομίᾳ, ὅτι οἱ δάρδαροι, οἱ ὅποιοι δὲν ἀπῆλθον οὐδεμίᾳ ἰδιαιτέρᾳ φροντίδι, δὲν ἤκουσαν προφητικᾶς διδασκαλίας, δὲν ἀντίκρισαν ἀποκαλυπτικὰ σημεῖα, δὲν εἶδον θαύματα, οἱ ὅποιοι ἤκουσαν τὴν διδασκαλίαν ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος εἰσαυθὶ ἀπὸ τοῦ ναυάγιου, καὶ ἡ ὁποία ἦτο δυνατόν νὰ δημιουργήσῃ εἰς αὐτοὺς μεγάλην ἀπόγνωσιν καὶ νὰ τοὺς δῆλῃ εἰς ἀμηχανίαν, ὥστε καὶ νὰ ἀπαρτίθωσιν τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ὅμως οὐκ ἴδοντες δὲν περιεφρόνησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Προφήτου,¹² Ἄ ἄλλὰ καὶ εἰς τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀφοῦ ἐγκατελείφθησαν, ἐπέδειξαν τόσον ἐντιμὴν καὶ ἀκριβῆ μετάνοιαν, ὥστε νὰ ἀνοκαλέσων τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δεσποτοῦ.¹³ Αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, θὰ καταδικάσων¹⁴ αὐτὴν τὴν γενεάν, ἡ ὁποία ἀπῆλθεν τόσῃ φροντίδι, ἡ ὁποία ἀνετρέφθη μὲ τὰ διδάλα τῶν προφητῶν, ἡ ὁποία βλέπει καθημερινῶς ὑπερφυσικὰ σημεῖα καὶ θαύματα. Ἐπειτα, διὰ νὰ δεῖξῃ καὶ τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς ἀπιστίας αὐτῶν καὶ τὴν ἀνεκφάστον εὐγνωμοσύνην ἐκείνων, προσέθεσεν ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ, ἐνῷ ἐδῶ ὑπάρχει μεγαλύτερα ἀποκάλυψις ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Ἰωνᾶ. Ἐκείνοι μὲν, λέγει, ὅταν εἶδον ἕνα σῆμα ἀνθρώπου, τὸν Ἰωνᾶν, καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ ἐδέχθησαν καὶ τελείαν ἐπέδειξαν μετάνοιαν. Β Αὐτοὶ ὅμως, βλέποντες πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὸν Ἰωνᾶν, καὶ αὐτῶν τὸν δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος νὰ συναστρέφεται μαζί τῶν καὶ καθημερινῶς νὰ πραγματοποιῶνται τόσα καὶ τέτοια θαύματα, νὰ καθορίῃ λεπρούς, νὰ ἀνοσσοῦν νεκρούς, νὰ τελειοποιῇ τὰ ἀτελεῖ ζῶα τῆς φύσεως, νὰ ἐκδικῆ τοὺς δαίμονας, νὰ βροσιπύῃ τὰ νοσήματα, νὰ παρέχῃ μὲ πολλὴν ἐξουσίαν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων, ὅμως δὲν ἐπέδειξαν οὐτὴ τὴν ἴδιαν πίστιν μὲ τοὺς δαρδάρους.

Ἄλλὰ, ὡς ἐπανελάωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, διὰ νὰ γνωρίσῃς καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀγνωμοσύνης αὐτῶν καὶ τὴν ἐπίποτον εὐγνωμοσύνην τῶν Νινευιτῶν. C Ὅτι δηλαδὴ, ἐκείνοι μὲν, ἂν καὶ περιορίσθησαν εἰς διάστημα τριῶν ἡμερῶν, δὲν ἐγκατέλειπον ἔτσι τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας

11. Ματθ. 12, 41.

12. Ἰωνᾶ 3, 1-10.

13. Οἱ θάνατοι δὲν θέ γίνων κριστοί, δὲν θέ ἀπαρτίθωσιν καρὶ ὄντων ἄλλων, ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη τῶν θὰ μαρτυρῆ περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἀποφάσεως τοῦ Κυρίου. (Ἠβραϊκ. 12, 26).

των, ἀλλὰ ἀφοῦ ἔσπευσαν πρὸς τὴν μετάνοιαν καὶ ἀπὸ τὰ σφάλματά των ἀπηλλάγησαν καὶ τοὺς αὐτοὺς τῶν Ἰβαν ἀξίους τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Κυρίου. Αὐτοὶ ἐδῶ ὅμως, ἂν καὶ ἔλαβον προσεμίαν ἑκατὸν ἔκοι ἐτῶν διὰ νὰ μετανοήσων, δὲν ἐκέρδησαν ἐξ αὐτοῦ τίποτε περισσότερον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, βλέπων τὴν ὑπερβολικὴν τους κακίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξώκειλαν, ἐπιφέρει ταχέως τὴν διορθωτικὴν τιμωρίαν εἰς αὐτούς, ἀφοῦ ἐξεβίωσεν καὶ ἐξηφάνισεν τὴν πονηρίαν τῆς κακῆς ζώης αὐτῶν.¹⁴ D Διὰ τοῦτο λέγει: «Ὁ Νῶε δὲ ἦτο ἐξακοσίων ἐτῶν, ὅταν ἐπραγματοποιήθῃ ὁ κατακλυσμός ἐπάνω εἰς τὴν γῆν». Προηγουμένως ἐμάθαμεν, ὅτι ἦτο πεντακοσίων ἐτῶν, ὅταν ἐξεδηλώθῃ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προειδοποίησις τῆς τιμωρίας. Ὅταν δὲ ἐγένεν ὁ κατακλυσμός, ἦτο ἐξακοσίων ἐτῶν. Παρενεβλήθησαν ἐν τῷ μεταξύ περὶ τοῦ ἑκατὸν ἔτη. Καὶ ὅμως αὐτοὶ οὐδέν ὠφέληθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἑκατὸν ἐτῶν, ὅτι ἂν ἐδίδασκοντο πολλὰ ἐκ τῆς κατασκευομένης ὑπὸ τοῦ Νῶε κιβωτοῦ. Ὅπως ὅμως θὰ θελήσῃ κάποιος νὰ μᾶθῃ, διὰ ποῖον λόγον ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῶν ἑκατὸν ἔκοι ἐτῶν; Ἐ ἀφοῦ εἶπεν «ἑκατὸν ἔκοι ἔτη θὰ διαρκῆσῃ ἡ ζωὴ σου» καὶ ἀφοῦ ὑπεσχέθῃ ὅτι τόσον χρόνον θὰ μακροβιωήσῃ; Καὶ αὐτὸ δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς μεγάλη ἀπίστωσις τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐπειδὴ εἶδον αὐτοὺς καθημερινῶς νὰ ὑποπίπτουν εἰς ἀσυγχώρητα ἁμαρτήματα καὶ οὐκ ἴδοντες νὰ μὴ καρδίζων τίποτε ἀπὸ τὴν ἄπειρον μακροθυμίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεγαλύνων τὰς πληγὰς, διὰ τοῦτο ἐσυντόμισεν τὸν χρόνον, διὰ νὰ μὴ καταστήσῃ αὐτοὺς ὑπερβίονους διὰ μεγαλύτεραν τιμωρίαν. Θὰ εἴπῃ κάποιος: «Καὶ ποῖα τιμωρία ἦτο μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὴν;» Ὑπάρχει, ἀγαπητέ, καὶ μεγαλύτερα, καὶ φοβερότερα, καὶ διαρκῆς. Εἶναι ἡ τιμωρία τῆς μελλούσης ζωῆς. Τὸ ὅτι ὅμως δὲν θὰ διαφύγουν ἐκείνην τὴν τιμωρίαν, ὅσοι θὰ δοκιμασθῶν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν.¹⁵ Α ἄλλὰ θὰ ὑποστούν ἑλαφρότερον τιμωρίαν, ἐξ αἰτίας αὐτῶν ποὺ συνέθησαν ἐδῶ, μετρίως τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων τῆς μελλούσης ζωῆς, ἔκουσε τοῦ Χριστοῦ ὅταν ὁμιλῆ καὶ θεωρῆ δυστυχισμένην τὴν Βηθσαϊδᾶ. «Ἄλλοιμονον», λέγει, «εἰς ἐσέ, Χωροζεῖμ.¹⁶ Ἄλλοιμονον εἰς ἐσέ, Βηθσαϊδᾶ, διότι ἐάν ἐγένοντο εἰς τὰ Σάδομα¹⁷ τὰ θαύματα, τὰ ὅποια ἐγένων εἰς ἐσέ, θὰ εἶχον μετα-

14. Α' Κορ. 5, 7-8.

15. Εἰς τὴν Κ. Δ. γράφεται «χωροζεῖμ».

16. Εἰς τὴν Κ. Δ. γράφεται «ἐν τῷ ὄρει καὶ Σάδομα».

νοήσει πρὸ πολλοῦ, μὲ σάκκον καὶ σκόνην.¹⁷ Διὰ τοῦτο αἴς λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θὰ εἶναι εὐαφροτέρη ἢ τειρωρία διὰ τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα παρὰ δι' ἐσᾶς.¹⁸

Βλέπεις, ἀγαπητέ, πῶς ἔδειξε μὲ τὴν λέξιν ἀνεκτότερον, ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐδῶ ἐτιμωρήθησαν τόσο σκληρὰ καὶ οἱ ὅποιοι ἠπέμειναν τὸν ἀγνωστὸν καὶ πρωτοφανῆ ἐκείνου ἐμπρησμόν, θὰ ὑποστοῦν καὶ ἐκεῖ κάποια τιμωρίαν, Β ἢ ὅποια ὁμως θὰ εἶναι εὐαφροτέρα, διότι ἐδῶ προκαταβολικῶς ἔλαβον πέραν τῆς τόσο μεγάλης ἀγανακτικῆς; Ὡς ἀγαθός, λοιπὸν, καὶ φιλόφρωνος Κύριος, βλέπων τὸ ἀμετανόητον αὐτῶν, θουνοτόμισε τὸν χρόνον, τὸν ὅποιον ὑπέσχετο νὰ μακροθυμήσῃ, διὰ νὰ μὴ καταστήσουν τοὺς αὐτοὺς τῶν ὑπευθύνους μεγαλυτέρας τιμωρίας, πράττοντες μεγαλυτέρα ἀμαρτήματα. Διότι, ὅπως, συμβαίνει νὰ ἀνακαλῆ τὰς ἀποφάσεις του δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐκφράζουν τὴν εὐγνωμοσύνην τους πρὸς τὸν Θεόν, ἔνεκα τῆς φιλανθρωπίας του, καὶ ὅταν μεταβάλλονται τοὺς δέχεται καὶ τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἐπιεικῆ τιμωρίαν, εἶσι πάλιν ἀνακαλεῖ τὰς ὑποσχέσεις του, C ὅταν ὑπόσχεται νὰ προσφέρῃ ἢ ἀναθὰ ἢ προθεμίαν μετανοίας, ἐφ' ὅσον θὰ ἴδῃ αὐτοὺς νὰ εἶναι ἀνάξιοι τῆς εὐεργεσίας. Διὰ τοῦτο καὶ διὰ τοῦ προφήτου ἔλεγε: «Θὰ ἀναγγέλω τελικὰ εἰς τὰς βασιλείας καὶ τὰ ἔθνη, τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν εὐίμωσιν. Ἐάν θὰ μετανοήσουν, θὰ μετανοήσω καὶ ἐγὼ δι' ὅσα εἶπον νὰ πράξω εἰς αὐτούς». ¹⁹ Καὶ πάλιν, «εἰς τὰ ἔθνη καὶ τὰς βασιλείας θὰ ὁμιλήσω τελικὰ διὰ τὴν ἀνοσοδόμησιν. Καὶ ἐάν θὰ ἀμαρτήσουν, θὰ ἀλλάξω γνώμην καὶ ἐγὼ, δι' ὅσα ὑπέσχεθην νὰ πράξω εἰς αὐτούς». ²⁰ Εἶδες, πῶς λαμβάνει τὰς ἀφορισμὰς ἀπὸ ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν ὅποιαν ἐπιδεικνύει πρὸς ἡμᾶς; Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ τώρα συντομεῖει τὸν χρόνον τῆς μακροθυμίας, ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησαν, ὅπως ἔπρεπε, τὴν παρᾶσιν τοῦ χρόνου. D Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγε πρὸς ἐκείνους, ποῦ εἶναι ἀνοήθητοι καὶ δὲν ἀποδέχονται τὴν σωτηρίαν, ἢ ὅποια παρέχεται διὰ τῆς μετανοίας: «ἢ καταφρο-

17. Οἱ μετανοήσαντες ἔλαβον σάκκον εἰς τὴν περιβολὴν καὶ ἔσπετον ἄφρον εἰς τὴν καρδίαν, εἰς ἔνδειξιν πένθους.
18. Ματθ. 11, 21-22. Λουκ. 10, 10-14.
19. Ἱερ. 18, 7-8.
20. Ἱερ. 18, 9-10.

νοῖς τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀπομο-
νης καὶ τῆς μακροθυμίας, ἀγνοῶν ὅτι ἡ χρηστότης τοῦ Θε-
οῦ οὐ δὴγεί εἰς μετάνοιαν; Μὲ τὴν σκληρότητά σου δὲ καὶ
τὴν ἀμετανόητον καρδίαν συγκεντρῶνεις διὰ τὸν ἑαυτὸν
σου ὄργην κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὄργης καὶ τῆς ἀποκαλύψε-
ως τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ;» ²¹ Εἶδες, πῶς μᾶς εἰδω-
ξε μὲ σαφήνεια καὶ ὁ θαυμάσιος αὐτὸς διδάσκαλος τῆς οἰ-
κουμένης, ὅτι ὅσοι δὲν χρησιμοποιοῦν, ὅπως πρέπει, τὴν
μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, Ε ἢ ὅποια ἐχρηγήθη εἰς ἡμᾶς πρὸς
μετάνοιαν, καθιστοῦν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ὑπευθύνους διὰ με-
γαλύτερον καταδικὴν καὶ τιμωρίαν; Διὰ τοῦτο καὶ τώρα ὁ
φιλόφρωνος Θεὸς δηλώνει εἰς ἡμᾶς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν
τοῦ δικαίου, σχεδὸν ἀπολογούμενος καὶ δεκνύων τὴν αἰτί-
αν, διὰ τὴν ὅποιαν ἐπραγματοποίησε τὸν κατακλισμὸν πρὸ
τῆς συμπληρώσεως τῶν ἐτῶν (τῆς μακροθυμίας), καὶ λέ-
γει: «Ὁ Νῶε δὲ ἦτο ἐξακοσίω ἐτῶν». Διότι ἐκεῖνοι οἱ ὅ-
ποιοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀλλάξουν ζωὴν εἰς τὸ δίκαιον τῶν
ἐκατὸ ἐτῶν, τὶ θὰ ἔκερδιζον περισσότερας ἀμαρτίας; Δεκνύ-
ων δὲ τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν αὐτοῦ ²² A καὶ τὴν
ὑπερβολικὴν του ἀγάπην, δὲν παρέλιψε νὰ ἀναγγέλλῃ εἰς
αὐτοὺς πρὸ ἐπτὰ ἡμερῶν τὴν συμφορὰν τοῦ κατακλισμοῦ.
Τοῦτο δὲ, διὰ νὰ δείξουν κάποια ἀλλαγὴν, ἔστω καὶ πιε-
ζόμενοι ἀπὸ τὴν συντομίαν τοῦ χρόνου.

Παρατήρησε δὲ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ πῶς
ἐπρόθυμος κατὰ διαφορετικὸν τρόπον τὴν νόσον ²³ αὐτῶν,
ὡς πράττει ὁ ἄριστος ἰατρός. Ἐπειδὴ ἦσαν ἀθεράπευτα τὰ
τραύματα αὐτῶν, τοὺς ἔδωσε τόσο μεγάλην προθεσίαν,
ἐπιθυμῶν νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀγανακτικῆς
αὐτοῦ, ἐάν διὰ τοῦ μήκους τοῦ χρόνου θὰ συνηθάνοντο
τὴν κατὰστασιν των καὶ θὰ μετανοοῦσαν. Εἶναι συνήθεια
εἰς τὸν Θεὸν νὰ πράξῃ τὰς τιμωρίας, ποῦ πρόκειται νὰ
ἐπιβάλῃ, B μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μὴ τὰς ἐπιβάλῃ, ἐπειδὴ φρον-
τίζει διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Ὅποτε, ἐάν ἤθελε νὰ τὰς ἐπιβάλ-
ῃ, δὲν θὰ τὰς πρόελεγεν. Ἐπιτήρῃς ὁμως τὰς προλέγει,
ὥστε ἡμεῖς, ἀφοῦ μάθαμεν αὐτάς καὶ ἀφοῦ συμφωνοῦμεν
ἀπὸ τὸν φόβον, νὰ μεταβάλωμεν τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ
καὶ νὰ ἀκυρώσωμεν τὰς ἀποφάσεις του. Διότι τίποτε δὲν
εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν τόσο πολὺ, ὅσον ἡ ἱδική μας ἐπι-

21. Ρωμ. 9, 4-5.
22. Ἐνοεῖ τὴν θεοκρατίαν τῆς νόσου.

στροφή και ἡ ἐπάνοδος ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀρετὴν.²³ Παρατήρησε, λοιπὸν, πῶς ἐμεθόδευσε τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν, μὲ τὴν προσηφορὰν ἀρχικῶς τόσοῦ μεγάλης χρονικῆς προβλεψίας, διὰ τὰ μετανοήσασιν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶδεν αὐτοὺς νὰ εἶναι ἀνοήσοιτοι καὶ τίποτε νὰ μὴ ὠφελούντο ἀπὸ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου, C καὶ ἐνῶ ἔφθασαν, ὡς λέγει ὁ λόγος, εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ κατακλισμοῦ, προλέγει αὐτὸν πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ ἔτι πρὸ τριῶν, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς Νηκειῆτας. Τοῦμὲν δὲ νὰ εἶπω, ὅτι συνέβη αὐτῷ, ἐπειδὴ γνωρίζω τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, διότι καὶ εἰς τὸ διάστημα τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν θὰ διέφευγον τὴν δοκιμασίαν τοῦ κατακλισμοῦ, ἐὰν θὰ ἤθελον νὰ δείξουν πραγματικὴν μετάνοιαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν, οὕτε ἡ μεγάλη παράτασις τοῦ χρόνου, οὕτε ἡ συντόμως αὐτοῦ, ἠδυνήθη νὰ ἀναγκαστῆ τὴν κακίαν αὐτῶν, ἐπέφερε τὸν κατακλισμὸν κατὰ τὸ ἐξακοσιοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ Νῶε. D «Ὁ Νῶε δὲ», λέγει, «ἦτο ἐξακοσίω ἐτῶν, ὅταν ἐγένεν ὁ κατακλισμὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν».

Εἶδате, ἀγαπῆται, πόσον ἔγινεν ἀφορμὴ, διὰ νὰ ὠφελῶμεν, ἡ γνώσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν τοῦ δικαίου, καὶ τὸ πόσον ἐτῶν ἦτο, ὅταν ἐγένεν ὁ κατακλισμὸς; Ἐλαί, λοιπὸν, νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ὅσα ἐλέγχθησαν ἀκολούθως. Διότι, ὅταν ἤρχισεν ὁ κατακλισμὸς, λέγει: «Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Νῶε με τοὺς υἱοὺς τοῦ, τὴν σύζυγον τοῦ καὶ τὰς σύζυγους τῶν υἱῶν τοῦ εἰς τὴν κιβωτὸν, διὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὸ νερὸ τοῦ κατακλισμοῦ. Μαζὶ μὲ τὸν Νῶε εἰσῆλθον εἰς τὴν κιβωτὸν ἀπὸ ὅλα τὰ καθαρά καὶ ἀκάθαρτα πτηνὰ²⁴ καὶ ἀπὸ τὰ ἐρπετὰ ἀνὰ ἕν ζεύγος, ἀροσενκῶν καὶ θηλικῶν, ὅπως διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε». E Δὲν προσέθεσε τυχαίως τὸ «ὅπως διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε», ἀλλὰ διὰ νὰ αὐξήσῃ πάλιν τὸν ἐπαίνον τοῦ δικαίου, τονίζω, ὅτι τὰ πάντα ἔπραξεν ἔτσι, καθὼς διέταξεν ὁ Δεσπότης, καὶ ὅτι δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἐλέγχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς κείνον. «Καὶ συνέβη εἰς τὸ τέλος τῆς ἑβδόμης ἡμέρας», ὡς ὑπεσχέθη, λέγει, ὁ Κύριος καὶ ὁ κατακλισμὸς ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν γῆν, κατὰ τὸ ἐξακοσιοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς τοῦ Νῶε καὶ μάλιστα τὴν εἰκοστὴν ἑβδόμην²⁵ τοῦ δευτέρου μηνός.²⁶ Πα-

23. Ἰωάν. 15, 7.

24. Παραλείπεται διὰ κληρὸν τμήμα ἐκ τοῦ στίχου 7, 8.

25. Κατὰ τοὺς ἀπολογισμοὺς τοῦ ἑβραίου κειμένου ὁ κατακλισμὸς ἔγινε τὴν 17τῃ τοῦ μηνός (πρὸς. ἐρμηνεύει Ἀδ. Λαοστὸν). Κατὰ τὴν ἑσπερινὴν τοῦ Ἱερῆ Γνωστοπολοῦ ἔγινε τὴν 22α.

26. «Ὁι ἑβραῖοι εἶχον δύο ἑτη, τὸ θρησκευτικόν, τὸ ὅποιον ἤρχιζε

ρατήρησε τὴν ἀκρίθειαν τῆς Γραφῆς. Δὲν μᾶς ἀνέφερε μόνον τὸ ἔτος, κατὰ τὸ ὅποιον ἐγένεν ὁ κατακλισμὸς,²⁷ ἀλλὰ ἐφρονέυσε καὶ τὸν μῆνα καὶ τὴν ἡμέραν. Ἐπειτα, διὰ νὰ συμφωνήσῃ περισσότερο τοὺς μεταγενεστέρους μὲ τὴν διήγησιν καὶ διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν φόβον ἐξ ὧν συνεδρήσαν, λέγει: «Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐξέσπασαν ὅλα ἃ ἦναι τῆς ἀθύσου²⁸ καὶ ἦνοιξαν οἱ καταρράκται²⁹ τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπιπτε δὲ ἡ βροχὴ εἰς τὴν γῆν ἐπὶ σαράντα ἡμερῶν κτατα. Παρατήρησε μὲ πόσῃ συγκατάθεσιν ὁμιλεῖ καὶ τώρα ἡ Ἁγία Γραφή. Τὰ πάντα διηγείτο σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν. B Δὲν ἐνοεῖ, ὅτι ὑπάρχουν καταρράκται εἰς τὸν οὐρανόν. Προσπαθεῖ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ νοήματα διὰ τῶν γνωστῶν γλωσσικῶν ὄρων.³⁰ Ἀπλῶς θέλει νὰ εἶπῃ, ὅτι ὁ Κύριος διέταξε μόνον, καὶ ἀμέσως ἡ φύσις τῶν ὑδάτων ἐπειδάρχησεν εἰς τὸ πρῶταγμα τοῦ δημιουργοῦ καὶ κατέκλυσε ὅλον τὸν κόσμον, ἀφοῦ συνέρρευεν ἀπὸ πᾶσαν κατεῦθυσιν. Τὸ ὅτι δὲ διήρκασεν ὁ κατακλισμὸς σαράντα ἡμερῶν κτατα, καὶ τοῦτο εἶναι πάλιν μέγα δείγμα τῆς φιλανθρωπίας Αὐτοῦ. Διότι ἐπέθυμι, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀγάπης Του, ἔστω καὶ ἄλλοις ἐξ αὐτῶν νὰ ἀποφύγουν τὴν πλήρη καταστροφήν, δὲν σωρονισαθῶν, βλέποντες μὲ τὰ μάτια τους καὶ τὴν καταστροφήν τῶν ὁμογενῶν, καὶ τὴν πικυαλερίαν, ἣ ὅποια πρόκειται νὰ καταλάβῃ τοὺς ἰδίους.³¹ C Διότι ἦτο φυσικὸν κατὰ τὴν πρῶτην μὲν ἡμέραν νὰ κατακλυσθῆ, κατὰ τρόπον ἀφανῆ, ἕνα μόνον μέρος τῆς γῆς. Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν νὰ γίνῃ κάποια νέα προσθήκη. Ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν τρίτην, καὶ οὕτω καθέτης. Δι' αὐτὸ λοιπὸν παρτένει τὴν διάρκειαν τοῦ κατακλισμοῦ εἰς σαράντα ἡμέρας καὶ νύκτας, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρξῃ δι' αὐτοὺς κοίμησις ἀπολογίας. Διότι, ἐὰν ἤθελε καὶ διέτασσε, ἡδύνατο νὰ κατακλύσῃ τὰ πάντα

τὸν Μάρτιον, καὶ τὸ πολιτικόν, τὸ ὅποιον ἤρχιζε τὸν Ὀκτώβριον. Ἀρχαιότερον εἶναι τὸ πολιτικόν. Παρ' αὐτοῦ, κατὰ τοὺς περισσότερους ἐρμηνευτὰς, πρόκειται ἑναεσσα. Ἐπομένως ὁ κατακλισμὸς ἔγινε τὸν μῆνα Νοέμβριον» (Ἱερῆ Γνωστοπολοῦ. Ἰσθὸν. εἰς τὴν Γένεσιν 7, 10).

27. Δευτ. 33, 15.

28. Διὰ τὴν ὁμιλίαν ἡ βροχὴ τῆς καταρρακτιῶδους βροχῆς.

29. Ἐνῶ ἀνεκλύθη τὴν κατὰ τμήματα ἱστορικὴ-φιλολογικὴν μέθοδον ἐρμηνεύει τῆς Ἀντιοχείανθης σχολῆς ὁ Χρυσόστομος, ὁμοίως συχνὰ ἀναφέρεται διὰ τῆς ἀλληγορίας ἄλλα νοήματα ὑπερβῶν τῶν γλωσσικῶν ὄρων, διὰ τὸν ὅποιον ἡ Γραφή προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ ἀνοητοῦντας τὰ περι τῆς βίβλου πραγματικῶς. (Μελέτησθαι τὸν μῆθος Ἐρμηνείας).

30. Ἐὰν τὸν ἀμαρτωλὸν δὲν τὸν σωρονίσῃ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τοῦλάχιστον πρέπει νὰ τὸν συνείσῃ ὁ φόβος τῆς δικαίας τιμωρίας.

διά μιας. "Ὅμως ἐχορηγήσῃς τὴν τόσον μεγάλην χρονικὴν διάρκειαν ἐπιδεικνύων τὴν φιλανθρωπίαν Του. "Ἐπειτα λέγει: «Καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν⁸¹ ὁ Νῶε με τοὺς υἱοὺς του Σὴμ, Χαμ καὶ Ἰάφεθ καὶ τὴν σύζυγόν του καὶ τὰς τρεῖς συζύγους τῶν υἱῶν του εἰσῆλθεν εἰς τὴν κιβωτὸν. Μαζὶ του εἰσῆλθον καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀγρίων θηρίων.»⁸² Ὡς ὅπως ἀκριβῶς διέταξεν Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Νῶε. "Ὅταν, λέγει, ἤρχισεν ὁ κατακλιμαῖος, σύμφωνα με τὴν διαταγὴν τοῦ Δεσπότη, ὁ Νῶε εἰσῆλθεν εἰς τὴν κιβωτὸν μαζὶ με τοὺς υἱοὺς του, τὴν σύζυγόν του καὶ τὰς συζύγους τῶν υἱῶν του καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀγρίων θηρίων. "Τότε, λέγει, «ὁ Κύριος ἐκλείσεν ἀπ' ἔξω τὴν κιβωτὸν του».

Παρατήρησε καὶ ἐδῶ τὴν συγκατάθεσιν τῶν λόγων. "Ἐκλείσεν ὁ Θεὸς ἀπ' ἔξω τὴν κιβωτὸν αὐτοῦ, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι ἐτοποθέτησε τὸν δικαίον εἰς μεγάλην ἀσφάλειαν. Διὰ τοῦτο δὲ προσέθεσε τὸ «ἔξωθεν» εἰς τὸ «ἐκλείσεν», ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν εἰς τὸν δικαίον νὰ ἐλθῇ τὴν πραγματοποιουμένην πανωλεθρίαν καὶ ὑποφέρει καὶ αὐτὸς μεγαλύτεραν συντριβὴν. Ἐ διότι ἔστω καὶ ἀναλογιζόμενος μετὰ τὸν νόον του τὴν τρομαρὴν ἐκείνην θαλασσοταραχὴν καὶ φέρων εἰς τὴν σκέψιν του τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸν κοινὸν θάνατον ἄλλων τῶν ἀλόγων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κτηνῶν καὶ τὸν ἀφανισμόν, θὰ ἐλέγανεν, δολκλήρου τῆς γῆς, ὑψίστου ἀσυχυσίαν καὶ ταραχὴν. Διότι, ἔστω καὶ ἂν ἦσαν κακοὶ οἱ καταστρεφόμενοι, ὅμως αἱ ψυχὰ τῶν δικαίων συντριβῶν νὰ ἐπιδεικνύουν μεγάλην συμπάθειαν, ὅταν θὰ ἴδουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ τιμωροῦνται. Θὰ εὐρῆς δὲ κάθε ἓνα ἀπὸ τοὺς δικαίους καὶ τοὺς προφῆτας νὰ κἀνουν ἐντόνους παρακλήσεις ὑπὲρ αὐτῶν, 236 Ἀ ὅπως ἔπραξεν ὁ πατριάρχης.⁸³ Ἐ διὰ τὰ Σόδομα, ὅπως ἔλοι οἱ προφῆται ἔπραττον διαρκῶς.⁸⁴ Διότι ὁ μὲν εἷς ἐλέγεν: «Ἀλλοίμονον, Κύριε, ἐὼς καταστρέψεις τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ Ἰσραὴλ;» Ἄλλος δὲ λέγει: «Θὰ κάμῃς τοὺς ἀνθρώπους, ἂν τὰ φάρια τῆς θαλάσσης, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν ἀρχηγόν;»⁸⁵ Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὁ δικαίος αὐτός, καὶ χωρὶς νὰ ἐλθῇ, ἠσθάνετο ταραχὴν εἰς τὸ λαγόν καὶ σύγχυσιν εἰς τὴν σκέψιν, καὶ διὰ νὰ μὴ τοῦ δημιουργήσῃ μεγαλυτέ-

81. Ἔναι ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε.

82. Παραλείπεται ἡ λεπτομερὴς ἐκπαλιφία τῶν ὄντων ἐλεγχόμενα ἀνατόμου καὶ ἡ ὁποία ἐπέρχεται εἰς τοὺς ὄντες.

83. Πράττειται παρὰ τοῦ Ἀβραάμ. (Γέν. 18, 25).

84. Ἐξερκελὶ β, 8.

85. Ἄδων. 1, 14.

ραν συντριβὴν ἢ ὄψιν καὶ τὸ θέλημα τῆς καταστροφῆς, ἐκλείει αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτὸν, ὡσὸν εἰς δεσμωτήριον, ὥστε οὔτε νὰ ἐλθῇ τὰ συμβαίνοντα, οὔτε νὰ κυριευθῇ ἀπὸ δειλίαν. "Ἦτο δὲ φυσικὸν νὰ καταληφθῇ ἀπὸ ἀγωνίαν, μήπως καὶ αὐτὸς καταποντισθῇ, ὅταν θὰ ἔδρασε τὴν πλημμύραν τῶν ὑδάτων. Β' Ἐνδιαφερόμενος, λοιπὸν, ἐπ' αὐτὸν ὁ φιλανθρωπὸς Θεός, δὲν ἐπιτρέπει οὔτε νὰ ἴδῃ τὴν τρακμίαν τῶν ὑδάτων, καὶ τὴν γινομένην καταστροφὴν καὶ τὴν πανωλεθρίαν τῆς οἰκουμένης. "Ἐγὼ, δὲ, ὅταν σκεθῶ τὴν διαγωγὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ μέσα εἰς τὴν κιβωτὸν, ἐκπλήσσομαι καὶ θαυμάζω. Πάλιν ὅμως ἀποδίδω τὸ πᾶν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐκείνη νὰ τοῦ δυναμῶν τὴν σκέψιν καὶ νὰ κάμῃν τὰ δύσκολα εὐκόλαι, λέγε μου, πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ νὰ εἶναι κλεισμένος εἰς στήν ἔτσι, ὡσὸν εἰς κάποια φυλακὴν καὶ σκοτεινὸν δεσμωτήριον; C Λέγε μου, πῶς ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ εἰς τόσην ταραχὴν τῶν κυμάτων; Διότι, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ κατὰ ἓνα τρόπον ἀμφιβάλλου διὰ τὴν σωτηρίαν των, ὅταν θὰ ἴδουν τὴν ὀρμητικότητα τῶν κυμάτων, καὶ ἐνῶ εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸ πλοῖον, καὶ χραιομοιοῦν τὸ ἴστιον καὶ δέλπουν τὸν κυβερνήτην νὰ κάθῃται εἰς τὸ τιμόνι καὶ μετὰ τὴν ναυτικὴν τέχνην του νὰ ἀντιμετωπῇ τὰ ρεύματα τῶν ἀνέμων, τί δύναται νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὸν δικαίον αὐτόν; Διότι, ὡς εἶπον πρὸ ὀλίγου, εὐρισκόμενος εἰς τὴν κιβωτὸν, ὡσὸν νὰ ἦτο εἰς δεσμωτήριον, ἐπλευσέτο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἴδῃ οὔτε τὸν αὐρανόν. Οὔτε πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν ἠδύνατο νὰ στρέψῃ τοὺς ὀφθαλμούς, D ἄλλὰ ἦτο περιτριαιμένος ἐντός τῆς κιβωτοῦ, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἴδῃ τίποτε, τὸ ὅποιον θὰ ἠδύνατο νὰ βῶσῃ εἰς αὐτὸν κάποιαν παρηγορίαν. Διότι, ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι ταπεινῶν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν ξεσπᾶσῃ ἡ τρικυμία, εἶναι δυνατόν νὰ ἐνιοχυθοῦν ψυχικῶς κάπως, ὅταν στρέφουν τὰ βλέμματά τους συχνὰ εἰς τὸν αὐρανόν, ὅταν δέλπουν μίαν βουνοκορυφὴν, καὶ ὅταν παρατηροῦν ἀπὸ μακρὰν κάποιαν πάλιν. "Ἐὰν δὲ ἤθελεν εἶναι μεγάλη καὶ ἀνυπόφορη ἡ κακουχία, μέσα εἰς δέκα ἢ κατὰ τι περισσότερας ἡμέρας, ἠλαμνοῦν ὅλας ἐκείνας τὰς θλιβεῖς, ἀφοῦ ριφθοῦν ἐξω εἰς τὴν ἑρᾶν καὶ ἀφοῦ ἀναπαυθοῦν ὀλίγον, ὕστερα ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐκείνας κακουχίας καὶ τοὺς κινδύνους. E Ἐδῶ ὅμως τίποτε παρόμοιον δὲν συνέβαινε. Ἄλλὰ ἐπὶ ὀκτάκτηρον ἔτος κατοικοῦσαν εἰς τὸ νέον καὶ παρὰ ὅσον δεσμωτήριον, χωρὶς νὰ δύναται οὔτε ἀέρα νὰ ἀναπνεύσῃ. Διότι, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπνεύσῃ, ἐπ' ὅσον ἡ

κιβωτός ἦτο ἀπὸ παντοῦ κλεισμένη; Λέγει μου, πῶς ἄντεξε; πῶς διετηρήθη; Διότι καὶ ἐὰν εἶχον κατασκευασθῆ τὰ σώματά τους ἀπὸ σίδηρον ἢ ἀδάμαντα, πῶς ἠδυνήθησαν νὰ ζήσουν, χωρὶς νὰ ἀπολαμβάνουν οὔτε ἀέρα, οὔτε ἀνεμῶν, ἐκεῖνοι οἱ ὄποιοι ἐκ φύσεως ἔχουν κατασκευασθῆ νὰ ἔχουν μεγάλην ἀνάγκην, ὥστε τὰ ἀνθρώπινα σώματα νὰ ἀνανεώνουν τὸν ἀέρα; Καὶ οἱ ὄποιοι δὲν ἠδύνατο νὰ παρατηρήσουν τὴν θεὰν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ποικίλιαν τῶν ἀνθῶν τῆς γῆς; 237 Α Πῶς δὲν ἐτυφλώθησαν δέ, ἐφ' ὅσον ἐζούσαν ἐπὶ τὸσον καιρὸν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν; Καὶ ἐξουσιάζοντες νὰ κατανοήσωμεν αὐτὰ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν καὶ τοῦτο πρέπει νὰ κατανοήσωμεν δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ἀπρομηθέου τοῦ πύσμου νεροῦ, καθ' ὅν χρόνον ἐζούσαν μέσα εἰς τὴν κιβωτὴν; Καὶ διὰ νὰ ἀφήσω αὐτὰ, πῶς ἠδυνήθη νὰ ἀνεχθῆ ὁ δίκαιος αὐτὸς μὲ τοὺς υἱοὺς του καὶ τὰς συζύγους των τὴν συμβίωσιν μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, τὰ θῆρια καὶ τὰ ὑπόλοιπα κτήνη; Πῶς ὑπέφερε τὴν δυσωσίαν; πῶς ἠνέχετο τὴν συγκολληθῆναι μὲ αὐτὰ; Καὶ διατί λέγω ὅλα αὐτὰ; Πῶς ἠδυνήθησαν νὰ ἀντέξουν τὰ ἄλογα αὐτὰ ζῶα καὶ νὰ μὴ καταστραφούν, ὅταν ἦσαν φυλακισμένα εἰς ἓνα τόπον ἐπὶ τὸσον μακρὸν χρονικὸν διάστημα, χωρὶς νὰ θύναται, οὔτε νὰ κινήθων, οὔτε τὸν ἀέρα νὰ ἀπολαύσων; Β Γνωρίζετε δὲ πολὺ καλῶς, ὅτι καὶ τὴν ἰδικὴν μας φύσιν καὶ τὴν φύσιν τῶν ζῴων δὲν ἐμποδίζει τίποτε νὰ φθάσῃ καὶ νὰ καταστραφῇ, ὅταν εἰμεθα διαρκῶς καὶ μαζί κλεισμένοι εἰς ἓνα τόπον. Ἔστω κι ἂν ἀπολαμβάνωμεν τοῦ ἀέρος καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ἔλαθε τὴν δύναμιν ὁ δίκαιος αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν κιβωτὴν, διὰ νὰ διατηρηθῶν τὸσον χρόνον; Ἄπο ποθενὰ ἄλλου, παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποῖα δύναται νὰ καταρθώσῃ τὰ πάντα. Διότι αὐτὸ τὸ φαινόμενον τῆς κιβωτοῦ, νὰ περιφέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ ἔχη κυβερνήτην, καὶ νὰ μὴ καταποντίζεται ἀπὸ τὴν τάσιν ἀρμῆν τῶν ὀδάτων, C δὲν εἶναι ἔργον τῆς θείας ἐνεργείας; 38 Δὲν δύνασαι δὲ νὰ εἴπῃς, ὅτι εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ πλοίου, καὶ ὅτι ἦτο δυνατόν μὲ κάποιαν τεχνικὴν ἐνέργειαν νὰ κατευθύνῃ τὴν πορείαν αὐτῆς. Ἡ κιβωτός ἦτο ἀπὸ παντοῦ κλεισμένη. Καὶ εὐκαὶ τοῦ θελήματος τοῦ Δημιουργοῦ, ἔχει μόνον τίποτε δὲν ἔβλαψεν αὐτὴν ἢ ἀρμητικὴ κίνησις τῶν ὀδάτων, ἀλλὰ ἀντιθέτως, ἀφοῦ ἔπλεον ἐπάνω ἀπὸ τὰ

38. Ἔναι ἐντομὴ ἢ κεκολληθεὶς τοῦ ἱεροῦ Πνεύματος εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

ὄδατα, παρέιχε μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς αὐτοῦς, ποῦ κατοικοῦσαν μέσα εἰς αὐτὴν. Ὅταν, λοιπόν, ὁ Θεὸς θὰ πραγματοποιήσῃ κάτι, ἀγαπητέ, μὴ ἐπιθυμῆς νὰ ἐξετάσῃς τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς. Διότι αὐτὰ ὑπερβαίνουν τὴν διανοητικὴν μας ἰκανότητα, D καὶ δὲν θὰ δυνήθῃ ποτὲ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια νὰ φθάσῃ καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴν οὐσίαν 39 τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τοῦτο ὅταν ἀκούωμεν ἡμεῖς ὅτι διέταξεν ὁ Θεός, πρέπει νὰ περαιοῦμεν καὶ νὰ ἀκολουθοῦμεν τὰς ἐντολάς Του. Διότι, ἐφ' ὅσον εἶναι δημιουργὸς τῆς φύσεως, μεταρρυθμίζει καὶ μετασχηματίζει τὰ πάντα, ὅπως φαίνεται καλῶν εἰς αὐτόν. «Καὶ ἔκλεισεν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπ' ἔξω τὴν κιβωτὸν αὐτοῦ». 40 Ἡτὰ μεγάλη ἢ ἀρετὴ τοῦ δικαίου αὐτοῦ καὶ ἡ ὑπεραχθὴ τῆς πίστεώς του. Διότι αὐτὴ κυρίως τὸν κατέστησεν ἰκανὸν νὰ κατασκευάσῃ τὴν κιβωτὸν, καὶ νὰ ὑποφέρῃ τὴν στενοχωρίαν καὶ τὴν συναστροφίην μὲ τὰ ἄγρια θῆρια καὶ ὅλα τὰ ἄλογα ζῶα. E Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τονίζει μεγαλοφώνως, ὅταν τὸν ἐνθυμῆται καὶ ὅταν ἐξομολογῆται ὡς κλητὴν: «Διὰ τῆς πίστεως ὁ Νῶε, ἀφοῦ εἰδοποίηθῆ ἀπὸ τὸν Θεόν, δι' ὅσα ἀκόμη δὲν ἦσαν ἑσπῆτα, ἐφοδίσθη καὶ κατασκεύασε τὴν κιβωτὸν πρὸς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ ἔγινε κληρονομὸς τῆς διὰ πίστεως δικαιοσύνης». 41 Εἶδες, πῶς προπροσέκλεισεν αὐτὸν ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεόν, ὡσὺν κάποια ἀσφαλὴς ἀγκυρά, 42 ὥστε καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς κιβωτοῦ νὰ κατορθώσῃ καὶ τὴν παραμονὴν ἐντὸς αὐτῆς νὰ ὑπομείνῃ; Αὐτὴ θεσπῶς ἔγινεν ἡ αἰτία τῆς σωτηρίας του. «Δι' αὐτῆς», λέγει, «κατέκρινε τὸν κόσμον καὶ ἔγινε κληρονομὸς τῆς διὰ πίστεως δικαιοσύνης». Τοῦτο, ὅχι διότι ὁ Νῶε ἔκρινε τὸν κόσμον, 43 A ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἐπιβάλλει τὴν τιμωρίαν διὰ συγκρίσεως, διότι (οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου), ἂν καὶ ἀδέχθησαν τὰς ἰδίας εὐεργεσίας μὲ τὸν δικαίον, ὅμως δὲν ἠκολούθησαν τὴν ἴδιαν ἀεὶν τῆς ἀρετῆς

37. Ὅλα τὰ ἠθροκοσμικὰ μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων προσεβόησαν νὰ κατανοήσωμεν τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἐνεργείας αὐτοῦ εἶναι κατεργερα τοῦ Ἱερατοῦ. Ἔναι ἕκαστα ἀσφάλεια τῆς θείας πραγματοποιήσεως. Δι' αὐτὰ ὁ Ἱερατοῦς ὁ Ἀλεξανδρινός λέγει: «Ὅσον ὅσον ἀνθρώπινος τι λέγεται περὶ Θεοῦ, κατὰ θεοπροφητίαν (M.P.G. 74, 28 B). Ἡ θεοπροφητία δὲ τοῦτο» ἐπιτελεῖ τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀποστόλου εἰς τὸν μεγαλύτερον ἀφολοκιστὴν κερματῆν του. (Κ. Παναγιώτου. Ἡ Οὐσία τῆς Θεολογίας, σ. 89).

38. Ἐπὶ τὸν ἔρον «ὁ λόγος τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ» πρέπει νὰ νοηθῆ ἡ οὐσία αὐτῶν, ἢ κατὰ τὴν αἰτίαν αὐτῶν.

39. Ἐβρ. 11, 7.

40. Ἐβρ. 8, 13.

μέ δεκίον. Διὰ τῆς πίστεως λοιπόν, τὴν ὅποιαν ἐπέδειξε, κατέκρινεν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπέδειξαν πολλὴν ἀπιστίαν καὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν προειδοποίησιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐγὼ δέ, ἕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, θαυμάζω καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ ἀπειρον φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου, ὅταν προσπαθῶ νὰ κατανοήσω, πῶς ἤβουνηθη νὰ ζῆ ἀνέμεσα εἰς τὰ ἄγρια θηρία, καὶ ἐνωῶ τοὺς λέοντας, τὰς λεοπαρδάλεις, τὰς ἀρκτοὺς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἄγρια καὶ ἀνήμερα θηρία. Β Νὰ ἐνθυμηθῆς εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, ἀγαπητέ, τὴν ἀξιοζήλευτον ζωὴν, τὴν ὅποιαν ἀπελάμβανεν ὁ Πρωτόπλαστος πρὸ τῆς παρακοῆς καὶ νὰ ἀναλογισθῆς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐφ' ὅσον ἡ παράδειξις τοῦ πρωτοπλάστου κατέστρεψε τὴν ἐξουσίαν, ποῦ τοῦ εἶχε δοθῆ, καὶ ἐφ' ὅσον ὁ Πανύψιστος Κύριος εὐρε ἄλλον ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος νὰ δύναται νὰ ἀναστήσῃ τὴν ἀρχαίαν εἰκόνα,⁴¹ νὰ διακόσῃ τοὺς χαρακτῆρας τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ μεγάλην ὁπλοκὴν εἰς τὰς ἐπιτολάς, ἀποκαθιστῆ αὐτὸν πάλιν εἰς τὴν πρὸ τῆς πτώσεως κατέστασιν ἁπλῶς διδάσκων εἰς ἡμᾶς δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀδᾶμ, τὴν ὅποιαν εἶχε πρὸ τῆς παρακοῆς. C Ἡ ἀρετὴ λοιπόν τοῦ δικαίου, ἀφοῦ συνεδούσα⁴² με τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ, ἀποκατέστησε τὴν ἀρχικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ τὰ θηρία ἐγνώριζον νὰ ὁπλοσῶνται πάλιν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Διότι τὰ θηρία, ὅπου ἤθελον συναντήσῃ τὸν δικαίον, ληρονοοῦν τὴν ἰσκὴν τους φύσιν, μᾶλλον δὲ ὄχι τὴν φύσιν τους,⁴³ ἀλλὰ τὴν θηριωδίαν τους, καὶ ἐνῷ παραμένουν ἐντὸς τῆς φύσεώς τους, μετατρέπουν τὴν θηριωδίαν εἰς ἡμερότητα. Παρατήρησε δέ, πῶς αὐτὸ λαμβάνει χώραν καὶ με τὸν Δανιὴλ.⁴⁴ Διότι, ἐν καὶ περιβάλλετο ἀπὸ τοὺς λέοντας, ὅμως ἦτο ἰσὺν ἀτάρα-

41. Διὰ τῆς παραδείξεως αὐτῆς ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰκόνη τοῦ Θεοῦ. Ἡ εἰς τὸν Ἰσραὴλ ἀπολύτως σκοπὸν εἶχε νὰ ἀναστήσῃ τὴν ἀρχαίαν εἰκόνα. Διὰ τὴν μεταπνευματικὴν κατέστασιν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἀπολογιστὴς καὶ ὁ αἰῶνος ἡελέτων ὁ Σάρδων γράφει: «Ἦν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ θεοειδέως μορφῆματος, ἕκων γὰρ συμφορὰ καὶ βλαβὴς κεραιχεν πόσον. Ἦλκετο ἀνθρώπος ἐπὶ τῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνης, ἐλκετο ἐν ἔργῳ ἢ τοῦ ἡνεκρῶτος εἰκόνα». (Οὐκ. εἰς τὸ πᾶθος, σελ. 419-422).

42. Ἡ συντρέξις εἶναι ἀποκάλυξις θεοῦ παραγόντων, ὅς: θεῖος χάριτος ἐφ' ἑνὸς, καὶ τῆς ἐλευθέρας δουλείας τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ἑτέρου.

43. Κάτω: διακρίσιν ὁ Χριστοστόμους μεταξὺ φύσεως τῶν ζῴων, ἡ ὅποια εἶναι τὸ θηριωδέγημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς θηριωδίας αὐτῶν, ἡ ὅποια εἶναι: διακαρχὴ τῆς φύσεως καὶ συνέπειαι τῆς πτώσεως τῶν ἀνθρώπων.

44. Δαν. 6, 32.

χος, ὡσάν νὰ ἐφυλάσσετο ὑπὸ προβάτων. Ἡ βαρραλέα ὁμολογία τῆς πίστεως τοῦ δικαίου ἐχρησίμευεν ὡς χαλινάρι εἰς τὴν φύσιν τῶν θηρίων, καὶ δὲν ἄφηνεν αὐτὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὰ θηριώδη ἐνστικτὰ των. Κατὰ τὸν Ἰδιον λοιπόν τρόπον καὶ ὁ θαυμάσιος Νῶε, εὐκάλως συνανατρέφετο μετὰ τὰ ἄγρια θηρία. D Ὅτε ὁ περιορισμένος χώρος, οὔτε ἡ παράταξις τοῦ χρόνου, οὔτε ὁ πρῶτος, μετὰ τὸν ὅποιον εἶχε κλεισθῆ ἐντὸς τῆς κιβωτοῦ, ὥστε νὰ μὴ δύναται οὔτε ἀέρα νὰ ἀναπνῆ, ἔκαμαν αὐτὸν ὥστε νὰ εἶναι δυσκίνητος. Διὰ τῆς πίστεως⁴⁵ εἰς τὸν Θεόν, ὅλα ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ἑλαφρά, καὶ μέσα εἰς τὸ προμερὸν ἐκείνου δοσμητήριον ἐπερνοῦσε τὴν ζωὴν του Ἰσραὴλ ὅπως βὰ ἐπερνοῦσαμεν ἡμεῖς εἰς τὰ λιθώδη καὶ εἰς δένδρωφουτεμένους τόπους. Τοῦτο, διότι ἡ ἐντολή⁴⁶ τοῦ Κυρίου ἔκαμαν, ὥστε ὅλα τὰ δύσκολα νὰ φαίνονται εἰς αὐτὸν ἑκόλα. Τέτοια δὲ εἶναι ἡ διαγωγή τῶν δικαίων. Ὅταν ὑπομένουν κάτι διὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, δὲν προσέχουν εἰς τὴν ἐπιφραεικτὴν δυσκοιλίαν τῶν γεγονότων, Ἐ ἀλλ' ἀναλογιζόμενοι τὸν σκοπὸν τῶν δοκιμασιῶν ὑποφέρουν τὰ πάντα μετ' εὐκολίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, ὠνόμασεν ἑλαφρὰς τὰς πολλὰς καὶ τρομερὰς ἐκείνας δοκιμασίας, τὰ δοσμητήρια, τὰς ἀπαγωγὰς καὶ τὰς καθημερινὰς κινδύνους, ὄχι διότι ἦσαν ἐκ φύσεως ἑλαφραὶ αἱ θλίψεις, ἀλλὰ διότι ἡ ὑπόθεσις τῶν γεγονότων παρεσκεύαζεν εἰς αὐτὸν τὸσον ἰσχυράν τὴν θέλησιν, ὥστε νὰ μὴ διδῷ σημασίαν εἰς τὰς ἐπερχομένας θλίψεις. Ἄκουε δὲ τὸν Ἰδιον νὰ λέγῃ: «Διότι ἡ προσωρινὴ ἑλαφρὰ θλίψις μας προετοιμάζει δι' ἡμᾶς κατ' ἐξοχὴν αἰώνιον θάρος δόξης».⁴⁷ 239 A Ἡ προσημνὴ λέγει, τῆς δόξης, ἡ ὅποια πρόκειται μελλοντικῶς νὰ μᾶς καταλάβῃ, καὶ τῆς διαρκούς ἐκείνης ἀναπαύσεως, μὲς κάνει νὰ ὑποφέρωμεν μετ' εὐκολίαν τὰς ἀλλεπαλλήλους αὐτὰς θλίψεις καὶ νὰ τὰς θεωροῦμεν ὡς ἑλαφράς. Εἴδες, πῶς μετριάσει τὴν ἔντασιν τῶν συμφορῶν ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἐπιτρέπῃ, οὔτε νὰ γίνονται αἰσθητὰ τὰ θλιβερὰ ἐπακόλουθα; Δι' αὐτὸ λοιπόν καὶ ὁ μακάριος Νῶε ὑπέφερε τὰ πάντα μετ' ἡρεμίαν, τρεφόμενος μετὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν.

«Καὶ ἐκλείσει»,⁴⁸ λέγει, «Κύριος ὁ Θεὸς ἐπ' ἔξω τὴν κι-

45. Ἐδρ. 11, 38-40.

46. Ἐκείνη, τὴν ἐκδοὴν τοῦ ἔθους παρὶ κατασκευῆς τῆς κιβωτοῦ καὶ εἰσαγωγῆς εἰς αὐτὴν τῶν διαφόρων ζῴων.

47. Β' Κορ. 4, 17-18.

48. Δὲν ἤρνατο ὁ Νῶε νὰ κλειθῇ ἐρημικῶς τὴν θύραν ἀπὸ τῶν ἐσω-

βατών αὐτοῦ. Καὶ ἔγινεν ὁ κατακλισμός ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, σαράντα ἡμερόνικτα συνεχῶς, καὶ ἐπέπλεεν εἰς τὰ ὄβαρα ἢ κιδωτός. Παρατήρησε πάλιν, πῶς αὐξάνει τὸν φόβον μετὰ τὴν διήγησιν καὶ παριστάνει ἀνάγνωστα τὰ γεγονότα. **Β** Διότι λέγει: «ὁ κατακλισμός ἐγένεν ἐπὶ σαράντα ἡμερόνικτα, καὶ ἐπολλαπλασιάσθη τὸ ὕδωρ ὑπερβολικά καὶ ἐσέκωσεν εἰς τὴν ἐπιφανείαν τοῦ τῆν κιδωτός, ἢ ὅποια ὑψώθη ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν. Καὶ ἐκυριαρχῶσε τὸ ὕδωρ, καὶ ἤρξανε ὑπερβολικά ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ ἡ κιδωτός ἔπλεεν ἐπάνω εἰς τὸ ὕδωρ. Τὸ ὕδωρ δὲ ἐκυριαρχῶσε καὶ εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς γῆς».

Παρατήρησε, μετὰ πόσῃ ἀκριβείᾳ μᾶς διηγείται τὴν μεγάλην ἀρμητικότητα τῶν ὕδατων, καὶ ὅτι καθημερινῶς ἤρξανε ἡ πλημύρα αὐτῶν. Διότι λέγει, ὅτι ἐπὶ ὄβαρα ἐπεκρατοῦσαν κυριολεκτικῶς καὶ ἐσέκωσαν διὰ τὰ ὑψηλά ὄρη, τὰ ὅποια ἦσαν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν. **Γ** Δέκα πέντε⁵⁰ πῆχεις ὑπεράνω τῶν ὑψηλότερων ὄρων ὑψώθη τὸ ὕδωρ καὶ ἐσέκωσεν αὐτά. Ἐπομένως εὐλόγως ἐφρόντισεν ὁ φιλόφρων Κύριος νὰ κλεισθῇ ἡ κιδωτός, ὥστε νὰ μὴ βλέπῃ ὁ δίκαιος αὐτὰ ποῦ ἐγίνοντο. Διότι, ἐὰν τρομάζομεν ἡμεῖς καὶ εὐρισκόμεθα εἰς ἀμηχανίαν, ὅταν ἀκούομεν μόνον τὴν διήγησιν τῆς Γραφῆς, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια καὶ μετὰ ἀπὸ τόσας γενεάς, τί ἦτο φυσικὸν νὰ πάθῃ εκείνος ὁ δίκαιος, ἐὰν θὰ ἐβλεπε μετὰ τὰ μάτια του τὴν ἀνυπόφορον ἐκείνην κόλασιν; Πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντέξῃ ἔστω καὶ ὀλίγον; Δὲν θὰ ἀπέσθησκεν ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην ματιά, **Δ** ἀφοῦ θὰ ἐλιποψύχοιτο, διότι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν θέαν τῶν τόσων συμφορῶν; Διότι ἀγαπήτῃ, λάβε ὑπ' ὄψιν σου, παρακαλῶ, πῶς καὶ ἡμεῖς σήμερον, ὅταν γίνῃ μίς αὐτόμορος κατορασκοπῆς βραχί, ἀγωνιούμεν, φοβούμεθα διὰ τὰ πάντα καὶ ἀπογοητευόμεθα, κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, καὶ διὰ τὴν ἴδιαν τὴν ζωὴν μας. Τί ἦτο, λοιπόν, φυσικὸν νὰ πάθῃ τότε ὁ δίκαιος Νῶε, ὅταν ἐβλεπε τὰ ὄβαρα νὰ ἀνεβαίνουν εἰς τόσων ὕψος; «Διότι», λέγει, «τὸ ὕδωρ ὑψώθη δεκαπέντε πῆχεις ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὑψηλότερην βουνοκορφήν». Παρακαλῶ, νὰ ἐνθυμηθῆς εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, ἀγαπήτῃ, τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὅταν ἔλεγεν: «Τὸ πνεῦμά μου δὲν θὰ παραμείνῃ αἰωνίως εἰς τοὺς ἀνθρώ-

ποιὸν τῆς κιδωτός. Ἐκκελε νὰ τὴν κλεισθὲν κιδωτός ἐπ' ἔξω. Ἡ πρῆξι τοῦ θεοῦ κερταῖν τὴν κερταῖν αὐτῶν διὰ τὸν Νῶε».

⁵⁰ Πῶς ἐπολλαπλασιάσθη ἀπὸ τὸν Νῶε οἱ 15 πῆχεις, ἐπ' ἑσὺ ἦτο εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῶν ὕδατων; Ἰσοῦς ἔργου δολύδα. (Ἰ. Γενναίου-Παύλου).

ποιὸν αὐτοῦ, διότι εἶναι πλήρεις σαρκικῶν φρονημάτων»⁵¹. Καὶ πάλιν: «Ἦτο δὲ ἡ γῆ διεσπαρμένη καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀδικίαν. **Ε** Καὶ εἶπεν ὁ θεός, ὅτι ἡ γῆ ἦτο διεσπαρμένη, διότι δλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον διασφραῖρει τὴν ζωὴν τους»⁵².

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ οἰκουμένη εἶχεν ἀσκήν ἀπὸ ἀλοκληρωτικῆν κάθαρσιν, ἔπρεπε αὐτὴ νὰ ἀποκαθάρῃ δλόκληρον τὴν ἀκαθαρσίαν, νὰ ἐξαφανισθῇ⁵³ ὅλην τὴν ζωὴν τῆς προηγουμένης κακίας καὶ νὰ μὴ ἀπομείνῃ οὔτε ἦχος τῆς κακίας. Ἐπρεπε νὰ γίνῃ ἕνα εἶδος ἀναπλάσεως τῶν στοιχείων τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως ἀκριβῶς ὁ δριστὸς τεχνίτης, ὅταν θὰ λάθῃ ἕνα σκεῦος πεπολαϊωμένον καὶ ἐσπαρμένον ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ τὴν σκωρίαν, ἀφοῦ τὸ δάλλῃ εἰς τὴν φωτίαν καὶ ἀφοῦ τὸ προετοιμάσῃ νὰ ἀποβάλῃ δλόκληρον τὴν σκωρίαν, ²⁴⁰ **Α** τὸ ἀναμορφῶναι καὶ τὸ ἀνακατασκευάζει καὶ τὸ ἐπινοεῖ εἰς τὴν πρώτην του διορφή.⁵⁴ Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνήργησε καὶ ὁ Κύριός μας. Ἀφοῦ ἐκαθάρισε τότε διὰ τοῦ κατακλισμοῦ δλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ, κατὰ ἕνα τρόπον, ἀφοῦ τὴν ἀπῆλλαξε ἀπὸ τὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἀμαρτίας καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην φθορᾶν, τὴν ἔκαμε λαμπρότεραν⁵⁵. Τὴν λαμπρότητα τοῦ προσώπου αὐτῆς ἐδείξεν εἰς ἡμᾶς ἄνωθεν καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ παραμείνῃ οὔτε ἕνα ἦχος ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἀσχημίαν. «Ἀνυψώθη», λέγει, «τὸ ὕδωρ δεκαπέντε πῆχεις ἐπάνω ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν ὄρων». **Β** Δὲν μᾶς τὰ διηγείται τυχαίως αὐτὰ ἡ Ἁγία Γραφή, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν κατεποντίσθησαν εἰς τὰ ὄβαρα μόνον οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἐρπετά, ἀλλὰ κατεποντίσθησαν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὅσα ζῶα εἶχον τὴν κατοικίαν τους εἰς τὰ ὄρη, δηλαδὴ τὰ ἀγρία θηρία καὶ τὰ ἄλλα ἄλογα ζῶα. Διὰ τοῦτο λέγει: «Καὶ ἀνυψώθησαν τὰ ὄβαρα δεκαπέντε πῆχεις ἐπάνω ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν ὄρων», διὰ νὰ πληροφρονηθῆς ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Κυρίου ἐπραγματοποιήθη⁵⁶. Διότι ἔλεγεν ὅτι, μετὰ ἀπὸ ἐπὶ τὰς ἡμέρας θὰ ἐπιφέρῃ κατακλισμόν ἐπάνω

⁵⁰ Γέν. 6, 9.

⁵¹ Γέν. 6, 11-19.

⁵² Α' Κορ. 5, 7. Ἰηρ. 12, 16.

⁵³ Ἰωάν. 3, 1-10.

⁵⁴ Πῶς ἀπὸ τὴν κάθαρσιν δὲ τοῦ βλαστῶν ἔλασε εἶναι νὰ κερταῖν ἡ πνευματικὴ κάθαρσις τῆς κοινότητος. Πῶς, καὶ Ἐβραϊκ. 50, 9: «πνευματικὴν ἡμῶν καὶ καθαριότητα, πνεύμας με καὶ ἄλλο χροῖα ἐκαθαρίσθημα».

⁵⁵ Ματθ. 5, 12, 24, 35. Λουκ. 16, 17. Ἰηρ. 118, 89-90. Ἰηρ. 40, 8.

εις την γην και θα καταστρέψω από το πρόσωπον της γης όλην την δημιουργίαν, την οποίαν δημιούργησα, από τον άνθρωπον μέχρι του κτήνους και από τα έρπετα μέχρι των πετεινών του ούρανού.⁵⁶ Δεν δηγείται, λοιπόν, αυτά η Άγία Γραφή διά να μάς διδάξη άπλώς το θθος, εις το όποιον θησασαν τα θδατα, C άλλα διά να δυνηθώμεν να γνωρίσωμεν καλώς μαζί με αυτό, ότι δεν άπέμεινε εντελώς τίποτε, ούτε από τα άλογα ζώα, ούτε από τα άγρια θηρία, ούτε από τα κατοικίδια ζώα, αλλά κατεστράφησαν όλα μαζί με το ανθρώπινον γένος. Έφ' όσον δι' αυτόν δημιουργήθησαν όλα αυτά, ήτο φυσικόν να συμμετέχουν και αυτά εις την καταστροφήν, όταν επρόκειτο να εξαφανισθή ο άνθρωπος, "Επειτα, έφ' όσον μάς άνεφερον εις ποίον ύψος έφθασαν η στάθμη των υδάτων και ότι υπερέβη κατά δεκαπέντε πήχεις τας κορυφάς των όρέων, ακολουθούσα την τακτικήν της ακριβολογίας της λέγει πάλιν: "Και κατεστράφη κάθε ύπαρξις, ή όποια έκινετο επάνω εις την γην, D και από τα πτηνά, και από τα άγρια θηρία, και όλα τα έρπετα, τα όποια έσύροντο επάνω εις την γην και όλοι οι άνθρωποι. "Όλα όσα ήσαν επάνω εις την ηγράν και όλα όσα είχου πνοήν ζωής άπέθανον". Δεν είναι τυχαία ή πληροφορία ότι "άπέθανον όλα, όσα εύρίσκοντο επάνω εις την ηγράν". Έλέχθη, διά να αε διδάξη ότι όλοι μόν άσσοι εύρίσκοντο μέσω εις την κιβωτόν. Διότι έκείνοι, σύμφωνα με την έντολήν του Θεού,⁵⁷ άφου προηγουμένως έγκατέλειψαν την ηγράν, εισήλθον εις την κιβωτόν. «Και κατεστρέφην ο Θεός όλας τας ύπαρξεις επί της επιφανείας της γης, από του ανθρώπου έως των κατοικίδιων ζώων, των έρπετων της γης και των πτηνών του ούρανού. "Όλα εξαφανίσθησαν από την γην". E. Παρατήρησε, πώς διδάσκει και μίαν και δύο και πολλές φορές την πικωλευθειάν, που έλαθε χάρασαν, και ότι κανένα από τα έμψυχα δυτα δεν διέφυγε την καταστροφήν, αλλά όλοι επνίγησαν εις τα θδατα, και το ανθρώπινον γένος και το γένος των άλογων ζώων, «Και άπέμεινε», λέγει, εις την ζωην μόνον ο Νώε και όσοι ήσαν μαζί του εις την κιβωτόν. Το νερό άνήρχετο (και έκάλυπτε) την γην επί έκαστον πενήντα⁵⁸ ήμερας. "Επί τούτας

56. Γεν. 7, 4.

57. Ίωάν. 5, 24.

58. Έις τας 100 ήμερας περιλαμβανόνται καί π! 40 τας καταλύσεις.

ήμέρας, λέγει, παρέμεινε άνωψούμενον το νερό. Έδώ προσηπάθησε, παρακαλώ, και πάλιν να κατανοήσης την μεγαλοψυχίαν του δικαίου και την υπερβολικήν του άνδρείαν. Τι δεν θα ήτο δυνατόν να πάθη, φέρων κατά ένα τρόπον εις τον νούν του και παρατηρώ με την σκέψην του τα άνθρώπινα σώματα^{34!} A και τα σώματα των καθάρων και ακαθάρτων ζώων να έχουν θανατωθή με τον ίδιον τρόπον, να είναι ανακατωμένα όλα μαζί και να μη ύπάρχη καμμία διαφορά; Και μαζί με αυτό πάλιν, όταν θα σκέπτεται την προσωπικήν του κατάστασιν, την άπομόνωσιν, την έρημίαν, την γεμάτην από πόνον ζωήν του, χωρίς να έχη σύδειμιν παρηγορίαν από πουθενά, ούτε από την συνάντησιν προσώπων, ούτε από την θεαν της φύσεως, αλλά ούτε και να γνωρίξη άκριβώς επί πόσον χρόνον επρόκειτο να ύπαμνη την ζωήν μέσα εις έκείνο το δεσποτήριον; "Όσον χρόνον δε γκούετο ο θαρυβάθης κτύπος των υδάτων, αυτό καθημερινώς έκανε να αύξάνη ο φόθος εις αυτόν. B Διότι τί καλόν, ήτο φυσικόν, να έλπίση αυτός, όταν έβλεπε τα νερά να ακολουθούν σταθερά την πορείαν τους επί έκαστον πενήντη ήμερας, να άνέρχονται εις μέγα ύψος και ουδέ ελάχιστον να ύποχωρούν; Και όμως, όλα αυτά τα ύπερες με γενναίωσυχίαν. Δεν έστονωχωρείτο από τον τρόπον της ζωής του εις την κιβωτόν, έφ' όσον έν γνώριξεν την σοφήν προνοητικότητα του Κυρίου, και ότι τα πάντα κάνει και μεταβάλλει σύμφωνα προς το θέλημά Του, άφου είναι ο δημιουργός της φύσεως. Ταύτο διότι ή θεία χάρις, ή όποια περιέβαλλεν αυτόν, του έδυνάμεινε την προθυμίαν και του έδεν άρετικήν παρηγορίαν και δεν επέτρεπε να καμφθή το φρόνημά του, ούτε να σκεπθί κατί άπρεπές και άνοητόν. C "Εποδη δε προηγουμένως προσέφερον, ότι έξηρτήτο από αυτόν, δηλαδή την ακρίβειαν της άρετικής, την μεγάλην δικαιοσύνην και την υπερβολικήν πίστιν, διά τούτο εις το έξής παρελίετο με άβουλον εις αυτόν υπό του Κυρίου. ή ύπομονή, ή άνδρεία, ή δυνατότης να άντιμετωπίξη όλας τας καταστάσεις με παύτητα, να άνέγεται να κατοική μέσα εις την κιβωτόν και να μη δεχθί από θεεί καμμίαν βλάβην και να μη κατασραφή, ούτε να δυσκολευθί να ζή μαζί με τα άλογα ζώα.

D Αυτόν, λοιπόν, τον δικαίον να μιμούμεθα και ήμεις. Άς φροντίζωμεν να προσφέρωμεν ό,τι έξαρτήται από ήμας, διά να ήμεθα άξιοι να δεχθώμεν τας δωρεάς του Θεού. Δι' αυτό δε (ο Θεός) άνάμεινε την ιδικήν μας πρωτοδου-

λιαν,⁵⁹ διὰ τὴν ἐκδηλωσὴν τὴν μεγάλην φιλοτιμίαν Του.⁶⁰ Λαίπν, ὡς μὴ ἀποστεροῦμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, ἕνεκα ἀδικοφορίας. Ἐὰς σπεύδωμεν διαστικὰ νὰ κάμωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν ὁδόν, ἣ ὅποια ὄδηγᾷ εἰς τὴν ἀρετὴν, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν ἀφοῦ ἐξασφαλισωμεν τὴν συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ποτὲ οὐ εἶναι δυνατόν νὰ καταρῶσωμεν κάτι καλόν, ἐὰν δὲν λάβωμεν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θείας Χάριτος. Ἄφοῦ, λοιπόν, στερεώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μετὰ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, ὡς μὲ ἔγκυρον⁶¹ ἀσφαλῆ καὶ ἀμετακίνητον, Ἐ νὰ παραμείνωμεν ἔτσι ἀκλόνητοι καὶ νὰ ὑποφέρωμεν πᾶσαν δοκιμασίαν μετὰ εὐκολίαν, ἀποβλέποντες, ὄχι πρὸς τὸν κόπον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ ἀναλογιζόμενοι τὴν μετὰ τὸν κόπον ἀμοιβήν. Διότι καὶ ὁ ἔμπροσ, ὅταν θυαίνη βῆσ ἀπὸ τὸ λιμῆν καὶ ἐξοίσεται εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, δὲν σκέπτεται μόνον τοὺς περσάτας, καὶ τὰ ναυᾶγια καὶ τὰ θηρία τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ ἰσχυρὰ ρεύματα τῶν ἀνέμων, καὶ τὰς ἀλεπαλλήλους κοκακαίριαι, καὶ τὰς ἀποτυχίας, ἀλλὰ καὶ τὰ κέρδη, ποῦ θὰ ἀποκτήσῃ ἀφοῦ ὑπερνήκῃ διὰς αὐτὰς τὰς δυσκολίας. **242 Α** Ἐνισχυόμενος δὲ μετὰ τὴν ἐλπίδα, δέχεται εὐχαρίστως διὰς τὰς ἀνωτέρω δοκιμασίας, διὰ νὰ κερδίῃ περισσότερα χρήματα καὶ νὰ ἐπανέλθῃ πλουσιώτερος εἰς τὸ σπίτι του. Καὶ ὁ γεωργὸς δὲν σκέπτεται μόνον τοὺς κόπους τῆς γεωργίας, καὶ τὰς πλημμύρας, καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῆς γῆς, καὶ τὴν ἐπιδρομὴν τῆς ἐρουσίδης,⁶² καὶ τὴν ζημίαν τῶν ἀκρίδων. Φέρων δὲ εἰς τὴν σκέψιν του καὶ τὴν συγκομιδὴν, δέχεται διὰς τὰς κακουχίας μετὰ γενναϊότητα, χωρὶς νὰ αισθάνεται καθόλου τοὺς κόπους, χάριν τῆς προσμονῆς τῆς καρποφορίας. Ἄν καὶ εἶναι ἀβεβαία ἡ ἐλπίς τῆς συγκομιδῆς, ὅμως δὲν ἀποφεύ-

59. Ὁ Θεὸς οὐκ εἶναι ἀλλὰ δὲν ἐκτελεῖ πρὸς σφετέρην. Δι' αὐτὸ πρέπει ὁ ἀδελφὸς φθόνος νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς βουλήσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπιθυμῶντος ἡμῶν καὶ τῆς ἡμετέρας, διὰ νὰ δαχθῆ ἀκολούθως καὶ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, συμφέρει πρὸς τὴν: Ματθ. 7, 7-8 Λουκ. 11, 9, 13, 18.

60. Τὴν φιλοτιμίαν πρέπει νὰ ἐνοήσωμεν ὡς τιμὴν, ἣ ὅποια ἀναφέρεται πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπην. Πρὸς τὴν κατὰ τὴν ἀρετὴν ἀποδοξίαν: ἐπιδοκίμας γὰρ ὁ ἀσπίτης, δέχεται τὸν ἐχέτατον κολάκην καὶ τὸν πρῶτον...

61. Ἰερ. 6, 19.

62. Ἐλπίς τις εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμητὴν τὴν φωνὴν καὶ καρπὸν (Ἰερ. 17). Κατὰ τὴν ἐνδοξίαν ἐφροσὴν, ἔχρησεν τὸν ἐν τῇ οἴκῳ τῶν ἁγίων, ὃ λογίζονται τὸν καρπὸν τῶν ἐπιθυμητῶν τῶν ἀδελφῶν ἢ ἡ κοινότητος φέρει τὸν οἶκον.

γει τοὺς κόπους, διότι ἐνισχύεται μετὰ τὰς καλλιτέρας ἐλπίδας. Προσφέρει δὲ διὰ, ὅσα ἐξορτῶνται ἀπὸ αὐτὸν, καὶ ἀναμένει νὰ λάβῃ τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων του. Β Καὶ ὁ στρατιώτης δὲ πάλιν, ὅταν ἀναλογισθῇ τὸν ὄπλισμόν του καὶ ἐξέχεται διὰ τὸν πόλεμον, δὲν σκέπτεται μόνον τοὺς τραυματισμοὺς, καὶ τὰς σφoγὰς, καὶ τὰς αἰφνιδιστικὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὰς ὑπολοίπους ταλαιπωρίας. Ἄλλὰ ἀναλογιζόμενος τὴν νίκην καὶ τοὺς θριάμβους, ἔτσι περιβάλλεται τὴν πλήρη ἐξάρτησιν τῶν ὀπλῶν. Ἄν καὶ ὑπάρχει μεγάλη ἀβεβαιότης διὰ τὴν νίκην καὶ κίβδους ἀποτυχίας, ὅμως ἀφοῦ ἀπομακρύνῃ κάθε σκέψιν ἀποτυχίας καὶ ἐνισχυθῇ μετὰ τὰς καλλιτέρας ἐλπίδας, ἀπορρίπτει πᾶσαν ἀδικοφορίαν καὶ, ἀφοῦ λάβῃ τὰ ὄπλα, ὁρμᾷ εἰς τὴν παράταξιν τῶν ἐχθρῶν.⁶³

Γ Ἐὰν λοιπόν, ἀγαπητοί, καὶ ὁ ἔμπροσ καὶ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ στρατιώτης δὲν ἐγκαταλείπῃ τὴν καλλιτέραν ἐλπίδα, ἀποφεύγων τοὺς κόπους, ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡ ἐλπίς εἶναι ἀβεβαία καὶ αἱ ἀποτυχίαι πάρα πολλὰ καὶ τὰ ἐμπόδια πολλὰ καὶ διάφορα, ὅπως ἤκουσατε, ποίαις συγγνωμῆς εἶναι δυνατόν νὰ τύχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἀδικοφοροῦμεν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ οἱ ὅποιοι δὲν δεχόμεθα ἀναγωγίως κάθε δοκιμασίαν, ἐνῶ εἶναι τόσο ἀσφαλῆς ἡ ἐλπίς μας καὶ ἐνῶ ὑπάρχουν δι' ἡμᾶς τόσα ἀγαθὰ, ὥστε ἡ ἀμοιβὴ πλουσιοπάροχη νὰ εἶναι πολὺ ἀνωτέρα, ἀπὸ διὰ ὅσα θὰ πράξωμεν ἡμεῖς;

Ἄκουε, λοιπόν, καὶ τὸν μακάριον Παῦλον νὰ λέγῃ ὅστερα ἀπὸ τὰς τόσο μεγάλας θλίψεις, καὶ τὰς σθραβωσῆς, **Δ** καὶ τὰς φυλακίαι, καὶ τοὺς καθημερινούς θανάτους του: «Δὲν εἶναι βεβαίως καὶ συγκριθῶν τὰ παθήματα τῆς παρούσης ζωῆς πρὸς τὴν δόξαν, ἣ ὅποια πρόκειται νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς.»⁶⁴ Ἔστω κι ἐν καθημερινῶς παροδιδωμέν, λέγει, τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὸν θάνατον — πράγμα τὸ ὅποῖον ἡ φύσις δὲν δέχεται, ἔστω κι ἐν βραβεύεται ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἣ προαιρέσει, ἣ ὅποια νικά τὴν φύσιν — ἡμεῖς δὲν ὑπομείνομεν, λέγει, τίποτε ἀντὶ τὴν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς, καὶ τῆς δόξης, ἣ ὅποια πρόκειται νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς.

Παρατήρησε, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δόξα, τὴν ὅποιαν

63. Πλουσιώτερος εἶναι τὸ τέλος τῆς βίτης, προσπαθεῖ ὁ ἐπιλητής διὰ τὴν ἀρετὴν παραδειγματῶν, οὐκ εἶναι εἰς τὸ ἀναστῆναι σου νὰ ἐπιδοξίαν τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐκείνους ἀδελφῶν. Τοιοῦτο ἀποστέλλει καὶ μὴν δοκίμην παιδαγωγικὴν ἀρχὴν τῆς νεωτέρας παιδαγωγικῆς.

64. Ρωμ. 8, 6.

ἀπολαυθάνουν, δοσι ἐπιδικούν την ἀρετήν, ὥστε νά ὑπερ-
νική σὺτή ἄλα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θά ἤμπορούσε νά κατορ-
θῶσι κονεῖς. Ἐ Διότι καὶ ἂν θά φθάσῃ εἰς τὴν μεγαλύτερον
δυνατὴν τελειότητα, καὶ πάλιν θά ἄσπερῃ. Ποῖον κατόρθω-
μα δύναται νά παρουσιάσῃ ὁ ἄνθρωπος, τὸ ὅποιον νά εἶναι
τόσον μεγάλο, ὥστε ὁ ἄγων του νά εἶναι ἀντάξιος τῆς φι-
λοτιμίας τοῦ Κυρίου; Ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Καθημερινῶς πε-
θαίνας»⁶⁵ καὶ πάλιν «Ἐκοπίασα περισσότερο ἀπὸ ἄλλους».⁶⁶
Ἐάν, λοιπόν, ὁ Παῦλος μὲ τὴν τόσον μεγάλην προσωπικό-
τητα ἔλεγε ὅτι «Δὲν εἶναι ἀξία νά συγκριθοῦν τὰ παθήμα-
τα τῆς παρουσίας ζωῆς πρὸς τὴν δόξαν, ἢ ὅποια πρόκειται
νά φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς», τί δύναμεθα νά εἰπωμεν ἡμεῖς, οἱ
ὅποιοι δὲν ἐπιθυμοῦμεν νά υποδληθῶμεν οὔτε εἰς τὸν πα-
ραμοκρὸν κόπον χάριν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιδιώ-
κομεν τὸν ἀνετον δῖον,⁶⁷ Ἄ καὶ ἓνα μόνον προσέχομεν,
τὸ πῶς θηλαθῇ νὰ μὴ δοκιμάσωμεν καθόλου τὰ λυπηρά,
ἂν καὶ γνωρίζωμεν καλῶς, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νά ἐπιτύ-
χωμεν δι' ἄλλου τρόπου τὴν ἄσκησιν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν,
ἐάν δὲν ἀγαπήσωμεν προηγουμένως ἐδῶ τὴν ζωὴν τῆς ἀ-
σκήσεως.⁶⁸ Διότι μὲ τὰς θλίψεις οὕτως γινόμεθα ἀρεστοὶ
εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἡ παραμικρὰ δοκιμοσία τῆς παρουσίας ζω-
ῆς χαρίζει εἰς ἡμᾶς μεγάλην παρησίαν ἐκεῖ, μόνον ἐάν ἐ-
πιθυμῶμεν νά ζῶμεν σύμφωνα μὲ τὴν συμβούλην αὐτοῦ
τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης. Πρέπει νά κατα-
νοήσῃς, ἀγαπητέ, ὅτι τὰ γεγονότα τῆς παρουσίας ζωῆς,
ἔστω κι ἂν εἶναι λυπηρά, ὅμως εἶναι πρόσκαιρα. Τὰ ἀγαθὰ
ὅμως, τὰ ὅποια θά μᾶς δοθοῦν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, εἶναι
ἀθάνατα καὶ αἰώνια. Ἐ Διότι λέγει ὁ Παῦλος: «Ἐκεῖνα, τὰ
ὅποια θλίβονται εἶναι πρόσκαιρα, ἐκεῖνα ὅμως, τὰ ὅποια
δὲν θλίβονται, εἶναι αἰώνια».⁶⁹

Ἄς ὑποφείρωμεν, λοιπόν, μὲ γενναιοψυχίαν τὰς προ-
σκαιροὺς δοκιμασίας καὶ ἄς μὴ καμπώμεθα ἀπὸ τούσ κό-
πους διὰ τὴν ἀρετὴν, θὰ νά ἀπαυδάσωμεν τῶν αἰώνιων
καὶ ἀπόρρων ἀγαθῶν. Αὐτῶν εἶθε νά ἐπιτύχωμεν ἄλοι ἡ-
μεῖς διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Κυρίου ἡ-
μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα καὶ
εἰς τὸ Ἅγιον πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ τιμὴ,
καὶ τῶρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς ἄλους τούσ αἰῶνας. Γένοιτο.

65. Α' Κορ. 15, 31.

66. Α' Κορ. 15, 10.

67. Β' Τιμ. 3, 5.

68. Β' Κορ. 4, 18.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ

«ΚΑΙ ΕΝΘΥΜΙΩΘΗ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΝΩΕ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΘΗΡΙΑ ΚΑΙ ΟΛΑ
ΤΑ ΚΤΗΝΗ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΒΕΛΕΤΑ, ΜΟΙ ΗΘΕΛ
ΜΑΞΙ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΙΒΩΤΟΝ. ΚΑΙ ΕΒΕΤΙΑΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΑΝΗΘΟΝ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΙΗΝ ΚΑΙ ΗΡΧΙΣΕ ΝΑ ΣΠΟΚΗΡΗ ΤΟ ΓΛΩΦ» (Γεν. 8, 1).

Μεγάλη καὶ ἀπερίοριστος ἀποδεικνύεται, μὲ αὐτὰ τοῦ
προσφάτως ἀνεγνώσαμεν, ἡ φιλοφροσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ
ὑπερβολὴ τῆς ἀγαθότητός Του, τὴν ὅποιαν ἐπιδεικνύει δι-
χι μόνον πρὸς τὸ λογικὸν αὐτὸ ζῶον, τὸν ἄνθρωπον λέγω,
ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἄλλων ζῴων. Διότι, μὲ τὸ
νά εἶναι Δημιουργὸς ἄλων, ἐπαρκεῖναι τὴν ἀγαθότητά Του
εἰς ἄλα τὰ δημιουργήματα, θὰ νά μᾶς δείξῃ μὲ ἄλα πό-
σον προνοεῖ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ὅτι ἔπραξε ἄλα
εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Καὶ ἂν κολλᾷς λοι-
πό, καὶ ἂν τιμωρῇ, μὲ τὴν αὐτὴν ἀγαθότητά Του πράττει
καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα. Διότι δὲν ἐπιφέρει μὲ πάθος καὶ ὀρ-
γὴν τὰς τιμωρίας, ἀλλὰ θέλει νά ἐμποδίσῃ τὴν κακίαν, ὥ-
στε νά μὴ προχωρήσῃ αὐτὴ πολύ. Ἐπειδὴ καὶ τῶρα, ὅπως
ἠκούσατε, ἔκαμε κατακλυσμόν ὄχι διὰ τίποτε ἄλλο, ἀλλ'
ἐπειδὴ ἔφροντιζε δι' αὐτούς, οἱ ὅποιοι εἶχον παραδοθῆ εἰς
τόσην κακίαν. Ἐ Καὶ ποῖα ἡ φροντίς τοῦ Θεοῦ, θὰ εἴπῃ κα-
νεῖς, μὲ τὸ νά καταστραφοῦν ὄλοι εἰς τὰ ὄβρα; Μὴ ἐκφρά-
ζουσι μὲ ἀπεριοκείψαν, ἀνθρώπῃ μου, ἀλλὰ νά δέχομαι μὲ
εὐγνωμοσύνην τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε θά γνω-
ρίσῃς πόσῃ φροντίδος κατ' ἐξοχὴν εἶναι καὶ αὐτὸ ἀπό-
δειξις. Διότι, τὸ νά ἀπολλάσῃς ἀπὸ τὴν κακίαν αὐτούς,
οἱ ὅποιοι ἁμαρτάνουσι ὀθεραπεύτως καὶ μεγαλύνουσι καθη-
μερινῶς τὰ τραύματά τους καὶ προκαλοῦν ἀνιάτους πλη-
γὰς, δὲν εἶναι ἀπόδειξις μεγίστης φροντίδος; Ἐἴ ἄλλου
καὶ ὁ πρόπος αὐτὸς τῆς τιμωρίας δὲν εἶναι πλήρης φιλοφ-
ροσύνης; Κοθ' ἔσον αὐτοὶ ποῦ πρόκειται νά ἀποθάνουν καὶ
ἔπειτα κατακλυσμοῦ, τὸ νά ἀποτελειώσωσιν τὴν ζωὴν των
ἔτσι χωρὶς λύπην, ἀντὶ ἄλλης τιμωρίας,²⁴⁴ Ἄ καὶ οὔτε κἀν
νά αἰσθανθοῦν τὸ γεγονός, ἀλλὰ νά τιμωρηθοῦν χωρὶς ἀ-

γωνίων και πόνους, δεν ήτο απόδειξις¹ μογάλης σοφίας και αγαθότητας. Έξ άλλου, εάν εξετάση κανείς με αγαθή διάθεσιν και αυτό πάλιν το γεγονός, θα ίδη ότι δεν εψηγητήθησαν μόνον αυτοί που έτιμωρήθησαν, αλλά και οι εις το μέλλον απόγονοι των απεκόμισαν εκ τούτου δύο μέγιστα αγαθά, (τό να μη περιπέσουν δηλαδή εις τα αυτά άμαρτήματα και να γίνουν φρονιμώτεροι² εξ αίτιας αυτών τα όποια συνέδησαν). Ποσην ευγνωμοσύνην λοιπόν δεν ώφειλον να άμολογήσουν εις τον Θεόν δι' αυτά, Β ότι δηλαδή και με την τιμωρίαν εκείνων και με τον φόβον μήπως πάθουν τα ίδια έγιναν φρονιμώτεροι οι μετέπειτα άνθρωποι και διότι κατέστρεψεν όλην την ζυγήν των κακών και πονηρών ανθρώπων και δεν παρέμεινεν εις αυτούς κανείς διδάσκαλος της κακίας και πονηρίας; Είδες πώς και οι ποιναί και οι τιμωρίαί του Θεού είναι μάλλον εδεργασίαι και αποδευκνύουν κατ' έξοχην την πρόνοιάν Του προς την ανθρωπίνην φύσιν; Και εάν κανείς βελήσῃ να απαράμιση δολα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θὰ εὕρῃ ὅτι ὅλας τὰς τιμωρίας ἐπιφέρει εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν. Ἐπειδὴ καὶ τὸν Ἄδᾶμ ἐξεδίωξε ἀπὸ τὸν παράδεισον, ὅταν παρέδῃ τὴν ἐντολήν, ἔχι διὰ τὸν τιμωρῆσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν εὐεργετήσιν. C Καὶ ποία εἶναι ἡ εὐεργασία, θὰ εἴπῃ κανεὶς, μὲ το ἡ στερηθῆ τὴν ζωὴν τοῦ παραδείσου; Μὴ προσέχῃς ἀπλῶς τὰ συμβαίνοντα, ἀνασιπτε μου, οὕτε νὰ ἐξετάσῃς συμπτωματικῶς τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ παρατηρῆς τὸ βάθος τῆς πολλῆς ἀγαθότητός Του, καὶ θὰ εὕρῃς ὅτι ὅλα ἐκ μέρους Του γίνονται διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Διότι, εἶπε μου, εὖν ὁ Ἄδᾶμ ἀπήλασε τὰ ἴδια καὶ μετὰ τὴν παράβασιν, ποὺ δὲν θὰ παρεούρτε; Διότι εὖν, μολονότι ἔλαβε τόσας ὑποσχέσεις ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐνέδωκε εἰς τὴν ἀπάτην τοῦ ὄφρου καὶ ἐπέπευον εἰς τὴν ἐνέδραν τοῦ διαβόλου, τὴν ὅποιον δι' αὐτοῦ τοῦ ὄφρου ἔστησαν ὁ διάβολος ἡμιπευσε εἰς αὐτοὺς (τοὺς πρωτοπλάστους) τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσοθείας D καὶ ὀδηγήσας τοῦτους εἰς τὴν ἁμαρ-

1. Ἡ διὰ τὸ κατακλινομαί τιμωρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν ἱερὸν Πατέρα, εἶναι πολλὴ μικρῆ, ἐν ὅψει πρὸς ἕλκιν εἶδη τιμωριῶν, συνεπεσθητικῆς μεγάλου ψυχτικῆν δουρασίαν καὶ ἀνυπολόγητος συμματικῆς πόνου.

2. Διερωνάται ἕνας κανεὶς έγιναν φρονιμώτεροι: Ὁ Χάμ μετ' ὀλίγον δέχεται τὴν κατάρτην, διὰ τὴν ἡμικτικὴν κοινολόγησιν τῆς τιμωρίας τοῦ πατρὸς Του. Τὸ σφέλερ ἕνας ἔγκεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι συγκινούται πρὸς στήθη καὶ διδάσκονται ἐπ' ὀλίγον δεκ τὴν θεῖον τιμωρίαν.

τίαν τῆς θρώσεως τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ, εὖν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ παρέμεινεν εἰς τὴν ἴδιαν τιμητικὴν θέσιν καὶ ζωὴν, πὺς δὲν θὰ ἐθεώρει περισσώτερον πιστευτὸν τὸν πονηρὸν ἐκεῖνον δαίμονα ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν τῶν ὄλων καὶ εὖν θὰ τὸν ἐθεώρει ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ἄξιαν; Καθ' ὅσον αὐτὸς εἶναι ὁ ἀνθρώπος ὅταν ἁμαρτάνῃ καὶ δὲν ἀναχατίζεται, ἀλλ' ἐνεργεῖ ἐλευθέρως προχωρῶν περαιτέρω καταλήγει εἰς τὸν κρημνόν. Ἐξ ἄλλου δε καὶ ἀπὸ ἄλλο μέρος δύναμαι νὰ σοὺ ἀποδείξω, ὅτι διὰ τὸ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν Του διέταξε αὐτὸν καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ τὸ ἐπέβαλε τὴν ποινήν τοῦ θανάτου. B Διὰ μὲν τῆς ἐκδιώξεως καὶ τῆς τοποθετήσεως πλησίον τοῦ παραδείσου νὰ κατοικήσῃ αὐτὸν φρονιμώτερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀσφαλέςτερον καὶ νὰ τοῦ διδάσκῃ μετὰ ἔργα τὴν πονουργίαν τοῦ διαβόλου. Τὴν ποινήν δε τοῦ θανάτου διὰ τοῦτο ἐπέβαλε πάλιν, διὰ τὸ νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ λοιπὸν αἰωνίως ἐξαρτώμενος καὶ ὑποκείμενος πλέον εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐνεκα τῆς παρακοῆς. Δὲν σοὺ φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀποδείξεις τῆς μεγίστης φιλανθρωπίας, καὶ ἡ ἐκδίωξις δηλαδὴ ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ ἡ τιμωρία μετὰ τὴν ποινήν τοῦ θανάτου; Ἐγὼ δε καὶ κατὰ ἄλλο νὰ προσέσω. 24⁵ A Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτὸ; Ὅτι τοῦ ἐρημοούργου καὶ αὐτὴν τὴν θλίψιν μετὰ συνέδησαν εἰς ἐκεῖνον ἔχι διὰ τὸ νὰ εὐεργετήσῃ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ ἀποδελῶν ἔχι διὰ τὸ νὰ φρονιμαῖον καὶ τὴν μετέπειτα ἀνθρώπων. Διότι εὖν, παρὰ τὸ ὅτι συνέδησαν τοιαῦτα δυσάρεστα εἰς τὸν Ἄδᾶμ, ὁ γεννηθεὶς ἐξ οὗτοῦ, ὁ Κάιν λέγει, μολονότι ὄδλεπεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πατρὸς τὴν ἐκδίωξιν ἀπὸ τὸν παράδεισον, τὴν ἐκπύωσιν ἀπὸ τὴν ἀνεκφραστον ἐκεῖνον δόξαν, τὸ μέγεθος τῆς κατάρτης ἐκεῖνης ποὺ ἔλεγε, «ἦ εἶσαι, καὶ εἰς τὴν γῆν θὰ καταλήξῃς», οὔτε τοιοῦτοτρόπως ἐσωφρονίσθη, ἀλλὰ περιέπευον εἰς μεγαλύτερα κακά, εὖν δὲν ὄδλεπεν αὐτὸ ποὺ συνέδησαν εἰς τὸν πατέρα, εἰς ποῖον σημεῖον τρέλλας δὲν θὰ ἔφθαι; Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον λοιπὸν εἶναι, ὅτι τιμωρῶν καὶ αὐτὸν ποὺ διέπραξε τοιαυτὰ ἁμαρτήματα B καὶ ἐμόλυνε τὴν δεξιάν μετὰ τὸν κατηραμένον φόνον, ἀνέμειξε μετὰ φιλανθρωπίαν τὴν τιμωρίαν. Μάθε λοιπὸν ἐξ ὄσων συνέδησαν εἰς ἐκεῖνον τὸ μέγεθος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ὅταν μὲν ὄρκοιτο τὸν Θεόν καὶ συμπεριεφέρθη περιφρονητικῶς, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ προσφέρῃ τὴν θυσίαν, μετὰ τὸ νὰ μὴ διακρίνῃ ὀρώς ἀλλὰ νὰ προσφέρῃ ἄνευ προ-

σοχής και διακριτικότητας την θυσίαν δεν εἶπε τίποτε πρὸς αὐτὸν αὐστηρὸν και δυσάρεστον, ἄν και δὲν ἦτο τυχαία ἢ ἁμαρτία, ἀλλὰ πάρα πολλὴ μεγάλη. Διότι, ἐὰν αὗτοι, οἱ ὅποιοι θέλουσι νὰ τιμῶσιν τοὺς συνανθρώπους των, παραχωροῦν εἰς αὐτοὺς τὰ πρωτεία και τὰ πλεονεκτήματα πράγματα C και ἐνδιαφέρονται νὰ προσφέρουν αὐτοῖς, τὰ ὅποια φαίνονται εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι ἀπὸ ἕλα ἀξιολογώτερα, δὲν ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἄνθρωπον προσφέροντα θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, νὰ προσφέρῃ τὰ πολυτιμώτερα και ἐπιλεκτά; Ἄν και ἠμάρτησε λοιπὸν αὐτὸς τόσο πολὺ και ἔδειξε τόσον περὶφρονησιν, δὲν τοῦ ἐξήγησεν εὐθύνην ὅτε τὸν ἐτιμῶρησε διὰ τὰς πράξεις του, ἀλλὰ ὡσάν νὰ ὠμίει φίλος πρὸς φίλον μετὰ πάντων ἡμερότητα τοιοῦτοτρόπως συνωμίλησε λέγων, «ἠμάρτησες, ἠσχύασεν». Μόνον τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ὑπέδειξε και τὸν συναδούλευε νὰ μὴ προχωρήσῃ περαιτέρω. D Ἐκεῖνος ὅμως ὄχι μόνον δὲν ὠφελήθη ἀπὸ τὴν τόσον ἀνεξικακίαν, ἀλλὰ προσέθεσε εἰς τὰ προηγουμένα και μεγαλύτερα κακά και ἔσπευσε εἰς τὴν σφαγὴν τοῦ ἀδελφοῦ. O Θεὸς ὅμως και εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν περιπτώσιν ἐπιδεικνύει εἰς αὐτὸν μεγάλην ἀνοχήν, μετὰ τὸ νὰ πληροφροῦνται προηγουμένως και νὰ τοῦ παρέχῃ εὐκαιρίαν ἀπολογίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενε εἰς τὴν ἀνασχυντίαν του, τότε τὸν τιμωρεῖ διὰ τὸν ὠφρονισμὸν, τιμωρίαν συνδεδεμένην μετὰ τῆς βελος ἀγάπης. Βλέπεις πῶς, ὅταν μὲν ἠμάρτησεν εἰς Αὐτόν, και ὄχι τὴν τυχοῖαν ἁμαρτίαν, ὤφρησε αὐτὸν ἐλευθεροῦν, ὅταν δὲ ὤπλισεν τὴν θεσίαν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, τότε ἐδέχθη και τὴν κατηγορίαν και τὴν κατάραν. Τοιοῦτοτρόπως και ἡμεῖς νὰ πράττωμεν τώρα E και νὰ μιμούμεθα τὸν Κύριον μας. Τὰ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἁμαρτήματα νὰ παραδέλωμεν και νὰ συγχωρῶμεν αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν πρὸς ἡμᾶς. O σεν ὅμως τὰ ἁμαρτήματα ἀναφέρωνται εἰς τὸν Θεόν, τότε νὰ ἀπαιτῶμεν εὐθύνας. Ἄλλ' ἀγνωστὸς ὅμως διατὶ ἡμεῖς πράττωμεν ὅπως τὰ ἀντίθετα και διὰ τὰ μὲν ἁμαρτήματα ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεόν, οὐδόλως ἐνδιαφερόμεθα νὰ ἐλέγχομεν, ἄν δὲ κάποια τυχαία ἁμαρτία γίνῃ εἰς ἡμᾶς, τότε τὸν ἀφρόνιστον αὐτοῦ νὰ γινώμεθα σκληροὶ ἐξετάσασαι καὶ κατηγοροὶ, μὴ γνωρίζοντες

4. Γεν. 4, 7.

5. Ἄσπρη κυρίως ἐγκρίσται εἰς τὸ φεῦδος, ἐπὶ ὅποσον μεταχειρισθῆ ὁ ἑαυτὸν λέγων πρὸς τὸν Θεόν ὅτι δὲν εἶναι ἄφρονος τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀνθ' τὸν εἶχε φονεύσει.

ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἐξοργίζομεν περισσότερον ἐναντίον μας τὸν φιλόνητον Θεόν. 246 A Τὸ ὅτι δοκίμας ὑπάρχει συνήθεια εἰς τὸν Θεόν τὰ μὲν πρὸς Αὐτὸν ἁμαρτήματα νὰ παραβλέπῃ πολλάκις, τὰ δὲ πρὸς τοὺς πλησίον νὰ ἐλέγῃ και τιμωρῇ μετὰ πολλὴν αὐστηρότητα, ἔκουσε τὸν μακάριον Παῦλον ποὺ λέγει: «Ἐάν κάποιος ἔχη γυναῖκα ἄπιστον, και αὐτὴ συγκατανεύῃ νὰ μένῃ μαζί του, ὅς μὴ τὴν ἐγκαταλείψῃ. Καὶ ἐάν κάποια γυναῖκα ἔχη ἄνδρα ἄπιστον, και αὐτὸς συγκατανεύῃ νὰ μένῃ μαζί της, ὅς μὴ τὸν ἐγκαταλείψῃ». Eἶδες πόση εἶναι ἡ συγκατάδοσις; Καὶ ἂν εἶναι, λέγει, εἰδωλολάτρης, και ἂν ἄπιστος, ἀποδέχεται ὅμως τὴν συγκατοίκειν, ὅς μὴ τὸν ἐγκαταλείπῃ. Καὶ πάλιν και ἂν ἡ γυναῖκα εἶναι ἔθνηκη, και ἂν ἄπιστος, ἐπιθυμεῖ ὅμως νὰ συγκατοική, ὅς μὴ τὴν ἀπομακρύνῃ. «Διότι ποῦ γνωρίζεις, λέγει, γυναῖκα; ἴσως σώσης τὸν ἄνδρα σου. B Ποῦ γνωρίζεις, ἄνδρα; ἴσως σώσης τὴν γυναῖκα σου». Βλέπε πῶς δὲν ἀμποδίζει τὸν ἄπιστον εἰς τὸν Θεόν ἢ τὴν ἄπιστον νὰ παραμένῃ εἰς τὸν νόμον τοῦ συγγυκοῦ δεσμοῦ. Ἄκουσε δὲ πάλιν και αὐτὸν τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς μαθητάς. «Διότι ὅσος λέγω, ὅτι κάθε ἕνας ποῦ θὰ χωρήσῃ τὴν αὐτίαν του ἐκτός ἕνεκα πορνείας τὴν ἀνογκάσει νὰ διαπράξῃ μοιχείαν». 247 Ὑπερβολικὴ εἶναι ἡ φιλονηρωπία και ἂν ἄπιστος εἶναι, λέγει, ἢ ἔθνηκη και συγκατατίθεται νὰ μένῃ ἀκράτῃ τὴν ἂν ὅμως ἁμαρτήσῃ εἰς αὐτὸν και ἠσημασίῃ τὰς συμφωνίας τοῦ γάμου και προτιμῶσῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ ἄλλους, αὐτὸ ἐπιτρέπεται νὰ τὴν ἐκδιώξῃς και νὰ τὴν ἀπομακρύνῃς. Ἀτὰ ἀναλογιζόμενοι C ὅς φροντίζομεν και ἡμεῖς εἰς ἀνταποδίδομεν εἰς τὸν Θεόν τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην Του, και ὅπως ἀκριθὸς αὐτοῖς καταδέχεται νὰ παραβλέπῃ τὰ πρὸς Αὐτὸν ἁμαρτήματα, τὰ δὲ πρὸς ἡμᾶς νὰ ἐξετάσῃ και τιμωρῇ μετὰ πολλὴν αὐστηρότητα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον νὰ πράττωμεν και ἡμεῖς. Καὶ τὰ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἁμαρτήματα τῶν συνανθρώπων μας νὰ συγχωρῶμεν, ὅσα δὲ ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεόν νὰ ἐξετάζομεν και ἐλέγχομεν μετὰ πολὺ ἐνδιαφέρον και προθυμίαν. Τοῦτο και ἡμᾶς ὠφελεῖ τὰ μέγιστα και προξενεῖ ὄχι μικρὰν ὠφέλειαν εἰς αὐτοὺς ποὺ δέχονται τὴν διόρθωσιν. ἴσως πολὺ ἐπεκτείνωμεν σήμερον τὴν εἰσαγωγήν.

6. Α' Κορινθ. 7, 19-18.

7. Α' Κορινθ. 7, 16.

8. Ματθ. 5, 33.

9. O ἱερὸς Χρυσόστομος συνήθειε πολλάκις νὰ χρησιμοποιοῖ μικροὺς ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ ἐπιπέλους εἰς τὰς ὁμιλίαις του. Ἐξερρίσθη δὲ, ἀπολογοῦμενος τρόπον τινα, και σχετικὴν ὁμίλιαν, «Πρὸς τοὺς ἐγκαλεσάντας ἑαυτὸν τὸν μήκος τὸν

Καί τι νά κάμω; Δέν τό ἐπραξα μέ τήν θέλησίν μου, ἀλλά ἐπειδή παρούργησα ἀπό τήν ἀνέχειαν τοῦ λόγου. **Δ** Ἐπειδή δηλαδή ἔλας ὁ λόγος ἐστράφη περὶ τὸν κατακλισμένον, ἐβρωρήσαμεν ἀναγκασίον νά δεξιωθῆναι εἰς τήν ἀγάπην σου, ὅτι καί αἱ τιμωρίαι ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἶναι μᾶλλον φιλανθρωπία παρά τιμωρίαί, ὅπως ἀκριδῶς καί ὁ Ἰβνιὸς ὁ κατακλισμένος, ἴδων δηλαδή φιλόστοργος πατήρ, ὁ Θεός ἐπιτελεῖ τὰ πάντα ἀπὸ φροντίδα πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Διὰ νά μάθεις δὲ τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ καί ἀπὸ αὐτὰ πού προηγήθησαν καί ἀπὸ αὐτὰ πού ἀνογνωσαμεν σήμερον, ἄς ἀκούσωμεν αὐτὰ τὰ λόγια τῆς βίας Γραφῆς. Ἐποῦ μᾶς διδάσκει χθές **Ε** ὁ μακάριος Μωϋσῆς λέγων, ὅτι «καὶ ἀνυψώθη τὸ ὕδωρ ἔπάνω εἰς τὴν γῆν ἐπὶ ἑκατὸν πενήτην ἡμέραν»,⁹ (διότι μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν τὴν διδασκαλίαν), σήμερον λέγει, «Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ ἄλλα τὰ θηρία καὶ ἄλλα τὰ κτήνη καὶ ἄλλα τὰ πτηνὰ καὶ ἄλλα τὰ ἔρπετά, πού ἦσαν μαζί του εἰς τὴν κιβωτόν».¹¹

Ζ Πρόσχε δὴ πάλιν τὴν συγκατάδοσιν τῆς βίας Γραφῆς. «Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεός», λέγει. Ἄς ἐνοώμεν τὰ λεγόμενα, ἀγαπήτοι, κατὰ τὸν ἀρμόζοντα περὶ Θεοῦ τρόπον καὶ ἄς μὴ λαοβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀκαταλληλότητα τῶν λέξεων, αἱ ὅποια: χρησιμοποιοῦνται χάριν τῆς ἀδυναμίας τῆς φύσεώς μας. Διότι, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπερίγραπτον βίαν φύσιν¹² Ἄ δὲν ἀρμόζει τὸ ὄμμα ὅσον ὁμοῦ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰσικὴν μας ἀδυναμίαν, ἔχει λεχθῆ καταλλήλως,¹³ «Ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε», λέγει. Ἐπειδὴ δηλαδή μᾶς ἀπέφερε εἰς αὐτὰ πού ἤδη ἐλέγχθησαν, ὅπως ἀκριδῶς προηγουμένως διδάξαμεν τὴν ἀγάπην σου, ὅτι τεσσαράκοντα ἡμερονύκτια θήρκεσεν ἡ καταρατωδὴς βροχή, καὶ ἑκατὸν πενήτην ἡμέρας παρέμεινε τὸ ὕδωρ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, εἰς ὄψος δεκαπέντε πῆχων ὑπεράνω τῶν ὀρέων, καὶ ὅτι καθ' ἓν χρόνον ἐγίνοντο αὐτὰ ὁ δίκαιος εὐσκόπετο εἰς τὴν κιβωτόν, μὴ δυνάμενος οὔτε τὸν ἀέρα νά ἀναπνεύσῃ εὐρισκόμενος μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλων τῶν ἀλόγων ζώων, δι' αὐτὸ λέγει, «Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε». Τί σημαίνει, «ἐνεθυμήθη»; Ἐλυτήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν δίκαιον, πού ἔζη εἰς τὴν κιβωτόν, **Β** τὸν εὐσπλαγχνιστῆ

προσμίαν...» M.P.G. 51, 151.

10. Γεν. 7, 24.

11. Γεν. 8, 1.

12. Ἡ Ἁγία Γραφή χάριν τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ἐπερὶ τούτων πολλάκις περὶ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωποπαθεῖς.

πού εἶχε θυᾶσθῆ εἰς τόσην στενωχωρίαν καὶ εὐρίσκετο εἰς ἀδιέξοδον καὶ δὲν ἐγνώριζε πότε θὰ σταματήσουν τὰ θεινοπιθήματα. Σκέψου δὴ, παρακαλῶ, πῶς συνελογίζετο μετὰ τὰ τεσσαράκοντα ἡμερονύκτια, κατὰ τὰ ὅποια ἐπιπτε ἡ βροχή, βλέπων νά παραμένουν τὰ ὕδατα εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος ἐπὶ ἑκατὸν πενήτην ἡμέρας, χωρίς διόλου νά ὑποχωροῦν. Καὶ τὸ δυσκολώτερον λοιπὸν ἦτο, ὅτι δὲν ἠδύνατο νά ἴδῃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ σωματὰ, ἀλλὰ ὑπέφερε περισσότερο καὶ ἐσκέπτετο καθημερινῶς τὰ φοβερώτερα, μὲ τὸ νά εἶναι κλεισμένος ἀπὸ παντοῦ καὶ νά μὴ δύναται ἀπὸ κάπου νά ἀντιληφθῆ, τὰ θεινὰ πού τὸν κατέλαβον. **Γ** Ἐγὼ ἀληθῶς ἀπορῶ πῶς δὲν κατεβλήθη ἀπὸ τὴν λύπην, σκεπτόμενος καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τὴν ἀπομόνωσιν τοῦ καὶ τὴν δύσκολον κείνην ζωὴν. Ἀλλὰ ἡ αἰτία ἄλλων τῶν καλῶν εἰς αὐτὸν ἦτο ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις, διὰ τῆς ὁποίας καὶ ὑπέμενε καὶ ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ γενναϊότητα καὶ δὲν συνηρόμετο τίποτε ἀπὸ τὰ φοβερά, ζῶν καὶ συντηρούμενος μὲ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ λοιπὸν προσέφερε δσα ἐζητοῦντο ἀπ' αὐτόν, καὶ ἐπέδρασε ὑπομονὴν καὶ πίστιν πλουσίαν, μὲ τὸ νά φαῖναι πολὺ καρτερικῶς, βλέπε τὴν πολλὴν πρὸς αὐτὸν φιλανθρωπίαν τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἐνεθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν Νῶε». Δὲν εἶπεν ἀσκόπως, «Καὶ ἐνεθυμήθη». **Δ** Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐπανερώσει εἰς ἡμᾶς προηγουμένως ἡ βία Γραφῆ τὸν ἕκ μέρους τοῦ Θεοῦ λόγον πρὸς τὸν δίκαιον, ὁ ὁποῖος ἔλεγε, «Ἐσελθε εἰς τὴν κιβωτόν, διότι σὲ μόνον εὐρήκα δίκαιον εἰς τὴν γενεάν αὐτῆν»,¹⁴ δι' αὐτὸ τώρα λέγει, «Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε», δηλαδή ἐνεθυμήθη τὸν λόγον, τὸν ὅποιον εἶπε περὶ αὐτοῦ καὶ δὲν παρεμέλησεν ἐπὶ πολλὸν χρόνον τὸν δίκαιον, ἀλλὰ ἐπέτρεψε τόσο μόνον νά δοκιμασθῆ μέχρις ὅτου ἠδύνατο νά ὑπομείνῃ καὶ τότε λοιπὸν προσφέρει τὴν εὐεργεσίαν Του. Διότι ἐπειδὴ γνωρίζει τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεώς μας, **Ε** δταν ἐπιτρέψῃ νά περιπέσωμεν εἰς κάποσιν δοκιμασίαν (πειρασμόν), μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ἀφήνει ἡμᾶς ἀδοθητῶς, ἕως ὅτου γνωρίζῃ ὅτι δυνάμεθα νά υποφέρωμεν, ὥστε καὶ εἰς ἡμᾶς νά χορηγῇ ἱκανοποιητικὴν ἐμοίωσιν τῆς ὑπομονῆς καὶ νά ἐπιδείξῃ τὴν ἰσικὴν Του φιλανθρωπίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἀκριδῶς λέγει καὶ ὁ Παῦλος, «Ἐβλιν ἀεξόπιστος ὁ Θεός, καὶ δὲν θὰ σὰς ἀφήσῃ νά δοκιμασθῆτε ὑπεράνω τῶν δυνάμεών σου, ἀλλὰ μαζί μὲ τὴν δοκιμασίαν θὰ δώσῃ καὶ τὴν διέξοδον, διὰ νά δυνήθητε, νά

υπομένετε». ¹⁴ Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς ἐβριξε καρτερίαν καὶ ὑπαμονήν, ἀνεχθεὶς τὴν κατοίκησιν εἰς τὴν κιβωτὸν ἕνεκα τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Θεόν, λέγει (ἢ διατὴν Γραφήν) ¹⁵ «καὶ ἐνεθυμίσθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε». Ἐπειτα προσέθεσεν ἡ θεία Γραφή, διὰ τὴν μάθησιν τὸ ἀπύθμενον τῆς θείας φιλανθρωπίας, «καὶ ὅλα τὰ θηρία καὶ ὅλα τὰ κτήνη καὶ ὅλα τὰ πτηνὰ καὶ ὅλα τὰ ἔρπετά, ποῦ ἦσαν μαζί του εἰς τὴν κιβωτὸν». Βλέπε πῶς ἐπιτελεῖ τὰ πάντα, διὰ τὴν τιμὴν τὸν ἀνθρώπου. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ μετὰ τῶν καταστραφέντων δὲ τὸ κατακλυσμοῦ ἀνθρώπων ἠφάνισεν καὶ ὅλην τὴν φύσιν τῶν ἀλόγων ζώων, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν Του πρὸς τὸν δίκαιον, ἐξ αἰτίας τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς, ἐπεκτείνει τὴν ἀγαθότητά Του καὶ πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἀλόγων ζώων καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ἔρπετά. **Β** «Καὶ ἐνεθυμίσθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ ὅλα τὰ θηρία καὶ ὅλα τὰ κτήνη καὶ ὅλα τὰ ἔρπετά καὶ ὅσα ἦσαν μαζί του εἰς τὴν κιβωτὸν. Καὶ ἔστειλεν ὁ Θεὸς ἀνεμιον εἰς τὴν γῆν καὶ ἤρχισεν νὰ ὑποχωρῇ τὸ ὕδωρ. Ἀποῦ ἐνεθυμίσθη, λέγει, τὸν Νῶε καὶ ἐκείνα ποῦ ἦσαν μαζί του εἰς τὴν κιβωτὸν, δίσταξε νὰ ἀνακοπῇ ἡ ὄρμη τῶν ὕδατων, διὰ τὴν ἐπιδείξῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν φιλανθρωπίαν Του, καὶ κάμῃ λοιπὸν τὸν δίκαιον νὰ ἀναπνεύσῃ. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀποῦ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν ταραχὴν τῶν λαοκώμων τὸν καταστῆσθαι γαλήνιου, δωρίζων εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ φωτὸς καὶ τὴν ἀναπνοὴν τοῦ ἀέρος.

«Καὶ ἔστειλεν ὁ Θεός, λέγει, ἀνεμιον εἰς τὴν γῆν, καὶ ἤρχισεν νὰ ὑποχωρῇ τὸ ὕδωρ. Καὶ ἐκαλύφθησαν αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου καὶ ἐκλείσθησαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ». Βλέπε πῶς διηγείται εἰς ἡμᾶς ὅλα ἀνθρωπίνως. Διότι λέγει, «ἐκαλύφθησαν οἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου καὶ ἐκλείσθησαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐσταμάτησεν τελείως ἡ καταρρακτώδης βροχὴ», ¹⁶ σχεδὸν λέγουσα, ἐπὶ ἐπὶ τὴν καλὸν εἰς τὸν Θεὸν καὶ περιωρίσθησαν τὰ ὕδατα πάλιν εἰς τὸν τόπον των καὶ δὲν ἠδύνησαν πλέον, ἀλλὰ ὀλιγὸν ἀπεσύροντο. «Καὶ ὀλιγὸν καὶ περισσότερο ὑποχώρησε τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἠλαττώνητο συνεχῶς τὸ ὕδωρ μετὰ τὰς ἑκατὸν πενήκοντα ἡμέρας». ¹⁷ Ποία σκέψις θὰ ἠδύνατο ποτε νὰ ἐνοήσῃ αὐτὸ; Ἔστω, στοματῆσεν ἡ βροχὴ, **Δ** αἱ πηγαὶ δὲν ἔδωσαν

14. Α' Κορινθ. 10, 13.
15. Γεν. 8, 2.
16. Γεν. 8, 3.

περισσότερον ὕδωρ καὶ ἐκλείσθησαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ· πῶς ἐξηφανίσθη τὸ τόσον πολὺ ὕδωρ; Ὅλα ἦσαν μία βύσσοσ. Πῶς λοιπὸν ἐγένετο ἁμέσως μικροτέρα ἢ τὴν ὄρμη τῶν ὑδατων; Ποίος θὰ ἠδύνατο ποτε νὰ τὸ εὖρη σκεπτόμενος ἀνθρωπίνως; Τί λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπωμεν; Ἦτο ἡ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια ἐπιτελεῖ τὰ πάντα.

4. Ἄς μὴ περιεργαζόμεθα λοιπὸν ἡμεῖς τὸ πῶς, ἀλλὰ νὰ πιστώμεν αὐτὸ μόνον, ὅτι διάταξε καὶ ἀνεψώθη ἡ ἀβύσσοσ, ἔδωσεν ἐντολήν, καὶ πάλιν συνεκράτησε τὴν ὄρμην τῆς **Β** καὶ ἐπέστρεψε εἰς τὴν θέσιν τῆς, τὴν ὅποιαν μόνον ὁ δημιουργὸς τῆς Θεὸς γνώριζει. «Καὶ ἐκάθισεν, λέγει, ἡ κιβωτὸς τὴν εικοστήν ἑβδόμην» τὸ ἑβδόμου μηνὸς εἰς τὰ ὄρη Ἀραράτ.¹⁸ Τὸ δὲ ὕδωρ ἠλαττώνητο συνεχῶς μέχρι τοῦ δεκάτου μηνός. Τὴν πρώτην βῆ τοῦ δεκάτου μηνός ἐφάνησαν αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρεων.¹⁹ Πρόσθετε πῶς ἐγένε ἀέσιως ἡ μεταβολὴ καὶ πῶς ἀπεσύρθησαν τὰ ὕδατα, ὥστε νὰ ἐπικαθίσῃ ἡ κιβωτὸς εἰς τὰ ὄρη. ²⁰ **Α** Ἀποῦ εἶπε δηλαδὴ ἡ γραφὴ ἀνωτέρω, ὅτι ὑψώθη τὸ ὕδωρ ὑπεράνω τῶν ὄρων δεκαπέντε πῆχεις, τώρα λέγει ὅτι ἐκάθισεν ἡ κιβωτὸς εἰς τὰ ὄρη Ἀραράτ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον λοιπὸν ἠλαττώνητο τὸ ὕδωρ μέχρι τοῦ δεκάτου μηνός, καὶ τότε κατὰ τὸν δεκάτον μῆνα ἐφάνησαν αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρων. Σκέψου, παρακαλῶ, τὴν ἀντοχὴν τοῦ δικαίου, πῶς διετηρήθη ἐπὶ τόσους μῆνας (εἰς τὴν κιβωτὸν), ὡσάν νὰ ἦτο κλεισμένος ἀπὸ παντοῦ εἰς τὸ ἀκότος. «Καὶ συνέβη μετὰ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας» ἠνοίξεν ὁ Νῶε τὴν θυρίδα τῆς κιβωτοῦ, τὴν ὅποιαν εἶχε κατασκευάσει, καὶ ἀπέλυσε τὸν κόρακα διὰ νὰ ἴδῃ ἐὰν ὑπεχώρησε τὸ ὕδωρ.²¹ Βλέπε ὅτι ὁ δίκαιος δὲν ἐτόλμα ἀκόμη νὰ παρατηρήσῃ μόνος του, ἀλλὰ ἀπέλυσε τὸν κόρακα θέλων δι' ἐκείνου νὰ μάθῃ. **Β** ἐὰν ὑπάρχῃ περιπτώσις νὰ ἐπιτίξῃ κάποιον εὐχάριστον μεταβολὴν. «Καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθε, λέγει, δὲν ἐπέστρεψεν, ἕως ὅτου ἐξηρανθῇ ἐν-

17. Ὁ κατακλυσμὸς κατὰ τὸ Γεν. 7, 11 ἤρχισε τὴν 17ην τοῦ δευτέρου μηνός. Ὁ μὲν οὖτος, κατὰ τὰ Ἑβραίων πολιτικὸν ἔτος, τὸ ἑπτοὺν ἤρχισε τὴν Ὀκτωβρίαν, σηματοῖται μὲ τὸν μῆνα Νοεμβρίου. Ἄρα ἡ κιβωτὸς ἐκάθισεν εἰς τὰ ὄρη τὴν 27ην Ἀπριλίου.

18. Ἐπὶ τὴν λέξιν αὐτὴν γενικῶς μὲν νοεῖται πᾶσα ἡ Ἀρμενία, εἰδικῶς δὲ τὰ ὄρη αὐτῆς.

19. Γεν. 8, 4-6.

20. Ἦσ' ἔλλοις μὲν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ κατακλυσμοῦ κατ' ἑβραίων δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιπτώσεως τῶν ὄρων, ἐπὶ τὴν ὅποιαν ἐστάθη ἡ κιβωτὸς. Πρὸς τὴν τελευταίαν ἀποφύσιν συμφορῶν καὶ τὰ λεγόμενα ἐν συνεχείᾳ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς.

21. Γεν. 8, 6.

τελώς τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.²² Δὲν προσέθεσαν ἡ θεία Γραφή τὸ «ὕδωρ ὄτου», ἐπεὶ μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν, ἀλλὰ εἶναι χαρακτηριστικὸν αὐτὸ τῆς θείας Γραφῆς. Καὶ εἰς πολλὰ μέρη αὐτῆς θὰ εὕρη κανεὶς αὐτὴν τὴν συνήθειαν καὶ εἶναι δυνατόν νὰ συναντήσῃ πολλὰ τοιαῦτα καὶ νὰ τὰ ἐξετάσῃ. Διὰ νὰ μὴ γίνωσθε ὅμως περισσότερο ἀκηροὶ μανθάνοντες ὅλα ἀπὸ ἡμῶς, ἀφήνωμεν εἰς ὑμᾶς τὴν ἔρευναν τῆς θείας Γραφῆς καὶ τὴν ἐξέρευσιν τῶν σημείων ἁγίων, εἰς τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦσι τὰς ἰδιωματικὰς αὐτὰς ἐκφράσεις.²³ Τέλος ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν ἡμῖς Ὁ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐπέστρεψε τὸ πτηνόν. Ἰσως ἐπεὶ ἐτελείωσαν τὰ ὕδατα καὶ τὸ πτηνόν ἦτο ἀκάθαρτον, νὰ συνήνησε τὰ ἀνθρώπινα σώματα καὶ τὰ σώματα τῶν ἀλόγων ζώων καὶ νὰ εὔρε τὴν κατάλληλον δι' αὐτὸ τροφήν, καὶ παρέμεινε. Τοῦτο δὲ ἀπετέλει διὰ τὸν δίκαιον οὐκ ἀσημαντὸν ἀποδείξει τῆς καλῆς ἐλπίδος. Διότι ἐάν δὲν οὐκ εὐρέσκειν αὐτὸ οὔτε εὕρισκε κάποιον μικρὸν ἀνακούφιον, θὰ ἐπέστρεψε. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἀπὸ ἐξῶ λοιπὸν ἔχον τὴν καλὴν ἐλπίδα ὁ δίκαιος ἀποστέλλει τὴν περιστέραν, πτηνὸν ἡμερον, τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ τὴν συνήθη κατοικίαν του καὶ ἐπιδεικνύει πολλὴν εὐγνωμοσύνην καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ τρέφεται μὲ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον μὲ σπέρμα-τος, καθ' ὅσον ἀνέκει εἰς τὴν τάξιν τῶν καθαρῶν.²⁴ Ὁ «καὶ ἀπέστειλε τὴν περιστέραν ἀκολουθῶς, λέγει, διὰ νὰ ἴδῃ ἐάν ἔπαυσε τὸ ὕδωρ νὰ σκεπάζῃ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Καὶ ἐπεὶ δὲν εὔρε ἢ περισσότερὰ πότου ἕρπον διὰ νὰ πατήσῃ, ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτὸν, διότι τὸ ὕδωρ ἐξηκολούθει νὰ καλύπτῃ ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.²⁵ Ἄξιζεν τὸν κόπον ἐξῶ νὰ ἐρευνησόμεν πῶς ἐνῶ εἶπεν ἀνωτέρω ἡ Ἁγία Γραφή, ὅτι ἐναφανίσθησαν οἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων, τώρα λέγει, ὅτι ἐπεὶ δὲν εὔρε ἢ περισσότερὰ ἀνάπτουσι ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτὸν, διότι τὸ ὕδωρ ἐξηκολούθει νὰ καλύπτῃ ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ἄς ἀναγνώσωμεν μὲ προσοχὴν τὸ λεγόμενον, καὶ θὰ γνωρίσωμεν τὴν αἰτίαν. Δὲν εἶπε ἀπλῶς, «ἐπεὶ δὲν εὔρε ἀνάπτουσι», ἀλλὰ προσέθεσεν, «εἰς τοὺς πόδας τῆς», διὰ νὰ δι-

22. Γεν. 8, 7.

23. Ἐκ εἰς τὰ γράμματα, Ματθ. 1, 25-28, 30. Ἐβλ. 71, 7-89. 2 κλπ.

24. Κατὰ τὸν ἱσραηλῆσιν νόμον ἡ περιστέρα εὐνοεῖται ζῆρον καθαροῦ προσεφόμενον κορυφῆς διὰ τὸν καθαρόν ἢ θείαν (Λευτ. 5, 7-12, 6-8), καὶ ἐξελεγεῖται ὡς ἀμύβολον πίστεως καὶ ἀγνότητος (Ἔσθ. 7, 11 Ματθ. 10, 16).

25. Γεν. 8, 8-9.

δάξῃ ἡμᾶς, ὅτι ἐν καὶ ἐτελείωσαν σχεδὸν τὰ ὕδατα καὶ ἐφάνησαν οἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων, ὅμως ἀκόμη ἀπὸ τὸ πληθὺς τῶν ὕδατων καὶ αὐταὶ αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων ἦσαν διαπορευόμεναι, ἢ γεμᾶται ἀπὸ πελματοῦδη λάσπη. Μὴ δυνηθεῖσα λοιπὸν κάπου νὰ σταθῇ ἢ περιστέρω καὶ νὰ εὕρη κατάλληλον τροφήν ἐπέστρεψε, διὰ νὰ δαδάξῃ μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς τὸν δίκαιον, ὅτι εἶναι ἀκόμη πολλὴ ἡ ὄρη τῶν ὕδατων. «Καὶ ἄφου ἤπλωσε τὴν χεῖρα, λέγει, τὴν ἐπῆρε καὶ τὴν ἔφερε πλησίον του εἰς τὴν κιβωτὸν». ²⁶ Εἶδες πόση εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ πτηνοῦ; Πῶς ἐπιστρέψασα ἐδίδασκε μὲ τὴν παρουσίαν τῆς τὸν ²⁷ Ἄ δίκαιον, ὅτι πρέπει νὰ δάξῃ ἀκόμη κάποιον μικρὸν ὑπομονήν; Διὰ τοῦτο, ἄφου ἐπερίμενε, λέγει, μετὰ ἀπὸ ἐπτὰ ἡμέρας ἀπέστειλε πάλιν τὴν περιστέρω ἐκ τῆς κιβωτοῦ. Καὶ ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὸν ἢ περιστέρω τὴν ἐσπέρω καὶ ἐκράτει εἰς τὸ ράμφος τῆς μικρῶν κλάδον εὐλαίας.²⁸ Δὲν εὕρισκεται ἐξῶ ἀσκόπως καὶ ματαίως τὸ, «κατὰ τὴν ἐσπέρω», ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι ἄφου ἐτράφη ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν καὶ εὔρε κάποιον κατάλληλον τροφήν, ἐπανῆλθε κατὰ τὴν ἐσπέρω φέρουσα ἐπὶ τοῦ ράμφους τῆς μικρῶν κλάδον εὐλαίας. Διότι τοιοῦτον εἶναι τὸ πτηνόν, ἡμερον καὶ πάντοτε ἐπιζητεῖ τὴν συνήθη κατοικίαν του. **Β** Δι' αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἐπέστρεψε καὶ προεξήνεσε μὲ τὸν κλάδον τῆς εὐλαίας πολλὴν παρηγορίαν εἰς τὸν δίκαιον. Ἄλλ' ἴσως θὰ εἶπεν κανεὶς: Καὶ ἀπὸ τοῦ εὔρε τὸν κλάδον τῆς εὐλαίας,²⁹ ὅλα συνέβησαν μὲ τὴν οικονομίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ νὰ εὔρεθῃ καὶ ἄφου τὸν λάβῃ ἢ περιστέρω εἰς τὸ ράμφος τῆς ἐπανῆλθε πάλιν πρὸς τὸν δίκαιον. Ἐξ ἄλλου καὶ τὸ δένδρον εἶναι ἀεθαλὲς καὶ φυσικόν, ὅταν ὑπεχώρησαν τὰ ὕδατα, νὰ ἔχη ἀκόμη τὸ δένδρον τὸ φύλλωμά του. «Καὶ ἐπαύθη», λέγει, ὅλας ἐπὶ τῆς ἡμέρας ἀκόμη καὶ ἀπέστειλε πάλιν τὴν περιστέρω, Ὁ δὲν ἐπέστρεψεν ὅμως πλέον εἰς αὐτόν.³⁰ Βλέπει πῶς ἐλάμβανε ἀπὸ ὅλα ὁ δίκαιος ἀρετὴν παρηγορίαν. Ὅπως ὁλοθῆ, ὅταν ἐπανῆλθε καὶ ἔφερε εἰς τὸ ράμφος τὸν μικρὸν κλάδον εὐλαίας, ἀπεκόμισε καλὰς ἐλπίδας, τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα τὸ νὰ ἐξέλθῃ χωρὶς νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν πωροῖσιν εἰς αὐτόν τὴν μεγίστην ἀπόδειξιν, ὅτι αὐτὴ εὔρε πολλὴν ἔνεσιν καὶ

26. Γεν. 8, 9.

27. Γεν. 8, 10-11.

28. Ἡ εὐλαία εἶναι: ἐν τῷ ἀρχαιότητι ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ μνημονοῦμεν δένδρον. Ἡ ἱσραηλῆσιν ἢο πληρῆς ἐλαίου καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῆς; κατὰ δευτερονομίαν 8, 8 γῆ εὐλαίας. ἐλαίου καὶ μέλιτος.

29. Γεν. 8, 12.

δι τὰ ὄβρατα υπεχώρησαν παντελῶς. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἄκουσε τὰ ἐπίμυνα. «Καὶ συνέθη, λέγει, κατὰ τὸ ἐξακοσιοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ζωῆς τοῦ Νῶε, τὴν πρώτην τοῦ πρώτου μηνός, **D** νὰ ἔχη ἐξαφανισθῇ τὸ ὕδωρ τοῦ κατεκλυσμοῦ ἀπὸ τῆν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Καὶ ἀφῆρασε ὁ Νῶε τὴν στέγην τῆς κιβωτοῦ, τὴν ὅποιαν εἶχε κατασκευάσει, καὶ εἶδεν ὅτι τὸ ὕδωρ εἶχε ἔκλειψαι ἀπὸ τῆν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.»³⁰

5. Νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς πάλιν ἐδῶ, διὰ τὰ θεωρούμενα καὶ νὰ ἐκπλαγῶμεν καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τῆν φιλοanthρωπῆαν τοῦ Θεοῦ. Διότι, εἶπε μοι, πῶς δὲν ἤμεινε τυφλὸς καὶ δὲν ἔχασε τὰς αἰσθήσεις, ὅταν ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ ἀπὸ τόσο χρόνον μὲ τὸν ἀέρα καὶ ἐσῆκωσε τὸ βλέμμα του καὶ εἶδε τὸν οὐρανόν; Διότι γνωρίζετε, γνωρίζετε καλῶς, ὅτι τοῦτο πρὸ παντὸς συνηθίζουσι νὰ πάσχουσι οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν θελήσουσι νὰ ἀνεύρουσι ἀμέσως τὴν λάμψιν τοῦ φωτός, ἀφοῦ μείνουσι ἐλάχιστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς σκοτεινοῦς καὶ ζοφώδεις τόπους. Ἐ «Ἄλλ' ὁ δίκαιος αὐτὸς ἐπὶ ἐν ὀλίγκηρον ἔτος καὶ τόσοις μηνῶς ζῶν εἰς τὴν κιβωτὸν, ὡσάν εἰς τὸ σκότος, καὶ τώρα ἀνεύρουσι ἀμέσως τὴν λάμψιν τοῦ φωτός, οὐδὲν τοιοῦτον ὑπέστη. Διότι ἦτο ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μαζί μὲ τὴν ὑπομονήν, τὴν ὅποιαν ἐπέδειξε, ἡ ὅποια ἐκαμνε ἰσχυρὰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος καὶ ἀνιωτέρας τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν. «Καὶ κατὰ τὴν εἰκοστήν ἐβδομῆν»³¹ ἡμέραν τοῦ δευτέρου μηνός ἐξηράνθη ἡ γῆ»³². Δὲν χρησιμοποίησεν ἀκόσμως τὴν τὴν ἀκριβείαν ἡ θεία Γραφή, ἀλλὰ διὰ τὰ μάθωμεν ὅτι συνετηρώθη ἀκριβῶς ὁ χρόνος ἐκείνος, κατὰ τὸν ὅποιον ἐβίχθη ἡ ὑπομονὴ τοῦ δικαίου καὶ ἔγινε ὁ ἐξαγνισμὸς ὅλης τῆς οἰκουμένης.³³

Ἐπειτα ἐπειδὴ ἐκαθάρθη ὅλη ἡ κτίσις ὡσαν ἀπὸ κάποιοιαν ρυπαρότητα, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὴν ὅλην ἀκαθαρσίαν.³⁴ **A** τὴν ὅποιαν ἐδημιουργήσεν εἰς αὐτὴν ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔγινε ἐθαροῦμενον τὸ πρόσωπόν τῆς, τότε λοιπὸν

30. Γεν. 8, 18.

31. Τὴν 27ην τοῦ δευτέρου μηνός ἔργισεν ὁ κατακλιμαρῖς, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐξηράνθη ἡ γῆ. Οὐδὲν εἰς διάκρισιν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ κατακλιμαρῖς μέχρι τῆς ἀποφθάνσεως τῆς γῆς ἦτο ἀκριβῆς ἐν ἔτος.

32. Γεν. 8, 14.

33. Διὰ τῆς διὰ τὸ κατακλιμαρῖς τιμωρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸν αἰώνιον θάνατον καὶ ἐκκαθάρσιν τῆς γῆς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ἐξαρτεῖται ἡ δικαιοσύνη Αἰῶνος, ὡςτις τιμωρεῖται ἀμελήσαντες τὸν θάνατον μετὰ τοῦ περιέλλοντος αὐτὸν κόσμου. Ἐπ' ὅσον ὅπως δὲν μετανοήσῃ καὶ δὲν ἀπιστοῦσῃ εἰς Αἰῶνα παρὰ τὴν παρ' Αἰῶνος παραχρησμένην εὐαγγελίαν καὶ δυνατότητα.

διατάξει τὸν δίκαιον νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν κιβωτὸν, καὶ τὸν ἐλευθερώσει ἀπὸ τῆν φρεσῶν ἐκείνην φυλακὴν, καὶ λέγει: «Ἔπειτ' ὁ Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Νῶε ἐξέλαθ ἀπὸ τὴν κιβωτὸν σὺ, καὶ ἡ γυναῖκά σου, καὶ οἱ υἱοὶ σου, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου· ἐξάγαγε δὲ μαζί σου καὶ ὅλα τὰ θηρία τὰ ἦσαν εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ κάθε ζωντανὴν ὑπαρξίν ἀπὸ τὰ πτηνὰ ἕως τὰ κτήνη, καὶ κάθε ἔρπετον ποῦ ἀναστὰ εἰς τὴν γῆν, καὶ αὐξάνουσε καὶ πληθύνουσε εἰς ὅλην τὴν γῆν.»³⁵ Ἄ Πρόσεξε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, πῶς παρηγορεῖ **B** μὲ ὅλα τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ δηλοῦν διατάξεν αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς κιβωτοῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰς γυναῖκας τῶν υἱῶν του, καὶ ὅλα τὰ θηρία, διὰ τὸ μὴ τοῦ προσηνῆσαι καὶ αὐτὰ πάλιν πολλὴν λύπην καὶ τὸν πληρωσῆν ἀγωνίας μὲ τὸ νὰ ἀναλογίζεσθαι, ὅτι θὰ εὐρίσκειται εἰς ἐρημίαν κατοικῶν μόνος εἰς τόσο πλάτος γῆς χωρὶς νὰ εὐρίσκειται ἄλλος, ἀφοῦ εἶπε, «Ἐξέλθε ἀπὸ τὴν κιβωτὸν καὶ ἐξάγαγε ὅλα μαζί σου», προσέθεσε. «Καὶ αὐξάνουσε καὶ πληθύνουσε ἐπὶ τῆς γῆς». Βλέπε πῶς λαμβάνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν πάλιν ὁ δίκαιος αὐτὸς ἐκείνην τὴν εὐλογίαν, τὴν ὅποιαν ἔλαθε ὁ Ἄδάμ πρὸ τῆς παραδόσεως. Διότι, ὅπως ἐταν ἐδημιουργήθη ἐκείνος ἦκουσε, **C** «ἐλόγησε δὲ αὐτοὺς ὁ Θεὸς λέγων, αὐξάνουσε καὶ πληθύνουσε, καὶ ἐξουσίασατε ὅλην τῆς γῆς»³⁶, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς τώρα, «αὐξάνουσε καὶ πληθύνουσε εἰς ὅλην τὴν γῆν». Ὅπως θηλασθῇ ἐκείνος ἔγινε ἀρχὴ καὶ ρίζα ὅλων τῶν γεγονότων πρὸ τοῦ κατακλιμαρῖς, ἔτσι καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς γίνεται κάποια ζύμη καὶ ἀρχὴ καὶ ρίζα ὅλων τῶν γεγονότων μετὰ τὸν κατακλιμαρῖς. Καὶ ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν ἀρχίζει ἡ συγκρότησις (τῆς κοινωνίας) τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλη ἡ κτίσις ἐπανοστῇ τὴν ἀρετήν τῆς, μὲ τὸ νὰ ἀρχίσῃ καὶ ἡ γῆ νὰ καρποφορῇ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα ἐδημιουργήθησαν διὰ τὴν ὑπέρσταν τοῦ ἀνθρώπου. «Καὶ ἐξῆλθε, λέγει, ὁ Νῶε καὶ ἡ γυναῖκα του, καὶ οἱ υἱοὶ του, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν του μαζί του»³⁷ καὶ ὅλα τὰ θηρία, καὶ ὅλα τὰ κτήνη, καὶ κάθε πτηνόν, καὶ κάθε ἔρπετον ποῦ κινεῖται εἰς τὴν γῆν κατὰ τὸ γένος των ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν κιβωτὸν.³⁸ Κατὰ τὴν προσταγὴν, λέγει, τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἔλαθε τὴν εὐλογίαν ποῦ ἔλαχε, «Αὐξάνουσε καὶ πληθύνουσε», ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν κιβωτὸν μὲ ὅλα τὰ ἄλλα. Καὶ ἴτω λοιπὸν εἰς ὅλην τὴν γῆν ὁ δίκαιος μόνος

35a. Γεν. 8, 15-17.

36. Γεν. 1, 28.

37. Γεν. 8, 18-19.

διόγων μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων του καὶ τὰς γυναικας αὐτῶν. Καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθε, ἐπιδεικνύει ἀμέσως τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ ἀπαίδει τὰς εὐχαριστίας εἰς τὸν Κύριόν του καὶ διὰ τὰ παρελθόντα καὶ διὰ τὰ μέλλοντα. Ἄλλ' ἔδν σὰς φαίνεται καλόν, Ἐ δὲ διὰ νὰ μὴ μακρολογῶμεν, ἄς φυλάξωμεν διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν τὰ σχετικά μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου, ἀφοῦ σταματήσωμεν μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου τὸν λόγον καὶ παρακαλέσωμεν τὴν ἀγάπην σας, νὰ περιφέρῃ συνεχῶς εἰς τὴν δόξαν αὐτῶν τὸν μακάριον καὶ νὰ ἐξετάσῃ καλῶς μὲ ἀριβίαν τὴν ἰσριότητᾶ τῆς ἀρετῆς του, ὥστε νὰ γίνεσθε μιμηταὶ του. Διότι πρόσεχε, παρακαλῶ, πόσος εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς ἀρετῆς του, ἐκ τοῦ δ,τι δὲν ἠδυνήθημεν ἕως τώρα νὰ δώσωμεν τέλος εἰς τὴν ὑπόθεσίν του, ἄν καὶ διηγούμεθα σήμερον καὶ τόσος ἡμέρας τὰ σχετικά μὲ αὐτὸν. Καὶ τί ²⁵² Ἄ λέγω νὰ δώσωμεν τέλος; Ὅσα καὶ ἂν εἴπωμεν, δὲν δυνάμεθα νὰ πλησιάσωμεν ἀλλὰ καὶ ἂν ἡμεῖς δυνηθῶμεν νὰ εἴπωμεν πολλὰ καὶ ἂν οἱ μετὰ ἀπὸ ἡμᾶς, οὔτε τοιοῦτρόπως εἶναι δυνατόν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέλος. Τόσον μεγάλην πράγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ. Ἐάν λοιπὸν θελήσωμεν, θὰ δυνηθῇ αὐτὸς νὰ νοθετησῇ ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἀρετῆς. Διότι, ἔδν ὁ δικαίος αὐτὸς ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς τόσον ὕψος ἀρετῆς, μολοντὶ συναναστρέφεται μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εὐρῇ κάποιον μὲ τοὺς αὐτοῦς τρόπους καὶ συνηθείας, ποῖον ἀπολογίαὶν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι οὔτε τόσα ἐμπόδια ἔχομεν καὶ ἀδιεφοροῦμεν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀρετῆς; **Β** Διότι, μὴ μοῦ ἀναφέρῃς μόνου τὴν ζωὴν τῶν πεντακοσίων ἐτῶν, κατὰ τὴν ὅποιον περιεπαίετο καὶ ἐχλεύαζετο ²⁵³ ἀπὸ τοῦς κακοῦς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὴν παρανομήν εἰς τὴν κιδωτόν. Διότι ὁ χρόνος ἐκεῖνος μοῦ φαίνεται, ὅτι εἶναι ἰσθδύναμος ὅλου τοῦ προηγουμένου καιροῦ. Ἡναγκάζετο ἐκεῖ ὁ δικαίος νὰ ὑπομῆν τὴν τῶν βλῖψιν, εὐρισκόμενος εἰς τὴν στενοχωρίαν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀναπνεύσῃ, καὶ νὰ διέχεται τὴν συγκατοίκησιν μὲ τὰ θηρία καὶ τὰ ἄλογα ζῷα, καὶ νὰ δεικνύῃ μὲ ὅλα τὴν σταθερότητα τῆς γνώμης του καὶ τὸ ἀπαρασάλευτον τῆς διαθέσεώς του καὶ

88. Ὁ Νόα ἔνεκ τῆς ἀρετῆς του ἦτο ἀντικείμενον γέλοισ καὶ ἐπρωσίας ἐκ μέρους τῶν κακῶν καὶ διαφθαρμένων ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του. Πολλοὶ περισοτέρου ἐνεπαίετο, ὅτε ἤρχετο τὴν κατασκευήν τῆς κιβωτοῦ (5000) ἕως ἠμέραν ἕως τῆς γῆρας του, ἔτσι ἐκ. 100 ἔτη). Τὴν τῶσος, κατὰ τὸν Λεοδέστομον, τὸ πρόβατον ἐκεῖνον ἀνταμαρτῶσε κατὰ τὸ ἕως τοῦ καταλλογῶ ἀνταμαρτῶσιν ὅλα τὰ θεὰ τῆς προηγουμένης γῆρας του.

τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, χωρὶς εἰς τὴν ὅποιον ὑπέφερε ὅλα μὲ εὐκολίαν καὶ ἀνεσιν. **Γ** Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ προσέφερε ὅλα ὅσα ἐξηρτῶντο ἀπὸ αὐτόν, ἀπῆλασε πλουσιοπαρόχος καὶ τὰ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἂν καὶ ἐστενοχωρεῖτο πολὺ κατὰ τὴν παρουσίαν εἰς τὴν κιδωτόν, ὅμως ἀπέφυγε τὴν φοβερὰν ταραχὴν καὶ τὴν πικρὰν ἐκείνην. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὴν στενοχωρίαν ἐκείνην καὶ τὴν ἀνυπόφορον φυλακὴν, ἀπῆλασε καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεσιν καὶ ἠξίωντο τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐλογίας, καὶ μὲ τὰ ἔργα πάλιν ἐξέφραξε τὴν εὐγνωμοσύνην του. Θὰ εὐρῆς δὲ ὅτι παντοῦ αὐτὸς κάμει τὴν ἀρχὴν. Ὅπως ἀκριβῶς ἐπῆλαθη, ἐπιδιώξας τὴν ἀρετὴν καθ' ὅλην τὴν προηγουμένην ζωὴν του καὶ εὐρισκόμενος ἐκτὸς τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του, **Δ** δὲν ἐπιμωρήθη μετ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐνώ ὅλοι ἐπνίγησαν μόνος αὐτὸς δικαίω, τοιοῦτρόπως πάλιν ἐπειδὴ ἐπίστευσε πολὺ καὶ ἠνέχθη εὐχαριστικῶς τὴν κατοικίαν εἰς τὴν κιδωτόν, ἠκολούθησαν πάλιν πλουσιοπάροχοι αἱ δωρεαὶ τοῦ Θεοῦ. Ἀφοῦ δὲ ἐξῆλθε τῆς κιδωτοῦ καὶ ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν προτέραν ζωὴν, ἀμέσως ἀξιοῦται τῆς εὐλογίας καὶ ἀπεικνύει τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ εὐχαριστᾷ τὸν Θεόν κατὰ τὴν δύναμιν του, καὶ τοιοῦτρόπως ἀξιοῦται πάλιν παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μεγαλύτερων δωρεῶν. **Καθ'** ὅσον ὑπάρχει αὐτῇ ἡ συνήθεια εἰς τὸν Θεόν. **Ε** Ὅταν προσφέρωμεν μικρὰ καὶ ἀνάξια, ὀπωσθήποτε ὅμως τὰ προσφέρωμεν ἀπὸ καρδίας, ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς εἶναι ἀπειρος. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀναξιοτήτος τὴν ὑπερβολὴν, καὶ τοῦ Κυρίου σου τὴν γεναιοδωρίαν, πρόσχε, παρακαλῶ, ἔδω. Καὶ ἂν ἀκόμη θελήσωμεν νὰ προσφέρωμεν κάτι, τί περισσότερον θὰ δυνηθῶμεν νὰ κάνωμεν πέραν τῆς εὐχαριστίας μας διὰ τῶν λόγων; Αἱ ἐκ μέρους ὅμως τοῦ Θεοῦ ἐργεσιαὶ ἐκπληροῦνται εἰς ἡμᾶς μὲ τὰ ἔργα. Πὸς λοιπὸν θὰ ἐξισῶνουντο τὰ ἔργα καὶ οἱ λόγοι; Διότι, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀνευθεῖς ὁ Κύριός μας, ²⁵⁴ Ἄ οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκη τῶν ἰσκῶν μας, ἐκτὸς ἀπὸ τοῦς λόγους μας μόνον. Ἀπαίτεῖ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν διὰ τῶν λόγων εὐχαριστίαν μας, ὅχι διότι ὁ ἴδιος ἔχει ἀνάγκη αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ νοθετησῇ ἡμᾶς νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες καὶ νὰ ἀναγνωρίζωμεν Ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος μᾶς χορηγεῖ τὰ ἀγαθὰ. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ὅταν ἔγραφε, ἔλεγε, «νὰ γίνεσθε εὐγνώμονες». ²⁵⁵ Διότι τίποτε δὲν ἐπιζητεῖ ἀπὸ ἡμῶν ὁ Θεός, παρὰ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν τῆς εὐγνωμοσύνης. Ἄς μὴ

87. Κολοσ. 3, 16.

γινώμεθα λοιπόν αγνώμονες, ούτε να αδιαφορώμεν να εκφράζωμεν τὴν διὰ τῶν λόγων εὐχαριστίαν μας πρὸς τὸν Θεόν, ἐνῷ οἱ ἴδιοι εὐεργετούμεθα μετὰ τὰ ἔργα. Ἐξ ἄλλου τὸ κέρδος καταλήγει πάλιν εἰς ἡμᾶς. Ἐάν δηλαδὴ εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεὸν διὰ τὰς προηγουμένας πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας Του, παρέχομεν B εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὸ δικαίωμα καὶ τὸ θάρρος νὰ ἐπιζητήσῃ καὶ διὰ τὰ μεγαλύτερα ἀγαθά. Σὰς παρακαλῶ μόνον νὰ ἀναλογιζώμεθα κάθε ἡμέραν καὶ κάθε ὥραν, ἐάν εἶναι δυνατόν, ἄχι τὰς κοινὰς μόνον εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἔχει χάρισις εἰς ὅλην τὴν φύσιν ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς, τὰς ὁποίας παρέχει ἰδιαιτέρως καὶ πρὸς κάθε ἓνα ἀπὸ ἡμᾶς. Καὶ θιατὶ λέγω αὐτὰς, τὰς ὁποίας παρέχει ἰδιαιτέρως καὶ πρὸς τὸν κάθε ἓνα; Πρέπει νὰ εὐχαριστῶμεν καὶ δι' αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας, ποὺ παρέχει εἰς ἡμᾶς χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζωμεν. Διότι ἐπειδὴ φροντίζει διὰ τὴν σωτηρίαν μας, παρέχει εἰς ἡμᾶς πολλὰς εὐεργεσίας καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν ἡμεῖς, καὶ ἀπὸ τούτων κινδύνους μᾶς ὡςτε πολλές φορές καὶ ἄλλας εὐεργεσίας C ἀποθησαυρίζει πρὸς χάριν μας. Διότι εἶναι πηγὴ φιλανθρωπίας καὶ οὐδέποτε παύει νὰ παρέχῃ τὰ ἀπὸ ἐκεῖ νάματα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἄν λοιπὸν ἀναλογιζώμεθα αὐτὰ, καὶ φροντίζωμεν νὰ ἐκφράζωμεν τὰς εὐχαριστίας ἡμᾶς εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ τὰς προηγουμένας εὐεργεσίας Του καὶ δι' αὐτὰς ποὺ θὰ ἐπακολουθήσῃσαν προετοιμάζωμεν τοιοῦτοτρόπως τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὥστε νὰ μὴ φανώμεν ἀνάξιτοι τῶν εὐεργεσιῶν Του, θὰ διητηθῶμεν νὰ ἐπιδείξωμεν καὶ ἀρίστην ζωὴν καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν πείραν τῆς κακίας. Διότι ἡ ἀνάμνησις τῶν εὐεργεσιῶν θὰ μᾶς διδάσκη καλῶς τὴν ἐνάρετον ζωὴν καὶ δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ ποτὲ νὰ περιπέσωμεν εἰς ἀδιαφορίαν καὶ ληρησοῦνῃ καὶ νὰ δραπετεύωμεν πρὸς τὴν κακίαν. D καθ' ὅσον ἡ νηφάλιος καὶ ἄγρυπτος ψυχὴ ἄχι μόνον τότε ἐπιδεικνύει εὐγνωμοσύνην, ὅταν ἔρχονται εὐνοϊκῶς τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπακολουθήσῃ κάποια ἀντίθετος περίστασις τῶν πραγμάτων καὶ τότε ἔξ ἴσου εὐχαριστεῖ, χωρὶς νὰ ἀπογῆ ἀπὸ τὴν δυσάρεστον ἐξέλιξιν καὶ μεταβολὴν τῶν πραγμάτων. Ἀντιθέτως δι' αὐτῆς ἐνδυναμοῦται μᾶλλον περισσότερο, ἀναλογιζομένη τὴν ἔπειραν φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δύναται μὲ τὸ νὰ εἶναι πλούσιος καὶ ἐφευρετικὸς καὶ μὲ ἀντίθετα πράγματα νὰ ἐπιδείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν Του, ἔστω καὶ ἂν ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀκριβῆ σημασίαν καὶ τὸν σκοπὸν των.

6. Ε τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν, ἀφοῦ ἀφήσωμεν ὅλα τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μας νὰ ἔρχονται ὅπως θέλουσιν, ἡμεῖς δι' ἓν μόνον νὰ φροντίζωμεν ὡς κύριον ἔργον μας, τὸ νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν συνεχῶς δι' ὅλα. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχομεν γίνεαι λογικοὶ καὶ διαφέρωμεν τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, διὰ νὰ ἀποδίδωμεν τοὺς ἑπαίτους καὶ τοὺς ὕμνους καὶ τὰ συνεχεῖς δοξολογίας εἰς τὸν δημιουργὸν τῶν ὄλων. Δι' αὐτὸ καὶ μᾶς ἐνεφύσησε τὴν ζωοποιὸν δύναμιν καὶ μᾶς ἐχάρισε τὴν γλῶσσαν, ὥστε συναισθανόμενοι τὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας Του, καὶ τὴν κυριότητα Του ἀναγνωρίζωμεν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπιδεικνύομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν κατὰ δύναμιν τῶν Θεῶν. 254 A Διότι ἐάν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εἶναι τῆς αὐτῆς μετὰ ἡμᾶς φύσεως, ὅταν πολλάκις μᾶς προσφέρουν κάποιαν μικρὰν καὶ ἀνάξιον εὐεργεσίαν, ἀπαιτοῦν τὴν εὐχαριστίαν δι' αὐτὰ ποὺ μᾶς ἐνηργήθησαν, ἄχι χάριν τῆς εὐγνωμοσύνης μας, ἀλλὰ διὰ νὰ φοιῶνται αὐτοὶ ἐκ τούτου περισσότερο ἔνδοξοι, πολὺ περισσότερο πρέπει ἡμεῖς νὰ πράττωμεν τοῦτο μετὰ μεγαλύτεραν προθυμίαν προκειμένου περὶ τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ γίνεαι τοῦτο μόνον διὰ τὴν ὠφελειάν μας. Ὅπως δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους ἡ γινόμενη εὐχαριστία πρὸς τοὺς εὐεργέτας, ἑκείνους κάμνει ἐνδοξότερους, τοιοῦτοτρόπως καὶ, ὅταν πράττωμεν τοῦτο διὰ τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, κάμνομεν ἐνδοξότερους τοὺς ἑαυτοὺς μας. B Θέλει δὲ ὁ Θεὸς νὰ γίνεαι τοῦτο, ἄχι διότι ἔχει ἀνάγκη τῶν ἰδικῶν μας ἐπαίνων, ἀλλὰ διὰ νὰ περιέλθῃ πάλιν εἰς ἡμᾶς τὸ κέρδος καὶ γίνωμεν ἄξιτοι μεγαλύτερας συμπαραστάσεως. Ἄν καὶ θεοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν τοῦτο ἀξίως ποτὲ. Διότι, πῶς εἶναι δυνατόν ἔχοντες τόσο ἀσθενῆ φύσιν; Καὶ διατὶ λέγω τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν; Ὅτε καὶ αὐτοὶ αἱ ἀσώματοι καὶ ἀόρατοι Δυνάμεις καὶ αἱ Ἄρχαι καὶ αἱ Ἐξουσίαι καὶ τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφεῖμ⁵⁸ θὰ διητηθῶν νὰ προσφέρουν, ὅταν εὐχαριστοῦν, τὴν κατ' ἀξίαν δοξολογίαν. Ἀλλ' ἡμᾶς θὰ ἦτο δίκαιον νὰ προσφέρωμεν τὴν κατὰ δύναμιν εὐχαριστίαν καὶ συνεχῶς νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν C καὶ μὲ τὰς ἐπανεντικεῖς λόγους καὶ μὲ τὴν ἀρίστην ζωὴν μας. Διότι αὐτὴ ἡ δοξολογία μάλιστα θὰ γίνῃ καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν λαμπρότερα, ὅταν ἀποδιδ-

58. Ἐνταῦθα ὁ θεὸς Πατὴρ διδάσκει τὴν πλήρη ἐπιστάσιν εἰς τὴν θεῶν πρόνοιαν.

59. Μετὰ τῶν ἀνωτέρω καὶ οἱ Θρόνοι, Κυριότητες, Ἀρχαγγέλοι, Ἄγγελοι, ἀποτελοῦν τὰ ἑνὲς ἀγγελικὰ τέγματα.

δομεν με μωρίας γλώσσας τούς θυμους εις τον Θεόν. Καθ' ὅσον ὁ ἐνάρετος προδιαθέτει κάθε ἕνα πού τον προσέχει, νά βαρύνῃ τόν Θεόν. Καί ἡ ἕκ μέρους αὐτῶν δοξολογία παρέχει πολλήν καί ἄπειρον τήν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔγινε αἰτία αὐτῆς. Τί λοιπόν θά ἐγένετο περισσότερο ἄξιον μακαρισμοῦ ἀπό ἡμᾶς, ἐάν πράκεται νά δοξάζωμεν τόν Θεόν ὄχι μόνον οἱ ἴδιοι μέ τήν γλώσσαν μας, ἀλλά καί ὅλους τούς συνανθρώπους μας νά παρακινῶμεν εἰς ἔπαινον καί δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ; **Δ** Διότι τόσο μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς, ὥστε νά δυνάμεθα μέ μωρία στόματα νά δοξάζωμεν τόν Δημιουργόν. Διότι τίποτε, ἀγαπητέ, δέν ὑπάρχει ἴσον πρὸς τήν ἐνάρετον ζωὴν. Διὰ τοῦτο καί ὁ Κύριος ἔλεγε: «Ἄς λάμψη τὸ φῶς σας ἐμπρὸς εἰς τούς ἀνθρώπους, διὰ νά ἴδουν τὰ καλά σας ἔργα καί δοξάζουν τόν Πατέρα σας τόν οὐράνιον». ⁴⁰ Ἐίδες κατά ποῖον τρόπον, ὅπως ἀκριδῶς ὄταν φαῖν τὸ φῶς ἀπομακρύνει πὸ σκότος, τοιοῦτοτρόπως καί ὄταν φαῖν ἡ ἀρετὴ καί τήν κακίαν ἀδιώκει καί ἀφοῦ διαλύσῃ τὸ σκότος τῆς πλάνης παρακινεῖ εἰς δοξολογίαν τὸν νοῦν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προσβλέπουν εἰς αὐτήν; **Ε** Ἄς φροντίσωμεν λοιπόν τοιοῦτοτρόπως νά λάμψουν τὰ ἔργα μας, διὰ νά δοξάζεται ὁ Κύριός μας. Ἐλεγε δὲ αὐτὰ ὁ Χριστός, ὄχι διὰ νά κενωμέν κατὶ πρὸς ἐπίδειξιν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ νά μὴ διασωμέν ποτε εἰς κάποιον ἀνομήν ἠλοσημίαν συμπεριφερόμενοι μέ ἀκριβείαν καί σιμωφίαν πρὸς τὸ θέλημα Του καί μέ τήν διαπράξιν τῶν καλῶν ἔργων προσεπιλάωμεν καί αὐτούς, οἱ ὁποῖοι προσβλέπουν εἰς ἡμᾶς νά δοξάζουν τόν Θεόν τῶν ὄλων. Διότι τότε, τότε θά προσελκύωμεν μεγαλύτερον τὴν εὐνοίαν Του καί θά δυνηθώμεν νά ἀποφύγωμεν τὴν πτωρίαν καί θά ἀξιοθώμεν τῶν ἀπορρίθων ἀγαθῶν, μέ τὴν χάριν καί τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ²³⁵ **Α** μετὰ τοῦ ὅποιου εἰς τόν Πατέρα συγχρόνως καί εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ, τώρα καί πάντοτε καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

40. Mt=8, 5, 16.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

•ΚΑΙ ΕΚΤΙΣΕΝ Ο ΝΗΣ ΘΕΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΙΣ ΜΕΦΑΜΙΝ ΜΥΝΗΜΟΙΣ
ΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΤΙΟΝ ΚΑΙ ΜΗΡΕ ΑΗ' ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΘΑΡΑ ΚΤΗΝΗ
ΚΑΙ ΑΗ' ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΘΑΡΑ ΠΤΗΝΑ, ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕ ΘΥΣΙΑΝ ΟΛΟ-
ΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ» (Γεν. 8, 20).

Εἶδατε χθὲς τὴν ἀγαθότητα τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, **Β** πῶς ἐξήγαγε τὸν δίκαιον ἀπὸ τὴν κλωτῶν καί τὸν ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῆν ἄκει παραμονῆν καί τὸν ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τῆν φοβερῶν ἐκείνῃν καί παράδοξον φυλακὴν καί ἀνταπέδωσε τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἀρετῆς, εἰπὼν πρὸς αὐτόν «ἀλύεσθε καί πληθύνεσθε». ¹ Ἄς πληροφορηθῶμεν σήμερον περὶ τῆς ἐυγνωμοσύνης τοῦ ἤνε καί τῆς γεμῆτης ἀπὸ εὐχαριστίας ψυχῆς του, διὰ τῆς ὁποίας προσέλικε πάλιν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ διὰ περισσοτέρας καί μεγαλυτέρας δωρεάς. Καθ' ὅσον τοιοῦτοτρόπως ἐνεργεῖ ὁ Θεός, ² ὅταν ἴδῃ ὅτι ἐυγνωμοῦμεν Αὐτόν διὰ τὰ προηγούμενα, παραχωρεῖ περισσοτέρας δωρεάς. Ἄς φροντίσωμεν λοιπόν καί ἡμεῖς νά εὐχαριστῶμεν κατὰ τὸ δυνατόν τόν Θεόν καί διὰ τὰς προηγούμενας εὐεργεσίας Του, **Γ** ὥστε νά ἀξιοθώμεν καί τῶν μεγαλυτέρων. Ἄς μὴ ληρονησώμεν δὲ ποτὲ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι ἔγινον εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ ἕς ἐνθυμώμεθα αὐτὰς συνεχῶς, ὥστε παρακινώμενοι ἀπὸ τὴν ἐνθυμῶσιν των συνεχῶς νά εὐχαριστῶμεν Αὐτόν, ὅν καί εἶναι τόσο πάλαι, ὥστε ἡ σκέψις μας δέν ἔπαρκῃ νά καταμετρήσῃ τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλανθρωπίαν Του. Διότι πῶς θά ἀναλογισθῇ κανεὶς αὐτὰ πού ἤδη ἔχουν γίνει εἰς ἡμᾶς, αὐτὰ πού μὲς ὀπσοχέθη, αὐτὰ πού γίνονται καθημερινῶς; Τὸ ὅτι μὲς ἐδημιούργησεν ἕκ τοῦ μηδενός, τὸ ὅτι μὲς ἐχάρισε καί σῶμα καί ψυχὴν, **Δ** τὸ ὅτι μὲς ἐδημιούργησε λογικούς, τὸ ὅτι μὲς ἐδύρισε αὐτὸν τὸν ἄερα νά ἀναστῆνωμεν, τὸ ὅτι ἐδημιούργησεν ἅλην τὴν κτίσιν χάριν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὅτι Αὐτὸς μὲν ἤβλησεν ὁ ἀνθρώπος νά ἀπολαύῃ ἀπὸ τῆν ἀρχὴν τὴν ζωὴν τοῦ παραδείσου καί νά ἔχη ἀνώδυ-

1. Γεν. 8, 17.

νον και ἀκαταπύνητον θίον και τίποτε ὀλιγώτερον νὰ μὴ ἔχη ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους και ἀπὸ τὰς δυνάμεις ἐκείνας δυναμεις, ἂν και ἔχη οἰῶμα, ἀλλὰ και νὰ εἶναι ἀνώτερος τῶν σαματικῶν ἀναγκῶν; Ἐπειτα, ἐπειδὴ παρεούρη ἕνεκα τῆς ροιμίας του ὑπὸ τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου, τὴν ὅποιαν παρουσίασε οὗτος διὰ τοῦ σφραγισμοῦ, οὕτε εἰς αὐτὴν τὴν περιπέτῳσι ἐγκατέλειψε τὸν ἀμαρτωλὸν και παρασάτην ἀβοήθητον, Ἐ ἀλλὰ και μετὰ αὐτὰς τὰς τιμωρίας, καθὼς ἀκριβῶς ἐλέγμεν και χθὲς ἐπέδειξε τὴν ὑπερβολικὴν Του φιλανθρωπίαν και προσέβηεν εἰς αὐτὸν πολλὰ ἄλλα και ἀναριθμητὰ εἰδη εὐεργεσιῶν. Καὶ μετὰ τὴν παράδου του χρόνου λοιπὸν, ὅταν ἠρώσαντο τὸ ἀνθρώπινον γένος και ἀπέκλεινε πρὸς τὴν κακίαν, ἐπειδὴ ἔβλεπε ὅτι τὰ τραύματα καθίσταντο ἀθεράπευτα, ἠρώσαν ὡσάν κάποιον πονηρὸν ζῳιὴν τοὺς ἐργάτας τῆς κακίας, ἀφοῦ ἄφρασε τὸν δίκαιον αὐτὸν νὰ γίνῃ ρίξαι και ἀρχὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Καὶ πάλιν πρόσεξε πόσον γενναιοδωρίαν ἐπέδεικνυει πρὸς αὐτόν. Ἀπὸ τῶν δικαίων αὐτῶν και τοὺς οὐκὸς του πόσον ἠβησε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, 256 Α καὶ ἐξέλεξεν ὄλιγον κατ' ὄλιγον τοὺς δικαίους, τοὺς πατριάρχας ἕνωσά και κατέστησεν αὐτοὺς δικάσκαλους εἰς τὸ ὑπόλοιπον ἀνθρώπινον γένος, οἱ ὅποιοι ἠβύοναυτο μετὰ τὴν ἀρετὴν των νὰ καθοδηγήσουν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους και νὰ θεραπεύσουν τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἱατροί. Ἄλλοτε μὲν μεταφέρει αὐτοὺς εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἄλλοτε δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον, 257 διὰ νὰ ἐξασκήσῃ μετὰ και τὴν ὑπομονὴν τῶν δούλων Του και νὰ ἀποδείξῃ ἰσχυροτέραν τὴν δυνάμειν Του. Καὶ τοιοῦτοτρόπος ἐφρόντιζε συνεχῶς διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἀνοδεκνῶν προφήτας και ἐπιτελῶν ἀποκαλυπτικὰ σημεῖα και θαύματα διὰ μέσου αὐτῶν. Β Ἐπειτα, διὰ νὰ ὀμολοῖσιν συντόμως, ὅπως ἐηλοσθὴ ἔνδεν θὰ δυναθῶμεν ποτε, και ἂν ἀκόμη μυρίας φορὰς προσπαθῶμεν, νὰ ἀπαριθμῶμεν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον οὕτε τὰς διαφόρους εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας ἐπέδειξε πρὸς τὴν φύσιν μας. Καὶ τὸ τελευταίον, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι μετὰ ἀπὸ τόσων πρὸνοιον εἶχεν ἀνάγκην ἀκόμη ἀπὸ πολλῶν και ἄπειρον φιλανθρωπίαν ὁ ἀνθρώπος και τίποτε περισσότερον ἔνδεν κατώρθωσαν οὕτε οἱ πατριάρχαι, οὕτε οἱ προφῆται, οὕτε τὰ παράδοξα ἐκεί-

2. Ὁ Ἄβραμ ἕνεκα ἐπισημάνοντος λιμοῦ ἐγκαταλείπει τὴν Χαναὰν και ἐγκαθίσταται εἰς Αἴγυπτον (Γεν. 12, 10). Ἐκείσε και ὁ Ἰσάκ κατ' ἐπιτολήν του Θεοῦ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον μετ' ἑξήματα ἐξ ἑαυτοῦ ἀποτόνον του (Γεν. 46, 8, δὲ).

να θαύματα, ὅτε αἱ τιμωρίαι και αἱ νοουθεσίαι ποῦ ἀπευθύνοντο πρὸς τὸν καθέναν, και αἱ συνεχεῖς ἐκείναι οἰχμαλοσασαι, 258 ὡσάν νὰ ἐλυτήθη τὸ γένος μας και διὰ τοῦτο ἀνέστησε τὸν Μουγενῆ Του Υἱὸν ἐκ τῶν κόλπων Του, Ἐ τὸν ἱστρον τῶν ψυχῶν και τῶν σαμῶτων. Καὶ προητοῖμασεν Αὐτόν, ἀφοῦ λάβῃ δούλου μορφὴν, νὰ γεννηθῇ ἐκ τῆς Παρθένου και νὰ μᾶς συνασπαστραφῇ και νὰ ὀπομείνῃ ἔλα τὰ ἀνθρώπινα, διὰ νὰ δυναθῇ νὰ ἀνασθῶσῃ τὴν φύσιν μας ἢ ὅποια εὐρίσκετο σχεδὸν κάτω ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτημάτων, ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ θαυμάζων τοῦτο ὁ υἱὸς τῆς βροτιτῆς και ἕνωσῶν τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅποιαν ἐπέδειξε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐρώνασε δυνατὰ και ἔλεγε: «Διότι πόσον ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον;» 259 Βλέπε ἀπὸ πόσον θαυμασῶν εἶναι γεμίτη ἡ λέξις. «Τόσον», λέγει, ἀναλογιζόμενος τὸ μέγεθος, Ἐ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ εἴπῃ, δι' αὐτὸ ἤρχισε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Εἰπέ μας λοιπὸν, μακάριε Ἰωάννη «τόσον», πόσον; Εἰπέ τὸ μέτρον, εἰπέ τὸ μέγεθος, διδάξέ μας τὴν ὑπερβολὴν. «Διότι πόσον ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὅτε ἔδωκε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν Μουγενῆ, διὰ νὰ μὴ ἀπαλεσθῇ κανεὶς ποῦ πιστεύει εἰς Αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχη ζῳιὴν αἰώνιον». Εἶδες ὅτι αὕτη εἶναι ἡ αἰτία τῆς παρουσίας τοῦ Υἱοῦ, ὅτε διὰ τῆς πίστεως εἰς Αὐτόν νὰ εὐρουν αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἐπρόκειτο νὰ ὀπολεσοῦν ἀφορμὴν σωτηρίας; Τί λοιπὸν ἔνδεν θὰ ἀναλογισθῇ κανεὶς, ἂν ἕνωσῃ τὴν ἀξιοθαύμαστον και μεγάλην ἐκείνην γενναιοδωρίαν ποῦ ὀπερικῶ κάθε σκέψιν, τὴν ὅποιαν ἐχάρισεν Ἐ εἰς τὴν φύσιν μας διὰ τῆς δωρεῆς τοῦ δωπτίσματος συγχωρήσεως ἔλα τὰ ἀμαρτηματὰ μας; Ἄλλὰ τί νὰ εἴπω; Οὕτε ἡ δύνουσι ἐπαρκεῖ, οὕτε ἡ λογικὴ ἔχει τόσην δυνάμειν, διὰ νὰ ἀπαριθμῶσμεν τὰ ὑπόλοιπα. Διότι ὅσο και ἂν εἴπω, εἶναι τόσον πολλὰ τὰ ὀπολειόμενα, ὅτε νὰ ὀπερικῶν τὴν ὀπεροχὴν τῶν ἡδὴ λεχθέντων. Πῶς λοιπὸν ἔνδεν ἕνωσῃ κανεὶς τὴν ὀδὴν τῆς μετανοίας, τὴν ὅποιαν ἐχάρισεν ἀπὸ τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν Του εἰς τὸ γένος μας και μετὰ τὴν δωρεάν του δωπτίσματος τὰς ἀξιοθαύμαστους ἐντολάς, διὰ τῶν ὀποίων, ἔνδεν θελήσωμεν, θὰ προσελκύσωμεν τὴν βοήθειαν Του;

2. 257 Α Εἶδες, ἀγαπητέ, ἔδωσσαν εὐεργεσιῶν; Εἶδες,

2. Πλὴν τῆς μακροχρονίου δουλείας ἐν Αἴγυπτῳ, οἱ Ἐβραῖοι ἕνεκα τῶν ἀμαρτημάτων των ἐτιμωρήσαν ἐν συνεχῶ ἀιχμαλοσίαι (Βαβυλώνια, Περσικὴ, Ῥωμαϊκὴ και Ρωσικὴ).

3. Ἰωάν. 3, 16.

ἔτι ἐνῶ ἀπρητιμώμεν πολλὰς, δὲν ἠδυνήθημεν ἀκόμη νὰ εἰπωμεν οὔτε τὸ ἐλάχιστον μέρος; Διότι, πῶς θὰ δυνήθῃ ἀνθρώπινη γλῶσσα νὰ περιγράψῃ τὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ; Καὶ ὅμως, ἂν αὐτοὶ εἶναι τόσοι πολλοὶ καὶ τόσοι μεγάλοι, ὑπάρχουν πάλιν πολλὴ μεγαλύτεραι καὶ ἀνέκφραστοι εὐεργεσίαι, τὰς ὁποίας ὑπεσχέθη μετὰ τὴν ἀπὸ δεξιᾶ ἀποδημίαν μας, κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, εἰς αὐτοὺς τοὺς δεξιῶν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Καὶ διὰ νὰ μᾶς παραστήσῃ μὲ ὀλίγους λόγους τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους των, λέγει ὁ μακάριος Παῦλος: «Τὰ ὅποια ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε καὶ οὐς δὲν ἤκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβε, ἢ τὰ ὅποια ἠεταίμασεν ὁ Θεὸς δι' ἑκείνους τοὺς τὸν ἀγαποῦν».⁵ Εἶδες τὴν ὑπεροχὴν τῶν δωρεῶν; Εἶδες ὅτι αἱ εὐεργεσίαι τοῦ Θεοῦ ὑπερβαίνουν κάθε ἀνθρώπινην κλίψιν; Διότι λέγει, «νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβε». Ἐὰν λοιπὸν θελήσωμεν νὰ σκεπτιώμεθα αὐτὰς καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν νὰ ἐυχριστώμεν αὐτὸν, θὰ δυνήθωμεν νὰ προσελκύσωμεν περισσοτέρων τὴν χάριν Του καὶ νὰ παρακινήθωμεν περισσότερο πρὸς τὴν ἀρετὴν. Διότι ἡ ἐνδομῆσις τῶν εὐεργεσιῶν εἶναι ἰκανὴ νὰ μᾶς προτρέψῃ εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ παραδελῶμεν ὅλα τὰ παρόντα καὶ νὰ κυττάζωμεν μὲ θαυμασμὸν πρὸς Ἐκεῖνον τοὺς τόσο μᾶς εὐεργέτην C καὶ νὰ ἐπιδοκίμωμεν καθημερινῶς ζωῆραν καὶ θερμὴν τὴν ἀγάπην μας πρὸς Αὐτόν. Διότι, ἐκ τούτου καὶ ὁ δίκαιος οὗτος ἀπῆλθε τὴν μεγάλην εὐνοίαν καὶ τιμὴν ἀπὸ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἐπέδειξε πολλὴν εὐγνωμοσύνην εἰς τὰ ἐπιτευχθέντα. Ἄλλὰ διὰ νὰ καταστή σαφέστερος εἰς σὰς ὁ λόγος, εἶναι ἀνάγκη νὰ τοποθετήσωμεν ἐνώπιον τῆς ἀγάπης σας αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῶν δωρεῶν αὐτῶν σήμερα. Ἀφοῦ δηλοδὴ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κιβωτοῦ κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς υἱοὺς καὶ τὴν γυναῖκά σου καὶ τὰς γυναῖκας τῶν υἱῶν σου καὶ ὅλα τὰ θηρία καὶ τὰ πτηνὰ, καὶ ἐδέχθη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ μαζί μὲ τὴν ἔξοδον καὶ τὴν εὐλογίαν ἐκείνην τοῦ τοῦ προσέφερε πολλὴν παρηγορίαν, ἢ ὅποια ἔλεγε, «Ἀυξάνσατε καὶ πληθύνεσθε», διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ἡ θεία Γραφὴ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου λέγει: «Καὶ ἔκτισεν ὁ Νῆας βυαιοστήριον εἰς ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἐπῆρε ἀπ' ὅλα τὰ καθαρά κτήνη καὶ ἀπ' ὅλα τὰ καθαρά πτηνὰ, καὶ προσέφερε θυσίαν ὀλοκαυτώματος».⁶ Πρόσχε ἀκριβῶς, ἀ-

5. Α' Κορινθ. 9, 9.

6. Κατὰ τὴν θυσίαν τῆς «ὀλοκαυτώσεως» τὰ προσφερόμενα ἔκτιστο

γαπητῆ, διὰ τῶν λόγων αὐτῶν πάλιν, πῶς εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν μας ἔθεσεν ὁ Δημιουργὸς τῶν ὄλων τὴν ἀκριβῆ γνώσιν τῆς ἀρετῆς. Διότι, εἰπέ μου, ἀπὸ ποῦ ἦλθεν ἡ εὐπρεπεία αὐτῆ εἰς τὸν δίκαιον; Δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος, Ἐ ἀπὸ τὸν ὅποιον θὰ ἐδιδάσκατο. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ γεννηθεὶς ἀπὸ τὸν πρωτόπλαστον, ὁ Ἄδελ ἐνοῦς, ἐξ αὐτοῦ παρακινούμενος προσέφερε τὴν θυσίαν μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν, τσιουστράτως λοιπὸν καὶ τώρα ὁ δίκαιος αὐτὸς ἀπὸ τὴν σκῆψιν σου καὶ τὴν ὀγιά διάθεσίν σου κατὰ τὸ ἀνθρώπινως δυνατὸν, ὅπως ἐνόμισε, μὲ τὰς θυσίας προσφέρει τὰς εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν. Βλέπε δὲ πῶς ἐπιτελεῖ ὅλα μὲ πολλὴν διάθεσιν. Διότι, δὲν ἐπεδίωξε νὰ κτήσῃ πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ λαμπρὰν οἰκοδομήν, οὔτε ναὸν, οὔτε κάποιαν ἀξιοθαύμαστον κατοικίαν, οὔτε τίποτε ἄλλο. Διότι, ἐγνώριζε, ²⁸ Ἄ ἐγνώριζε σαφῶς, ὅτι ὁ Κύριος διάθεσιν ἐπικρίπτει μόνον. «Καὶ ἀφοῦ ἔκτισε πρόχειρον θυαιοστήριον καὶ ἐπῆρε ἀπὸ τὰ κτήνη τὰ καθαρά καὶ ἀπὸ τὰ πτηνὰ τὰ καθαρά, προσέφερε τὰς θυσίας τῶν ὀλοκαυτωμάτων», καὶ ὅσον ἠθύνατο, ἐπέδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς διαθέσεώς σου. Ἀπεδέχθη δὲ αὐτὴν ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς καὶ ἐστεφάνωσε τὴν ἀπόφασίν σου καὶ ἐπέδειξε πάλιν τὴν γεναιοδωρίαν σου. Διότι λέγει ἡ Γραφή: «Καὶ ὠσφράνθη ὁ Κύριος τὴν εὐδοχὴν σου τῆς θυσίας»⁷ (ἐδέχθη τὴν θυσίαν). Βλέπε πῶς ἡ διάθεσίς σου προσφέρουσα τὴν θυσίαν ἐγένετο καὶ τὸν κατὸν καὶ τὴν ἀναθυμίασιν αὐτῆς ἀπὸ πολλὴν εὐδοχίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ἔλεγε γράφων: «Διότι εμεῖθα εὐδοχία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν ἢ μεταξὺ ἐκείνων τοῦ σῶζονται καὶ ἐκείνων τοῦ χάνονται, διὰ τούτους μὲν ὁσμη τοῦ ἀπὸ θανάτου ὁδηγεῖ εἰς θάνατον, δι' ἐκείνους δὲ ὁσμη τοῦ ἀπὸ ζωῆν ὁδηγεῖ εἰς ζωὴν».⁸ Ὁ ὁσμη εὐδοχίας. Μὴ σκαυδαλιζέσαι, ἀπὸ τὴν ἀκαταλληλότητά τῆς λέξεως, ἀλλὰ σκεπτόμενος κατὰ τὴν ὀδυναμίαν σου τὴν συγκοτάθεισιν τῶν λεγομένων, ἐνοήθησιν ἐκ τούτου, ὅτι ἔγνωσεν ὁσμη ἢ προσφορά τῆς θυσίας τοῦ δικαίου. Ἄς μάθωμεν δὲ καὶ διὰ τῶν πραγμάτων τὸ σκευδαλιζέ του Θεοῦ, καὶ ὅτι δὲν ἐπέτρεψε τὰς θυσίας διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον διὰ νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς εὐγνωμοσύνην. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιτρέπει νὰ καίωμενται

⁷ Ἐλεφθρον ἐκ τῆς πυρῆς, κτήν τοῦ θέρματος (Ἰακ. 7, 8). «Ἐκφρασίς (ὀλοκαυτώσεως) ἐστὶ θυσία, ὁσμη εὐδοχίας τοῦ Κυρίου» (Ἰακ. 1, 9).

⁸ 1. Πev. 8, 30.

2. Πev. 8, 21.

3. Π' Κορινθ. 2, 15-16.

τά προσφερόμενα, διὰ νὰ μάθουν Ὁ καὶ τῶν πραγμάτων καὶ οἱ προσφέροντες τὰς θυσίας, ὅτι ὅλα γίνονται πρὸς ὠφελειάν των. Διατί δέ, εἰπέ μοι, ἐπιτρέπει καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν προσφορὰν τῶν θυσιῶν; Ἐπιτρέπει καὶ τοῦτο πάλιν ἀπὸ συγκατάθεσιν πρὸς τὴν ἀνθρώπινην ἀδυναμίαν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο ὀλίγον καὶ ὀλίγον, περιπίπτουτες οἱ ἄνθρωποι εἰς ἀδιαφορίαν, νὰ θεοποιῶν ἀκόμη καὶ νὰ λατρεύουν¹⁰ τὰ ζῶα καὶ νὰ προσφέρουν εἰς αὐτὰ τὰς θυσίας, προλαμβάνει αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ ἀνέχεται τὰ προσφερόμενα πρὸς θυσίαν, ὥστε ἔτσι τοῦλάχιστον νὰ ἀπομακρύνῃ τῆς ὀλεθρίας πλάνης ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπρόκειτο νὰ παρασυρθῶν. Καὶ ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐπετρέπησαν ὑπὸ Αὐτοῦ ἀπὸ συγκατάθεσιν, πρόσχευε ὅτι μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου κατεδέχθη νὰ νομοθετήσῃ καὶ τὴν περιτομὴν. Ἐδὴ διότι ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ αὐτὴ καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν φέρουν οἱ Ἰουδαῖοι ὡς σημεῖον καὶ σφραγίδα, ἀπέδειξεν τῆς εὐγνωμοσύνης των, καὶ μὴ τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ συμφύρονται μὲ τὰς ἐπιμειξίας τῶν ἐθνικῶν.

3. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὀνομάζει τὴν περιτομὴν σημεῖον, ὅταν λέγῃ «καὶ ἔθηκε τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς, σφραγίδα».¹¹ Ὅτι δηλαδὴ αὐτὴ δὲν ὠφελεῖ τίποτε εἰς τὴν ἀρετὴν, ἰδοὺ ὅτι καὶ ὁ δικαῖος αὐτὸς Ἐφθασεν εἰς τόσον μεγάλην ἀρετὴν, χωρὶς ἀκόμη νὰ ἔχη νομοθετηθῆ ἢ περιτομῇ. Καὶ τί λέγω; Αὐτὸς ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ, πρὶν ἢ δεχθῆ τὴν περιτομὴν, ἐδικαιώθη ἀπὸ μόνης τῆς πίστεως του. Διότι πρὸ τῆς περιτομῆς, λέγει (ἢ θεῖα Γραφή)· «Ἐπίστευσε δὲ εἰς τὸν Θεὸν ὁ Ἀβραάμ καὶ ἐθεωρήθη πρῶτος ἄνθρωπος».¹² Διατί ὑπερηφανεύεται λοιπὸν, ὦ Ἰουδαῖοι, διὰ τὴν περιτομὴν; Γνωρίζεις, ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτῆς ἔγιναν δικαιοί. Καθ' ὅσον ὁ Ἄβελ ἐκ πίστεως προσέφερε τὴν θυσίαν, ὅπως λέγῃ καὶ ὁ Παῦλος· «Μὲ τὴν πίστιν ὁ Ἄβελ προσέφερε καλλίτερον θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν παρὰ ἡ Κάιν».¹³ Καὶ ὁ Ἐνώχ¹⁴ ἠπάγγει εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ Νῶς

10. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀνεγέρει τὰς ἐφορμασίας πρὸς ἀπορίαν τῆς ἐρωταγωγίας. Ἀπὸ ἁσπίτου παρ' Ἀγριππίου. ἄνεκα τοῦτο δὲ παρὰ τῆς ἐγγραμματοποιήσεως δὲ ἀκρίβειαν ὑπὸ τῶν Ἱουδαίων ἡ χρησιμοποίησις να ὄντι κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον ὑπὸ τῶν Ἀγριππίου.

11. Ἦμν. 6, 11.

12. Ῥωμ. 4, 8.

13. Ἐβρ. 11, 4.

14. Ὁ Ἐνώχ, ἡδὲ Ἰάρεθ καὶ κατὰ τὸν Μαθθαῖον, ἦτο ὁ τῶν ἀδελγῶν τοῦ Ἀδάμ, ἐξαρκόμενος ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ, ἡδὲ καὶ Κάιν Ἐνεκα τῆς ἀκρίβειας τοῦ ἠμῶν εἰς ἀνακρίβειαν (Γεν. 5, 16-24), ἄς ὁ προσήκων

ἔνεκα τῆς πολλῆς ἀρετῆς διέφυγε τὸν φοβερὸν ἐκείνον κλυδωνισμόν καὶ 259 Ἀ ὁ Ἀβραάμ πρὸ τῆς περιτομῆς ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν ἀνεδείχθη. Τοιοῦτοτρόπως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὴν πίστιν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπέτυχε τὴν σωτηρίαν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ φιλόδηρος Θεὸς ἐπέτρεψε τὰς θυσίας νὰ προσφέρονται εἰς Αὐτόν, ὥστε, ἐπειδὴ ἀκόμη ἦτο ἀτελής (πνευματικῶς) ἡ φύσις μας, νὰ ἡμπορῇ νὰ ἐπιδικινύῃ συγχρόνως καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς καὶ νὰ ἀποφύγῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν διαφορὰν ἐκ τῆς εἰδωλολατρίας. Διότι, εἴαν καὶ μετὰ ἀπὸ τῶν συγκατάθεσιν, ὁμοῦ οἱ περισσότεροὶ δὲν διέφυγον τὴν πτώσιν (εἰς εἰδωλολατρίαν), Ἐ εἴαν τοῦτο δὲν συνέβαινε, πῶς θὰ ἀπόφυγε καὶ εἰς τὴν ἐξ αὐτῆς βλάβῃ; «καὶ ὡσαύτῃ ὁ Θεὸς τὴν εὐδὴ ἀσπὴν τῆς θυσίας». Δὲν συνέβη ἡμῶν τὸ ἴδιον εἰς τοὺς ἀγνώμονας Ἰουδαίους, ἀλλὰ τί; Ἄκουσε τὸν προφήτην που λέγει· «Ἡ ἀσπὴ τῆς θυσίας εἶναι μισητὴ εἰς ἐμέ».¹⁵ διὰ νὰ δεῖξῃ δηλαδὴ τὴν κακὴν διάθεσιν αὐτῶν πρὸς προσέφερον τὰς θυσίας. Ὅπως δηλαδὴ ἐδῶ ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου κατέστησε τὸν κατὸν καὶ τὴν ἀναθυμίασιν εὐδὴν ὁμοῦ, τοιοῦτοτρόπως εἰς ἐκείνους ἡ πονηρία αὐτῶν ποῦ προσέφερον (τὰς θυσίας) συνετέλεσε ὥστε νὰ διαφανθῇ τὸ εὐδὴς θυμίαμα ὡς μισητὸν πρᾶγμα. Ἄς φροντισόμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, εἰς κάθε περίπτωσιν νὰ ἐπιδικινύμεν διάθεσιν ὑγιᾶ. Ὁ καθ' ὅσον αὐτὴ καθίσταται αἰτία ὀλων τῶν ἀγαθῶν. Ὁ ἀγαθὸς δηλαδὴ Θεὸς δὲν συνηθίζει νὰ προσέχῃ τόσον τὰς πράξεις μας, ὅσον τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν ἀπὸ τὴν ὅποιαν παρακινούμενοι πράττουμεν αὐτάς. Ἀποδέχεται δὲ ἡ ἀποστρέφεται τὰς πράξεις μας, ἀποβλέπων πάντοτε πρὸς ἐκείνην. Καὶ ἂν λοιπὸν προσευχόμεθα καὶ ἂν νηστεύμεν καὶ ἂν κείνημεν ἐλεημοσύνην (διότι αὐτὰ εἶναι αἱ πνευματικαὶ μας θυσίαι), καὶ ἂν ἐπιτελώμεν κατὰ ἄλλο πνευματικὸν ἔργον, ἄς πραγματοποιώμεν αὐτὸ παρακινούμενοι ἀπὸ ὑγιᾶ διάθεσιν, διὰ νὰ λάβωμεν ἄξιον καὶ τὸν στέφανον τῶν κόπων μας. Καθ' ὅσον δὲ ἦτο ἀπὸ τὰ πολὺ παράδοξα τὸ νὰ ὑπομίνουμεν μὲν ἡμεῖς τὸν κόπον, νὰ ἀποστερώμεθα ὁμοῦ τῆς ἀμοιβῆς, Ἐ ὅταν δὲν ἀσκόμιεν τὴν ἀρετὴν συμφώνως πρὸς τοὺς ὑπ' Αὐτοῦ δοθέντος νόμους, διότι εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τὴν ἀπειρὸν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ, καὶ χωρὶς νὰ φέραιεν εἰς πέρας τὸ ἔργον, ἀπὸ τὴν διάθεσιν μόνον νὰ στεφανωθώμεν. Καὶ διὰ νὰ μάθης, πρὸ-

¹⁵ Ἰηλ. (δ' Ἰερολ. 2, 11).

16. Ἦμ. 1, 16.

σεχε, παρακαλώ, αυτό εις την περίπτωσιν τῆς ἐλευθεροσύνης. Ὅταν δηλαδὴ ἴδῃς τὸν ἐγκαταλελειμμένον εἰς τὴν ἀγοράν, τὸν πάμπτωχον καὶ συμπονεῖς αὐτὸν καί, ἀφοῦ στρέψῃς τὴν διάνοιάν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐυχαριστήσας τὸν Κύριον καὶ διὰ τὰ ἰδικά σου καὶ διὰ τὴν ὑπομονὴν τοῦ πτωχοῦ, καὶ ἐν ἀκόμῃ δὲν ἐπαρκῆσαι νὰ τοῦ κορέσῃς τὴν πείνα, θὰ λάβῃς ἀπὸ τὴν διάθεσίν σου καὶ μόνον ὀλόκληρον τὸν μισθόν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν Ἐ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε· «Καὶ ὁποῖος ποτίσῃ ἕνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς αὐτοὺς μόνον ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος, διότι εἶναι μαθητὴς μου, ἀληθῶς σὰς λέγω, θὰ λάβῃ τὴν ἀνταμοιβὴν του». ¹⁶ Μήπως ὑπάρχει κά- τι εὐτελέστερον ἀπὸ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος; Ἄλλ' ἡ διάθεσις τοῦ ἐρησφάλισε τὸν μισθόν. Τὸ ἴδιον θὰ συναντήσω- μεν καὶ εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν. Ὅμως εἶναι ἀναγκάσιον νὰ ἀνακινῶμεν αὐτὰ εἰς τὴν ἀγάπην σας, ὥστε γνωρίζοντες αὐτὰ ἐπακριδῶς, νὰ εἰσθε πολὺ προσεκτικοὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπάθειαν τῆς εὐγνωμοσύνης. Διότι, ἀκούει τί λέ- γει ὁ Χριστός· «Ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἴδῃ γυναῖκα διὰ νὰ τὴν ἐπιθυμήσῃ, ἤδη ἠμοίχευσεν αὐτὴν εἰς τὴν καρδίαν του». ¹⁷ Βλέπετε καὶ ἐδῶ πάλιν, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς διαθέσε- ως ²⁰ Ἄ ἀκολουθεῖ ἡ κατάκρισις καὶ ὅτι ἐπικρέματα ἡ τιμωρία διὰ τὴν ἀπερίσκεπτον θέαν, ὡσάν νὰ ἐπραγματοποι- ῆθῃ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου μοιχεύει; Ἀυτὰ λοιπὸν ἐνοσοῦντες, ἄς ἀσφαλίσωμεν εἰς κάθε περίπτωσιν τὴν διάθεσίν μας, διὰ νὰ προετοιμάσῃ αὐτὴ τὰς πράξεις μας νὰ γίνωνται εὐπρόσ- δεκτοὶ εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ἐάν ἐδέχθῃ τὸν κατὸν καὶ τὴν ἀνοθυμίαν τῆς θυσίας ὡς εὐδοχὴ ὁμίην, πῶς δὲν θὰ δε- χθῇ αὐτὰς πᾶς πνευματικᾶς καὶ λατρείας καὶ πόσῃ θείαν ἀγάπην καὶ εὐνοίαν δὲν θὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ ἀπολαύ- σωμεν; «Καὶ ὠραρήθη, λέγει ὁ Θεὸς τὴν εὐδοχὴ ὁμίην τῆς θυσίας». Εἶδες ὅτι αἱ πράξεις τοῦ δικαίου πῶς εἶναι μὲν εὐτελεῖς σχετικῶς μὲ τὴν θῆν τῶν πραγμάτων. Ἐ ἐν σφέ- σει, ἔμως πρὸς τὴν θγὰ διάθεσίν του πῶς ἀποδεικνύονται πάρα πολὺ μεγάλα; Βλέπετε λοιπὸν τὴν ἄπειρον ἀγνόητη- τα τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. «Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη, ἀπαφάσισε καὶ εἶπεν ὁ Θεός· δὲν θὰ καταρασθῶ πλέον τὴν γῆν, διὰ τὰς πονηρὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ἐπεὶδὴ ἡ σκέψις κά- θε ἀνθρώπου ῥέπει εἰς τὰ πονηρὰ ἐπιμελῶς ἐκ νεότητός του. Ποτὲ λοιπὸν πλέον δὲν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἐξακωσίσω διὰ κατακλισημὸν κάθε ζωντανὴν ὑπαρξιν, ὅπως ἔπραξα

16. Ματθ. 10, 42.
17. Ματθ. 5, 28.

τώρα». ¹⁸

4. Πολλὴ μεγάλῃ εἶναι ἡ εὐεργεσία καὶ πολὺ τὸ μέγε-θος τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀνεκφραστῆς ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀνεξικακίας. «Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἀπαφάσισε καὶ εἶπεν ὁ Θεός». Τὸ, C ἀφοῦ ἐσκέφθη, λέγεται πάλιν ἀνθρωπίνως καὶ ὅπως ἀρμόζει εἰς τὴν φύσιν μας. «Δὲν θὰ καταρασθῶ πλέ-ον τὴν γῆν διὰ τὰς πονηρὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων». Κα-τηράσθη δεδαίως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πρωτοπλάστου εἰπών· «Ἀκάνθας καὶ τριβάλους θὰ θλαστήνῃ εἰς σὲ ἡ γῆ». ¹⁹ Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Κάιν πάλιν ὁμοίως (κα-τηράσθη). Ἐπεὶδὴ λοιπὸν καὶ τώρα ἐπέφερε τὴσὴν πανω-λεθρίαν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν δικαῖον καὶ παράσχη εἰς αὐτὸν θάρρος, εἶπε τὰ λόγια αὐτά, ὥστε νὰ μὴ σκέπτεται εἰς τὸ μέλλον καὶ διερωτᾶται ποῦ τὸ κέρδος τῆς παρα-σχεθείσης εὐλογίας, καὶ τοῦ λόγου «Ἀυξάνεσθε καὶ πληθύν-σθε», ἐάν πρόκειται, ἀφοῦ πάλιν αὐθιγῶμεν, νὰ ἀπολε-σῶμεν; Κοθ' ὅσον καὶ προηγουμένως εἶπεν εἰς τὴν περί-πτωσιν τοῦ Ἄδάμ, «Ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε», καὶ Ἐ ἐ-πέφερε κατακλισημὸν. Διὰ νὰ μὴ ἔχη λοιπὸν τὴν ἀγωνίαν σκεπτόμενος καὶ ἀνακαλῶν αὐτὰ συνεχῶς εἰς τὴν σκέψιν του, εἰλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. «Δὲν θὰ καταρασθῶ πλέον τὴν γῆν διὰ τὰς πονηρὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων». ²⁰ Πόσους πῶς ἐτόνισεν, ὅτι ἔνεκα τῆς κακίας των κατηρά-σθη τὴν γῆν. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομιώσωμεν, ὅτι ἐπεὶδὴ ἐ-βελτιώθησαν, δι' αὐτὰ ὁ Θεὸς ἔδωκεν αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν, λέγει· «Ἐπεὶδὴ ἡ σκέψις κάθε ἀνθρώπου ῥέπει εἰς τὰ πον-ηρὰ ἐπιμελῶς ἐκ τῆς νεότητός του. Πρωτόκουστον τὸ εἶ-δος τῆς φιλανθρωπίας. «Ἐπεὶδὴ ῥέπει, λέγει, ἡ διάνοια Ἐ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ πονηρὰ ἐπιμελῶς ἐκ τῆς νεότητός του», διὰ τοῦτο «δὲν θὰ καταρασθῶ πλέον τὴν γῆν». Διότι, ἐγὼ μὲν, λέγει, καὶ μία καὶ δύο φορές ἐπραγματοποίησα τὰς ἀποφάσεις μου. Ἐπεὶδὴ δὲ ἔλεπτο ὅτι αὐθιγάντο· ἡ κα-κία, ὑπόσχομαι ὅτι αὐδέποτε πλέον θὰ καταρασθῶ τὴν γῆν. Ἐπειτα, διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ, προεῖπεν· «Ποτὲ λοιπὸν πλέον (εἰς τὸ μέλλον) δὲν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἐξαφανίσω κάθε ζωντανὴν ὑπαρξιν, ὅπως

18. Γεν. 8, 21.

19. Γεν. 8, 12-13· 4, 12.

20. Ἐάν αἱ ἀμαρτίαι προεκλάσαν τὴν θανάτωσην καὶ ἔργην τοῦ Θεοῦ καὶ προέβλεπον τὴν καταστροφὴν, καὶ τὸν κατακλισημὸν, ἡ πρὸς κα-κίαν ῥέπουσα ἀνθρωπίνη φύσις καθίσταται ἐπιτεκίμενον ἐπαπειλαγμένης καὶ εἴπω τοῦ Θεοῦ, ὅσα νὰ μὴ ἐπιτεκίμη πλέον ὅσως τὸ ληθρατικὸν γένος τιμαρῶν αὐτὸ διὰ κατακλισημὸν.

ἐπραξα τῶρα». Πρόσπεχε, παρακαλῶ, πῶς χαρίζει μὲ ἅλα εἰς τὸν δίκαιον μεγίστην παρηγορίαν, ἢ μᾶλλον οὐχὶ εἰς τὸν δίκαιον μόνον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν αγαθότητά Του καὶ πρὸς ὁλόκληρον τὴν μέλλουσαν νὰ συγκροτηθῆ²¹ Ἄ ἀνθρώπων κοινωνίαν. Διότι τὸ, «δὲν θὰ ἐξαφανίσω λοιπὸν κάθε ζωντοῦν ὑπαρξίαν», καὶ τὸ, «ὡπως ἐπραξα» καὶ τὸ, «ὡλας τὰς ἡμέρας», φανερώνει, ὅτι δὲν θὰ γίνῃ πλέον τοιαύτη ἀναταραχὴ, οὗτε θὰ ἀντιμετωπιῇ ἡ οἰκουμένη τὴν μέγαν πανωλεθρίαν. Ἐπειτα φανερώνει καὶ τὸ συνεχὲς τῆς ἐργασίας Του. «Ὅλας τὰς ἡμέρας» λέγει, δηλαδὴ αἰωνίως ὑπόσχομαι: ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιείξω τὴν ἀγανάκτησιν, οὗτε θὰ κάμω τὴσιν σύγχυσιν τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν νόμων τῶν φυσικῶν φαινομένων.²² Δι' αὐτὸ καὶ προσέθετο: «Δὲν θὰ παύσω νὰ ὑπάρχουν σπορά καὶ θερισμός, κρῖος καὶ ζέσθη, ἀνοιξὶς καὶ θέρος, ἡμέρα καὶ νύκτωρ». **Β** Ἀμετάβλητος, λέγει, θὰ εἶναι ὁ νόμος αὐτός, καὶ οὗτε ἡ γῆ θὰ σταματήσῃ ποτὲ νὰ παράγῃ τὸ ἰδικά της εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ νὰ ἀποδῆ τὰς ἀμοιβὰς τῶν κόπων τῆς γεωργικῆς καλλιέργειας, οὗτε τὰ χρονικὰ διαστήματα τῶν ἐποχῶν θὰ μετακινηθοῦν, ἀλλὰ τὸ κρῖος καὶ ἡ ζέσθη, ἡ ἀνοιξὶς καὶ τὸ θέρος θὰ ὑπάρχουν καθ' ἕκαστον ἔτος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ κατακλιτισμοῦ ἔγινε κάποια σύγχυσις ὄλων αὐτῶν τῶν νόμων καὶ ὁ δίκαιος αὐτός ἐξη εἰς τὴν κινετώδη ὁλόκληρον τὸν χρόνον, ὡσάν εἰς μίαν νύκτα, δι' αὐτὸ λέγει: τῶρα οὗτε ἡ ἡμέρα, οὗτε ἡ νύκτα θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ὁδὸν τῆς, ἀλλὰ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος θὰ εἶναι ἀμετάβλητος ἡ ἐναλλαγὴ των. Εἶδες παρηγορίαν, **Γ** ἡ ὁποία ἦρκε καὶ ἡδύνατο νὰ ἀναστήσῃ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ δικαίου; Εἶδες πῶς ἀμειψεται ἡ εὐγνωμοσύνη; Μάθε καὶ ἀπὸ τὰ ἐπόμενα πάλιν τὴν ἀπερίγραπτον γενναιοδωρίαν. «Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεός, λέγει, τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱούς του. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς: ἀνέστεθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσατε τὴν γῆν καὶ γίνετε κύριοι αὐτῆς. Καὶ νὰ εἰσαθε τρώγας καὶ φόδος εἰς ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς καὶ εἰς ὅλα τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἰς κάθε τι ποὺ κινεῖται ἐπὶ τῆς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἰχθύς τῆς θαλάσσης. Τὰ πάντα ἔχω δώσει εἰς τὴν ἐξουσίαν σας. **Δ** Κάθε τι ποὺ ζῆ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι πρὸς δια-

21. Ὁ κατακλιτισμὸς εἶχεν ἐπιφέρει ἀναστάσεων εἰς τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ εἰς τὰς καιρικὰς ἀνάγκας. Μετὰ τὴν κατακλιτισμὸν τὰ πάντα λειτουργοῦν ὁμαρῶς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὸ ἀκριβοῦς τελεῖται ἀκριβῶς ἐκ τῶν νόμων.

22. Γεν. 8, 22.

τροφὴν σας. Σὰς ἔχω δώσει τὰ πάντα νὰ τρώγετε ὅπως τὰ χόρτα. Πλὴν ὁμως κρέας μὲ αἷμα ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου, δὲν θὰ φάγετε». **23** Ἄζει εἰς ἐδῶ νὰ θαυμάσωμεν τὴν ὑπερβολικὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Πρόσπεχε δηλαδὴ, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς ἀξιῶνεται πάλιν τῆς αὐτῆς εὐλογίας μὲ τὸν Ἄδμ καὶ ἀνακαλεῖ, ἕνεκα τῆς ἀρετῆς του ἢ μᾶλλον ἕνεκα τῆς ἀπειρου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία εἶχε ἀφαιρηθῆ ἀπὸ αὐτοῦ. Ὅπως δηλαδὴ παρ' αὐτοῦ εἶλεγει, «ἀνέστεθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσατε τὴν γῆν καὶ γίνετε κύριοι αὐτῆς καὶ ἐξουσιάζσατε τὸν ἰχθύων τῆς θαλάσσης **Β** καὶ τῶν ἐρπετῶν καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς». **24** τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα λέγει: «Καὶ νὰ εἰσαθε τρώγας καὶ φόδος εἰς ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς καὶ εἰς ὅλα τὰ πτηνὰ. Κάθε τι ποὺ ζῆ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι πρὸς διατροφὴν σας. Σὰς ἔχω δώσει τὰ πάντα νὰ τρώγετε ὅπως τὰ χόρτα. Πλὴν ὁμως κρέας μὲ αἷμα ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου, δὲν θὰ φάγετε». Πρόσπεχε πῶς διασώζεται κατ' ἄλλον τρόπον ὁ ἴδιος νόμος, ὁ φρασεῖς ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου. Ὅπως δηλαδὴ εἶπε, ἀφ' οὗ ἐνεγείρισεν εἰς τὸν Ἄδμ τὴν ἐξουσίαν ὄλων καὶ τοῦ παρῆσχε τὴν ἀπόλλουσιν τοῦ παραδείσου, διέταξεν αὐτὸν νὰ ἀπέχῃ ἐνὸς μόνου δένδρου, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐδῶ μετὰ τὴν **25** Ἄ εὐλογίαν καὶ τὴν ἀνάθειαν τοῦ Νῶε ὡς φοβεροῦ ἔναντι τῶν θηρίων καὶ τὴν κυριαρχίαν του ἐφ' ὄλων τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἐρπετῶν, λέγει: «Κάθε τι ποὺ ζῆ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι πρὸς διατροφὴν σας. Σὰς ἔχω δώσει τὰ πάντα νὰ τρώγετε ὅπως τὰ χόρτα». Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχεται ἡ κρεοφαγία. **26** ὁχι διὰ νὰ προετοιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὴγησῇ αὐτοὺς εἰς γαστριμαργίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπρόκειτο δι' αὐτῶν νὰ προσφέρουν θυσίας καὶ νὰ ἀποδίδουν εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ μὴ νομισοῦν ὅτι ἀπέχουν τόχα ἀφερωμένων πραγμάτων, δι' αὐτὸ τοὺς παρακαλεῖ τὸ δίκαιωμα τῆς θρώσεως αὐτῶν καὶ παρέχει πολλὴν τὴν ἐλευθερίαν. «Σὰς ἔχω δώσει, λέγει, τὰ πάντα νὰ τρώγετε ὅπως τὰ χόρτα». Ἐπειτα, ὅπως ἀκριβῶς **Β** εἰς τὸν Ἄδμ διέταξε, μετὰ τὴν ἀπόλλουσιν ὄλων, τὴν ἀποχὴν ἐνὸς μόνου δένδρου, **27** τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ, ἀφ' οὗ ἐπέτρεψε τὴν βρώσιν ὄλων

23. Γεν. 9, 1-4.

24. Γεν. 1, 28.

25. Κατ' ἄλλους κρεοφαγία ἐβλήθη καὶ πρὸ τοῦ κατακλιτισμοῦ, πρὸς τὸν Νῶε ἐξ ὁδοῦ: πρὶν τὴν ἐπιτολή τῆς κρεοφαγίας ἀπὸ αἵματος.

26. Γεν. 9, 17.

αφρόδως, λέγει: «Πλήν όμως κρέας με αίμα, από το οποίον εξαρτάται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου, δὲν θὰ φάγετε». Τί σκοπὸν ἔχει τὸ λεχθῆν; Τί σημαίνει, «κρέας με αίμα ἀπὸ τοῦ οποίου ἐξαρτάται ἡ ζωὴ»; Τοῦτο σημαίνει, τὸ πνιγμένον καθ' ὅσον ζωὴ τοῦ ἀλόγου ζώου εἶναι τὸ αίμα.²⁶

5. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ προσφέρουν τὰς θυοφάσ των ἀλόγων ζώων, τοιοῦτοτρόπως περίπου τοὺς διδάσκει, λέγων, ὅτι τὸ μὲν αίμα ἐξεχωρίσθη δι' Ἐμέ,²⁷ τὸ δὲ κρέας διὰ σὰς. Θεοπίζει δὲ αὐτὰ, διὰ νὰ ἀνακόψῃ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὴν ὁρμήν των πρὸς φόνον ἀνθρώπου. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθὲς C καὶ ὅτι διατάζει αὐτὰ, ἐπειδὴ θέλει εἰς τὸ ἐξῆς νὰ τοὺς καταστήσῃ εὐλαθευτέρους, ἀκούσε αὐτὰ πού ἀκολουθοῦν. «Καθ' ὅσον τὸ ἴδικόν σας αίμα, λέγει, τὸ αίμα των ψυχῶν σας, θὰ τιμωρήσω (ἂν ἐγκληματῆσθε) με τὰ ἄγρια θηρία, τὰ ὁποία θὰ ἐξαπολύσω ἐναντίον σας καὶ δι' ἄλλου ἀνθρώπου θὰ τιμωρήσω ἐσεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀφαιρῆι ἀνθρωπίνην ζωὴν».²⁸ Τί λοιπόν; Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ αίμα; Δὲν ἐνοεῖ αὐτὸ, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν, ὅπως θὰ ἔλεγε κανεὶς εἰς κάποιον, «κρατῶ τὸ αίμα σου εἰς τὰς χεῖρας μου», ἀντὶ νὰ εἴπῃ, «ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σὲ φονεύσω». Τὸ ὅτι δηλαδὴ τὸ αίμα δὲν εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀκούσε τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει: «Μὴ φοβηθῆτε, ἀκούσε τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει: «Μὴ φοβηθῆτε αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι φονεύουσιν τὸ σῶμα, ἂν όμως δὲν ἔμπροσθεν νὰ φονεύσουν τὴν ψυχὴν».²⁹ Καὶ εἰπέτε πᾶσιν διαφορὰν χρησιμοποιεῖ. «Ἐκεῖνος πού χύνει, λέγει, αίμα ἀνθρώπου, πρὸς τιμωρίαν του θὰ χυθῆ τὸ ἴδικόν του αίμα, διότι κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐδημιούργησα τὸν ἀνθρώπον».³⁰ Σκέψου, παρακαλῶ, πόσον φόνον ἀνέβαλε με τὸν λόγον αὐτὸν (κατ' εἰκόνα). Διότι ἐάν, λέγει, καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ γένους δὲν σὲ ἐμποδίζει ὅστε ἡ φυσικὴ συγγένεια σὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν κακὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπωθήσῃ καὶ τὴν ἀδελφικὴν συμπάθειαν, παρασύρῃ: ὅλος εἰς τὸ μιστὸν αὐτὸ τέλειμα, σκόφου, ὅτι ἔχει δημιουργηθῆ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ἠξιώθη ἀπὸ τὸν Θεὸν τῆς ὁμοιοπαθείας E καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν ἀλακλήρου τῆς κτίσεως, καὶ κατὰστειλε τὴν κακὴν σου ἀπόφασιν. Τί λοιπόν; θὰ εἴπῃ κανεὶς. Ἐάν κάποιος πραγματοποιήσῃ ἀ-

26. Τὸ αίμα θεωρεῖται ἔρως τῆς ζωῆς τοῦ ζώου (Λευτ. 17, 11, 14).

27. Εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Λευϊτικῆς περὶ θυσιῶν τὸ αίμα ἀφαιρῶνται εἰς τὸν Θεόν (Λευϊτ. 4, 7).

28. Γεν. 9, 6.

29. Ματθ. 10, 28.

30. Γεν. 9, 6.

ναριθμήτους φόνους καὶ χύσῃ τόσα αίματα, πῶς θὰ τιμωρηθῆ ἀξίως, ὅταν χυθῆ μόνον τὸ ἴδικόν του αίμα; Μὴ σκέπτεσαι αὐτὸ, ἀνθρωπέ μου, ἀλλὰ γνώριζε ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ λάβῃ τοιοῦτον ἀνθάρτον σῶμα, τὸ ὁποῖον δύναται συνεχῶς καὶ αἰωνίως νὰ τιμωρῆται. Καὶ ἐκεῖνο δὲ νὰ προσέχη, πῶς ἐνομοθέτησε με ἀκρίβειαν. Διὰ μὲν τὸν ἀνθρώπον δηλαδὴ λέγει, «μὴ χύσῃς αίμα»: διὰ τὰ ἄλλα ζῶα όμως δὲν εἶπε, «μὴ χύσῃς», ἀλλὰ «Πλήν όμως κρέας με αίμα, ἀπὸ τοῦ οποίου ἐξαρτάται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου»,²⁶ A δὲν θὰ φάγετε». Ἐκεῖ, «μὴ χύσῃς» ἔδω, «μὴ φάγῃς». Εἶδες ὅτι οἱ νομοθεσίαι τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχουν καμμίαν δυσκολίαν; Πᾶς αἱ ἐντολαὶ εἶναι: ἐλαφραὶ καὶ εὐκαλοὶ; Πῶς δὲν ἐπιζητεῖ τίποτε βαρὺ καὶ ἀνυπόφορον ἀπὸ τὴν φύσιν μας; Ἰσχυρίζονται: βεβαίως πολλοί, ὅτι τὸ αίμα των ἀλόγων ζώων εἶναι βαρὺ καὶ χροῖκόν καὶ πρόξενον ἀσθενείας. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀρτείομεν νὰ προσέχωμεν, ὅχι δι' ἐκεῖνον τὸν περισσώτερον φιλοσοφικόν λόγον, ἀλλὰ δι' αὐτὴν τὴν νομοθεσίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα, διὰ νὰ μάθωμεν ἀφοδῶς διατὶ ἀμίλητος με τὸσον ἀκρίβειαν περὶ αὐτῆς τῆς ἐντολῆς καὶ ὅτι ἐδίδαξεν αὐτὰ, διὰ νὰ ἀναχαίσι τὴν φονικὴν διάθεσιν των ἀνθρώπων, λέγει: «Σὺς δὲ αὐξάνετε καὶ πληθύνετε καὶ γεμίσατε B τὴν γῆν καὶ γίνετε κύριοι αὐτῆς».²⁷ Δὲν εἶπεν ἀσκόπως, «οεὶς δὲ», ἀλλ' (ἦτο) ὡσάν νὰ ἔλεγε, οεὶς οἱ ὀλίγοι, οἱ εὐκόλως μεταρροῦμενοι γεμίσατε ὅλην τὴν γῆν καὶ γίνετε κύριοι αὐτῆς. Ἔχετε δηλαδὴ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν. Πρόσχε, παρακαλῶ, τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ, πῶς ἀφοῦ παρέχῃ προηγουμένως μεγάλας εὐεργεσίας, τότε δίδει καὶ τὸν νόμον καὶ τὴν ἀνταλήν. Καὶ ὅπως εἰς τὸν Ἀδάμ, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὸν παράδεισον καὶ τὴν τῶσιν ἀπόλαυσιν, C τότε διέταξε καὶ τὴν ἀποχὴν τοῦ δένδρου, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιφέρῃ τοιαύτην πανωλεσίαν, ὅστε θὰ ἐπιδείξῃ τοιαύτην ὀργὴν, ἀλλὰ θὰ ἀφήσῃ νὰ παραμένουν ἀμετακίνητα τὰ φυσικὰ στοιχεῖα με τὸ νὰ ἀκολουθῆ ἕκαστον τὴν ὁδὸν του καὶ τὴν φυσικὴν του τάξιν, καὶ ἀφοῦ ἤβρωσε αὐτοὺς τῆς εὐλογίας καὶ τοὺς δῶσε τὴν παλαιὰν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων των ἀλόγων καὶ τοὺς παρεχώρησε τὴν ἐξουσίαν τῆς κρεοφαγίας, τότε λέγει, «Πλήν όμως κρέας με αίμα, ἀπὸ τοῦ οποίου ἐξαρτάται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου, δὲν θὰ φάγετε». Εἶδες πῶς εὐεργετῆι προηγουμένως καὶ ἐπιδεικνύει ἄπειρον γενναιωδίαν, καὶ τότε διατάζει; Τοῦτο θε-

81. Γεν. 9, 7.

δοίως εις τους ανθρώπους δεν θα συνέβαινε ποτε. Διότι οι άνθρωποι D θέλουν να εκπληρωθούν προηγουμένως οι διαταγαι των και να επιδείξουν οι προστάζόμενοι πολλήν φιλοφροσύνη και να πραγματοποιήσουν εκείνα του θέλου, και τότε λοιπόν να ανταμείβουν αυτούς, οι οποίοι επέδειξαν πολλήν υπακοήν. Το αντίθετον όμως συμβαίνει δια τον κοινόν Θεόν δλων. Προηγουμένως ενεργετεί και με το πλήθος των ενεργειών προελαίει την φύσιν μας, και τότε διατάζει ελαφρά και εύκολα, ώστε και με την εύκολιαν των προσταγών Του και με την παρακίνησιν των προηγουμένων ενεργειών να σπεύσωμεν προθύμως εις την εκπλήρωσιν των εντολών Του. "Ας μη αδιαφορώμεν λοιπόν, αγαπητοί μου, ούτε να γινώμεθα περισσότερον άνητροί εις την υπακοήν Ε των προσταγών, αλλά να σκεπτόμεθα και την εύκολιαν αυτών και τας προηγουμένας ενεργείας και τὰ υποσχεθέντα αγαθά, τὰ οποία έχει αποταμιεύσει (δι' ημάς) μετά την εκπλήρωσιν των διαταγών Του. "Ας άγρυπνώμεν λοιπόν και άς σπευδόμεν εις την πραγματοποίησιν των εντολών Του και άς μη εγκαταλείπωμεν τους δρόμους, τους οποίους έχομεν προς σωτηρίαν των ψυχών μας ό Θεός εις την φύσιν μας. Τσιουτοτρόπως και άφου χρησιμοποίησωμεν καταλλήλως (έν μετανοία και άρετή) τον ύπόλοιπον χρόνον της ζωής μας, θα καθαρίσωμεν τας άμαστίας μας και θα έναποθέσωμεν εις τους έαυτούς μας πολύ θάρος, ²⁴⁴ Α και μάάλιστα τώρα, που ύπολείπεται άκόμη χρόνος από την άγιον Τεσσαρακοστήν.

6. Και δεν είναι δεδαίως μικρός ό αριθμός των ημερών που ύπολείπεται, ένν θελήσωμεν να συνέλθωμεν άλιγον. Ειπον δε αυτό, όχι διότι ή διόρθωσις των άμαρτιών μας άπαιτεί τάσον μόνον χρόνον,άλλ' επειδή έχομεν φιλόανθρωπον και ήμερον Κύριον, και δεν χρειάζεται πολύν καιρόν. Μόνον ένν πλησιάσωμεν Αδτόν με πολλήν θερμότητα και κατόνυξιν, άφου άπομακρυνθώμεν από όλα τὰ κοσμικά πράγματα και έξαρτηθώμεν από την βίαν βοήθειαν. Καθ' όσον οι Νινεύται, Β έν και ήσαν δεβαρημένοι με τάσα πολλά άμαρτήματα, επειδή έδειξαν πολλήν και άκριβή μετάνοιαν, δεν έχρειάσθησαν περισσότερον από τρεις ήμέρας δια να προσελκύσωσιν την αγαθήτητα του Θεού και να άκυρώσωσιν την άνομιαν των εκδοθειών άπόφασιν.²⁴⁵ Και τί λέγω οι Νινεύται;²⁴⁶ Ό επί του Στωαρού Άριστής ούτε μίαν ήμέραν έ-

214. 1ονθ 3, 10.
22. Καί ό Κύριος προσέειπε άς παροβήμη μετανοίας τους Νινεύτας (Ματθ. 12, 41. Διοκ. 11, 32).

χρειάσθη. Και τί λέγω μίαν ήμέραν; Ούτε όλίγην άραν. Τόση είναι ή φιλοανθρωπία του Θεού προς ημάς. "Όταν δηλαδή ήβη την ισχυράν θέλησιν μας και ότι πλησιάσωμεν Αδτόν με θερμήν άγάπην, δεν καθυστερεί ούτε αναδύλει, αλλά παρέχει ταχείαν την βοήθειάν του και λέγει: «Ένώ ακόμα συ όμιλείς, θα σου έπω Ισού είμαι παρών». ²⁴⁷ Δυνάμεθα λοιπόν και ημείς εις τας άλιγας αούτας ήμέρας να επιδείξωμεν κάποιαν προθυμίαν C και να έπωφελθώμεν από την ησθεσίαν και, άφου άποβάλλωμεν την άδιαφορίαν, να απευθώμεν έστενείς προστυχάς προς τον Θεόν, να χύνωμεν θερμά δάκρυα, να έλέγχωμεν συνεχώς τὰ άμαρτημάτς μας, να εκθέτωμεν όσον εις Ιατρον τὰ τραύματά μας και να δεκνύωμεν τὰ έλκη της ψυχής μας και να έπιζητώμεν την εκ μέρους του Θεού Θεραπείαν. Να πράττωμεν δε και όλα τὰ άλλα καθήκοντά μας και να επιδεικνύωμεν συντριβήν καρδίας, άκριβή κατόνυξιν, πλουσίαν έλεημοσύνην, να χαλιναγωγώμεν τὰ ύπόλοιπα πάθη που μάς παράσσωσιν τον λογισμόν D και να αποβάλλωμεν αυτά από την ψυχή μας. Ούτε να μάς παλιορκεί ή έπιθυμία των χρημάτων, ούτε να μνησκακώμεν προς τους πλησίον και να συμπεριφερώμεθα έχθρικός προς τους συνανθρώπους μας. Διότι τίποτε, δεν μισεί και άποστρέφεται ό Θεός τάσον, όσον τον μνησικακον άνθρωπον, ό οποίος διατρεί συνεχώς την έχθραν προς τον πλησίον. Είναι δηλαδή τόση ή ζημία της άμαρτίας αυτής, ώστε ανακαλεί και την φιλοανθρωπίαν του Θεού. Και δια να μάθετε, θέλω να σας υπενθυμίσω την παραβολήν, ή όποια εύρίσκεται εις τό Ευαγγέλιον, κατά ποιον τρόπον έλαβε την συγχώρησιν εκείνος ό άπειλέτης των μυρίων ταλάντων, επειδή έπεσεν εις τους πόδας και άδείηθ και παρκάλεσε. Ε «Και άφου τον εύσπλαχνίσθη, λέγει, ό κύριός του, τον άφησεν ελεύθερον και του έχομεν τό χρέος». ²⁴⁸ Είθεσ την εύσπλαχνίαν του Θεού; "Εκείνος έπιπτεν εις τους πόδας παρακαλών να του δώση προθεσίαν. Διότι λέγει, «Κάνε υποσημίην και όλα θα σου τὰ έπιστρέψω». ²⁴⁹ Άλλ' ό καλός Κύριος, ό κηδεμών και φιλόανθρωπος, άφου έδώκε εις τον δούλον, δεν παρεχώρησε τόσα, όσα έζητήσε. Άλλ' όσα ούδέποτε έφαντάσθη. ²⁴³ Α Διότι τοιαύτη συνήθεια ύπάρχει εις τον Θεόν πάντοτε, να υπερνικά και προλαμάνη τας παρακλήσεις μας. "Επειδή παρακάλεσε λοιπόν εκείνος να μειώση ό Κύριος την άδυσπρότητά του

247. 1ηο. 58, 9.
248. Ματθ. 18, 27.
249. Ματθ. 18, 28.

καὶ ὑπερχέθη ὅτι θὰ ἀποδώσῃ ἄλλην τὴν ἀφειλήν, Ἐκείνος δὲ ὁποῖος νικᾷ τὰ ἀμαρτηματὰ μᾶς μετὰ τὴν ἀγαθότητά Του, ἀφοῦ ἠυσπλαχνίσθη αὐτὸν, τὸν ἀφῆκεν ἐλεύθερον καὶ τοῦ ἐχάρισε τὸ χρέος. Εἶδες τί μὲν ἐξήγγησε ὁ δούλος, πόσα δὲ ὁ Κύριος ἐχάρισε εἰς αὐτόν; Πρόσπερ πάλιν αὐτοῦ τοῦ δούλου τὴν ἀλαφροειδίαν. Ἐνῷ ᾤφειλε νὰ φανῆ καὶ αὐτὸς γεμάτος συμπαθείᾳ πρὸς τοὺς αἰκισθησάμενους του, συμφώνως πρὸς τὴν τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ἀπεριγραπτὴν ἐδεργείαν ποῦ τοῦ παρεσχέθη, Ἦ αὐτὸς ἔπραξε τὸ ἀντίθετον. Διότι, «Ἐξήγγησε», λέγει, αὐτὸς ὁ ἴδιος, ποῦ ἔλαβε τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ χρέους τῶν μυρίων τάλαντων. Ἀκούσατε, παρακαλῶ, μὲ ἀκριβείαν. Διότι αὐτὰ, τὰ ὅποια συνέδησαν εἰς αὐτὸν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐπιδράσῃον εἰς τὴν ψυχὴν μᾶς καὶ νὰ μᾶς πείσῃον νὰ ἀποβάλλωμεν τὸ φοβερόν αὐτὸ νόσημα ἀπὸ τὴν δικάνοιάν μας. Αὐτὸς λοιπὸν ἀφοῦ ἐξῆλθε, συνήγγηκεν ἕνα ἕκ τῶν συνδούλων του, ὁ ὅποιος τοῦ ᾤφειλεν ἑκατὸν δηναρία». ³⁸ Πρόσπερ τὴν ὑπάρχουσαν διαφορὰν. Ἐδῶ ὁ σύνδουλος ποῦ ᾤφειλε ἑκατὸν δηναρία, ἔκει ὁ Κύριος ποῦ ἀπαιτεῖ τὰ μύρια τάλαντα. Καὶ ὁμοῦ, ἐπειδὴ τὸν εἶδε νὰ κτεπέθῃ καὶ νὰ παρακαλῆ, τὸν συνεχώρησεν. Αὐτὸς ὁμοῦ C ἀφοῦ τὸν ἐσφίγγε εἰς τὸν λαίμαρ τοῦ ἔλεγε δὸς μου ὅπως θὰ μοῦ ἀφείλῃς. ³⁹ Τί (συνέθη) λοιπὸν; «Ἐπεσε», λέγει, ὁ σύνδουλος του εἰς τοὺς πάδας αὐτοῦ. ⁴⁰ Πρόσπερ πῶς ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς τὸν λόγον αὐτόν, «ὁ σύνδουλος του», ὅχι ἀσκόπως, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπόστασις μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ ὁμοῦ ἔκαμε τὴν παράκλησιν πρὸς αὐτόν, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Κύριον, λέγων· «Κάνε ὑπομονὴν καὶ δὸλα θὰ σοῦ τὰ ἐπιστρέψω. Ἐκείνος δὲ, λέγει, δὲν ἤθελε, ἀλλ' ἐπέηγε καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὴν φυλακὴν ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ τὰ ἀφειλόμενα. ⁴¹ Τί μεγίστη ἀχαριστία! Ἐνῷ εἶχε πρόσφατον τὴν μνήμην τῆς τόσο μεγάλης γενναιοδωρίας, οὔτε καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσκέφθη νὰ βεῖξῃ κάποιον συμπαθεῖαν. D Ἀλλὰ προηγουμένως μὲν ἐπίνειεν αὐτόν, τώρα δὲ τὸν ἐρριψε καὶ εἰς τὴν φυλακὴν.

7. Πρόσπερ ὁμοῦ τί γίνεται. «Ὅταν εἶδον δὲ αὐτόν, λέγει, οἱ σύνδουλοί του ἔλιπθησαν. Καὶ ἀφοῦ ἦλθον ἐξήγγησαν εἰς τὸν Κύριόν των ὅσα συνέδησαν». ⁴² Δὲν ἤλ-

38. Ματθ. 18, 28.

37. Ματθ. 18, 28.

38. Ματθ. 18, 29.

39. Ματθ. 18, 29-30.

40. Ματθ. 18, 31.

θεν ἐκείνος, ὁ ὅποιος ἔπαθε αὐτὰ (διότι πῶς ἴπτο δυνατόν, ἀφοῦ εὐρίσκατο κλεισιμένους εἰς τὴν φυλακὴν;), ἀλλὰ οἱ σύνδουλοι, οἱ ὅποιοι χωρὶς νὰ ἔχουν ἀδικηθῆ, τόσο πολὺ ἐταράχθησαν, ὥσαν οἱ ἴδιοι νὰ ἠδικήθησαν, ὥστε ἦλθον καὶ κατήγγειλαν τὰ πάντα. Βλέπε ὁμοῦ καὶ τὴν ἀγωνάκτησιν τοῦ Κυρίου. «Τότε, ἀφοῦ προσεκάλεσεν αὐτόν, λέγει, τοῦ εἶπε δούλε πονηρέ». ⁴³ Ἐ Πράγματι ἀπ' ἐδῶ εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιληφθῶμεν πόσον μεγάλη εἶναι ἡ καταστροφή ἕκ τῆς μνηστικίας. Διότι δὲν ἀπεκάλεσε αὐτόν πονηρόν, ὅταν τὸν ἐξήγγησε διὰ τὰ μύρια τάλαντα ἀλλὰ τώρα ὅταν ἀπεδείχθη σκληρὸς πρὸς τὸν σύνδουλόν του, «Δούλε πονηρέ, λέγει, σοῦ ἐχάρισα ὅλον ἐκεῖνο τὸ χρέος, ἐπειδὴ μὲ παρεκάλεσε». Πρόσπερ πῶς φανερώνει τὴν ὑπερβολικὴν του κακίαν. Μήπως, λέγει, προσέφερες τίποτε περισσώτερον; Δὲν εἶπες μόνον ἐπιλόους λόγους καὶ ἀφοῦ ἤκουσα τὴν παράκλησίν σου, σὲ ἀπήλλαξα ἐκείνης τῆς μεγάλης καὶ ἀπεριγράπτου ᾤφειλῆς; «Δὲν ἔπρεπε καὶ σὺ νὰ ἀλείψῃς τὸν σύνδουλόν σου, ὅπως καὶ ἐγὼ σὲ ἐλέησα»; ⁴⁴ Ποίος συγγνώμης θὰ εἶσαι ἄξιος, ⁴⁵ Ἄ ἐὰν μὲν ἐγὼ ὁ Κύριος σου παρῆγομαι τόσα ὑπέρογκα χρεῖα σου διὰ τοὺς ἐπιλόους ἐκείνους λόγους, σὺ δὲ δὲν ἠλέησες τὸν σύνδουλόν σου, τὸν ἀνθρώπου σου, οὔτε ἐλέησας, οὔτε ἐπέδειξες κάποιαν συμπάθειαν πρὸς αὐτόν ἐνδικούμενος τὰς πρὸς σὲ ἀνεργείας μου, ἀλλὰ σὺ ἀπεδείχθης ἀσπλαγχνος καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ἀνελεῆμων πρὸς τὸν σύνδουλόν σου; Διὰ τοῦτο θὰ μάθῃς ἐδῶ διὰ τῆς πείρας πόσα συμφορὰς προϋξένηται εἰς τὸν ἑαυτόν σου. «Καὶ ἀφοῦ ὠργίσθη ὁ Κύριος αὐτοῦ τὸν παροῦσθον εἰς τοὺς βασανιστάς». ⁴⁶ Βλέπε ὅτι ὁ Κύριος δρῶνται τὰρα ἐνεκα τῆς ἀπανθρωπίας αὐτοῦ πρὸς τὸν σύνδουλον, B καὶ τὸν παραίδει εἰς τοὺς βασανιστάς. Καὶ δ,τι δὲν ἔπραξε προηγουμένως, ὅταν τὸσον παλλὰ τοῦ ᾤφειλε, διατάσσει τώρα νὰ πραγματοποιηθῆ. Διότι, «παρέδωκεν αὐτόν εἰς τοὺς βασανιστάς ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ, ὅτι ᾤφειλεν». ⁴⁷ Ἐως ὅτου, λέγει, καταβάλῃ αὐτὰ τὰ μύρια τάλαντα, τῶν ὁποίων ἴπθη προηγουμένως ἔλασεν ἀπαλλαγὴν καὶ ἀνεχώρησε. Μεγίστη καὶ ἀνέκφραστος εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅταν μὲν αὐτὸς διεπραγματεύετο παρὶ τοῦ χρέους, ἐπειδὴ παρεκάλεσε, ἐχάρισε τοῦτο εἰς αὐτόν. Ὅταν ὁμοῦ τὸν εἶδε νὰ γίνεται σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος πρὸς

41. Ματθ. 18, 32.

42. Ματθ. 18, 33.

43. Ματθ. 18, 34.

τὸν σύνδουλον, τότε λοιπὸν ἀνακαλεῖ τὴν γενναιοδωρίαν Του, διὰ τὴν δειξῆν δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὅτι δὲν ἠδίκησε τόσο ἐκείνον ὅσον τὸν εἰαυτόν του. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος τὸν ἔβριμεν εἰς τὴν φιλοκλήν ὡς θεοῦ ἀποδώρη διὰ τὴν ἀφείλει, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς τὸν παρεδωκεν εἰς τοὺς βασανιστὰς ὡς θεοῦ κατεθέθη δῶλον τὸ χρέος. Δὲν εἶπε θεὸς αὐτὰ ἀπλῶς περὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ ὁ λόγος εἶναι περὶ ἁμαρτίας καὶ τῶν μεγάλων τῶν ἁμαρτημάτων, διὰ τὴν μάθωμεν, ὅτι ἡμεῖς μὲν καὶ ἂν ἀκόμη εἰμεθα ὑπεύθυνοι εἰς τὸν θεὸν διὰ μῦρια ἁμαρτήματα, ὅμως λαμβάνομεν τὴν συγχώρησιν παρ' Αὐτοῦ, ἕνεκα τῆς ἀπειροῦ φιλονθρωπίας Του. Ἐὰν ὁμοίως ἀποδειχθῶμεν σκληροὶ καὶ ἀπάνθρωποι πρὸς τοὺς συνδούλους, τοὺς συγγενεῖς μας, τοὺς ὁμοίους ὡς πρὸς τὴν φύσιν μας Ἐ καὶ δὲν συγχωρήσωμεν τὰ πρὸς ἡμᾶς ἁμαρτήματά των, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀνάξια αὐτὰ συμπεριφερόμεθα πρὸς αὐτοὺς μὲ κακίαν, τότε θὰ ἐπιούρωμεν καὶ τὴν ἀνανάκτησιν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅσα μᾶς συνεχωρῆσαν προηγουμένως θὰ διαταχθῶμεν νὰ ἐξοφλήσωμεν αὐτὰ πάλιν μὲ τιμωρίας καὶ βασανιστήρια. Διότι ὅσον ἀπέχουν ἑκατὸν δηνάρια ἀπὸ μῦρια τάλαντα, τόση εἶναι καὶ ἡ διαφορά τῶν ἰσικῶν μας πρὸς τὸν θεὸν ἁμαρτημάτων καὶ αὐτῶν τῶν ἔχουν γίνεαι πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς συνανθρώπων μας. Διὰ τὴν μάθωμεν θεὸς ἀκριβῶς ὅτι πρὸς ἀφείλιάν μας εἶπε τὴν παραβολὴν αὐτὴν ὁ Κύριος, ἔκουσε καὶ αὐτὸ ποὺ ἀκολουθεῖ Ἐ «Τοιοῦτοτρόπως θὰ σὰς συμπεριφερῆ καὶ ὁ οὐρανὸς Πατὴρ σὰς λέγει, ἐὰν δὲν ἀφήσετε καθὲς ἓνας εἰς τὸν ἀδελφόν του ἐκ τῶν καρδιῶν σας τὰ παραπτώματα αὐτῶν». ⁴⁴ Μέγα εἶναι τὸ κέρδος τῆς παραβολῆς, ἐὰν θελήσωμεν νὰ προσέξωμεν. Διότι τί δύνασθε νὰ συγχωρήσωμεν ἡμεῖς τῶν, ὅσον συγχωρεῖ εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος; Καὶ ἡμεῖς μὲν, ἐὰν θελήσωμεν τοῦτο, συγχωροῦμεν ἁμαρτήματα τῶν συνανθρώπων μας. Ἡμεῖς ὁμοίως λαμβάνομεν τὴν συγχώρησιν ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Πρόσεχε δὲ καὶ τὴν ἀκριβείαν τῶν λεγομένων, διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, «ἐὰν δὲν ἀφήσετε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἁμαρτήματα», ἀλλὰ τί; «Ἐὰν δὲν ἀφήσετε καθὲς ἓνας εἰς τὸν ἀδελφόν του» ⁴⁵ Ἀ ἐκ τῶν καρδιῶν σας τὰ παραπτώματα αὐτῶν. Πρόσεχε πῶς θέλει αὐτὴν τὴν καρδίαν μας νὰ εὐρίσκειται εἰς γαλήνην καὶ ἡσυχίαν καὶ νὰ εἶναι ἡμεῖς ὁ λογισμὸς μας καὶ νὰ εἰμεθα ἀπηλλαγμένοι παντὸς πάθους καὶ νὰ δεκνόμεν πολλὴν ἀγαθωσύνην καὶ πραΐτητα πρὸς τοὺς πησίον

44. Ματθ. 18, 25.

μας. Καὶ εἰς ἄλλο μέρος δὲ εἶναι δυνατὸ νὰ ἀκούσῃς τὸν Κύριον νὰ λέγῃ πάλιν «Διότι, ἐὰν ἀφήσετε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ παραπτώματα αὐτῶν, θὰ ἀφήσῃ καὶ τὰ ἰδικά σας ὁ οὐρανὸς Πατὴρ σας». ⁴⁶ Ἄς μὴ νομισώμεν λοιπὸν, ὅτι ἐδερνετάμεν ἄλλον, ὅταν πράττωμεν τοῦτο, ἢ ὅτι προσφέρομεν εἰς ἐκεῖνον κάποιαν μεγάλην χάριν. Καθ' ὅσον ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἀπολαμβάνομεν τὴν ἐδερνεσίαν Ἐ καὶ προσενοῦμεν ἐκ τούτου πολὺ κέρδος εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ὅπως καὶ πάλιν, ἐὰν δὲν πράττωμεν τοῦτο, ἐκείνους μὲν εἰς τίποτε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀδικήσωμεν, προετοιμάζομεν ὁμοίως εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὴν ἀνυπόφορον τιμωρίαν τῆς κολάσεως. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, σκεπτόμενοι αὐτὰ, ἂς μὴ ἀναγκασθῶμεν ποτε δι' αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἐλύθησαν, ἢ νὰ ἔχωμεν μνησικακίαν πρὸς αὐτοὺς ποὺ κατὰ κάποιον τρόπον μᾶς ἠδίκησαν, ἢ νὰ συμπεριφερόμεθα πρὸς αὐτοὺς ἐχθρικῶς. Ἀλλὰ σκεπτόμενοι πόσην ἐδερνεσίαν μᾶς προσένοῦν καὶ χάρος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ πρὸ πάντων, ὅτι ἡ συνδιαλλαγὴ μὲ αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἐλύθησαν εἶναι ἀπαλλαγὴ ἐκ τῶν ἰσικῶν μας ἁμαρτημάτων. Ὁ ἄς σπεύδωμεν καὶ ἂς ἐπειγόμεθα. Λαμβάνοντες δὲ ὅτι ἔβριμεν τὸ ἐκ τούτου κέρδος, ἂς ἐπιδεικνύωμεν μεγάλην δοθῆσιαν καὶ κολωσύνην πρὸς αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἠδίκησαν, ὡς ἀκριβῶς πρὸς πραγματικούς ἐδερνετὰς. Διότι, ἐὰν εἰμεθα σώφρονες καὶ συνετοί, δὲν θὰ δινηθεῖν τῶν νὰ μᾶς ἀφελῆσαν αὐτοὶ, οἱ ὅποιοι συμπεριφέρονται πρὸς ἡμᾶς φιλικῶς καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι μὲ κάθε τρόπον φροντίζουν νὰ μᾶς βοηθοῦν, ὅσον θὰ μᾶς βοηθήσῃ ἢ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς συμπαράστασις καὶ δοθῆσις, ἢ ὅποια καθιστᾷ ἡμᾶς ἀξίους τῆς θείας βοήθειας καὶ μᾶς ἐλαφρύνει ἀπὸ τῶν φορτίων τῶν ἁμαρτημάτων μας.

8. Διότι σκέψου, παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, πόσον εἶναι τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὰ ἑσπῆλα, τὰ ὅποια ὑπεσχέθη ὁ τῶν δῶλων Θεὸς εἰς αὐτοὺς ποὺ θὰ τὴν πραγματοποιήσωσιν. Διότι, ἀφοῦ εἶπε, «Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς σας, εὐλογεῖτε αὐτοὺς ποὺ σὰς καταδιώκουν, προσεύχεσθε δι' ἐκείνους ποὺ σὰς κακομεταχειρίζονται». ⁴⁷ Ἐ ἐπειδὴ ἦσαν μεγάλα αἱ ἐπιταγαὶ καὶ ἡγγίζαν αὐτὴν τὴν ἀκρὴν τῆς κορυφῆς, διὰ τοῦτο λέγει «Διὰ τὴν γίνεσθε ὁμοιοὶ τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς σας, διότι Αὐτὸς ἀναπέμπε τὸν ἥλιον Του διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ δρέχει διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους». ⁴⁸ Εἴδες μὲ πόσον γίνεσθε παρόμοιοι, κατὰ

46. Ματθ. 9, 14.

47. Ματθ. 5, 44.

48. Ματθ. 5, 45.

τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν, ἐκείνος ποὺ ὄχι μόνον δὲν ἀντικρούει αὐτοὺς ποὺ τὸν λυποῦν, ἀλλὰ καὶ φροντίζει νὰ προσεύχεται ὑπὲρ αὐτῶν; Ἐὰς μὴ ἀποστρέψωμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἔνεκα ἀδιαφορίας καὶ ἀκηρίας, τοιούτων δωρεῶν καὶ δραβείων ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν δύναμιν κάθε σκέψεως, Ἐ ἀλλὰ ἄς φροντίζωμεν παντοιοτρόπως νὰ καταρθώσωμεν αὐτὴν τὴν ἀρετὴν καὶ, ἀφοῦ πιάσωμεν τὸν λογισμὸν μας, ἄς ἀκπαιθεύσωμεν αὐτὸν νὰ ὑπακούῃ εἰς τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἐγὼ τώρα ἔκομα αὐτὴν τὴν παροίησιν καὶ ἠχοχλήθην μετὰ τὴν παραβολὴν καὶ ὑπέδειξα τὸ μέγεθος τοῦ καταρθώματος καὶ πόσον κέρδος λαμβάνομεν ἐκ τούτου, ὥστε κάθε ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς, ἐὰν ἔχῃ κάποιον ποὺ τοῦ συμπεριφέρεται ἐχθρικῶς, ἕως ἔτου ἀκόμῃ ὑπάρχῃ καιρὸς, νὰ φροντίσῃ ὅπως συμφιλίωσῃ αὐτὸν μαζί του. Καὶ ἄς μὴ μοῦ λέγῃ κανεὶς, ὅτι παρεκάλεσα μίαν καὶ δύο φορές, καὶ δὲν συγκοτετέθη. Ἐὰν κάμνωμεν εἰλικρινῶς τοῦτο, ⁴⁸ Ἄ ἄς μὴ παύσωμεν προηγουμένως, Ἐ-ως ἔτου, ἀφοῦ τὸν κάμψωμεν μετὰ τὴν συνεχῆ προσέλευσιν καὶ παρακλήσιν, προσελκυσώμεν αὐτὸν καὶ τὸν ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα πρὸς ἡμᾶς. Διότι μίπως εἰς ἐκεῖνον κάμνωμεν κάποιαν χάριν; Εἰς ἡμᾶς ἐπιστρέφουν τὰ εὐεργετήματα· θὰ προσελκυσώμεν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, θὰ ἀποκαμιώσωμεν ἀπὸ προηγουμένως τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας, θὰ λάβωμεν ἐκ τούτου πολὺ θάρρος πρὸς τὸν Θεόν. Ἐὰν πραγματοποιήσωμεν αὐτὸ, θὰ δυναθώμεν καὶ νὰ προσέλθωμεν μετὰ καθαρὰν συνείδησιν εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν καὶ φοικτὴν τράπεζον καὶ νὰ ἐπιχωμεν μετὰ θάρρους τοὺς λόγους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶναι συνδεδεμένοι μετὰ τὴν προσευχὴν.⁴⁹ Γνωρίζουν οἱ μεμνημένοι τὸ λεγόμενον. Διὰ τοῦτο, ἀφῆκεν εἰς τὴν συνείδησιν ἐκάστου νὰ γνωρίζῃ, Ἐ πῶς μὲν δυνάμεθα, ἐὰν πραγματοποιήσωμεν τὴν ἐντολήν, νὰ ἐπιχωμεν μετὰ θάρρους τοὺς λόγους αὐτοὺς κατὰ τὸν φανερὸν ἐκείνου καιρὸν. Ἐὰν δὲ ἀδιαφορήσωμεν, πῶσθι κατακρίσεως ἄξιον δὲν θὰ εἴμεθα, πράττοντες ἀντιθέτως πρὸς τοὺς λόγους, τὸ νὰ ἀποταλμώμεν νὰ προφέρωμεν ἀσκόπως καὶ μοταίως τοὺς λόγους τῆς προσευχῆς, καὶ ταιουτοτρόπως νὰ συγκεντρώνωμεν περισσότερο πῦρ εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ προκαλῶμεν τὴν ἀνανάκτησιν τοῦ Κυρίου; Χαίρω καὶ εὐχαριστοῦμαι

48. Ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἔνωσε τοὺς λόγους τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, καὶ ἔλεγε ἡμῖν τὰ ἀρετήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἄριστεν τοὺς ἀρετήματά ἡμῶν (Καθ. 8, 12).

ποῦ ὡς βλέπω νὰ ἀκούετε μετὰ προθυμίαν τὰ λεγόμενα ἀποδεκνύοντες τοῦτο μετὰ τὰ χειροροτήματα, ὅτι φροντίζετε νὰ ἐτοιμάσεθε καὶ νὰ ἐφαρμόσετε τὴν δεσποτικὴν αὐτὴν συμβουλὴν. Διότι τοῦτο εἶναι τὸ ἱατρικὸν τῶν ψυχῶν μας, Ὁ τοῦτο εἶναι τὸ φάρμακον τῶν τραυμάτων μας, αὐτὴ ἡ ἀρίστη ὁδὸς τῆς ἀδραστηριότητός μας πρὸς τὸν Θεόν, αὐτὴ ἡ μεγίστη ἀπόδειξις τῆς φιλοθέου ψυχῆς μας, τὸ νὰ καταδεχώμεθα ὅλα ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου καὶ νὰ μὴ παροικώμεθα ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῶν σκέψεων, ἀλλὰ νὰ γινώμεθα ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ πάθη, ἀκεπτόμενοι τὰς καθημερινὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἂν δεδαίως βελήσωμεν νὰ ἐκτελέσωμεν τὰ προστάγματα Του, ὅσον καὶ ἂν προσπαθώσωμεν, ἔτι καὶ ἂν πράξωμεν, δὲν θὰ δυναθώμεν νὰ πληρώσωμεν οὔτε τὸ ἐλάχιστον μέρος καὶ αὐτῶν ποὺ ἡθεὶς ἔχει παραχωρήσει εἰς ἡμᾶς καὶ αὐτῶν ποὺ γίνονται καθημερινῶς καὶ αὐτῶν ποὺ ἔχει ἀποταμιώσει πρὸς χάριν μας εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ὁ Κάθε ἕνας λοιπὸν, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ ἐδῶ, τοῦτο ἄς ἔχῃ ὡς κύριον ἔργον καὶ ἄς σπεύδῃ, ὥσῃ νὰ ἐπρόκειτο περὶ μεγίστου θησαυροῦ, καὶ ἄς μὴ τὸν κάμῃ νὰ ἀναβάλῃ κάτι ποὺ τυχόν θὰ ἐπαρουσιάζετο. Καὶ ἂν εἴναι ἀνάγκη νὰ κοπιώσωμεν καὶ νὰ ἀνοζητήσωμεν τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ θαδίσωμεν μακρὰν ὁδὸν διὰ νὰ τὸν εὐρωμεν καὶ ἂν ὑπάρχουν μερικὰ δυσκολίαι, ἄς ἀφαιρέσωμεν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια. Μία ἄς εἶναι ἡ ἰδικὴ μας φροντίς, πῶς θὰ δυναθώμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ ἀποκαμιώσωμεν ταιουτοτρόπως τὸν μισθὸν τῆς ὑπακοῆς. Μίπως δεδαίως δὲν γνωρίζω, ὅτι φαίνεται θαρῶ καὶ δυσάρεστον τὸ νὰ ἀπελθῶμεν πρὸς αὐτὸν, ὁ ὅποιος μᾶς Ἐ ἐχθρεύεται καὶ μᾶς πάλωθε, καὶ νὰ σταθῶμεν καὶ νὰ συζητήσωμεν; Ἄλλ' ἐὰν ἐνοήσῃς τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἐντολῆς καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀμοιβῆς καὶ ὅτι ὄχι εἰς ἐκεῖνον, ἀλλ' εἰς σὲ ἐπιστρέφουν οἱ εὐεργεσίαι, ὅλα θὰ σοῦ φανοῦν ἑλαφρὰ καὶ εὐκαλοκατόρθωτα. Αὐτὰ λοιπὸν ἀνοκαλοῦντες εἰς τὰς σκέψεις μας, ἄς καταδικάσωμεν τὴν συνήθειαν καὶ ἄς γινώμεθα τρητὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ μετὰ ἀγαθὴν διδασίαν, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν καὶ τῶν παρ' Αὐτοῦ ἀμοιβῶν, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσίαν τῆς ἀγαθότητος Αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνίκουν ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΟΓΔΩΝ

269 Α «ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΩΕ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΥΙΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΥ ΗΞΑΝ ΜΑΖΙ ΤΟΥ· ΝΑ ΕΓΩ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΠΤΩ ΕΓΓΡΑΦΗΝ ΜΑΖΙ ΣΑΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΣΑΣ ΠΟΥ ΘΑ ΣΑΣ ΑΓΑΠΗΣΟΥΝ, ΚΑΙ ΜΕ ΚΑΘΕ ΖΩΩΝΤΙΝΟ ΠΝΑΡΕΩΣ ΠΟΥ ΠΝΑΡΑΙ ΜΑΖΙ ΣΑΣ ΚΑΙ ΑΙΟ ΤΑ ΠΤΗΝΑ ΚΑΙ ΑΙΟ ΤΑ ΚΤΗΝΗ, ΚΑΙ ΜΕ ΟΛΑ ΤΑ ΘΗΡΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ» (Γεν. 9, 8-10).

1. *Αν και ώμυλήσαμεν χθές περί τῆς ἀλλαγίας, τῆς ὁποίας ἤξιώθη παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ Νῶε μετὰ τὴν ἔξοδον ἀπὸ τὴν κιβωτῶν, ἀφοῦ ἔκτισε θυσιαστήριον καὶ προσέφερε εὐχαριστήριους θυσίας Β καὶ ἔξερπασε τὴν εὐγνωμοσύνην του, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ προχωρήσωμεν περαιτέρω καὶ νὰ διαπραγματευθῶμεν δόκληρον τὸ ἀνάγνωσμα καὶ νὰ δειξώμεν τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τὴν κηδεμονίαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, τὴν ὅποιαν ἐπέδειξε πρὸς τὸν δίκαιον. Διότι, ἐπειδὴ ὁ λόγος μας προσετέθη παλὺ, τὸν καταστήσαμεν ἀντομα ὥστε νὰ μὴ καλύψωμεν τὴν μνήμην σας ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λεχθέντων ὥστε νὰ ἀπαλέσωμεν τὴν ὠφέλειαν τῶν ἤδη λεχθέντων ἀπὸ τὰ μετὰ ταῦτα λεγόμενα. Ὁ σκοπὸς μας βεβαίως δὲν εἶναι αὐτός, τὸ νὰ λέγωμεν πολλά, ἀλλὰ θέλωμεν νὰ λέγωμεν τόσα μόνον, ὅσα εἶναι δυνατὸν καὶ Ἐ σὺς νὰ συγκρατήσετε εἰς τὴν μνήμην σας καὶ νὰ ἀναχωρήσετε ἀπὸ ἐδῶ μετὰ τὸ κέρως τῆς ἀκροάσεως. Διότι, ἐὰν πρόκειται καὶ ἡμεῖς νὰ λέγωμεν περισσότερα τοῦ πρέποντος καὶ σὺς οὐδὲν ἐκ τῶν λεγόμενων νὰ ἀποκομίζετε, τί τὸ ὄφελος; Γνωρίζοντες λοιπὸν, ἔτι διὰ τὴν ὠφέλειάν σας ἀνελάθωμεν τὸν κόπον αὐτὸν τῆς διδασκαλίας, ναμίζομεν ὅτι θὰ λάβωμεν καὶ πολλὴν ἰκανοποιητικὴν ἀμοιβήν, ἐὰν ἴδωμεν τὴν προκοπὴν σας, νὰ κατέχετε μετὰ ἀκριθείαν τὰ λεγόμενα καὶ νὰ ἔχετε ἐναποθέσει αὐτὰ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς θανατοῦ σας καὶ συνεχῶς νὰ τὰ διακαλεῖτε καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνετε. Διότι, ἡ ἐνθύμιος τῶν ἤδη λεχθέντων θὰ σὰς προδιώσῃ νὰ ἀποδέχσθε εὐκολότερον καὶ αὐτὰ τοῦ πρόκειται νὰ λεχθῶν, καὶ Δ τοιοιτοτρόπως μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου θὰ γίνετε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους διδασκαλοὶ. Δι-

1. Οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ γίνονται δεδασκαλοὶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Μετὰ κλήσιν ἐκείνης τῆς ἡμέρας Χριστοσύνης.

ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ βλῆ ἀγρυπνία καὶ ἡ φροντίς μας, ὥστε νὰ γίνετε ὅλοι σας τέλειοι καὶ ὠλοκληρωμένοι καὶ τίπιστε νὰ μὴ σὰς διακρούῃ ἀπὸ τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὰς θείας Γραφάς. Καθ' ὅσον ἡ γνώσις αὐτῶν, ἐὰν θέλωμεν νὰ εἰμεθα διασυχῆς καὶ ἀγρυπνοὶ, τὰ μέγιστα θὰ σωτελέσῃ εἰς τὴν ἀρίστην ζωὴν μας καὶ θὰ μῆς καταστήσῃ προθυμότερους εἰς τοὺς κόπους (πρὸς ἀπάκτησιν) τῆς ἀρετῆς. Διότι, ὅταν μάθωμεν ὅτι καθὲς ἕνας ἀπὸ τοὺς δικαίους, οἱ ὅποιοι ἀπέκτησαν πολλὴν παρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, ἀφοῦ διήλθεν ὅλην τὴν ζωὴν μετὰ πειρασμοὺς καὶ θλίψεις καὶ ἐπέδειξε πολλὴν ὑπομονὴν καὶ εὐχαριστίαν, τοιοιτοτρόπως ἠξιώθη τῶν ἀμοιβῶν, πῶς δὲν θὰ φροντισώμεν καὶ ἡμεῖς Ἐ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἴδιαν μετὰ αὐτοὺς ὁδόν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τῶν ἴδιων μετὰ αὐτοὺς ἀμοιβῶν; Δι' αὐτὸ, παρακαλῶ, νὰ προσθέτετε καθημερινῶς εἰς τὰς ἀρετὰς σας κάποιαν καλὴν πρᾶξιν καὶ νὰ αὐξάνετε τὴν κατὰ Θεὸν οἰκοδομίην σας.² Καὶ αὐτὰ μὲν ποὺ ἤδη ἔχετε κατορθώσει νὰ τὰ διατηρῆτε μετὰ ἀσφάλειαν καὶ πολλὴν προφύλαξιν, νὰ προσθέτετε δὲ τὰ ὑπολειπόμενα, διὰ νὰ φθάσετε τοιοιτοτρόπως εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, πρὸς ἴδικόν μας καύχημα, πρὸς οἰκοδομίην τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς δόξαν Χριστοῦ. Καθ' ὅσον, ὅταν ἔλεψεν 270 Α τὴν ἀνικαιοποίητον ἐπιθυμίαν σας διὰ τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, δὲν παύει καθημερινῶς νὰ σὰς παραθέτω τὸ συμπόσιον ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, ἂν καὶ γνωρίζω τὴν πολλὴν μου πτωχείαν. Ἐκεῖνα δὲ ἀκριβῶς, τὰ ὅποια ἀπὸ φιλανθρωπίαν ἢ θεῖα χάρις μοῦ χορηγῆε πρὸς ὠφέλειάν σας, αὐτὰ προσφέρω εἰς τὰς ἀκούας σας. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἄς δεῖξωμεν καὶ σήμερον εἰς τὴν ἀγάπην σας τὴν υπερβολὴν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅποιαν ἐπέδεικνύει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ παραθέσωμεν ἐνώπιόν σας αὐτὰ ποὺ ἐλέγξαρον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Νῶε. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς του ποὺ ἦσαν μαζί του». Β Ἐφοῦ ἠλόγησεν αὐτὸν καὶ τοὺς υἱοὺς του εἶπε, «Ἀδξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» καὶ τοὺς ἐνεχείρισεν τὴν ἔξουσίαν ἐπ' ὅλων τῶν ἄλογων ζῶων καὶ τοὺς ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ τρώωσιν τὰ πάντα ὅπως τὰ χόρτα καὶ τοὺς παρήγγειλε νὰ μὴ τρώωσιν κρέας μετὰ αἷμα, φροντίζων ἀκόμη περισσότερον καὶ διὰ τὸν δίκαιον καὶ διὰ τοὺς ἀγαθοὺς του καὶ παύσων πάντοτε τὰς ἐργασίας πρὸς τὸν ἄνθρωπον, προσθέτει πάλιν μεγαλυτέρας ἐργασίας καὶ λέγει· «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν

2. Α' Κορινθ. Β, 9.

Νῶε και τούς υιούς του πού ἦσαν μαζί του· νά ἐγώ σήμερον συνάπτω συμφωνίαν μαζί σας και μέ τούς ἀπογόνους σας πού θά σᾶς διαδεχθοῦν, και μέ κάθε ζωντανή ὑπαρξίν πού ὑπάρχει μαζί σας C και ἀπό τὰ πτηνά και ἀπό τὰ κτήνη, και μέ ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς, ὅσα μαζί μέ σᾶς ἐξῆλθον ἀπό τήν κιβωτόν. Και θά καταστήσω ἀπαρασάλευτον τήν συμφωνίαν μου μαζί σας και δέν θά καταστραφῆ πλέον κάθε ζωντανή ὑπαρξίς ἀπό τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλισμοῦ και δέν θά γίνῃ πλέον κατακλισμός διά νά καταστρέψῃ ἄλλην τήν γῆν.³ Ἦτο φυσικόν νά εὐρισκῆται ἀκόμη ὁ δίκαιος εἰς ἀγωνίαν και νά ἔχη καταβλήθῃ ἡ δίκαιοσύνη του ἀπό τόν φόβον. Ἐπρόκειτο δέ, ἐάν συνέβαινε ποτε νά γίνῃ κάποιο μικρά δυνατή βροχή, νά παύσασται και νά παραλύῃ, ὡσάν νά κατελάμβανε πάλιν τήν οικομέντην αὐτή ἡ ταραχή τοῦ κατακλισμοῦ. Ὁ καλός ὁμως D Θεός παρέχει τὸ θάρρος και εἰς αὐτόν και εἰς ὄλους τοὺς ἀπογόνους του, γνωρίζων ὅτι και ἡ τυχαία λύπη ἤδυνάτο νά τὸν ἀναστατώσῃ, καθ' ὅσον ἡ πείρα τῶν προηγουμένων ἦτο δυνατὸν νά τοῦ προξενήσῃ πολλήν θείλιον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο φυσικόν ὁ μακάριος αὐτός ἀπὸ τὴν τυχοῦσαν δυνατὴν βροχὴν νά ἀπορῆ και νά τρέμῃ, δι' αὐτὸ ὁ καλός Θεός, διά νά τὸν κάμῃ νά ἔχη θάρρος και τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν φόβον και τοῦ προσφέρῃ πολλήν ἀνεσιν και χαράν, τοῦ ὑπόσχεται ὅτι οὐδέποτε θά ἐπιφέρῃ τοιαύτην τιμωρίαν.

2. Ὑποσχέθη θεοδίκως αὐτὸ ἦδη και πρὸ τῆς εὐλογίας, ὅταν ἔλεγε, ὅπως ἠκούσατε, ὅτι «Δέν θά καταρασθῶ πλέον Ἐ τήν γῆν».⁴ Ἄν και ἀξάνεται ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὁμως ἐγώ δέν θά τιμωρίσω πλέον τὸ ἀνθρώπινον γένος μέ τοιαύτην τιμωρίαν. Δεικνύων λοιπὸν τὴν ἀπειρον φιλοφροσύνην Του ὑπόσχεται και πάλιν αὐτὸ, διὰ νά ἔχη ὁ δίκαιος θάρρος και νά μὴ συλλογίζεται και λέγῃ: Ἐκὼ προηγουμένως παρεχώρησε τὴν εὐλογίαν εἰς τὸ γένος μας και τὸ ἤβησε τόσο πολύ, ἐπέφερε αὐτὴν τὴν πανωλεθρίαν. Ἀφαιρῆ λοιπὸν κάθε ἀμφιβολία ἀπὸ τὰς σκέψεις του και τὸν πληροφορεῖ, ὅτι δέν θά συμβῆ πλέον αὐτὸ. Ὅπως δηλαδὴ, λέγει, προσκάλεισα τὸν κατακλισμὸν ἀπὸ φιλοφροσύνην, διὰ νά ἀνυψώσῃ τὴν καρδίαν και νά μὴ προχωρήσῃ 271 Α ὁ ἀνθρώπος περαιτέρω, τοιοῦτοτρόπως και τώρα ὑπόσχεμαι ἀπὸ φιλοφροσύνην, ὅτι δέν θά κάμω πλέον αὐτὸ, ὡστε ζῶντες ἔξω ἀπὸ κάθε λύτην, τοιοῦτοτρόπως

3. Γεν. 9, 8-11.

4. Γεν. 8, 21.

διέλεθητε τὴν παρούσαν ζωὴν. Δι' αὐτὸ λέγει· «νά, συνάπτω τὴν συμφωνίαν μου», δηλαδὴ κάμω συνθήκας. Ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων, ὅταν κανεὶς ὑπόσχεται κάτι, συνάπτει συμφωνίαν και παρέχει πολλὰν βεβαιότητα, τοιοῦτοτρόπως και ὁ καλός Θεός λέγει· «νά συνάπτω τὴν διαθήκην μου». Και καλῶς εἶπεν, «συνάπτω», ἀπὸ τὴν εἴρη, νά ἐγώ ἐπανορθώσω τὴν πανωλεθρίαν πού ἐγένεν ἐξ ἀπίας τῶν ἀπορτημάτων και συνάπτω συμφωνίαν μαζί σας και μέ τούς B ἀπογόνους σας, πού θά σᾶς διαδεχθοῦν. Βλέπε τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ. Δέν σταματῶ τὰς συμφωνίας, λέγει, μέχρι ἡμῶν, ἀλλὰ τὰς καθιστῶ ἀσφαλῆς και βεβαίας και διά τοὺς ἀπογόνους σας. Ἐπειτα διά νά δείξῃ τὴν γενναιοδωρίαν Του, λέγει· «Και μέ πάσαν ζωντανήν ὑπαρξίν πού ὑπάρχει μαζί σας, και ἀπὸ τὰ πτηνά και ἀπὸ τὰ κτήνη και μέ ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς, ὅσοι μαζί μέ σᾶς ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν κιβωτόν. Και θά καταστήσω ἀπαρασάλευτον τὴν συμφωνίαν μου μαζί σας και δέν θά καταστραφῆ πλέον κάθε ζωντανή ὑπαρξίς ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλισμοῦ και δέν θά γίνῃ πλέον κατακλισμός διά νά καταστρέψῃ ἄλλην τὴν γῆν». C Εἶδες τὴν ἔκτασιν τῶν συμφωνιῶν; Εἶδες τὴν ἀπεργαστην μεγαλοδωρίαν τῶν ὑποσχέσεων; Πρόσεχε πῶς ἐπεκτείνει πάλιν τὴν φιλοφροσύνην Του και μέχρι τῶν ἀλόγων ζῶων και τῶν θηρίων, και εὐλόγως. Διότι, θεῖο ἀκριβῶς πού εἶπον πολλάκις, τοῦτο λέγω και τώρα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν διά τὸν ἄνθρωπον, δι' αὐτὸ συμμετέχουν και αὐτὰ τώρα τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον γινόμενης εὐεργασίας. Και φαίνεται μὲν ὅτι ἔγινε κοινὴ ἡ συμφωνία και πρὸς τοὺς ἀνθρώπους και πρὸς τὰ ἄλογα ζῶα, δέν αἰσιθάνει ὁμως αὐτὸ. Καθ' ὅσον και τοῦτο γίνεται πρὸς παρηγορίαν του, διὰ νά γνωρίζῃ πῶς ἀπολαβεῖ τιμῆς, μετὰ νά μὴ σταματῇ ἡ εὐεργασία μέχρι αὐτοῦ μόνον, D ἀλλὰ χάρις εἰς αὐτόν νά ἀπολαύσῃ και τὰ ἄλογα ζῶα τῆς γενναιοδωρίας τοῦ Θεοῦ. «Και δέν θά καταστραφῆ πλέον, λέγει, κάθε ζωντανή ὑπαρξίς ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλισμοῦ και δέν θά γίνῃ πλέον κατακλισμός διά νά καταστρέψῃ ἄλλην τὴν γῆν». Εἶδες πῶς ὑπόσχεται και μίαν και δύο και πολλὰς φορές, ὅτι οὐδέποτε θά ἐπιφέρῃ τοιαύτην πανωλεθρίαν, διὰ νά ἀφαιρῆ τὴν ταραχὴν τῶν λογισμῶν τοῦ δικαίου και τὴν προετοιμάσῃ νά ἔχη θάρρος περὶ τῶν μελλόντων; Ἐπειτα, μὴ ἀποβλέπων πρὸς τὴν ἴδιαν Αὐτοῦ φύσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰδικὴν μας ἀσθένειαν, δέν ἀρκεῖται Ἐ εἰς τὴν διά τῶν λό-

γων υπόσχεσιν και επίδεικνών την προς ημάς συγκατά-
 φασιν, μάς παρέχει και απόδειξιν πού δύναται, με τό να
 παραμένη αιωνίως, να μάς απαλλάσσει από τον φόδον αθ-
 τόν, ώστε και αν πέσει παλλή δυνατή βροχή και αν γίνη
 σφοδρότερος ο χειμών, ή εάν ή πλημύρα των υδάτων αυ-
 ξηθή υπερβολικώς, ούτε εις αυτήν την περίπτωση να φο-
 δουμεθα, αλλά να έχωμεν θάρρος αποβλέποντες εις την δο-
 θεϊσαν απόδειξιν. «Και ειπεν ο Κύριος ο Θεός εις τον Νώε·
 αυτή είναι ή απόδειξις της συμφωνίας μας που συνάπτεται
 μεταξύ μας». Πρόσχε με πόσιν τιμήν περιβάλλει τον δι-
 καιον. Ήσαν θηλασθή άνθρωπος προς άνθρωπον ομιλών,
 τουτουτρόπως και με αυτόν κάμνει τας συμφωνίας και λέ-
 γει: 272 Α «Αυτή είναι ή απόδειξις της συμφωνίας μας που
 συνάπτεται μεταξύ μας και μεταξύ κάθε ζώσης υπάρξεως,
 ή οποία υπάρχει μαζί σας δια πάντοτε». Είδες ότι ή από-
 δεξις που πρόκειται να δοθή προς κάθε ζώσαν υπάρξιν, Ι-
 σχυεί, δια πάντοτε; «Οχι μόνον εις την απόδειξιν και εις
 όλα τα έμψυχα, αλλά και να είναι συνεχής και αιώνιος με
 την υπάρξιν του κόσμου. Ποία είναι λοιπόν ή απόδειξις;
 «Τοποθετώ το ουράνιον τόξον» εις τα νέφη και θα είναι εις
 σημείον και εις υπόμνησιν της συμφωνίας που συνάπτεται
 μεταξύ εμού και όλων των ζώντων επί της γής». 7 Νά ότι
 μετά της δια των λόγων υποσχεσεως δίδω και αυτό τό ση-
 μείον, έννοώ τό ουράνιον τόξον, τό όποιον μερικoi ισχυρί-
 ζονται ότι δημιουργείται όταν ο ήλιος εκπέμπη τας ακτι-
 νας του προς τα νέφη. 8 Β «Εάν ο λόγος μου, λέγει, δεν άρ-
 κεί, να, σάς δίδω και απόδειξιν, ότι ούδέποτε θα επιφέρω
 τοιαύτην τιμωρίαν. Βλέποντες λοιπόν τό σημείον αυτό, ά-
 παλλάσσεσθε από τον φόδον. «Και θα συμψη όταν συνα-
 θροίξω τά νέφη, λέγει, εις την γήν, θα σσηή τό ουράνιον
 τόξον εις τα νέφη και θα ένθυμηθώ την διαθήκην μου, ή ό-
 ποία υπάρχει μεταξύ μας και μεταξύ κάθε άλλης ψυχής
 που υπάρχει εις κάθε ζωϊκόν οργανισμόν επί της γής». 9 Τί
 λέγεις, μακάριε προφήτα; Θα ένθυμηθώ, λέγει, την διαθή-

6. Ήν. 9, 12.

7. Κατ' άλλους μόν τό ουράνιον τόξον όπηση και πρό του κατακλι-
 σθού και τότε κληρονομάει ός σημείον της συμφωνίας, κατ' άλλους δέ ει-
 ναι σύγγρονον με την όθεισαν απόδειξιν του Θεού προς τον Νώε.

7. Ήν. 9, 13.

8. Παράγεται τό ουράνιον τόξον δημιουργείται εκ της αναλύσεως του
 λευκού ήλιου και φωτός προσπίπτοντος επί των νεφών θραυσιμένων εις στα-
 γόνες. Βεβαίως όπ του Θεού ένέθυσε και οι φυσικοί νόμοι.

9. Ήν. 9, 11-15.

κην μου, δηλαδή την συμφωνίαν μου, την διαθεδαίωσιν,
 την υπόσχεσιν μου. «Οχι επειδή έχει ανάγκην ο Θεός υπο-
 μνήσεως, αλλά δια να έχωμεν θάρρος, αποβλέποντες προς
 εκείνο τό θεθεν σημείον C και μη σκεπτώμεθα ήμεις τίπο-
 τε φοβερόν, ένθυμούμενοι άμέως την διαθεδαίωσιν του
 Θεού, ότι ούδέν τοιούτον θα ύποστώμεν.

3. Είδες την συγκαταβατικότητα του Θεού; πόσον
 φροντίζει δια τό γένος μας, πόσιν μεγάλην φιλανθρωπίαν
 επέδειξε, όχι επειδή είδες την διάρθρωσιν των ανθρώπων, αλ-
 λά δια να μάς διδάξη με όλα την υπερβολήν της αγαθότη-
 τός Του; «Και δεν θα πέσει ποτέ πλέον ύδωρ επί της γής
 δια κατακλιζυμέν αυτής, ώστε να έξαλείψη κάθε ζωντανήν
 ύπαρξιν». 10 Τοιαύτη βροχή δεν θα γίνη ποτέ. «Επειδή γνω-
 ρίζει, ότι αυτό και έξαχρήν φοβείται ο άνθρωπος, πρόσχε
 πως άπαναλαφιδάνει συνεχώς D την υπόσχεσιν, λέγων πε-
 ρίπου και αν ίδητε πολλήν την όρμήν των καταρρακτω-
 δών βροχών, ούτε τότε να υποθέσετε ότι θα συμψη κάτι
 φοβερόν. «Δέν εά είναι τό ύδωρ δια κατακλιζυμέν της γής,
 ώστε να έξαλείψη κάθε ζωντανήν ύπαρξιν. Τοιαύτη βροχή
 δεν θα γίνη ποτέ, δεν θα δοκιμασθή πλέον ή ανθρωπότης
 με τοιαύτην όρμήν. «Και θα ύπάρχη, λέγει, τό ουράνιον
 τόξον μου εις τα νέφη και θα τό βλέπω δια να ένθυμηθώμαι
 την αιωνίαν συμφωνίαν μεταξύ εμού και μεταξύ πάσης ψυχής
 που υπάρχει εις ζωϊκόν οργανισμόν». 11 Πρόσχε πόσον τα-
 πεινάς λέξεις μεταχειρίζεται, επειδή θέλει να άδηγήση τον
 άνθρωπον εις θάρρος και θεθαίότητα. Ε και θα τό βλέπω,
 λέγει, δια να ένθυμηθώμαι την συμφωνίαν μου. Η θα λοιπόν
 (του ουράνιου τόξου) άδηγή τό θεον εις την ένδόμνησιν;
 Δέν πρέπει να έννοήσωμεν ταύτο, μη γένοιτο, αλλά δια να
 έχωμεν θάρρος εις την υπόσχεσιν του Θεού, όταν ίδωμεν
 τό σημείον ταύτο, και ότι δεν πρόκειται να διαφρευθοούν οι
 διαθεδαίωσις του Θεού. «Και ειπεν ο Θεός, λέγει, εις τον
 Νώε· αυτό είναι τό αιώνιον σημείον της συμφωνίας, που έ-
 σόμωσα μεταξύ εμού και κάθε ζωϊκού οργανισμού που εύ-
 ρίσκείται εις την γήν». 12 «Ελαθε, λέγει, τό σημείον που έ-
 δωκα ως απόδειξιν της συμφωνίας μεταξύ εμού και κάθε
 ζωϊκού οργανισμού που εύρίσκειται εις την γήν. Μη άμ-
 φιβάλλης λοιπόν πλέον, ούτε να άναστατώης τας σκέ-
 ψεις σου, 273 Α αλλά βλέπων προς αυτό τό σημείον έχε

10. Ήν. 9, 11.

11. Ήν. 9, 16.

12. Ήν. 9, 17.

καὶ ὁ ἴσως καλὰς ἐλπίδας καὶ ὅλοι οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτῶν ἀπολαύουν τῆς ἐκ τοῦ σημείου τούτου παρηγορίας καὶ ἡ θέα τοῦ σημείου ἅς ἀπλήρη μὲ θάρρος, ὅτι δὲν θὰ καταλάβῃ πλέον τὴν ἀκουσίμην τοιαύτη ἀναταραχή. Καὶ ἂν ἀκόμη αὐξάνουν τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων, ἐγὼ ὅμως θὰ ἐκπληρώσω ἐκεῖνα ποὺ ὑποσχέθην καὶ δὲν θὰ ἀδολιώσω πλέον τοιαύτην ἀγῆνη ἐναντίου ὄλων. Εἶπατε ὑπερβολὴν ἀγαθότητος; Εἶπατε μέγεθος συγκοταπάσεως; Εἶπατε φιλανθρωπίας πλεονασμὸν; Εἶπατε διαβεβαίωσιν γενναιοδωρίας; Διότι δὲν ἐπέξετε τὴν εὐεργεσίαν Του μέχρι δύο καὶ τριῶν καὶ δέκα γενῶν, **Β** ἀλλ' ὑποσχέθη ὅτι θὰ ἐπακτείνῃ αὐτὴν αἰώνως ἐφ' ὅσον ὑπάρχει κόσμος, ὥστε καὶ ἀπὸ τὰ δύο νὰ σωφρονίζωμεθα, καὶ ἐξ αὐτῶν ποὺ ἐκείνοι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτημάτων ὑπέστρασαν τοιαύτην τιμωρίαν καὶ ἐξ αὐτῶν ποὺ ἡμεῖς διὰ τὴν ἀνεκφορὰτον φιλανθρωπίαν Αὐτοῦ ἠξιώθημεν τοιαύτης ὑποσχέσεως. Διότι αὐτοὺς ποὺ ἔχουν διακριτικὴν σκέψιν ἑλκύουν περισσότερο εἰς τὴν εκπλήρωσιν τῶν ἐπιταγῶν αἱ εὐεργεσίαι παρά αἱ τιμωρίαι. Ἄς μὴ γινώμεθα λοιπὸν ἀγνώμονες. Διότι, ἐάν καὶ προηγουμένως μᾶς παρέσχε τὸσπν εὐεργεσίαν, ποῖν ἀκόμη ἐπιδείξομεν κατὰ καλὸν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀφοῦ ἐπράξαμεν ἔργα ἀξία τιμωρίας, ἐάν γίνωμεν εὐγνώμονες καὶ ἐδωχαριστήσωμεν διὰ τὰ προηγουμένα **C** καὶ μεταβληθῶμεν κατὰ πολὺ πρὸς τὸ καλλίτερον, πόσης δὲ θὰ μᾶς ἀξιώσῃ πάλιν ἐκ μέρους Τοῦ δωρεᾶς; Διότι, ἐάν τόσο μᾶς εὐεργετή μοιολοῖται ἡμεῖς ἀνάξιοι καὶ συμπεριφέρεται φιλανθρώπως πρὸς ἡμᾶς ποὺ εἴμεθα ἀμαρτωλοὶ, ἐάν ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ ἐπιδιώξωμεν τὴν ἀρετὴν, πόσα δὲν θὰ ἐπιτύχωμεν; Ἄκριθὼς δι' αὐτὸ μᾶς προλαμβάνει καὶ μᾶς παρέχει πολλὰς εὐεργεσίας καὶ ὅταν ἀμαρτήσωμεν πάλιν μᾶς συγχωρεῖ καὶ δὲν ἐπιφέρει αἰφνιδίως τὰς τιμωρίας, διὰ νὰ μᾶς προσελκύσῃ μὲ ὄλα, καὶ μὲ τὰς εὐεργεσίας Του καὶ μὲ τὴν ἀνοχὴν καὶ μακροθυμίαν Του. Πολλὰς φορές δὲ καὶ μὲ τὴν ἀνοχὴν καὶ μακροθυμίαν Του. Πολλὰς φορές δὲ καὶ μὲ ὄλα ταυρεῖ μερικῶς, **Δ** θέλει ἄλλους νὰ καθυβερτήσῃ, ὥστε ἀφοῦ σωφρονισθῶν μὲ τὸν φόβον ἐκείνων, ἀποφύγουν τὴν πείραν τῆς τιμωρίας. Εἶδες τὴν ἀρετικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς ὄλα τὰ ἐκ μέρους Αὐτοῦ γινόμενα, ἀποβλέπουν εἰς ἐνα καὶ μίον σκοπὸν, τὴν σωτηρίαν μας; Αὐτὰ λοιπὸν σκεπτόμενοι, ἅς μὴ εἴμεθα ἀκηροὶ, οὔτε νὰ ἀδιανοήσομεν διὰ τὴν ἀρετὴν, οὔτε νὰ παρομολώμεν τοὺς ὅπ' Αὐτοῦ θεσπιθέντας νόμους. Διότι ἐάν τῆρ ἡμᾶς νὰ ἐπιστρέφομεν καὶ νὰ ἰουχαλιώμεν καὶ σχεδὸν

νὰ κἀνωμεν κάποιον ἀρχὴν, καὶ Αὐτὸς συνεισφέρει τὸ ἴδιόν σου, μὲ τὸ νὰ καθιστᾷ πάντα εἰς ἡμᾶς ἐλαφρὰ καὶ εὐκόλαι καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀφήνῃ νὰ λάβωμεν οὔτε οἰσθησὶν **Ε** τῶν κόπων τῆς ἀρετῆς. Διότι, ὅταν ἡ ψυχὴ στρέφῃ τὴν διάνοιαν πρὸς τὸν Θεόν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπατηθῇ ἀπὸ τὴν θέαν τῶν βλεπόμενων, ἀλλὰ ἀφοῦ παρατρέξῃ ὄλα, φαντάζεται ἀκριθέστερον ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εὐρίσκονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν ὑποπίπτουν εἰς τοὺς σωματικῶς ὀφθαλμοὺς, καὶ δὲν ὀφθαίνονται μεταβολῆν, ἀλλὰ παραμένουν συνεχῶς καὶ εἶναι σταθερὰ καὶ ἀκλόνητα. Διότι τοιοῦτοι εἶναι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας. Ἀποβλέπουν συνεχῶς πρὸς τὴν θέαν ἐκείνων καὶ φωτίζονται λαμπρῶς ἀπὸ τὰς ἐκείθεν ἀκτινοβολίας παρέχονται ὡς ὄνειρον καὶ σκιάν, **δλα** ²⁷⁴ **A** τὰ πράγματα τῆς παρουσίας ζωῆς, χωρὶς νὰ ὑποστοῦν πλέον κομμίον ἀπάτην καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ παρραυρῶσιν εἰς παραλόγους σκέψεις καὶ ἐνεργείας. Ἄλλα καὶ ἂν ἴδουν πλοῦτον, τὸν περιγελοῦν ἀμέσως, ἐπιθετὴ γνωρίζουν, ὅτι μεταπηδᾷ ἀπὸ τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον καὶ οὐδέποτε παραμένει, ἀλλὰ προξενεῖ ἀναριθμητὰ κακὰ εἰς αὐτοὺς ποὺ τὸν κατέχουν καὶ, ὡς ἀναίφραμεν, ἀφοῦ τοὺς στρώξῃ εἰς αὐτὸν τὸν κρημνὸν τῆς κακίας, τοὺς καταστρέψει. Καὶ ἂν ἴδουν σωματικὴν ὠραιότητα, πάλι δὲν μεταμελοῦνται, σκεπτόμενοι τὸ πρόκακρον, τὸ ἐμετάβλητον, καὶ ὅτι ἀμέσως, ὅταν καταλάβῃ ἀσθενεῖα, θὰ ἀμαυρώσῃ ὄλην ἐκείνην τὴν ὠραιότητα **B** καὶ πρὸ τῆς ἀσθενείας, ὅταν ἐπέλθῃ τὸ γῆρας θὰ καταστῆσθῇ ἀπεχθὴ καὶ ἀκοιμῶν τὴν πρὸ τούτου ὠραίαν ὄψιν καὶ τέλος ὅταν ἐπέλθῃ ὁ θάνατος θὰ καταστρέψῃ ὄλην τὴν εὐμορφίαν τοῦ σώματος. Καὶ ἂν ἴδουν κάποιον νὰ περιβάλλεται μὲ δόξαν, εἴτε μὲ ἐξουσίαν, εἴτε νὰ ἔχῃ ἀνέλθει εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῶν ἀξιωμάτων καὶ νὰ ἀπολαύῃ κάθε εὐθυμίας, παρέχονται καὶ αὐτὸν, διότι δὲν κατέχει τίποτε βέβαιον καὶ ἀμετάβλητον, ἀλλὰ περισσότερο ἀπὸ ὅτι τρέχουν τὰ ρεῦματα τῶν ποταμῶν παρέχονται καὶ αὐτὰ ἐκείνους ποὺ ὑπερηφανοῦνται δι' αὐτά. Διότι, τί εἶναι ἐυτελέστερον ἀπὸ ὄλην τὴν δόξαν τῆς παρουσίας ζωῆς, ὅταν συγκρίνεται μὲ τὸ ἄθος τοῦ χρόνου; «Διότι ὄλη ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου, λέγει, εἶναι ὡσανεὶ τὸ ἄθος τοῦ χόρτου»²⁸.

4. **Ε** Εἶπατε, ἀγαπητοί, πῶς βλέπουν μὲ ἀκριβείαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πίστεως, ὅταν ἡ διάνοια εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν Θεόν; Εἶπατε πῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασπ-

18. Ἦο. 40, 6. Ἦρολ. Α' Ἦρο. 1, 24.

τηθούν από κανένα έξ αὐτῶν πού θλέπουν, ἀλλ' ἔχοντες τὴν ὁρθεὴν κρίσιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων, δὲν παγιδεύονται εἰς τὸ ψεῦδος; Ἄλλ' ἐάν σὺς φαινεταὶ καλόν, ὡς ἐπανέλθωμεν πάλιν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, καὶ ἀφοῦ προσβῶμεν ὄλγα, ὡς διακρίψωμεν τὴν διδασκαλίαν, ὥστε νὰ ἰσχυροποιηθῇ ἡ μνηρὴ τῶν λεχθέντων εἰς τὴν διανοίαν σας. Ἀφοῦ δηλοδὴ συνεπλήρωσαν ἡ Θεία Γραφὴ τὴν διήγησιν περὶ τοῦ θεοῦ σημείου, Ἰ θέλει πάλιν νὰ μᾶς διδάξῃ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν δίκαιον καὶ τοὺς υἱοὺς του, καὶ λέγει: «οἱ υἱοὶ δὲ τοῦ Νῶε»¹⁴ πού ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν κιθῶτων ἦσαν ὁ Σῆμ, ὁ Χάμ, καὶ Ἰάφεθ. Ὁ Χάμ δὲ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Νῶε ἀπὸ αὐτοὺς διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὄλην τὴν γῆν. Ἀξίζει ὅω νὰ ἐρευνησῶμεν, διατὶ, ἀφοῦ ἀνέφερον ἡ Θεία Γραφὴ τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Νῶε, Ε προσέθεσε, «ὁ Χάμ δὲ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν». Μὴ νημιστε, παρακαλῶ, διὰ αὐτὸ ἐγράφη ἀσκόπως διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπὸ τὰ εὐρισκόμενα εἰς Θείας Γραφάς, τὸ ὅποιον δὲν ἀναφέρεται διὰ κάποιον λόγον, ὁ ὁποῖος ἔχει κάποιαν κρυμμένην ὠφέλειαν. Διατὶ λοιπὸν ἐπιστήμανε καὶ προσέθεσε, διὸ «ὁ Χάμ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν»; Θέλει δι' αὐτοῦ νὰ μᾶς δηλώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν ἀδυναμίαν (γενετήσιον) αὐτοῦ, καὶ διὸ δὲν ἔκαμε αὐτὸν νὰ συσταθῇ οὔτε τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, οὔτε ἡ τὸση στενοχωρία εἰς τὴν κιθῶτον, ἀλλὰ ἐν καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός δὲν εἶχε ἀκόμη τεκνοποιήσῃ, αὐτὸς παραδοθεὶς τὴν οἰκουμένην, εἰς τὴν ἀδυναμίαν (γενετήσιον), ἠοχολεῖτο περὶ τὴν οἰκουσίαν καὶ δὲν κατέστειλε τὴν ἀκαλίαν του ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ ἐφάνερνε ἦδη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν διεστραμμένην του διάθεσιν. Ἐπειδὴ¹⁵ Ἀ λοιπὸν πρόκειται μετ' ὀλίγον νὰ δεχθῇ τὴν καταρανὸν ὁ Χαναάν, ὁ υἱὸς τοῦ Χάμ, ἐξ αἰτίας τῆς ὀφειλῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα (Νῶε) διὰ τοῦτο ἦδη ἐπιστήμανε προηγουμένως ἡ Θεία Γραφὴ, καὶ μᾶς ἐφάνερμασε καὶ τὴν ἀνομοσίαν τοῦ παιδός, συγχρότως δὲ καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ πατρός του. Ὅποτε, ἔσαν ἴσως κατόπι, διὸ ἐπέδειξε πολλὴν ἀγνωμοσύνην πρὸς τὸν πατέρα νὰ γνωρίζῃ, διὸ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἦτο τοιοῦτος, καθ' ἑσου δὲν συνεστάλη, οὔτε ἀπὸ τὴν συμφορὰν. Διότι ἡ τὸση λύπη ἦτο ἀρκετὴ νὰ σβύσῃ κάθε ἠδονὴν, ἀφοῦ τί-

14. Ἡ Ἁγία Γραφὴ ἐκ τῆς ἐπιλείπουσιν ζωῆς τοῦ Νῶε ἡ ἐποία διήκουσε 360 ἔτη (Γεν. 9, 29) ἀναφέρει μόνον εἰς τὰ γενεὰς τῆς ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ διασπορᾶς καὶ ἀξίως τοῦ ἀθανάτου γένους καὶ τὴν προβολὴν ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Σῆμ, ὡς φορέας τῆς ἀποκαλύψεως.

ποτε περισσότερο δὲν δύνανται νὰ καταστειλῇ αὐτὴν τὴν φλόγα καὶ τὴν μαρίαν, ἢ ὅπως ἡ ἀθήσις τῆς λύπης καὶ ἡ ὑπερβολικὴ συμφορὰ. Αὐτὸς λοιπὸν πού ἐπέδειξε τὴν λύσσαν καὶ μαρίαν διὰ τὴν παιδοποιίαν,¹⁶ ἐν καιρῷ τῶσων μεγάλων συμφορῶν, ποίας συγγνώμης θὰ εἶναι ἄξιος; Ἄλλὰ μᾶς γεννάται πάλιν ἀπὸ ἐδῶ ἄλλο ζήτημα, ἕκκειο πού πολὺ διαφτμίζεται καὶ διαδίδεται παντοῦ, διατὶ δέχεται ὁ υἱὸς τὴν κατάραν, ἀφοῦ ἠμάρτησε ὁ πατὴρ; Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μακρολογῶμεν τώρα, ὡς ἀναβάλωμεν αὐτὸ πρὸς τὸ παρόν, ὥστε ἔσαν φθάσωμεν εἰς τὸ μέρος ἕκκειο πού ἀναφέρεται, δώσωμεν τότε καὶ τὴν λύσιν, τὴν ὅποιαν θὰ παρασχῇ εἰς ἡμᾶς, ὁ Θεός. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἀνέφερα προηγουμένως, τίποτε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐρησῇ γραφομένην C εἰς τὴν Θείαν Γραφὴν χωρὶς κάποιον λόγον καὶ αἰτίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ λοιπὸν ὡς γνωρίζωμεν αὐτὸ, διὸ δὲν ἀνέφερε ἀσκόπως καὶ τυχαίως τὴν ὀνομασίαν τοῦ υἱοῦ ὁ Μωϋσῆς μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, «ὁ Χάμ δὲ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν». Αὐτοὶ εἶναι λέγει, οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Νῶε, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὄλην τὴν γῆν. Οὔτε αὐτὸ τὸ λεχθὲν ὡς μὴ παρελθῶμεν ἄπλως ἀγαπητοὶ ἀλλὰ ὡς ἐνοησῶμεν καὶ ἐξ αὐτοῦ τούτου τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. «Αὐτοὶ εἶναι, λέγει, οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Νῶε καὶ ἀπὸ αὐτοῦς διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὄλην τὴν γῆν».

Πῶς ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς προέκυψε τὸσων πλήθος; Πῶς ἠδυνήθησαν νὰ διατηρηθοῦν; Ἰ Πῶς ἀπὸ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς συνεκροτήθη ὅλος ὁ κόσμος; Πῶς διετηρήθησαν τὰ σῶματά των; Δὲν ὑπῆρχε ἰσπρός πού θὰ προσέφερε θεραπείαν, δὲν ὑπῆρχε κάποια ἄλλη φροντίς. Δὲν εἶχον κτίσει θεοδαίως ἀκόμη πόλεις, ἀλλὰ μετὰ τὴν τὸσων ταλαιπωρίαν καὶ τὴν ζωὴν εἰς τὴν κιθῶτον, ἐξῆλθον ὡσάν θαλασσομύμνοι καὶ συμπεπρασμένοι. Πῶς δὲν καταστράφησαν λοιπὸν εὐρισκόμενοι εἰς τὸσων ἀπομόνωσιν καὶ ἀπαρίσπριτον ἐρημίαν; Πῶς δὲν ἐχάθησαν; Διότι, ἐπὶ μου, ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία δὲν τοὺς συνεκλόυσε τὴν διάνοιαν καὶ τοὺς συνετάρασε τὸν λογισμόν; Μὴ παρενευθῆς, ἀγαπητέ διότι ἦτο ὁ Θεός πού ἐπραγματοποιεῖ τὰ πάντα Ε καὶ ἦτο ὁ ἦ-

15. Ὁμιλίαν περὶ τῆς ἐλέους καὶ μαρίας περὶ τὴν παιδοποιίαν τοῦ Χάμ ὁ ἱερός Πατὴρ δὲν στέφεται κατὰ τῆς εκκλιονίας. Μὴ γένοιτο. Ὁ γὰρ ἐνομοθετήθῃ ἐπὶ συμφορῆσιν καὶ παιδοποιίαν (Migne P.G. 69, 868). Ὁμιλίαι περὶ τῆς γενετικῶν ἀκρασίας τοῦ Χάμ, διότι ἐν καιρῷ τούτῳτῃ ἀγνωμοσύνας καὶ πανολεθρίας τὴν οὐκονμένην καταδόρας (Κατακλισημοσ), περὶ συνουσίαν ἠοχολεῖται.

μιουργός τῆς φύσεως, πού ἐξηφάνιζε ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ ἐκείνη ἢ προσαγῆ Αὐτοῦ, ἢ ὅποια ἔλεγε: «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσατε τὴν γῆν»,¹⁶ καὶ ἡ ὅποια συνετέλει εἰς τὴν αὐξήσιν των. Ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἰσραηλίται ὄνταν εἰς τὴν Αἴγυπτον κατοικήθησαν¹⁷ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ πηλοῦ καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν πλίνθων, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἀκόμη ἠύξηθησαν πολὺ περισσότερον. Καὶ οὗτε ἡ ἀπύλαγχνος ἐκείνη καὶ ἀπάνθρωπος διαταγῆ¹⁸ τοῦ Φαραῶ, ἡ ὅποια διέτασσε νὰ ριπτανταὶ τὰ ἄρρηναι εἰς τὸν ποταμὸν, οὔτε ἡ λοιπὴ κακουχία, πού ὑπέφεραν ἀπὸ τοὺς ἐπιτάγας, κατάρθωσε νὰ μείωσῃ τὸ πλῆθος των, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερον ἠύξανοντο. ²⁷⁶ Ἀ Διότι ἦτο ἡ θεία βοήθεια, ἡ ὅποια ἐπραγματοποιεῖ τὰ πάντα καὶ διὰ τῶν ἀντιθέτων ἀκόμη περισσώτερον.

5. Ὅταν λοιπὸν διατάσῃ ὁ Θεός, μὴ ζητῆς νὰ ἐξετάξῃς τὰ πράγματα μετ' ἀνθρώπινα κριτήρια. Διότι μετὰ τὸ νὰ εἶναι ἀνώτερος τῆς φύσεως, δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς φυσικῆς ἀκολουθίας, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἐμποδίων προσημαίνει τὰ πράγματα ὥστε νὰ αὐξάνωνται. Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ τώρα ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ἐγέμισε πάλιν ὅλην τὴν οἰκουμένην. «Διότι ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς, λέγει, διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὅλην τὴν γῆν». Εἶδες τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; Εἶδες πῶς, ἂν καὶ ἦσαν πολλὰ τὰ ἐμπόδια, δὲν ὑπῆρχε τίποτε πού νὰ ἀνακόπῃ τὴν ἐκτελέσειον τοῦ θαλήματός Του; **Β** Τὸ ἴδιον εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς γινόμενον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς πίστεως. Ἄν καὶ ἦσαν διηλαθῆ τόσοι αὐτοὶ πού τὴν ἐπολέμουν, καὶ ἦσαν τόσοι αὐτοὶ πού τὴν ἐπεβούλευον, καὶ βασιλεῖς καὶ τύραννοι καὶ λαοὶ πού ἐξεγείροντο καὶ ἔκομισαν τὰ πάντα, ὥστε νὰ σθῆσαν τὸν σπινθῆρα τῆς πίστεως, ὅμως δι' αὐτῶν πού τὴν ἐπεβούλευον, δι' αὐτῶν πού ἤθελον νὰ ἐμποδίσουν (τὴν ἐξάπλωσιν τῆς), τόσοι μεγάλα ὑψώθη ἡ φλόγα τῆς εὐσεβείας, ὥστε νὰ καταλάβῃ ὅλην τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἀκατόκῃτον ἀκόμη περιοχὴν τῆς γῆς. Διότι καὶ ἂν ἀπέλθῃς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἂν πρὸς τοὺς Σκύθας,¹⁹ καὶ ἂν πρὸς

16. Γεν. 1, 22.

17. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσήφ ἤρχισεν ἡ καταδουλοποίησις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Αἴγυπτο. Ἐναγκάζοντο ἐπὶ τὴν ἐπιβλήθειν ἐπιστάτων νὰ ἐκτελέσωσιν σκληρὰς ἐργασίας, περὰ τὰς ἐξουσίας πέρα πάλιν (πρὸς. 1, 12).

18. Ἐξ. 1, 22.

19. Βάρβαροι λαοὶ Ἰουδικῆς καταγωγῆς ἐκποικίον εἰς τὴν οὐκ ἀποδοκιμαζομένην Σικελίαν, χώραν ἐκτετατομένην εἰς τὰ ΒΑ. τῆς Ἑλλάδος καὶ

αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης καὶ ἂν εἰς τὸν ἴδιον τὸν ὠκεανόν, θὰ εὕρῃς παντοῦ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ **Κ** νὰ καταλαμβάνῃ τὰς ψυχὰς ὅλων. Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον εἶναι, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ θάρραρα ἔθνη ἀνεμόρφωσε ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας καὶ ἤμισον νὰ φιλοσοφοῦν καὶ μετεπήθησαν πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοῦ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν παλαιὰν συνήθειαν. Καὶ ὅπως ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ἠύξησε τὸ ἀνθρώπινον γένος ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ εἰς τὴν πίστιν προσεβύκυσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην μετὰ τοὺς ἔθνεσσιν, τοὺς ἄλλοις, τοὺς ἀγραμμάτους, τοὺς ἰδιώτας, μετὰ αὐτοὺς πού δὲν ἐτόλμιον νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα. Καὶ οἱ ἀγράμματοι αὐτοὶ καὶ οἱ ἰδιώται καὶ οἱ ἄλλοις ἔφροσαν τὰ στόματα τῶν φιλοσόφων, **Δ** καὶ ὡσάν νὰ ἦσαν πτερωτοὶ τοιοῦτοτρόπως περιέτρεξαν ὅλην τὴν οἰκουμένην, διὰ νὰ σπεύρουν παντοῦ τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας καὶ νὰ ἐκρίζωσούν τὰς ἀκάνθας καὶ ἐκτοπίσούν τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ φευτέουσιν παντοῦ τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ. Οὔτε κατάρθωσε νὰ σταθῇ εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον ὁ μικρὸς ἀριθμὸς των, οὔτε τὸ ὅτι ἦσαν ἰδιώται καὶ ἀγράμματοι, οὔτε ἡ ἀσυνπρότης τῶν διαταγῶν, οὔτε τὸ ὅτι ἦτο προκατελήμμενον ὀλιόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τὴν παλαιὰν συνήθειαν. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ἀήρῃε ἀνοίγουσα τὴν ὁδὸν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπραγματοποιεῖ τὰ πάντα τὴν ἐκκόλιαν, **Ε** δεικνύοντες μεγαλύτερον προθυμίαν ἐκ τῶν ἐμποδίων αὐτῶν. Καθ' ἕνα, ὁσάκις μὲν ἐμπεσοῦντο, ἐνεχώρουν μετὰ χαρᾶς, ὅχι ἀπλῶς διὰ τὰς πληγὰς, ἀλλὰ ὁδοὶ ἐκρήθησαν ὄρειοι νὰ κοκοποιήθωσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος Αὐτοῦ.²⁰ Ἄλλοτε δέ, ὅταν ἐρριβήθησαν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐπειδὴ ἠλευθερώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, ἐξηκολούθησαν πάλιν τὰ ἴδια καὶ ὅταν ἐφθονον εἰς τὸ ἱερὸν²¹ ἀκήρυκτον ὡς ἄλλοις σαγινησόντες τὰ πλήθη εἰς τὴν εὐσέβειαν. Καὶ πάλιν, ὅταν συνελομβάνοντο, ὅχι μόνον δὲν ἐγίνοντο ἐκ τούτου περισσότερον ὀκνηροὶ, ἀλλὰ ἐπεδεικνύον καὶ μεγαλύτερον παρηρησίαν, ἰσταμένοι ἐν μέσῳ τοῦ μαινομένου λαοῦ, πού ἔτριξε τοὺς ὀρθόντας καὶ λέγοντες, «Πρέπει νὰ πεῖθαρχώμεν μάλλον εἰς τὸν Θεόν²² ἢ παρὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους». ²³ Εἶδες μεγάλην παρηρησίαν; Εἶδες, ὅτι οἱ ἰδιώται, οἱ ἄλλοις παρέβλεπον τό-

²⁰ ἢ τῆς ἁγίας.

²¹ ἢ τῆς ἁγίας.

²² ἢ τῆς ἁγίας.

²³ ἢ τῆς ἁγίας.

σους μαινομένους λαούς και ήσαν έτοιμοι διά τούς φόβους και τας σφαγάς; Ἄλλα σύ, ἀγαπητέ, ἀκούων αὐτά, μή ὑπολαγίσῃς τὰ γινόμενα εἰς τήν δύναμιν αὐτῶν, ἀλλ' εἰς τήν θεῖαν χάριν, ἣ ὅποια ἐπιθεροποιεῖ και προητοίμαζε τήν προθυμίαν αὐτῶν. Ἐπειδή και αὐτός ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Πέτρος, ὅταν ὀποκατέστησε ὄρθιον ἄκείνου, ὁ ὁποῖός ἦτο χωλός ἐκ κοιλίας μητρός, ἐνῶ ὅλοι κατεπλήρουντο και τούς ἐθαίμαζον, δεικνύων τήν εὐγνωμοσύνην του λέγει: «Ἄνδρες, διατί ἔχετε εἰς ἡμᾶς προσηλωμένον τὸ θέλημα σας, ὡσάν νά ἔχωμεν κάνει διά τῆς ἰδικῆς μας δυνάμεως ἡ εὐσεβείας αὐτῶν νά περιποιηθῆ;»²² Διατί, λέγει, ἅ τόνσον ἐξεπλάγητε και εἰσαθε ἔκθαμβοι διά τὸ γεγονός; Διατί μήπως εἰμεθα ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι κατωφρώσαμεν ταῦτο ἡ διά τῆς δυνάμεως μας τόν ἐπινοήσαμεν εἰς τήν ὑγείαν και τόν ἰκμάμεν νά καθίξῃ; «Διατί ἔχετε εἰς ἡμᾶς προσηλωμένον τὸ θέλημα σας; Τίποτε περισσότερο ἡμεῖς δέν προσφερόμεν, παρά τὸ ὅτι ἐδονείσαμεν τήν γλώσσαν μας εἰς τόν Θεόν. Ἐκείνος, ὁ ὁποῖός ἐπέτελεσε τὸ πᾶν, εἶναι ὁ Θεός και Δημιουργός τῆς φύσεως. Ἐκείνος ὡς Θεός τοῦ Ἰσραὴλ και τοῦ Ἰσραὴλ και τοῦ Ἰακώβ, τούς ὁποῖους παραδέχεσθε και τιμᾶτε ὡς πατριάρχας, ἔκείνον ἐπὶν ὁποῖον σῖς παρεδώκατε και ἠρνῆθητε ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ἐνῶ ἔκείνος εἶχεν ἀποφασίσει νά τόν ἀπολύσῃ». Ἐκείνος εἶναι πού ἐπέτελεσε αὐτά, τόν ὁποῖον Ὁ «οἰς ἠρνῆθητε, τόν Ἅγιον και τόν Δίκαιον, και ἐξητήσατε νά σᾶς χωρισθῇ ἄνθρωπος φονεύς, καταδικάσατε δέ τόν Ἀρχηγόν τῆς ζωῆς, τόν ὁποῖον ὁ Θεός ἀνέστησεν ἐκ τῶν νεκρῶν, τῆς ἀναστάσεως δέ αὐτοῦ ἡμεῖς εἰμεθα μάρτυρες. Και ἐπὶ τῆς πίστεως εἰς τὸ ὄνομα Αὐτοῦ, τόν ὁποῖον βλέπετε και γνωρίζετε, ὁδορεύετε τὸ ὄνομα Αὐτοῦ. Και ἡ πίστις, ἣ ὁποία ἐνεργεῖται δι' Αὐτοῦ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τήν πλήρη ὑγείαν ἐνώπιον ὄλων σας».²³

δ. Ὑπέροχον και μέγα θάρρος. Μεγάλη και ἀπειρος ἡ δυνάμις τῆς θεῖας χάριτος, ἣ ὁποία ἐχορηγήθη εἰς αὐτούς. Ἡ παρηγορία τοῦ μακαρίου αὐτοῦ θά ἐγένετο ἡ σαφεστάτη ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως. Δ Διατί τί μεγαλύτερον αὐτοῦ σημεῖον θά ζητήσῃ νά λάθῃ κανεῖς, ὅταν αὐτός, ὁ ὁποῖός πρὸ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, δέν ἠδυνήθη νά ὀποικεῖν τήν ἀπειλήν εὐτελοῦς νεανίδος,²⁴ τώρα

22. Πράξ. 3, 12.

23. Πράξ. 3, 13-16.

24. Ἰστορεῖς ὁ ἱερός Πατὴρ ἀναφέρει εἰς τὴν κατ' ἐπισημότητα ἀντην τοῦ Κυρίου πρὸ τοῦ Πέτρος (Ματθ. 26, 70. Μάρκ. 14, 66-70. Λουκ. 22, 66-67. Ἰωάν. 18, 17).

τοιουτοτρόπως ἐξεγείρεται κατὰ τὸ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ και με τόνσον θάρρος και πρὸς τόνσον πλῆθος, ἄν και εἶναι ὁ μόνος, ὡσάν νά ἐξέστη, τοιουτοτρόπως νά ἵσταται ἀντιμέτωπος τοῦ πλῆθους και νά φωνάζῃ δυνατὰ ἄκείνη, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νά ἀμυτύνουν περισσότερο τήν μακίαν των; Εἶδες, ἀγαπητέ, πῶς ἀπαδεκνύεται και τώρα αὐτά, τὸ ὁποῖον ἔλεγον εἰς τήν ἀρχήν; Ἐάν κανεῖς πλεγγὴ ἀπὸ τῆν ἀγάπην πρὸς τόν Θεόν, δέν ἀνεχεται λοιπὸν πλέον νά βλέπῃ αὐτά τὰ ὁποῖα ὑποπίπτουν εἰς τούς σωματικούς ὀφθαλμούς. Ἄλλα ἀπὸ ὀποκτηθῆ ἄλλους ὀφθαλμούς, ἐνωῶ τούς ὀφθαλμούς τῆς πίστεως, ἔ ἔκείνη φαντάζεται συνεχῶς και πρὸς ἔκείνη ἔχει ἐστραμμένη τήν προσοχήν του, και ὡσάν νά ἔχη εἰς τούς οὐρανούς τὸ πολίτευμα, ἄν και καθίξῃ εἰς τήν γῆν, τοιουτοτρόπως καθαρίζεται τὰ πάντα, χωρὶς νά ἐμποδίζεται ἀπὸ κάτι ἀνθρώπινον πρὸς τήν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Διατί ὁ τοιοῦτος ἀνθρώπος δέν βλέπει πλέον τὰ λοιπὰ τῆς ζωῆς, οὔτε τὰ δυσχερῆ και ἀντίθετα, ἀλλὰ παρέρχεται τὰ πάντα ἐπιγόμενος νά φθάσῃ εἰς τήν πατρίδα του. Και ὅπως ἔκείνος, ὁ ὁποῖός με μεγάλην ἔντασιν τρέχει αὐτὴν τήν ὁδὸν με τὸ σῶμα,²⁵ Ἄ δέν βλέπει κανένα ἀπ' αὐτούς πού συναντᾷ, ἔστω και ἄν μυρίας φορές προσκρούσῃ ἐπάνω τους, ἀλλ' ἔχων ἐστραμμένη τήν σκέψιν του εἰς τόν δρόμον, ἀφοῦ παρέλθῃ τὰ πάντα εὐκόλως, θιάζεται νά φθάσῃ εἰς τόν ἐπιδικώμενον σκοπὸν του, κατὰ τόν ἴδιον λοιπὸν τρόπον και αὐτός, ὁ ὁποῖός φροντίζει νά τρέχῃ τόν δρόμον τῆς ἀρετῆς και ἐπιθυμεῖ νά ἀνέλθῃ ἀπὸ τῆν γῆν εἰς τόν οὐρανόν, ἐγκαταλείπει ὅλα ἔκείνη πού βλέπει κάτω και ἀφιερώνεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τόν δρόμον και δέν σταματᾷ προηγουμένως, οὔτε κυριεῖται ἀπὸ κάτι ἐξ αὐτῶν πού βλέπει, μέχρις ὅτου δυνηθῇ νά ἀνέλθῃ εἰς αὐτὴν τήν κορυφήν. Εἰς αὐτὸν πού ἔχει αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας, και αὐτὰ πού φαίνονται ὅτι εἶναι φοβερά εἰς τήν παρούσαν ζωὴν, γίνονται εὐκαταφρόνητα. Και ὁ ἄνθρωπος αὐτός οὔτε τὸ ἔξος ἅ φοβεῖται, οὔτε τόν κρημνόν, οὔτε τούς ὀδόντας τῶν θηρίων, οὔτε τὰ βασανιστήρια, οὔτε τὰς χείρας τῶν θηρίων, οὔτε κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ λοιπὰ τῆς ζωῆς. Ἄλλα και ἄν ἴδῃ νά ἔχουν σπρωθῆ κάρβουνα ἀναμμένα τοιουτοτρόπως ὀρμᾷ ἐπ' αὐτῶν, ὡσάν νά ἐβλέπετε λαθρία και κήπους καταφύτους. Και ἄν ἴδῃ ὅτι θά ὀποικεῖται εἰς κάποιο ἄλλο εἶδος βασανιστηρίων, δέν παραυλεῖ εἰς τήν θέαν, οὔτε τὸ ἀπαυλεῖ και μετανοεῖ. Διατί ὁ πόνθος τῶν μελλόντων μετέθεσε τήν διάνοιάν του, και ὡσάν νά περιβάλλεται τὸ σῶμα ἀκόπως και ματαίως, τοιουτο-

τρόπως γίνεται ανώτερος τῶν παθῶν καὶ οὔτε ἀσθένειαν λαμβάνει τῶν σωματικῶν πόνων περιφρουρούμενος ἀπὸ τὴν θείαν χάριν. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, διὰ τὸ ὄνειδισθαι μὲν νὰ ὑποφέρωμεν εὐκόλως τοὺς πόνους (πρὸς ἀπόκτησιν) τῆς ἀρετῆς, ἃς ἔχωμεν μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἀφοῦ στρέψωμεν τὴν διάνοισιν μας ἐκεῖ ὅπ' οὐδενὸς τῶν πραγμάτων τῆς ποροῦσης ζωῆς ἢ μὴ ἀνατροπῆς μεθὰ εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλὰ ἃς ὑποφέρωμεν μὲ ἡρεσίαν ὅλα τὰ ὀδυνηρὰ τοῦ Θεοῦ σκεπτόμενοι τὴν συνεχῆ ἀπάλαυσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Καὶ οὕτε νὰ μᾶς λυπηθῇ ἡ ταπεινὴ θέσις εἰς τὴν κοινωνίαν, οὔτε νὰ μᾶς συνθλίβῃ ἡ πτωχεία, οὔτε ἡ σωματικὴ ἀσθένεια νὰ χαλαρώσῃ τὴν ψυχὴν μας διάθεσιν, οὔτε νὰ μᾶς καθιστῇ ἢ ἐκ μέρους τῶν πολλῶν καταφρόνησις καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς περισσώτερον ἀδικήσους εἰς τὴν ἐπιδιώξιν τῆς ἀρετῆς. Ἄλλὰ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ ἀποτινάξωμεν ὡς κόνιν καὶ ἀποκτήσωμεν γενναίον καὶ ὑψηλὸν φρόνημα, ὃ ποιοσιτρόπως δι' ὅλα ἃς ἐπιβιβάζωμεν πολλὴν ἀνδρείαν. Καὶ ὅπως χάρις παρακάλεσα τὴν ἀγάπην σας, ἃς προσπαθῶμεν προθύμως νὰ συμφιλώμεθα μὲ τοὺς ἐχθρούς μας καὶ ἃς ἐξαφανίσωμεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας ὅλα τὰ ὑπόλοιπα πάθη. Καὶ ἂν μᾶς ἐνοχλήσῃ φόβος ἐπιθυμία, ἃς τὴν ἀπομακρύνωμεν. Καὶ ἂν ὁ θυμὸς μᾶς κεντρίσῃ πρὸς ὀργὴν, ἃς κοπαστέλλωμεν τὴν ἐξαίψιν τοῦ διὰ τῆς μελιμβίας τῶν πνευματικῶν παραινέσεων, τυνίζοντες τὴν καταστροφικότητα τοῦ πάθους αὐτοῦ. «Διότι ἄνθρωπος, λέγει, ἐπιρρητὴς εἰς τὸν θυμὸν, δὲν εἶναι σεμνοπρεπής».²⁵ Καὶ πάλιν «ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ χωρὶς αἰτίαν, εἶναι ἔνοχος εἰς τὴν κρίσιν».²⁶ Καὶ ἂν ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων ταρασσῇ τὴν σκέψιν, Ἐ ἃς φροντίζωμεν νὰ ἀποφεύγωμεν τὸ καταστροφικὸν αὐτὸ πάθος, καὶ νὰ ἀποκόπτωμεν τοῦτο ὡσὸν ἀκριβῶς τὴν ρίζαν ὄλων τῶν κακῶν. Καὶ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνοχλοῦν, ἃς φροντίζωμεν νὰ διαρθρώσωμεν, ὥστε καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπέχωμεν τῶν θλασθεῶν καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὸς καλὰς πράξεις, δυναθῶμεν κατὰ τὴν φθερῶν ἐκείνην ἡμέραν νὰ ἀξιώσασθαι τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλονεικίας, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐπλαγγχίας τοῦ Μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συνεχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ, τὰρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἐννοετο.

²⁵. Περσ. 11, 25.
²⁶. Ματθ. 5, 22.

279 Α ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΝΑΤΗ

•ΚΑΙ ΗΥΧΙΣΜΗ Ο ΝΡΕ. ΠΟΥ ΗΤΟ ΓΡΗΓΟΡΙΟ, ΤΗΝ ΚΑΛΩΠΕΡΓΕΙΑΝ ΤΗΣ ΠΙΣ, ΚΑΙ ΕΦΥΓΕΙΣΕΝ ΑΜΠΡΑΜΑ, ΚΑΙ ΕΠΙΕΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΕΪΣΤΕΡ. (Γεν. 9, 20-21).

Ἰ. Ἐφθάσαμεν λοιπὸν πρὸς τὸ τέλος τῆς σχετικῆς μετὸν δίκαιον ὑποθέσεως. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, παρακολουθήσατέ μου τὴν σκέψιν καὶ προσέχετε μὲ ἀκριβείαν εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι τὰ ὅσα θὰ ὠφεληθῶμεν ἐξ αὐτῶν τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσαμεν σήμερον δὲν εἶναι οὔτε μακρὰ οὔτε τυχαία. Καθ' ὅσον ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τοὺς παλαιούς, ἂν θέλωμεν νὰ εἰμεθα ἀγρυπνοὶ καὶ συνετοί, γίνονται εἰς ἡμᾶς ἀφορμὴ πολὺ μεγάλης διδασκαλίας. Ἐ Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἔχουν γραφῆ μόνον τὰ κατορθώματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἁμαρτήματα, ὥστε νὰ ἀποφεύγωμεν μὲν αὐτὰ, ἐκεῖνα δὲ νὰ ἐπιδιώκωμεν. Καὶ ὅχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ σοῦ παρουσιάζει ἡ βεβαίωσις καὶ δικαίους ποῦ πολλὰκις ἠμάρτησαν καὶ ἀμαρτωλοὺς ποῦ ἐπέδειξαν μεγάλην μεταβολὴν, διὰ τὸ γίνωμεν καὶ ἀπὸ τὰ δύο πολὺ ἀσφαλεῖς καὶ προσεκτικαί, ὥστε οὔτε ἐκεῖνος ποῦ ἴσταται εἰς τὴν ἀρετὴν νὰ ἔχη θάρρος, θλίπωμ δίκαιους νὰ καταπίπτουν, οὔτε ὁ ἀμαρτωλὸς νὰ ἀπελπίσεται ἀφοῦ ἴδῃ, ὅτι πολλοὶ ἀνυψώθησαν καὶ ἠδυνήθησαν νὰ φθάσουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὑψηλότεραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς. Καυεὶς λοιπὸν, παρακαλῶ, ἃς μὴ ἔχη θάρρος, ἔστω καὶ ἂν ἔχη τὴν συνείδησιν πολλῶν προσωπικῶν ἀρετῶν, Ὁ ἀλλὰ ἃς εἶναι πλήρης ἀγωνίας καὶ ἃς ἀκούῃ τὸν μακάριον Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει καὶ συμβουλεύει, «Ὅστε ἐκεῖνος ποῦ νομίζει ὅτι ἴσταται, ἃς προσέχη μίλητος πέση». Ὅστε νὰ ἀπελπίσεται διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ καταπέση καὶ εἰς αὐτὸν ἀκαμίαν τὴν πυθμένα τῆς κακίας, ἀλλ' ἔνωσάν τὴν ἀνέκφραστον φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ, ἃς ἀκούῃ πάλιν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος διὰ στόματος τοῦ προφήτου λέγει, «Μίλητος ἐκεῖνος ποῦ πίπτει δὲν σηκώνεται, ἢ ἐκεῖνος ποῦ

1. Α' Κορινθ. 10, 12.

ἀπομακρύνεται δὲν ἐπιστρέψει;² Καὶ πάλιν, «Δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ καὶ ζήσῃ».³ Εἶδες, ἀγαπητέ μου, πὺς κάθε ἓνα ἐξ αὐτῶν τὰ ὁποῖα ἔχουν γραφῆ εἰς τὴν βίβαν Γραφῆν, δὲν παρεδόθη διὰ τίποτε ἄλλο εἰς τὴν μνήμην μας, ἢ παρὰ μόνου διὰ τὴν ὠφελείαν μας καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους; Αὐτὰ λοιπὸν σκεπτόμενοι κάθε ἓνας ἀπὸ ἡμᾶς, ἃς ἐπιθέτη εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ ἐδῶ τὰ κατάλληλα φάρμακα. Διὰ τοῦτο ἀκριδῶς εὐρίσκονται εἰς τὴν διάβασιν ὄλων καὶ ἐπιτρέπεται εἰς ἐκείνους, ὁ ὁποῖος θέλει, νὰ τοποθετῇ τὸ κατάλληλον φάρμακον εἰς τὸ πάθος τοῦ τὸν ἐνοχλεῖ, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τάχιστα τὴν ὕγειαν, μόνον ἔαν κανεὶς δὲν ἀποποιήσῃ τὴν ἱατρικὴν θεραπείαν ἀλλ' ἐπιδείξῃ τὴν ἐγνωμοσύνην του. Διότι δὲν ὑπάρχει κάτι ἐξ αὐτῶν ποῦ ταλαιπωροῦν τὸν ἄνθρωπον, οὔτε ψυχικὸν οὔτε σωματικὸν πάθος, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ λάθῃ τὴν ἀπὸ ἐδῶ θεραπείαν. Εἰ Πῶς, εἶπέ μου, παρακαλῶ; Εἰσέρχεται κάποιος ἐδῶ ποῦ κατατιθέται ἀπὸ τὴν λύπην καὶ τὰ δυσάρεστα γεγονότα τῆς ζωῆς του, καὶ δι' αὐτὸ καταθυβίζεται εἰς τὴν μελογχολίαν, ὅταν εἰσαλέθῃ καὶ ἀκούσῃ ἀμέως τὸν προφήτην νὰ λέγῃ, «Διατί ψυχὴ μου εἶσαι περιλυτός, καὶ διατί μὲ συνταράσσεις; Στήριξε τὴν ἐπίβια σου εἰς τὸν Θεόν, ὃς προσευχθῶ εἰς Αὐτόν, Σωτηρία τῆς ὑπάρξεώς μου εἶναι ὁ Θεός μου».⁴ Λαβὼν ἄρκτην παρηγορίαν ἀποχωρεῖ ἀφοῦ ἀπομακρύνῃ ἄλλην ἐκείνην τὴν στενοχωρίαν. Ἄλλως πάλιν δυσκολεύεται πιεζόμενος ἀπὸ ἀπάλυτον πτωχείαν καὶ στενοχωρεῖται.⁵ Ἄ βλεπῶν ἄλλους νὰ περιβάλλωνται ἀπὸ πλοῦτον καὶ νὰ ὀρηγφραυδῶνται καὶ νὰ ζοῦν μὲ μεγάλην πολυτέλειαν καὶ ἐπιθειξιν. Ἄκουε καὶ αὐτὸς πάλιν τὸν ἴδιον προφήτην νὰ λέγῃ «Ἀνάσσει τὴν φροντίδα σου εἰς τὸν Κύριον καὶ Αὐτὸς θὰ σε διαβρέψῃ».⁶ Καὶ πάλιν, «Μὴ φοβῆσαι ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ἢ ὅταν αὐξηθῇ ἢ λαμπρότης τοῦ οἴκου του, διότι ὅταν ἀποθῶνῃ δὲν θὰ παραλάβῃ τὰ πάντα μαζί του».⁷ Ἄλλως πάλιν δυσανασχετῆ, διότι ὑφίσταται κατατρεγμὸς καὶ συκοφαντίας καὶ νομίζει ἀνυπόφορον τὴν ζωὴν, μὴ δυνάμενος νὰ εὐρῇ ἀπὸ πουθενὰ ἀνθρωπίνην βοήθειαν. Ἐ δίδόκεται λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν μακάριον τοῦτον προφήτην, νὰ μὴ καταφεύγῃ κατὰ

2. Ἱερ. 8, 6.
3. Ἱερ. 18, 30.
4. Ψαλμ. 41, 6-7.
5. Ψαλμ. 54, 23.
6. Ψαλμ. 36, 17-18.

τὰς τοιαύτας δυσκόλους περιπτώσεις εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συμπαράστασιν, καθ' ὅσον ἀκούει αὐτὸν νὰ λέγῃ: «Αὐτοὶ μὲ ἐκατηγόρουν, ἐγὼ δὲμως προσευχόμενος».⁸ Εἶδες ἀπὸ ποῦ ἐπιζητεῖ τὴν βοήθειαν; Ἄλλοι, λέγει, σχεδιάζουν δόλους καὶ συκοφαντίας καὶ ἐπιβουλὰς· ἐγὼ δὲμως καταφεύγω εἰς τὸ ἀκατάβλητον τεῖχος, εἰς τὴν ἀσφαλῆ ἀγκυραν, εἰς τὸν γαλήνιον λιμένα, δηλαδὴ εἰς τὴν προσευχὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἅλα τὰ δυσχερῆ γίνονται ἑλαφρὰ καὶ εὐκόλα εἰς ἐμὲ. C Ἄλλως πάλιν περιφρονεῖται καὶ παραδίδεταί ἀπὸ τοῦς πρότερον ὑπέρτατος του καὶ ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τοῦς φίλους καὶ αὐτὸ προπαντὸς δημιουργεῖ σύγχυσιν καὶ ταραχὴν εἰς τὴν σκέψιν του. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς, ἔαν θελήσῃ, ἀφοῦ ἐλθῇ ἐδῶ θὰ ἀκούσῃ τὸν μακάριον τοῦτον νὰ λέγῃ: «Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐπλησίασαν καὶ ἐστάθησαν ἐπέναντί μου ἐχθρικῶς, καὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο πλησίον μου ἀπομακρύνθησαν καὶ ἦσαν θιαστικοὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐδίητουν τὴν ψυχὴν μου (νὰ τὴν ἐξολοθρεύσουσιν), καὶ αὐτοὶ ποῦ ἐπιθυμοῦν τὸ κακὸν μου (μὲ) ἐσυκοφάντησαν καὶ ἐσχεδίαζον πικροῦργας ἄλλην τὴν ἡμέραν».⁹ Εἶδες ὅτι μέχρις αὐτοῦ τοῦ θανάτου ἐσχεδίαζον τὰς ἐπιβουλὰς καὶ ἐπεδεικνύον συνεχῆ τὴν ἐχθρότητα; Ἐ διότι τὸ, «ἄλλην τὴν ἡμέραν», αὐτὸ δηλώνει, δηλαδὴ καθ' ἄλλην τὴν ζωὴν. Τί λοιπὸν ἐπροτίεν αὐτὸς, ἔνῃ ἐκεῖνοι ἐπονηρεύοντο καὶ ἐσχαδίαζον αὐτὰ; Ἐγὼ δὲμως, λέγει, ὡς ἂν κωφὸς δὲν ἤκουον καὶ ἤμουν ὡς ἄφαντος ποῦ δὲν ἀνοίγει τὸ στόμα του καὶ ἔγινα ὡς ἂν ἄνθρωπον ποῦ δὲν ἀκούει καὶ δὲν ὀπάζουν εἰς τὸ στόμα του ἀντιλογία».¹⁰ Εἶδες ὑπερβολικὴν φιλοσοφίαν, πὺς αὐτὸς ὑπερλάχυσε διὰ τῶν ἀντιθέτων ὀδῶν; Ἐκεῖνοι ἐσχεδίαζον κακοῦργιας, αὐτὸς ἐφροξέ τὴν ἀκοήν, ὥστε οὔτε νὰ ἀκοῆν ἐκεῖνοι δὲν ἔπαυσαν καθ' ὄλον τὸν χρόνον καὶ τὴν γλώσσαν νὰ ἀκονίζουσι καὶ νὰ λέγουσι παραφροσύνους καὶ δολιότητας. Ἐ αὐτὸς δὲμως κατέστειλε μὲ τὴν σιωπὴν τὴν παραφορὰν ἐκείνων. Καὶ διατί συμπεριφέρετο τοιοῦτοτρόπως ἂν καὶ ἐκεῖνοι ἐσχεδίαζον αὐτὰ, καὶ διέκειτο ὀπέναντί των οὕτως, ὡς ἂν κωφὸς καὶ ἄδαλος, μὴ ἔβην οὔτε ἀκοὰς οὔτε γλώσσαν; Ἄκουσε τὸν ἴδιον νὰ αἰτιολογῇ τὴν τὸσον φιλοσοφημένην συμπεριφορὰν: «Διότι ἐπὶ σέ, Κύριε, ἤλπισα».¹¹ Ἐπειδὴ ἐξήγησα τὸν ἑαυτὸν

7. Ψαλμ. 108, 3.
8. Ψαλμ. 37, 39-40.
9. Ψαλμ. 37, 14-15.
10. Ἱερ. 37, 10.

μου, λέγει, από την προς σέ ελπίδα, δεν ενδιαφέρομαι διά τας πράξεις των, διότι ή βοήθειά Σου είναι ικανή να διασκορπίση τὰ πάντα και να ακυρώση τὰς ἐπιβουλὰς και τὰ πονηρά σχέδιά των και οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν ἐπιτρέψη τὴν πραγματοποιήσασθαι.

2. Εἶπατε πῶς εἶναι δυνατόν διὰ κάθε μίαν συμφορὰν τοῦ τολοπιᾶσαι τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ λάβη κανεὶς ἀπὸ τὴν θείαν Γραφήν τὸ κατάλληλον φάρμακον να ἀπέλθῃ 281 Α και να ἀποβάλῃ κάθε μικροφυλίαν τῆς ζωῆς και να μὴ συστέλλεται ἀπὸ κάτι δυσάριστον τοῦ συμβαίνει; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, και συνεχῶς να προσέρχεσθε ἐδῶ και να προσέχετε με ἀκριβείαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. Καὶ ἔχι μόνον ὅπου παρευρίσκεσθε ἐδῶ, ἀλλὰ και εἰς τὴν οἰκίαν να λαμβάνετε ἀνά χειρὰς τὰ θεία Βιβλία και με προσοχὴν και φροντίδα να δέχεσθε τὴν ὠφέλειαν τῶν περιεχομένων. Διότι εἶναι παλὺ τὸ κέρδος τοῦ προέρχεται ἀπὸ ἐδῶ. Κατὰ πρότον αὐτὸ τοῦτο, τὸ ὅτι ἀναπαύσεται ἡ γλῶσσα διὰ τῆς ἀναγνώσεως. Ἐπειτα και ἡ ψυχὴ ἀναπτερώνεται και πετᾷ ὕψηλά, με τὸ να καταλαμπρύνεται ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης και να ἀπαλλάσσεται κατὰ τὸν ἴδιον ἑκείνου καιρὸν τῆς ἀναγνώσεως, τῆς φθοροποιῶς ἐπιδόσεως τῶν πονηρῶν λογισμῶν Β και να ἀπολαύῃ πολυλῆς γαλήνης και ἡσυχίας. Καὶ ὅτι ἀκριβῶς εἶναι ἡ σωματικὴ τροφὴ διὰ τὴν ὑπαρξιν και διατήρησιν τῆς δυνάμεώς μας, τοῦτο γίνεται και ἡ ἀνάγνωσις διὰ τὴν ψυχὴν. Καθ' ὅσον εἶναι πνευματικὴ τροφὴ και ἐνδυναμώνει τὴν σκέρην και καθιστᾷ τὴν ψυχὴν ἰσχυράν, σταθερωτέραν και περισσῶτερον φιλοσοφικὴν, με τὸ να μὴ ἀφήνῃ λοιπὸν αὐτὴν να κυριεύεται ἀπὸ τὰ παράλογα πάθη, ἀλλὰ να τῆς κἀμνη ἐλαφρὸν τὸ πτερόν και να τὴν ἀνορθώσῃ, ὡς θὰ ἐλέγμεν, μέχρις αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ. Ἄς μὴ ἀμελῶμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, τὸ τῶσον κέρδος, ἀλλὰ και εἰς τὴν οἰκίαν ἅς φροντισῶμεν C να προσέχημεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. Καὶ ὅταν προσερχώμεθα ἐδῶ, ἅς μὴ κατασταπαλῶμεν τὸν καιρὸν εἰς φλυαρίας και ἀνωφελεῖς συζητήσεις, ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὅποιον ἤλθομεν, τοιοῦτοτρόπως ἅς ἐντείνωμεν τὰς δυνάμεις μας και ἅς προσέχωμεν εἰς τὰ ἀνεργητικώμενα, ὡστε ἀφοῦ ἀποκομισθε κάτι περισσώτερον, τοιοῦτοτρόπως να ἀνοικώρησθε ἀπὸ ἐδῶ. Ἐάν πρόκειται ἀφοῦ εἰσέλθετε ἐδῶ, να κατασταπαλάτε πάλιν τὸν καιρὸν εἰς ἀκατολλήλους και ἀνωφελεῖς συνομιλίαις και να ἐπαυρῶσθε εἰς τὴν οἰκίαν χωρὶς τίποτε περισσώτερον να ὠφελήθητε ἀπὸ τὴν ἀκαόασιν, τί τὸ θφελος;

Διότι πῶς δὲν εἶναι παράδοξον, ὅταν μὲν πηγαίνωμεν εἰς κοσμικὴν πανήγυριν, να φροντίζωμεν ἀφοῦ ἀγοράσωμεν ἀπὸ ὅλα βρα διαθέτει ἡ πανήγυρις να ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν οἰκίαν, και ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ πληρώσωμεν χρήματα, D ἐδῶ δὲ ὅταν ἐρχώμεθα εἰς τὴν πανήγυριν αὐτὴν τὴν πνευματικὴν να μὴ καταβάλλωμεν ὅλην μας τὴν προσπάθειαν, ὡστε ἀφοῦ λάβωμεν κάτι ἀπὸ τὰ χρήματα και ἐνοποθεώμεν αὐτὰ εἰς τὴν ψυχὴν, να ἐπαυρῶμεθα, και μάλιστα ὅταν δὲν ὑπάρχη ἀνάγκη να δωπηρώμεν χρήματα, ἀλλὰ να ἐπιδείξωμεν μόνον θερμὴν προθυμίαν και προσεκτικὴν σκέρην; Διὰ να μὴ γίνωμεν λοιπὸν χειρότεροι ἑκείνων οἱ ὅποιοι συμμετέχουν εἰς τὰς κοσμικὰς πανηγύρεις, ἅς φροντίζωμεν να ἐπιδεικνύωμεν μεγάλην φροντίδα και ἀγρυπνίαν, διὰ να ἔχωμεν ἐφόδια, ὅταν ἐξερχώμεθα ἀπὸ ἐδῶ, ὡστε να μὴ εἶναι ἀρκετὰ μόνον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, E ἀλλὰ να ἐφοδιάζωμεν και ἄλλους, και να δυνάμεθα να δωπηρώμεν και τὴν γυναῖκα και τοὺς ὑπηρέτας και τοὺς γειτόνας και τὸν φίλον και αὐτὸν τὸν ἐχθρόν. Διότι τοιοῦτα εἶναι τὰ πνευματικὰ δίδαγματα, ὡστε να εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων και να μὴ ὑπάρχη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καμία διαφορά, ἐκτὸς ἑῶν κανεῖς ὑπερτερροῦ τοῦ πλησίον κάπου, ἀφοῦ ἐπιδείξῃ ἀγρυπνίαν νοῦν και θερμὴν προθυμίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τῶσον τὸ κέρδος και τῶν ἐδῶ διδασμάτων, ἐμπρὸς ἅς διαπρομητατευθῶμεν ἑκείνα τὰ ὅποια ἀνεγνώσωμεν σήμερον, και ἀφοῦ ἀποκομισῶμεν τὸ ἐξ αὐτῶν κέρδος, τοιοῦτοτρόπως ἅς ἐπανάβωμεν εἰς τὴν οἰκίαν μας. 282 Α «Καὶ ἤρχισεν ὁ Νδς, τοῦ ἤτο γεωργός, τὴν καλλιεργεῖαν τῆς γῆς, και ἐφύτευσεν ἀμπελώνον, και ἔπεν ἀπὸ τὸν οἶνον και ἐμέθυσεν.»

Πρόσεξε λοιπὸν πῶσον μεγάλη εἶναι ἡ ὠφέλειά μας ἐξ αὐτοῦ τοῦ προλόγου τῆς ἀναγνώσεως. Διότι ὅταν ἀκούσωμεν, ὅτι ἐπιε και ἐμέθυσεν ὁ δικαίος, ὁ τέλειος, ὁ ὅποιος ἔλαθε τὴν μαοτηρίαν²⁸ ἀπὸ τὸν Θεόν, πῶς λοιπὸν δὲν θὰ φροντισῶμεν με πολλὴν δύναμιν να ἀποφύγωμεν τὴν ἐκ τῆς μέθης καταστροφήν ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἔχομεν καταδυθισθῆ εἰς τῶσα πλάτα και μεγάλα ἁμαρτήματα; Ἄν και δευθαίως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πράγμα, τὸ να κυριευθῆ ὁ δικαίος αὐτὸς ἀπὸ τὸ πάθος, και να περιπέσωμεν ἡμεῖς εἰς αὐτό. Καθ' ὅσον ὑπάρχουν πολλά, τὰ ὅποια καθιστοῦν τὸν δίκαιον αὐτὸν ἀξίον συγγνώμης. B Καὶ λέγω αὐτὰ ἔχι διὰ

11. Γεν. 9, 20-21.

12. Γεν. 7, 1.

νά αναπερθῶ εἰς τὴν μέθην, ἀλλὰ διὰ νὰ δεῖξω ὅτι ὁ δίκαιος δὲν παρεσύρθη ἀπὸ ἀκράτειαν, ἀλλὰ περισσότερο ἀπὸ ἄγνοιαν. Καὶ ὅτι δὲν ἀνεκάλυψε τυχαίως τὴν οἰνοποισίαν ἐκουσε αὐτὴν τὴν Γραφήν, ἣ ὅποια λέγει καὶ κἀμὴν τὴν ἀπαλογίαν (ὕπερ τοῦ Νῶε) διὰ τῶν ὄσων ἀναφέρει: «Καὶ ἤρχισεν ὁ Νῶε, ποῦ ἦτο γεωργός, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ ἐφύτευεν ἀμπελώνια, καὶ ἐπιεν ἀπὸ τῶν οἴνων καὶ ἐμέθυσε». Αὐτὴ αὐτὴ ἡ λέξις, «ἤρχισεν», ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸς ἔκαμε τὴν ἀρχὴν τῆς οἰνοποισίας¹³ καὶ παρεσύρθη εἰς τὴν μέθην ἀπὸ πολλὴν ἄγνοιαν καὶ διότι δὲν ἐγνώριζε τὰ μέτρα τῆς χρήσεως. C Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ κατέχευτο ἀπὸ πολλὴν λύπην, ἠβέλγηε νὰ ἐπινοήσῃ τὴν ἐξ αὐτοῦ παρηγορίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ κάποιος σοφός: «Προσφέρατε οἶνον εἰς τοὺς ἐρισκομένους εἰς λύπην, καὶ μέθην εἰς τοὺς κατεχομένους ὑπὸ στενοχωριῶν»,¹⁴ διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ γίνῃ φάρμακον τῆς λύπης τῶσον, ὅπως ἡ χρῆσις αὐτοῦ μόνον ἐάν μὴ τυχόν ἢ ὑπερβολικῆς χρῆσις καταστρέψῃ τὴν ἐξ αὐτοῦ ωφέλειαν. Ποίος δὲ θὰ ἀρνήσῃ ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς εὗρίσκατο εἰς λύπην καὶ στενοχωρίαν θάλασαν εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν ἑαυτὸν του καὶ πρὸ τῶν οὐραστῶν του ἐγκαταλείψιμμένα τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων μαζί με τὰ κτήνη καὶ τὰ θύλακα ζῆρα, καὶ νὰ ἔχη γίνεαι ἕνας κοινὸς τάφος δι' ὅλους; Διότι ὑπάρχει συνήθεια εἰς τοὺς προφήτας καὶ εἰς ὄλους τοὺς δίκαιους νὰ θλιβῶνται οὐκ μόνον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους ἀνθρώπους. D Καὶ ἐάν κανεὶς θέλῃ νὰ ἐξετάσῃ, θὰ εὕρῃ ὄλους νὰ ἐπιδεικνύουν αὐτὴν τὴν συμπίθειαν, καὶ θὰ ἀκούσῃ τὸν μὲν Ἰησοῦν νὰ λέγῃ: «Μὴ ἀγωνίζεσθε νὰ με παρηγορήσετε διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς θυγατρὸς τοῦ λαοῦ μου»,¹⁵ τὸν δὲ Ἰερεμίαν, «Ποίος θὰ δώσῃ ὄδον εἰς τὴν κεφαλὴν μου καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου πηγὴν δακρύων»,¹⁶ τὸν δὲ Ἰεζεκιήλ, «Ἀλλοίμονον, Κύριε, θὰ ἐξολοθρευθῆς πᾶν ὅτι ἀπομένει ἐκ τοῦ Ἰσραήλ»;¹⁷ καὶ τὸν Δαυιδῆλ νὰ θρηνηῖ καὶ νὰ λέγῃ, ὅτι «ἐκαμες νὰ γίνωμεν οἱ οὐρανῶται ἀπὸ ὄλα τὰ ἔθνη»¹⁸ καὶ

13. Καὶ ἄλλαι οἰνοποισίαι ὑπῆρχον καὶ πρὸ τοῦ Νῶε, συμφώνως πρὸς τὰ ὅσα τὸ Κύριος λέγει περὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τοῦ κατακλινομένου, ὅτι «ἐσαν κρῖνοι καὶ κτηνοκτῆ» (Ἰσα. 24, 38).

14. Παροιμ. 31, 6.

15. Ἰη. 22, 4.

16. Ἰερ. 9, 1.

17. Ἰεζ. 9, 6.

18. Δαυ. 9, 57.

τὸν Ἀμώε, «Μετανόησε, Κύριε, δι' αὐτό»¹⁹ καὶ τὸν Ἀβδακούμ, «Διατί μοῦ ἐβείξες κόπους καὶ ταλαιπωρίας;»²⁰ καὶ πάλιν, καὶ θὰ κάμῃς τοὺς ἀνθρώπους ὡς τοὺς ἰχθύς τῆς θαλάσσης»²¹ καὶ αὐτὸν τὸν Ἰβαν τὸν μακάριον Μωϋσῆν θὰ ἀκούσῃς νὰ λέγῃ, «Ἐάν μὲν βέλῃς νὰ συγχωρήσῃς εἰς αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν, συγχώρησε: ἄλλως καταστρέψε καὶ ἐμὲ». ²² Καὶ πάλιν ὅταν ὑπέσχετο ὁ Θεός, ὅτι θὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν μεγαλύτερου ἔθνους, καὶ εἶπεν, ²³ A «Ἀφῆσέ με νὰ καταστρέψω τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, καὶ θὰ κάμω σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ἴθνας μέγαν»,²⁴ ὅτε καὶ τοῦτο ἐξέλεξε, ἀλλ' ἐθεώρησε προτιμότεραν τὴν προστασίαν αὐτῶν. Καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγεν, «Ἠλόχηρον ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ εἶμαι ἀνάθεμα ἀπὸ τὸν Χριστὸν χάριν τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν φυσικῶν μου συγγενῶν».²⁵

3. Εἶδате πῶς ἐπεδείκνωε καθὲ ἕνας ἀπὸ τοὺς δίκαιους πολλὴν συμπίθειαν πρὸς τοὺς συναθρώπους του. Ἀντιλαμβάνεσθε λοιπὸν καὶ τὰ περὶ τοῦ δικαίου τούτου, πόσα ἦτο φυσικὸν νὰ ὑποφέρῃ καὶ πῶς νὰ καταβάλλεται ἀπὸ τὴν λύπην, ὅταν βδελπε καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἐρημίαν, καὶ αὐτὴν τὴν γῆν, ἣ ὅποια προηγουμένως ἔβαλλε ἀπὸ τὰ παλλὰ φυτὰ καὶ δοτολίετο μετὰ τὴν ὕδην B νὰ παραμένῃ τώρα ἔρημος καὶ γυμνὴ, ὡσαν νὰ ἀπεκόπη ἡμέσως ἡ κόμη αὐτῆς, δηλαδὴ ἡ θλάσθησις καὶ ἡ ἀσθοφορία τῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὴν ἦτο ἡ ἀδύνησις τῆς λύπης, ἐπινοῶν κάποιον μικρὰν παρηγορίαν διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ ἐδῶ, ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν γῆς. Διὰ τοῦτο λέγει: «Καὶ ἤρχισεν ὁ Νῶε, ποῦ ἦτο γεωργός τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, καὶ ἐφύτευεν ἀμπελώνας». Ἀλλὰ ἀξίζει νὰ διερωτηθῶμεν, ἐάν αὐτὸς συνήτησε τὸ φυτόν τῶρα; ἢ ἐάν ὑπῆρχε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Εἶναι εὐλόγον δεδιῶς ὅτι αὐτὸ ἐδημιουργήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὴν ἑκτὴν ἡμέραν τῆς δημιουργίας, ὅταν εἶπεν ὁ Θεός ὄλα ὅσα ἐδημιούργησε καὶ ἦσαν ὄλα πολὺ ὄρασα.²⁶ Διότι λέγει, ἀκατέτακτον ὁ Θεός κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ ὄλα τὰ ἔργα Αὐτοῦ, τὰ ὅποια ἐδημιούργησε,²⁷ C ὅμως ἀκόμη δὲν εἶχε γίνεαι γνωστὴ ἡ χρῆ-

19. Ἰη. 7, 3.

20. Ἀμ. 1, 3.

21. Ἀμ. 1, 14.

22. Ἰησοῦ. 32, 33.

23. Ἰησοῦ. 32, 10.

24. Ἰησοῦ. 3, 3.

25. Ἰη. 1, 91.

26. Ἰη. 2, 2.

σις τοῦ φυτοῦ πρὸς παρασκευὴν οἴνου. Καθ' ὅσον ἐάν ἡ χρῆσις τοῦ φυτοῦ εἶχε γίνεαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς γνωστὴ ἢ ἦτο ὀλοφάνερος ὁ καρπὸς του, ὅπως ἴητοτε καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄβελ, ὅταν προσέφερον τὰς θυσίας, θὰ προσέφερον ὡς θυσίαν καὶ οἶνον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἠγνόουν ἀκόμη τὴν χρῆσιν τοῦ καρποῦ δὲν ἐχρησιμοποίησαν τὸ φυτὸν. Αὐτὸς ὅμως μὲ τὸ νὰ εἶναι μεθοδικώτερος εἰς τὴν γεωργικὴν τέχνην, ἀφοῦ ἐπρόνοιος παλὸ τὴν καλλιέργειαν τοῦ φυτοῦ, ἴσως ἐγευθῆ καὶ τὸν καρπὸν, καὶ ἀφοῦ συνέβηκε τὰς σταφυλάς καὶ κατεσκεύασε τὸν οἶνον, ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν πρὸς πόσιν. **Δ** Καὶ ἐπειδὴ οὐτε αὐτὸς εἶχε γευθῆ προηγουμένως, οὔτε ἄλλον ἐγνώριζε νὰ γεύεται, μὴ γνωρίζων τὸ μέτρον τῆς χρήσεως καὶ τίνι τρόπῳ ὀφείλει νὰ χρησιμοποίησῃ αὐτόν, παρασύρθη ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν εἰς μέθην. Ἐξ ἄλλου δέ, ἐπειδὴ εἰσῆχθη ἡ κρεοφαγία εἰς τὴν ζωὴν, ἠκολούθησεν ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ οἰνοποσία. Πράσχε λοιπὸν ἀγαπητέ μου, πῶς οἰκονομεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ οὐσίασις τοῦ κόσμου, καὶ πῶς καθὲς ἕνας ἐγενεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐφευρέτης κάποιας τέχνης ἐπιμενόμενος ἀπὸ τὴν σφίαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια ἐνυπάρχει εἰς τὴν φύσιν. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰσῆχθησαν εἰς τὴν ζωὴν οἱ ἀσχολῖαι τῶν διαφόρων τεχνῶν. Διότι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος εἶρε τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ὁ ἐπόμενος τὴν ποιμακίαν,²⁷ ἄλλος τὴν κτηνοτροφίαν,²⁸ καὶ ἄλλος τὴν μουσικὴν,²⁹ ἄλλος τὴν κατασκευὴν ἐργαλείων.³⁰ Ἐ αὐτὸς δὲ ὁ δίκαιος ἀπὸ τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς τὴν φύσιν διδασκαλίαν ἐπενόησε τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου. Καὶ ἤρξατο ὁ Νῶε, πού ἦτο ἄνθρωπος γεωργός, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, καὶ ἐφύτευσε ἀμπέλωνα καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ ἐμέθυσεν.³¹ Πρόσεξε πῶς τὸ φάρμακον τῆς λύπης, τὸ ὅποιον συντελεῖ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς υγείας, ἐπειδὴ ἀπὸ ἀγνοίαν ὑπερέθη τὸ μέτρον, ὅχι μόνον δὲν ἰωφείλησεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοῦ κατέστρεψε τὴν διάδωσιν. 284 A

Ἄλλ' ἴσως θὰ εἴπῃ κανεὶς καὶ διατί εἰσῆχθη εἰς τὴν ζωὴν φυτὸν, τὸ ὅποιον εἶναι πλήρες πόσων κοκόν; Μὴ λέγῃς ἀσκόπως, ἄνθρωπέ μου, ὅτι προχειρῶς ἔρχεται εἰς

27. Κατὰ τὸ Γεν. 3, 2 ὁ Κάνν ἦτο γεωργός, ὁ δὲ Ἄβελ ποιῆν προβάτων.

28. Κατὰ τὸ Γεν. 4, 20 ἡ Ἰαβὴλ, υἱὸς τοῦ Λαμὲχ, εἶναι ἡ κτηνοτροφία ἐπινοητὴν ἐν ποικίλῃ.

29. Ἡ Ἰαβὴλ, υἱὸς τοῦ Λαμὲχ, εἶναι ὁ πρῶτος διδασκὴς τῆς μουσικῆς, κατασκευαστὴς τοῦ ψαλτηρίου καὶ τῆς κιθάρας (Γεν. 4, 21).

30. Πρῶτος χυλκεὺς καὶ κατασκευαστὴς ἐργαλείων εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Λάμχ 065cl (Γεν. 4, 22).

τὴν γλώσσαν σου. Δὲν εἶναι τὸ φυτὸν κακόν, οὔτε ὁ οἶνος ἐπιβλαθὴς, ἀλλ' ἡ κακὴ χρῆσις αὐτοῦ. Ὅτι ἐπιβλαθὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸν οἶνον τὰ ὀλέθρια ἁμαρτήματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διεφθαρμένην γνώμην καὶ ἐταν ἡ ὑπέριτρος χρῆσις (κατάχρησις) καταστρέψῃ τὴν ἐξ αὐτοῦ προερχομένην ὀφέλειαν, διὰ τούτου τῶρα μετὰ τὸν κατακλυσμόν σου παρουσάζει τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ πρὸ τῆς χρήσεως αὐτοῦ, παρασύρθη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἰς ὑπερβολικὴν διαφοράν καὶ ἠδύσησεν εἰς μέγα δαδμόν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα ἐνὶ ἀκόμῃ ἠγνόειτο ἡ χρῆσις τοῦ οἴνου. **Β** Ὅστε καὶ ὅταν ἴδῃς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, μὴ ἀποδώσῃς τὴν οἰτίαν τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸν οἶνον, ἀλλὰ εἰς τὴν διεφθαρμένην προαίρεσιν, ἢ ὅποια μετεστράφη πρὸς τὴν κακίαν. Ἐξ ἄλλου δὲ καὶ νὰ ἐνωήσῃς, ἄνθρωπέ μου, πού ἐχρησιμοποίηθῃ ὁ οἶνος καὶ νὰ φριξῇς. Διότι ἡ ὑπόθεσις τῶν ἀγαθῶν τῆς σωτηρίας μας δι' αὐτοῦ ἐπιτελεῖται.³¹ Γνωρίζω τὸ λεγόμενον ἰσκαίνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν μνηθῆ. «Καὶ ἤρξατο ὁ Νῶε, λέγει, πού ἦτο γεωργός, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ ἐφύτευσεν ἀμπέλωνα καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὸν οἶνον καὶ ἐμέθυσεν καὶ ἐγυνώθη ἐντὸς τῆς οἰκίας του». Πράγματι φοβερόν, ἀγαπητέ μου, φοβερόν εἶναι ἡ μέθη καὶ ἰκαυὴ νὰ καταστρέψῃ τὰς οἰσθήσεις καὶ νὰ καταβυθίσῃ τὸν λογισμόν. **Γ** Καθ' ὅσον τὸν λογικὸν ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν ὀλων, τὸν καθιστᾷ, ὡς ἄν ἕνα νεκρὸν καὶ ἀναίσθητον, ἀφοῦ βεβαῖ αὐτὸν μὲ κάποια ἄλυτα δαμά. Μᾶλλον δὲ καὶ χειρότερον ἀπὸ νεκρὸν. Διότι ὁ μὲν νεκρὸς δὲν δύναται νὰ πράξῃ οὔτε τὸ καλὸν οὔτε τὸ κακόν, ὁ μέθυσος ὅμως καλὸν μὲν δὲν δύναται νὰ πράξῃ, ἀντιθέτως δὲ κάμνει ὄλας τὰς κακὰς πράξεις καὶ γίνεται περιγελῶς εἰς ὄλους, καὶ εἰς τὴν γυναικᾶ καὶ εἰς τὰ παῖδιά καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς βούλους. Διότι οἱ μὲν φίλοι θεωροῦντες ἰσκαίνοι τῶν τὴν ἐντροπὴν συγκαλύπτουνται καὶ ἐντρέπονται, **Δ** οἱ δὲ ἔχθροι εὐχαραστοῦνται, χλευάζουν καὶ καταφώνουν, λέγοντες σχεδὸν αὐτὰ τὰ λόγια· πρέπει αὐτὸς ἀκόμη νὰ ζῆ; πρέπει νὰ ἀνασπῆ τὸν ἀέρα; τὸ κτήνος, ὁ χοῖρος, φωνάζοντες καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη χειρότερα. Διότι αὐτοὶ οὐμπεριφέρονται χειρότερον καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη, οἱ ὅποιοι ἐπιτρέφουν ἐκ τῶν πολέμων καὶ ἔχουν αἰματωμένας τὰς χεῖρας καὶ προχωροῦν δρμητικῶς. Ἐκείνους μὲν ἴσως οἱ περισσότεροὶ ἐγκωμιάζουν διὰ τοὺς θρι-

31. Διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ οἴνου εἰς Αἷμα Χριστοῦ κατὰ τὴν τέλει-εἰν τοῦ μωστηρίου τῆς θείας Ἐκκλησιαστικῆς.

αίματος, διὰ τὰς νίκας, διὰ τὰ τραύματα καὶ τὰς σφραγίδας αὐτοῦς δὲ ἐλευσιολογοῦν, ἀπακαλοῦν θβλίου, καταρῶνται μὲ ἀναριθμήτους κακολογίας. Εἰ Διότι τί θὰ ὑπάρξη ἀβλιώτερον ἀπὸ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀφωσκαιμένος εἰς τὴν μέθην καὶ πίνει καθημερινῶς τὸν γνήσιον οἶνον καὶ καταστρέφει τὸν νοῦν, τὸ κριτήριον τὸν σκέψιν; Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς συνεδούλευε λέγων· «Ἀρχὴ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἄριστος καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ ἡ οἰκία, ἡ ὅποια συγκαλύπτει τὴν ἀσχημοσύνην»,⁵⁸ ὥστε, καὶ ἂν κανεὶς κυριευθῇ ὑπὸ τῆς μέθης, γὰρ μὴ διασφρατίζεται οὐτε γὰρ γνωστοποιεῖται, ἀλλὰ νὰ περιμαζεύεται ἀπὸ τοῦς συγγενεῖς του καὶ νὰ μὴ γίνονται ἀντικειμενικὸν γέλωτος καὶ ἐξουτελισμοῦ ἄλλων. «Καὶ ἤρχισεν ὁ Νῶε, ποῦ ἦτο γεωργός, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ ἐφάρτευσεν ἀμπελώνια καὶ ἔπιεν ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ ἐμέθυσε».

4. Τὸ ὄνομα τῆς μέθης, ἀγαπητέ μου, δὲν ἀναφέρεται παντοῦ εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν πρὸς τὸν νοῦν τῆς μέθης, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δηλώσῃ τὴν πληρομὴν καὶ τὴν ἀφθονίαν.⁵⁹ Αὐτοῦ λοιπὸν θὰ ἔλεγε κανεὶς περὶ τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ὅτι δὲν κατέπευσε εἰς τὴν μέθην ἀπὸ ἀκράτειαν, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀφθονία συνετέλεσεν εἰς τὴν μέθην αὐτοῦ. Διότι ἔκουσε τὸν Δαυὶδ νὰ λέγῃ· «Θὰ μεθύσῃσιν ἀπὸ τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου σου»,⁶⁰ ἀντὶ νὰ εἴπῃ «θὰ ἐμπλησθῶν». Ἐξ ἄλλου ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παραδίδονται εἰς τὴν μέθην οὐδέποτε ἰκανοποιοῦνται, ἀλλ' ὄσον περισσότερο πίνουσιν τὸν γνήσιον οἶνον, τόσο περισσότερο φλογίζονται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἡ πίσσις γίνεται πάντοτε παρόρμησις πρὸς κορεσμὸν τοῦ σφοδροῦ των πάθους. Καὶ κατ' αὐτὸν τρόπον λοιπὸν ἐξαφανίζεται ἡ εὐχαριστία, ἡ δὲ ἐπιθυμία γινομένη ἀκατάσχετος καταρρίπτεται εἰς αὐτὸν τὸν κρημνὸν ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἐκυριεύσῃσιν ὑπ' αὐτῆς. Εἰ καὶ ἐφάρτευσεν, λέγει, ἀμπελώνα καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὸν οἶνον καὶ ἐμέθυσε καὶ ἐγυμνώθη ἐντὸς τῆς οἰκίας του. Βλέπετε ὅτι αὐτὸς δὲν ὀφίσταται τοῦτο κάποιον ἔξω, ἀλλ' ἐντὸς τῆς οἰκίας του. Διὰ τοῦτο ἀκριδῶς ἐτόνισεν ἡ θεία Γραφή τὸ «ἐντὸς τῆς οἰκίας του», διὰ νὰ γνωρίσῃ ἀπὸ τὰ ἐπακόλουθα τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος διάσφραξε τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς των καὶ ἀφασὶ ἐξῆλθεν ἐγνωστοποίησε τὸ γεγονός εἰς τοῦς εὐρισκομένους ἔξω δύο ἀδελφοῦς

58. Σοφ. Σειρ. 39, 21.
59. Παλμ. 56, 9.

του.⁶¹ Ἴσως καὶ ἄλλοι ἐὰν ἦσαν καὶ εἰς ἐκείνους θὰ ἐγνωστοποιεῖ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ πατρὸς, τόσο μεγάλη ἦτο ἡ κακία τοῦ υἱοῦ. Εἰ Διὰ τοῦτο λοιπὸν, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτοῦς ἐξ ἀρχῆς εἶχε διεστραμμένην γύμνωσιν, δὲν εἶπεν ἀπὸ τῆς Γραφῆς, ὅτι «εἶδεν ὁ Χάμ, τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς του», ἀλλὰ τί; «Καὶ εἶδεν ὁ Χάμ, ὁ πατήρ του Χαναάν». Διὰ τὴν, εἰπέ μου, ἀναφέρει καὶ ἔδωκε τὴν προσωνομίαν τοῦ υἱοῦ; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἦτο κάποιος ἀκρατῆς καὶ ἀκόλαστος καὶ μὲ τὴν ἰδίαν σκέψιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του νὰ τεκνοποιήσῃ κατ' ἐκείνην τὴν δύσκολον περιστάσιν, μὲ τὴν ἰδίαν καὶ τὴν ἡθελήσασεν πρὸς τὸν πατέρα. «Καὶ ἀφου ἐξῆλθε, λέγει, ἐγνωστοποίησε τὸ γεγονός εἰς τοῦς εὐρισκομένους ἔξω δύο ἀδελφοῦς του». Πρόσεχε ἔδωκε, παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, πῶς δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν φύσιν τὰ πράγματα τῆς κακίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνώμην καὶ τὴν διάθεσιν. Διότι ἴδω καὶ οἱ δύο ἦσαν τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἀδελφοί, εἶχον τὸν ἴδιον πατέρα, ἠσθάνθησαν τοῦς ἰδίους πόνους, ἔτυχον τῆς ἰδίας ἀστροφῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπέδειξαν τὴν ἰδίαν διάθεσιν. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἐξεράτη πρὸς τὴν κακίαν, οἱ ἄλλοι δὲ ἀπέβλεψαν τὴν ὀφειλομένην τιμὴν πρὸς τὸν πατέρα. Ἴσως δὲ καὶ νὰ παρενόησεν σκοπίμως εἰς τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ πατρὸς καὶ ἐγνωστοποίησε διὰ νὰ γελοιοποιήσῃ τὸ γεγονός, καὶ δὲν ἐδίδάχθη ἀπὸ κάποιου σοφοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει· «Νὰ μὴ δοξάζῃσιν ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν τοῦ πατρὸς σου». Ἄλλ' οἱ ἀδελφοὶ του δὲν συμπεριφέρθησαν τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ τί ἐπράξαν; Ἀφου ἠκούσαν αὐτὰ «λαβόντες, λέγει, ὁ Σὴμ καὶ ὁ Ἰάφεθ τὸ ἱμάτιον τοῦ πατρὸς των, ἔβησαν αὐτὸ εἰς τοῦς ὤμους των καὶ ὁπισθοβατοῦντες ἐκέπασαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς των. Εἰ καὶ τὸ παρῶπὸν των εἶχον πρὸς ἀντίθετον κοπεύθουσιν καὶ δὲν εἶδον τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς των». Ἐἶδες τὴν ἐγνωμοσύνην τῶν τέκνων; Αὐτὸς μὲν διάσφραξε τὸν πατέρα, αὐτοὶ δὲ δὲν ἐπίτρεψον εἰς τὸν ἑαυτὸν των οὔτε νὰ ἴδωσιν, ἀλλ' ὁπισθοβατοῦντες ἐλπίοντες ἀντιθέτως, ὥστε, ἀφου διαβίωσαν ὀρθῶς, συγκαλύψουν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς. Καὶ ἐλέπε μετὰ τῆς πολλῆς ἐγνωμοσύνης των καὶ τὴν ἀγαθότητά των. Διότι δὲν ἐπίτρεψον οὔτε ἐπιπλήττουν τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ ἀφου ἐπληροφόρησαν (τὸ γεγονός), εἰς ἔν μόνον ἀπέβλεψαν, εἰς τὸ νὰ διορθώσουν ἀμέσως τὴν

64. Γεν. 9, 23.
65. Σοφ. Σειρ. 6, 13.
66. Γεν. 9, 26.

κατάστασιν και να αποκαταστήσουν την τιμήν του πατρός. ²⁸⁶ Α και το πρόσωπόν των, λέγει, εχόν προς αν-
τιθετον κατεύθυνσιν και δεν είδον την γύμνωσιν του πα-
τρός των. Πολλή είναι η ελλάχεια των τέκνων και μās α-
ποδεικνύει αυτήν τὸ γεγονός, ότι όχι μόνον εκέπεσαν αὐ-
τόν, αλλά και τί δεν ηθέλησαν να τον ιδουν. "Ας διδαχθώ-
μεν λοιπόν και απ' εδώ και ἄς ἀποφειθώμεν και από τὰ δόξα,
και ἄς μιμούμεθα μὲν αὐτούς ἄς ἀποφειθώμεν δὲ τὴν συμ-
περιφορὰν ἐκείνου. Διότι ἐάν ἐκείνος, ὁ ὁποῖος διάσῳρε τὴν
φανερὰν γύμνωσιν ἀκριθῆ ἀξίως κατάρως, και ἀποῦ ἐξέπεσε
τῆς ἰσοτιμίας τῶν ἀδελφῶν κατεβέβασθη νὰ ὑπηρετῆ αὐ-
τούς, ἂν και όχι ἐκείνος ὁ ἴδιος, ἀλλ' ὄλοι οἱ ἀπόγονοὶ του,
τί θὰ ὑποστοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κοινολογοῦν τὰ ἀμαρτή-
ματα τῶν ἀδελφῶν, και όχι μόνον δεν συγκαλύπτουν αὐ-
τά, **Β** ἀλλὰ και περισσότερο τὰ φανερώνουν, προξενούν-
τες ἐξ αἰτίας αὐτοῦ πολλὰ ἀμαρτήματα; Διότι, ὅταν δημο-
σιεύσῃς τὸ σφάλμα τοῦ ἀδελφοῦ, όχι μόνον θὰ καταστή-
σῃς ἐκείνον περισσότερο ἀναίσχυτον και ἀκηρὸν ἴσως
πρὸς ἐπιστροφήν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ θὰ κάμῃς και ἐκεῖ-
νους, οἱ ὁποῖοι ἀκούουν αὐτά, περισσότερο ἀπροσβίμους
και θὰ ἀδηγήσῃς αὐτούς εἰς ἀπόγνωσιν. Και όχι μόνον τοῦ-
το, ἀλλὰ και θὰ συντελέσῃς εἰς τὸ να βλασφημηται τὸ ὄ-
νομα τοῦ Θεοῦ. Οὐδεὶς δὲ ἄγνοεὶ πᾶσιν τιμωρίαν προξενεῖ
τοῦτο εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πορεύουν τὴν ἀφορμὴν. "Ας
ἀποφύγωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, τὸν ζῆλον τοῦ Χάμ, (να
γνωστοποιήσῃ) ἄς μιμηθῶμεν δὲ τὸν σεβασμὸν τῶν εὐγνω-
μόνων αὐτῶν τέκνων, τὸν ὁποῖον ἐπέδειξαν εἰς τὴν περι-
πτώσιν τῆς γυμνώσεως τοῦ πατρός. **Γ** και ἄς συγκαλύ-
πτωμεν τοιοῦτοτρόπως τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν, όχι
διὰ νὰ ἐξασκῶμεν αὐτούς εἰς τὴν ἀδιαφορίαν, ἀλλὰ διὰ
νὰ τοὺς προσφέρωμεν τοιοῦτοτρόπως κατ' ἐξοχὴν μεγα-
λύτερον ἀφορμὴν, ὥστε νὰ ἀπαλλαγῶν συντόμως ἀπὸ τὴν
διασφορὰν ἐκείνην και ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀ-
ρετῆς. "Ὅπως ἀκριβῶς δηλοῦθῆ τὸ νὰ μὴ εἶχῃ καιεὶς πολ-
λοὺς μάρτυρας τῶν ἀμαρτημάτων του, τοῦτο καθιστᾷ εὐ-
κολότεραν τὴν ἐπιστροφήν εἰς τὸν ἀγρυπνὸν και νηφάλιον,
τοιοῦτοτρόπως ὅταν ἡ ψυχὴ ἀποβάλλῃ κάθε ἐντροπὴν και
ἴδῃ ὅτι καὶ κακαὶ πράξεις τῆς αὐθενόσ διέφυγον τὴν προσο-
χήν, **Δ** ἰδὲν ἀνέχεται νὰ ἀπομακρυνθῆ εὐκόλως. "Αλλὰ ὡ-
σὸν ἀκριβῶς νὰ εἶχῃ ἐμπέσει εἰς κάποιον λάσπην και θυθὸν
και νὰ παροῦρεται πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ ἀναρτίβητα κύμα-
τα, δυσκόλως θὰ δυνηθῆ νὰ ἀνανήθῃ περιελθούσα πλέον-

εἰς ἀπόγνωσιν και ἐγκαταλείπουσα τὴν προστάθειαν πρὸς
ἐπιστροφήν.

Ε. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ὅτε νὰ διακηρύσωμεν τὰ
σφάλματα τῶν πλησίον μας, και ὅταν πληροφορηθῶμεν
αὐτὰ ἀπὸ ἄλλους, ἄς μὴ σπεύδωμεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν
γυμνώσῃά των. "Αλλὰ ἄς συγκαλύπτωμεν αὐτὰ, ὅπως ἀ-
κριβῶς αὐτοὶ οἱ εὐγνωσῶναι παῖδες, ἄς τὰ συκιάζωμεν,
ἄς φροντίζωμεν νὰ ἀναρθῶμεν τὴν καταπεσοῦσαν ψυχὴν
μὲ τὴν παραινέσιν, μὲ τὰς συμβουλὰς, **Ε** διδάσκοντες τὴν
μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὑπερβολὴν τῆς
ἀγαθότητός Του, τὸ μέτρον τῆς εὐσπλαγχνίας Του, διὰ νὰ
ἀπολοῦσωμεν μεγαλύτερας ἐκείνων εὐλογίας ἀπὸ τὸν Θεὸν
τῶν δλων, ὁ ποῖος θέλει «ὄλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθῶν και
νὰ ἔλθωμ εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας» και δεν ἐπιθυμεῖ,
ἐτὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ και ζῆ-
σῃ.» ²⁸⁷ «Και τὴν γύμνωσιν, λέγει, τοῦ πατρός των δεν εἶ-
θον». Βλέπε πῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προλαμβάνοντες αὐτὰ,
τὰ ὁποῖα ἐνομαθετήθησαν εἰς τὸν γραπτὸν νόμον πρὸς διδα-
σκαλίον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ²⁸⁷ Α ἐξεπλήρουν ἀπὸ
τὸν ἐνυπάρχοντα εἰς τὴν φύσιν νόμον και ἐκεῖνο ἀκριβῶς,
τὸ ὁποῖον ὁ νόμος εἶπεν: «Τίμα τὸν πατέρα σου και τὴν
μητέρα σου διὰ νὰ εὐτυχήσῃς.» και «ἐκείνος, ὁ ὁποῖος ὀ-
θρῖξει πατέρα ἢ μητέρα ἄς τιμωρηθῆι μεθ' ὀθανάτου», τοῦτο
ἤδη ἐξεπληροῦτο διὰ τῶν ἔργων. Εἶδες πῶς προλαμβάνου-
σα (τὸν γραπτὸν νόμον) ἡ φύσις διέθετεν ἰκανὴν διδασκα-
λίαν; «Ἀνένηψε δὲ, λέγει, και συνῆλθεν ὁ Νῶε ἀπὸ τὴν μέ-
θην και ἔμβαε βασιλαμεν εἰς αὐτὸν ὁ υἱὸς του ὁ νεώτε-
ρος.» ²⁸⁸ «Ἀνένηψε δὲ, λέγει, και συνῆλθεν.» "Ας ἀκούσῃς τὴν
μέγεθος τοῦ δλοσθήματος ἐκείνου, οἱ ὁποῖοι θιέρονται τὴν
ἡμέραν εἰς τὰ συμπόσια και ἄς ἀποφύγωμ τὴν ἐκ τῆς μέ-
θης καταστροφήν. «Ἀνένηψε εὐε, λέγει. Τί σημαίνει «Ἀ-
νένηψε»; **Β** Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνήριζομεν νὰ λέγωμεν διὰ
τοὺς μανιακοὺς, ὅταν εἴθωμ εἰς παρόφορον κατάστασιν,
ὅτι ὁ θεῖνος ἀνένηψε ἀπὸ τὸν βαίμονα και ἀπῆλλάγη ἀπὸ
τὴν τυραννίαν ἐκείνου, τοῦτο και ἐδῶ εἶπευ ἡ Γραφή. Διότι
ἀληθῶς ἡ μέθη εἶναι δαίμων ἐκούσιος και σκοτίζει τὸν νοῦν
χεϊρότερον αὐτοῦ, και ὁποσπερεὶ κάθε εὐγνωμοσύνης ἐκεί-
νου, ὁ ὁποῖος θὰ κυριευθῆ ὀπ' αὐτῆς. Διότι τὸν μὲν δαιμο-

87. Α' Τιμ. 9, 4.
88. Τίτ. 18, 38.
89. *Εβ. 90, 19.
90. *2Πε. 91, 16.
91. Γεν. 9, 24.

νύζομενον, όταν τὸν βλέπομεν, πολλάκις καὶ ἔλεοῦμεν καὶ συμπονοῦμεν καὶ ἐπιεικνύομεν πολλὴν συμπάθειαν πρὸς αὐτόν. Διὰ τὸν μέθυσον ὁμοῦ πρᾶττομεν τὸ ἀντίθετον. Ἀγαπᾶτομεν, δυσκοινοῦμεν, λέγομεν ἀναριθμήτους κακολογίας. Διὰ ποίον λόγον καὶ διὰτί; Διότι ἑκεῖνος μὲν, μὲ τὸ νὰ κατεβῆται ἀπὸ τὸν πονηρὸν δαίμονα, ἢ κάμνει χωρὶς τὴν θέλησίν του ὅσα κάμνει. Καὶ ἂν λακτίσῃ καὶ ἂν ὀρίσῃ ἔνδυμα καὶ ἂν φωνάξῃ μερικὰ αἰσχροῦ λόγια, εἶναι ἄξιός σου συγγνώμης. Ὁ μέθυσος ὁμοῦ, δὲτι καὶ ἂν διαπράξῃ ἄν θὰ εἶναι ἄξιός σου συγγνώμης, ἀλλὰ καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας καὶ ἄλλους ἔχει φοβερούς κατηγορούς, ἐπειδὴ ἐξ ἑαυτοῦ καὶ μὲ τὴν θέλησίν του ἀκολουθεῖ τὴν κακίαν καὶ παρῶσεν τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν τυραννίαν τῆς μέθης, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἔχῃ διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὸν δίκαιον, διότι ὑπάρχουν πολλὰ τὰ ὅποια παρέχουν εἰς αὐτόν τὴν συγγνώμην καὶ μαζί μὲ τὰ ἄλλα τὸ ὅτι οὐδέποτε πλέον περιέπεσαν εἰς τὸ ἴδιον πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶναι μεγίστη ἀπόδειξις, ὅτι καὶ εἰς τὸ προηγούμενον ἁμαρτήματα ὑπέπεσαν ἀπὸ ἀγνοίας καὶ ἔχῃ διὰ νὰ ἀδιαφορήσῃ. Ἦ Διότι ἂν ὑπέπετε εἰς αὐτὸ ἀπὸ ἀδιαφορίας, θὰ ἔπρεπε μετὰ ταῦτα αὐτὸς νὰ κυριευθῇ καὶ πάλιν ἀπὸ τὸ πάθος· ἀλλὰ δὲν ὑπέπεσε πλέον εἰς αὐτό. Διότι ἂν παρεσύρετο καὶ πάλιν, δὲν θὰ τὸ παρεσιώπα ἡ Γραφή, ἀλλὰ θὰ μᾶς τὸ ἐγκώριζε. Καθ' ὅσον ἕνας εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ἕνας ὁ δρῶς τῆς θείας Γραφῆς, τὸ νὰ μὴ παραλείπη τίποτε ἀπὸ τὰ γεγονότα, ἀλλὰ νὰ διδάσκῃ ἡμᾶς μὲ ἀλήθειαν. Διότι οὐτε ἀπὸ κάποιοι φθόνον παρατρέχει τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων, οὐτε συγκαλύπτει ἀπὸ χάριν πάλιν τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ θέτει τὰ πάντα ἐμπρὸς μας, διὰ νὰ ἔχωμεν κάποιο ὑπόδειγμα καὶ διδασκαλίαν Ἐ καὶ ὅταν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἀμέλειαν ὑποπέσωμεν πάλιν εἰς τὸ ἴδιον. Διότι δὲν εἶναι τόσον φοβερὸν τὸ νὰ ἁμαρτάνωμεν, ὅσον τὸ νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Μὴ προσέξῃς λοιπὸν τοῦτο, ὅτι ὁ δίκαιος ἐμέθυσε, ἀλλ' ὅτι δὲν ἔπαυε πλέον αὐτό. Ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι, παρακαλᾷ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι φθονοῦνται καθημερινῶς εἰς τὰς οἰκονομίας καὶ, διὰ νὰ ἐπιμένωμεν τοιούτῳ καθεμερινῶς σχεδὸν ἀποθνήσκουν. ²⁸⁸ Α Καὶ ὅταν ἔλθουν εἰς συναισθησίν, οὕτε τοιούτῳ ἀποφεύγουν τὴν ἐκ τῆς μέθης φθοράν, ἀλλ' ἐπιδιώκουν αὐτὴν ὡς κάποιοι ἀξιόλογον πρᾶξιν καὶ ἀνδραγαθίαν. Πάλιν δὲ καὶ ἐκεῖνο θὰ ἠδύνατο κοινεῖς νὰ σκευθῇ, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτός, ἂν καὶ ἀπὸ ἀγνοίας καὶ διότι δὲν ἐγκώριζε τὰ μέτρα τῆς χρήσεως ἀφοῦ ἔ-

πιεν ἐμέθυσε, ἀλλ' ὁμοῦ μὲ τὸ νὰ εἶναι δίκαιος καὶ νὰ ἔχῃ πολλὰ κατορθώματα, ἠδύνατο νὰ ἐπισκιάσῃ τὸ συμδὸν ἁμαρτήματα. Ἡμεῖς ὁμοῦ ποῖον παρηγορίαν θὰ ἔχωμεν, ἐπεί μου, ὅταν καὶ ἀπὸ ἀναριθμήτα ἄλλα πάθη εἴμεθα πολιορκημένοι καὶ μαζί μὲ τὰ ἄλλα κατοχυρωζόμεθα καὶ ἀπὸ τὴν μέθην; Ποῖος δὲ θὰ μᾶς ἀξιώσῃ συγγνώμης, ὅταν οὐτε ἐξ ἴδιας πείρας συμφρονίζομεθα; ²⁸⁹ Α Ἀνένιμῃ δὲ, λέγει, καὶ συνῆλθεν ὁ Νῶε ἀπὸ τὴν μέθην καὶ ἐγκώρισεν ὅσα ἔκαμεν εἰς αὐτόν ὁ υἱὸς του ὁ νεώτερός. Ἀπὸ ποῦ ἐγκώρισε; Ὡς οἱ ἀδελφοὶ ἐγνωστοποίησαν τὸ γεγονός εἰς τὸν πατέρα, δὲχι διότι ἠθέλουν νὰ κατηγορήσουν τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναφέρουν τὸ γεγονός ὅπως συνέβη, ὥστε νὰ δεχθῇ ἑκεῖνος εἰς τὸ τρομερὸν τὴν κατάλληλον θεραπείαν. «καὶ ἐγκώρισε, λέγει, ὁ Νῶε ὅσα ἔκαμεν εἰς αὐτόν ὁ υἱὸς του ὁ νεώτερός». Τί σημαίνει «Ὅσα ἔκαμε»; Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἔκαμε μεγάλα καὶ ἀνυπόφορα. Σκέψου βηλασθῇ, ὅτι ἀφοῦ εἶδεν ἐντὸς τῆς οἰκίας τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ πατρὸς καὶ ἔπρεπε νὰ τὴν συγκαλύψῃ, αὐτὸς ἔλθων ἔξω διέσυρε αὐτὴν καὶ, ὅσον ἐξηγῆται ἀπὸ αὐτόν, ἐγελαιοποίησε καὶ ἐχλεύασε τὸν πατέρα καὶ ἠθέλε νὰ λάθῃ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς συμμετόχους τῆς κακῆς ἀποφασῆώς του. Ἐ καὶ ἐνῶ θὰ ἔπρεπε, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀναγγεῖλῃ τὸ γεγονός, νὰ προσκαλοῦτο τοῦλάχιστον τοὺς ἀδελφοὺς ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ τοιούτῳ τῶς νὰ ἀμύλησῃ διὰ τὴν γύμνασιν, αὐτὸς ἔλθων ἔξω διευτυμπάνισεν αὐτὴν, οὕτως ὥστε ἂν παρευρισκετο καὶ πλῆθος ἄλλων ἀνθρώπων καὶ ἐκεῖνος θὰ καθίστατο μάρτυρας τῆς ἀσχημοσύνης τοῦ πατρὸς. Διὰ τοῦτο λέγει, «Ὅσα ἔκαμε»· περιεφρόνησε δηλαδὴ τὸν πατέρα, ἔλησμόνησε τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, διέσυρε τὰ ἁμαρτήματα, ἠθέλησε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς νὰ παρασύρῃ καὶ νὰ λάθῃ αὐτοὺς συμμετόχους τῆς κακῆς πράξεώς του. ²⁹⁰ Α Ὅσα ἔκαμε, λέγει εἰς αὐτόν ὁ νεώτερός του υἱός. ²⁹¹ Καὶ ὁμοῦ δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ νεώτερός καθ' ὅσον ἦτο νεώτερος καὶ προηγούμενος πρὸ Ἰάφεθ. Ἀλλ' ἔσθαι καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἦτο προηγούμενος ἀκίνοῦ, ὁμοῦ κατὰ τὴν γνώμην ἦτο νεώτερος καὶ ἡ ἀδράκεια ἐποπέθησε αὐτὸν ἔξω τῆς φυσικῆς θέσεως. Διότι, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ παραμείνῃ ἐντὸς τῶν ἰσκιῶν του ὀρίαν, ἔχασε καὶ τὴν τι-

289. Κατὰ μίαν παράδοξον, τὴν γέννησιν τοῦ Νῶε εἶπε πρῶτος ὁ ἔγγονός του Σαμὴν, υἱὸς τοῦ Χάμ, ὅστις ἀνήγγελεν αὐτὴν εἰς τὸν πατέρα καὶ καὶ οὕτως ἐν συνεχείᾳ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ. Ὅσα θεοθεωρήσει Ἡρόδοτος Μ.Ρ.Γ. 80, 160.

μην, την οποίαν παρεχώρησεν εις αυτόν η φύσις. Καί όπως ακριβώς εκείνος, αυτό το όποιον είχε από την φύσιν επρόδωσε ένεκα της κακής διαθέσεώς του, τοιουτοτρόπως και ο Ίάφεθ, εκείνο το όποιον δεν είχε από την φύσιν, προσέλαβε τούτο από την γιατι γνώμην του.

6. Είδες πώς δεν είναι δυνατόν να εύρωμεν κάτι, το όποιον να υπάρχει εις την θείαν Γραφήν ασκόπως και ματαιώς; «Όσα έκαμεν εις αυτόν, λέγει, ο νεώτερός του υιός». «Και ειπεν Ή Κατηραμένος θα είναι ο υιός (του Χάμι) Χανανών, δοσλος θα είναι εις τους αδελφούς του». ⁴⁸ Ίδου έρθασαμεν εις τó ζήτημα, το όποιον περιφέρεται παντού. Διότι είναι δυνατόν να άκούσης πολλούς να λέγουν διατι, ενώ ημάρτησεν ο πατήρ και άνήγγειλε την γόνμωσιν, δέχεται ο υιός την κατάραν; Δι' αυτό, παρακαλώ, ακούσατε μετά προσοχής και λάβετε την λύσιν αυτού του προβλήματος. Διότι εκείνα θα ειπωμεν, τα όποια ακριβώς θα μάς παραχωρήση η θεία χάρις προς ώφέλειάν σας. «Και ειπεν κατηραμένος θα είναι ο υιός Χανανών, δοσλος θα είναι εις τους αδελφούς του». ⁴⁹ Α Δέν άνέφερεν ασκόπως ούτε ματαιώς τον υιόν, αλλά δια κάποιον ενυπάρχοντα λόγον. «Ηθελε δηλαδή συγχρόνως και να κατηγορήση τον Χάμι δια την άμαρτίαν και την ύδριν προς τον πατέρα, και να μη παραβλάβη την ήδη παραχωρηθείσαν από τον Θεόν εύλογίαν». ⁵⁰ Διότι λέγει, «Ευλόγησεν ο Θεός τον Νώε όταν έξηλθε από την κιβωτόν και τους υιούς του». ⁵¹ Διά να μη φαίνεται λοιπόν ότι καταρτάται αυτόν, ο όποιος ήδη προηγούμενος έτυχε της εύλογίας του Θεού, εν τέλει μόν άφήνει εκείνον, ο όποιος ύδρισεν αυτόν. επιφέρει δε προς τον υιόν την κατάραν. Ναι, θα ειπή κανείς, αυτό μόν αποδεικνύει ότι δια τον λόγον αυτόν δεν κατηράσθη τον Χάμι. έπειδή άπήλαυσε της εύλογίας του Θεού διατι όμως, ενώ εκείνος ημάρτησεν, αυτός τιμωρείται; Ουτε τούτο συμβαίνει άνευ λόγου. Καθ' όσον και ο Χάμι όπέφερε το μαρτύριον και ησθάνετο την τιμωρίαν όχι όλιγώτερον από τον υιόν του. Διότι γνωρίζετε, γνωρίζετε πώς οι πατέρες ηνύχηθησαν παλλάκις να ύπαστον την τιμωρίαν χάριν των τέκνων των, και πώς είναι θαυτέρα δι' αυτούς η τιμωρία το να βλέ-

48. Γεν. 9, 25.

49. Ο Νώε δεν έβέλησε να καταρτάσθι τον Χάμι, ο όποιος προηγούμενος έτυχε της εύλογίας του Θεού, δια να μη τιμωρηθι και δαδαληθον το δε αυτός γένος. Η άφθ' ήτα πρόβλημα της μελλοντικής πορείας των Χαναναιτών εις τους Τυροφίλους.

50. Γεν. 9, 1.

πουν τα τέκνα των να τιμωρώνται άντι αυτού οι ίδιοι. Συνέδη λοιπόν τούτο, ώστε και ο Χάμι να δοκιμάση περισσότερον πόνον ένεκα της φυσικής φιλοταργίας και παραμείνη άκέραιος η εύλογία του Θεού και ο υιός ο όποιος έδέχθη την κατάραν πληρώνη τιμωρίας των ίδιων του αμαρτημάτων. C Διότι, εάν δέχεται τώρα την τιμωρίαν δια το άμάρτημα του πατρός του, άλλ' όμως φυσικόν ήτο να τιμωρηθι και δια τα προσωπικά του αμαρτήματα. Δεν έδέχθη δηλαδή την κατάραν μόνον δια το άμάρτημα του πατρός, αλλά προς τον σκοπόν δικως δια του υιού εκείνος όποστη μεγαλύτεραν τιμωρίαν. Τό ότι βεβαίως δεν τιμωρούνται ούτε οι πατέρες χάριν των τέκνων, ούτε τα τέκνα χάριν των γονέων, αλλά κάθε ένας είναι υπεύθυνος δι' εκείνα που έπραξε, τούτο είναι δυνατόν να ειρωμεν λεγθέν εις πολλά μέρη της θείας Γραφής από τους προφήτας. «Όπως ακριβώς όταν λέγουν, «Εκείνου παύ θα φάγη τας άώρους σταφυλάς θα μουδιάσουν οι δέναντες», ⁵² και «η ψυχή που ημάρτησε αυτή και θα άποθάνη». ⁵³ Και πάλιν, «έν θα άποθάνουν οι πατέρες χάριν των τέκνων, ούτε τα τέκνα χάριν των γονέων». ⁵⁴ Ή Κανείς λοιπόν από σας, παρακαλώ, ως μη τολμά να κατηγορήσθι αυτά, τα όποια έχουν γραφή, άγνωσόν τον σκοπόν της θείας Γραφής, αλλά ως δέχεται τα λεγόμενα με εύγνώμονα σέψιν και ως θαυμάζη την άκρίθειαν της θείας Γραφής και ως αναλογίζεται πόσον ακόν είναι η άμαρτία. Διότι Ίδου τον αδελφόν, ο όποιος έγεννήθη με τους αυτούς πόνους έξηλθε από την ίδιαν καιλίαν, αυτόν, αφού η άμαρτία εισχώρησε, κατέστησε δούλαν και αφού του άφήρασε την έλευθερίαν τον ώδήγησεν εις την δουλείαν. Ή Καθ' αυτόν λοιπόν τον τρόπον λοιθάται από έδώ άρχην ο θαμός της δουλείας. Καθ' όσον πρό τούτου δεν ύπήρχεν η άνοησία αυτή (της δουλείας) και το να κομψευόμεθα τοιουτοτρόπως και να έχωμεν άνάγκην από άλλους ύπηρέτας, αλλά κάθε ένας μόνος του ύπηρείται και ύπήρχε παλλη ίσοτιμία και κάθε άνωμαλία εφρίσκειτο μακραν. Έπειδή δε εισχώρησεν η άμαρτία, κατέστρεψε την έλευθερίαν και διάθευρε την άξίαν, η όποια έβέθη υπό της φύσεως, και εισήγαγε την δουλείαν, δια να είναι συνεχής διδάσκαλος και νουθεσία εις το ανθρώπινον γένος, ⁵⁵ Α ώστε να αποφευγή μόν την δουλείαν της άμαρ-

48. Ίερ. 28, 20.

47. Ίεζ. 18, 20.

49. Αποκ. 24, 15.

τίας, ἐπιπνέχεται δὲ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀρετῆς. Ὅτι δηλαδὴ καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ κύριος ἔχουν συνειρή τὴν ἀπὸ ἐδῶ προερχομένην ὠφέλειαν, ἐὰν θέλωσι, δις ἐνόησαν διὰ τὸ μὴ δοῦλος διὰ τοῦτο γίνεσθαι δοῦλος, ἐπειδὴ ὁ Χάρι παρεσύρθη εἰς τὴν ἀσθένειαν. Καὶ ὁ Κύριος πάλιν ἅς ἀναλογίζεται διὰ τὴν ὑποταγήν καὶ ἡ δουλεία δὲν προήλθε ἀπὸ κάποιου ἄλλου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆν διεστραμμένην γυνώμην, τὴν ὁποῖαν ἐπέδειξεν ἐκείνος καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐξέπεσε τῆς ἰσοτιμίας τῶν ἀδελφῶν.

7. Ἄλλ' ἐὰν εἰμεθα ἀγρυπνοὶ καὶ συνετοὶ, αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἰσῆχθησαν εἰς τὴν ζωὴν ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτημάτων τῶν προγόνων μας, εἰς τίποτε δὲν δύναται νὰ μᾶς βλάψουν. **Β** μὲ τὸ νὰ ὑπάρχουν μόνον κατ' ὄνομα. Ἐπειδὴ καὶ ὁ πρωτόπλαστος ἔνεκα τῆς παραβάσεως εἰσήγαγε τὴν ποιήν τῶν θανάτου καὶ τὸ νὰ φεῖρωμεν τὴν ζωὴν μας εἰς λύπαι καὶ κόπους καὶ αὐτὸς ὁ Χάρι εἰσήγαγε τὴν δουλείαν. Ἄλλ' ἄφοῦ ἦλθεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς διὰ τῶν αὐτῶν ἀφῆσε μόνον τὸ ὄνομα νὰ ὑπάρχη, ἐὰν θεσθίως θέλωμεν. Διότι οὔτε ὁ θάνατος λοιπὸν εἶναι θάνατος, ἀλλὰ μόνον ὄνομα ἔχει θανάτου. Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα καθηργήθη. Διότι δὲν ἀναμάχμεν αὐτὸν πλέον θάνατον, ἀλλὰ κοιμήσιν καὶ ὄπνον. **Γ** Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔλεγε, «Ὁ Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν ἔχει κοιμηθῆναι». Καὶ ὁ Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς λέγει: «Ὅσον ἀφορᾷ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν κοιμηθῆναι, δὲν θέλω νὰ ἀγνοήτε, ἀδελφοί». Καὶ ἡ δουλεία πάλιν ὁμοίως ὄνομα εἶναι, διότι ἐκεῖνος εἶναι δοῦλος, ὁ ὁποῖος πράττει τὴν ἀμαρτίαν.⁴⁹ Καὶ ὅτι καὶ αὐτὴν καθῆργησεν ὁ Χριστὸς ἐπὶν ἦλθε καὶ ἄφησε νὰ ὑπάρχη μόνον κατ' ὄνομα, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐξήλειψεν, ἄκουσε τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ: «Ἐκεῖνός δέ, οἱ ὅποιοι ἔχουν πιστοῦς κυρίως, ἅς μὴ καταφρονῶσιν αὐτοῦ, διότι εἶναι ἀδελφοί». ⁵⁰ Βλέπει δὲ ποῦ τῶν τρόπων ἐπὶν εἰσχωρήσεν ἡ ἀρετὴ, ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀδελφικὴν συγγένειαν αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι προηγουμένως ἦσαν δοῦλοι: «Καὶ θὰ εἶναι, λέγει, ὁ υἱὸς Χαναάν δοῦλος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς σου». Δὲν ἐχρησιμοποίησες, λέγει, θεόντως τὸ ἀξίωμα, οὔτε ἐχρησιμοποίησες καλῶς τὴν εὐτυχίαν τὴν προερχομένην ἐκ τῆς ἰσοτιμίας. Διὰ τοῦτο θέλω νὰ σὲ σωφρονήω διὰ τῆς

49. Ἰωάν. 11, 11.
50. Α' Θεσ. 4, 13.
51. Ἰωάν. 8, 34.
52. Α' Τιμ. 6, 3.

ὕποταγῆς. Τοῦτο ἐγένετο ἐξ ἀφῆρη καὶ εἰς τὴν γυναικά. Ἐπειδὴ δηλαδὴ, ἂν καὶ ἐθημιουργήθῃ ἰσότητος πρὸς τὸν ἄνδρα, δὲν ἐχρησιμοποίησες καλῶς τὴν δοθείσαν τιμὴν, διὰ τοῦτο τῆς ἀφῆρη ἡ ἐξουσία καὶ ἦκουσε: «Ὁ ἄνδρας σου θὰ εἶναι κατακύριός σου καὶ αὐτὸς θὰ σὲ ἐξουσιάζῃ». ⁵³ Ἐπειδὴ δὲν γνωρίζεις, λέγει, νὰ χρησιμοποίησες καλῶς τὸ ἀξίωμα, μᾶλλον νὰ κυβερνήσῃς καλῶς, παρὰ νὰ ἐξουσιάζῃς κακῶς. Ἐ διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ αὐτὸς τῶρα χάριμ σωφρονισμοῦ δέχεται τὴν ποιήν καὶ διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ τοῦ ὁμοίου τιμωρεῖται, διὰ νὰ μάθῃς, διὰ μολοντάτι εὐρίσκειτο εἰς γεροντικὴν ἡλικίαν, ἡ τιμωρία θὰ μεταθῇ εἰς τὸν υἱόν. Τοῦτο ἀκριβῶς ἔκαμεν τὴν ζωὴν τοῦ πατρὸς καὶ ὀδυνητῶν ἑαυτοῦ διὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ υἱὸς ἐπράξατο νὰ τιμωρήτῃ δι' ὅσα ἐπράχθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Τὸ ὅτι δὲ καὶ ὁ υἱὸς ἦτο ἐξ ἑαυτοῦ κακὸς καὶ ὅλοι οἱ ἀπόγονοι του ἐγένον μισητοὶ, ἀφοῦ ἀπέκλιναν πρὸς τὴν κακίαν, ἄκουσε τὴν Γραφήν νὰ λέγῃ ὡς εἶδος κατάρτας: ⁵⁴ «Ὁ πατήρ σου ἦτο Ἄμωρραῖος, καὶ ἡ μήτηρ σου Χετταία». ⁵⁵ Καὶ κάποιος ἄλλος πάλιν ὀφείλων λέγει: «Ἀπόγονοι τοῦ Χαναάν καὶ οὐκ τοῦ Ἰουδαίου». ⁵⁶ Εἶναι ἀνάγκη ὅμως τῶρα νὰ ἀκούσωμεν μετὰ τὴν ἐπιτήρησιν, τὴν ὁποῖαν ἐδέχθη αὐτὸς ποῦ διέουρε τὴν γυνώμησιν τοῦ πατρὸς, ποῖων ἀμοιβῶν ἀξιώνονται αὐτοὶ ποῦ ἀπένειμαν τῶσαν σεβασμὸν καὶ τιμὴν εἰς τὸν πατέρα. «Καὶ εἶπε, λέγει, εὐλογημένος Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σὴμ καὶ ὁ Χαναάν θὰ εἶναι δοῦλος αὐτοῦ». ⁵⁷ Τοῦτο, ἴσως θὰ εἴπῃ κανεὶς, δὲν εἶναι εὐλογία πρὸς τὸν Σὴμ. Καὶ ὅμως ἠλόγησεν αὐτὸν πλουσιώσας. Διότι ἐπὶν ὁ Θεὸς εὐχαριστεῖται καὶ εὐλογεῖται διὰ μέσου τῶν ἀνθρώπων, συνηθίζει τότε νὰ χορηγῇ πλουσιωτέρας τὴν εὐλογίαν Του εἰς ἐκείνους, διὰ τῶν ὁποῖων ὁ ἴδιος εὐλογεῖται. **Β** Ἐπειδὴ ἠλόγησες λοιπὸν τὸν Θεόν, κατέστησεν αὐτὸν ὀφειλέτην μεγαλυτέρας εὐλογίας καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ Νῶε ἐγένετο ἀτίως περισσοτέρας ἀμοιβῆς εἰς τὸν Σὴμ

53. Γεν. 3, 16.

54. Ὁ Ἄμωρραῖος ἦτο ὁ τέταρτος υἱὸς τοῦ Χαναάν (Γεν. 10, 16). Οἱ εἰς αὐτὸν ὀνομαζόμενοι Ἄμωρραῖοι ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καυτείνονται πολὺ πρὸς τοὺς Χαναανίτας. Πρὸ τῆς κατακλίσεως τῆς Χαναάν ἐπὶ τὴν Ἰερουσαλὴμ εἶχον ἰδρύσει λαχρὰ βασιλείαν (Βασιλ. 184, 10-12).

55. Ἰωάν. 16, 3. Ὁ Χετταῖος ἦτο ὁ δεύτερος υἱὸς τοῦ Χαναάν (Γεν. 10, 16). Ἦν ἀπὸ τῶν κατοικούντων οἱ Χετταῖοι, εὐδαίμονες καὶ κατὰ τὸν ἑσπερὸν τῆς Παλαιότητος.

56. Δαν. (Σαδὴκ) 68. Ὁ Ἰουδαῖος ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Ἰακώβ καὶ τῆς Δίας. Ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἠπερεχε τῶν ἑλλαν, κατέγεται καὶ ὁ Κύριος (Γεν. 49, 8-12).

57. Γεν. 9, 26.

ἐκείνης, τὴν ὅποιαν ὁ ἴδιος θὰ ἤξιωνε αὐτόν, ἐὰν ἠλόγιε τοῦτον ἀπ' ἑαυτοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ, ὅταν εὐλογῆται ἐξ αἰτίας μας, ἀξιῶμεν ἡμᾶς πολλὰς ἐκ μέρους τοῦ χάριτος, κατ' αὐτὸν πάλιν τὸν τρόπον, ὅταν ἐξ αἰτίας μας ἄλλοι ὑβρίζουν Αὐτόν, γίνεται ἐκ τούτου μεγαλύτερο ἢ κατὰ κρισις εἰς ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι παρέχουν τὴν αἰτίαν. Ἄς φροντίσωμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, τοιαυτοτρόπως νὰ ζώμεν καὶ τὴν νὰ ἐπιδεικνύμεν τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὴν ἀρετὴν, ὥστε ὅσοι μας παρατηροῦν, νὰ ἀποδώσιν εὐλογίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν Δεσπότην Θεόν. **Γ** Διότι θέλει, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀγαθὸς καὶ φιλόθρωπος, νὰ δοξάζεται διὰ μέσου ἡμῶν, ὅχι ἐπειδὴ Αὐτὸς προσλαμβάνει κατὰ εἰς τὴν δόξαν Του, καθ' ὅσον εἶναι ἀνευδής, ἀλλὰ διὰ νὰ παράσχωμεν εἰς Αὐτὸν ἀφορμὰς, ὥστε νὰ μᾶς ἀξιῶνῃ περισσότερας χάριτος καὶ φιλοφροσύνης. «Εὐλογημένος Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σῆμ καὶ ὁ Χαναάν θὰ εἶναι δοῦλος αὐτοῦ». Βλέπεις πῶς ἐπιβάλλει πατρικὴν τιμωρίαν, ἢ ὅποια εἶναι μᾶλλον σφραγισμὸς παρά τιμωρία. Διότι ἦτο πατὴρ καὶ μάλιστα πατὴρ φιλόδοτος καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀξίαν τιμωρίαν, ἀλλὰ μόνον νὰ ἀνακόψῃ τὴν πρόδοσιν τῆς κακίας. **Δ** Διὰ τοῦτο, λέγει, σὲ καταδικάζω εἰς τὴν δουλείαν, διὰ νὰ ἔχης συνεχὴ καὶ ἀνεξάλειπτον τὴν ὑπόμνησιν. Ἐπειτα λέγει, «Ἄς μεγαλώσῃ καὶ αὐξήσῃ ὁ Θεὸς τὴν γενεάν τοῦ Ἰάφεθ καὶ ὅς κατοικήσῃ ὁ Ἰάφεθ»⁵⁸ εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ Σῆμ, καὶ ὅς γίνῃ ὁ Χαναάν δοῦλος αὐτοῦ.⁵⁹ Μεγίστη εἶναι πάλιν ἡ εὐλογία αὐτῆ, ἔχουσα ἐπωσθίποτε κεκρυμμένον κάποιον θησαυρόν. Διότι λέγει «Ἄς μεγαλώσῃ καὶ αὐξήσῃ ὁ Θεὸς τὴν γενεάν τοῦ Ἰάφεθ». Δὲν θὰ ἠμάρτανε κανεὶς ἐὰν ἔλεγεν, ὅτι εἶναι προφητεία οἱ εὐλογίαι τοῦ δικαίου. Διότι ἐὰν ὁ πατὴρ τοῦ ἐν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀκαθάρτως καὶ ματαιῶς τὸ ὄνομα (Νῶε),⁶⁰ ἀλλὰ νὰ προφητεύσῃ διὰ τοῦ ὀνόματος τὴν μελλούσαν νὰ ἐκπαύσῃ ἀνοταραχὴν, πολὺ περισσότερο ὁ δικαίος οὗτος δὲν ἔκοιμεν ἀκαθάρτως καὶ ματαιῶς τὰς εὐλογίας. Νομίζω ὅτι διὰ τῶν δύο τούτων εὐλογιῶν πρὸς τὸν Σῆμ καὶ τὸν Ἰάφεθ, ὁ Νῶε προφητεύει τὴν κλῆσιν τῶν δύο λαῶν. Καὶ διὰ μὲν (τῆς εὐλογίας) τοῦ Σῆμ, τὴν κλῆσιν τῶν Ἰουδαίων καθ' ὅσον ἀπὸ ἐκείνου κατάγεται ὁ Ἄβραάμ, καὶ ἠξήθη τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων. Διὰ δὲ τῆς εὐλογίας

58. Ἀπόγονοι τοῦ Ἰάφεθ, διὰ τῆς πίστεως εἰς Χριστόν, εὐλογητοὶ εἰς τὴν πνευματικὴν κληρονομίαν τοῦ Σῆμ, ὅς ἐξ ἑθνῶν Ἐκκλησία.

59. Γεν. 9, 27.

60. Πράκτ. Γεν. 6, 89.

πρὸς τὸν Ἰάφεθ, ἐνοεῖ τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν. Πρόσεχε λοιπὸν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ εὐλογία προημενεῖ τοῦτο. Διότι λέγει: «Ἄς μεγαλώσῃ καὶ αὐξήσῃ ὁ Θεὸς τὸν Ἰάφεθ καὶ ὅς κατοικήσῃ αὐτὸς εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ Σῆμ».⁶¹ Τοῦτο βλέπομεν νὰ πραγματοποιηθῇ προκειμένου περὶ τῶν ἐθνῶν. **292 Α** Διότι, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ μὲν «Ἄς μεγαλώσῃ καὶ αὐξήσῃ», ὑπενόησεν διὰ τὰ ἔθνη μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δὲ, «Ἄς κατοικήσῃ εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ Σῆμ», ἤθελε νὰ τὴν ἴσῃ, ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι προητοιμάσθησαν καὶ ἐστολίσθησαν, τὰ ἔθνη ἀπῆλυσαν τὰ ἄναθα καὶ ἀπεκόμισαν τὰ ὠφέλη, «καὶ ὅς γίνῃ ὁ Χαναάν δοῦλος αὐτοῦ».

Β Εἶδες ποίας ἀμοιβὰς ἔλαβον καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἐγνωσμένην τῶν, καὶ μὲ πόσην ἀτιμίαν περιέβαλε ἐκεῖνος τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὴν ἀσέβειάν του. Ἄς ἔχωμεν ἀπὸ γραμμένα συνεχῶς εἰς τὴν διάνοισίν μας, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ γίνωμεν ἐκείνων μὲν μιμηταὶ καὶ ζηλωταί, ἀποφύγωμεν δὲ τὴν διεστραμμένην γνώμην καὶ τὴν υπερβολὴν τῆς προπετειᾶς αὐτοῦ. **Β** «καὶ ἔζησε, λέγει, ὁ Νῶε μετὰ τὸν κατακλιωσμὸν τριακῶσιν πενήτηκοντα ἔτη ἐν συνῶλω καὶ ἔζησεν ἑνεακάσιν πενήτηκοντα ἔτη, καὶ ἀπέθανεν».⁶² Μὴ νομίσης ὅτι ἀπλῶς ἐπιστήμονα καὶ τοῦτο ἢ θεὰ Γραφή, ἀλλὰ πρόσεχε καὶ ὅπο ἔδῳ τὴν ἐγκράτειαν τοῦ δικαίου, ὅτι δὲν ἐποδῶξεν πλέον τὴν ἀπάκτειαν καὶ ἄλλων τέκνων, ἅν καὶ ἀπῆλυσεν πολλὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνευσιν, καὶ ἔζησε τόσα πολλὰ ἔτη, μετὰ τὴν ἔξοδον ἀπὸ τὴν κιβωτόν. Καθ' ὅσον δὲν ἀνέφερον ἡ Γραφή, ὅτι ἀπέκτησεν ἄλλους υἱούς, ἐκτός τῶν τριῶν τούτων. Ἀπὸ ἐδῶ νὰ σκέπτεται πάλιν αὐτὴν τὴν πολλὴν ἀκολασίαν τοῦ Χάμ, ὅτι δὲν ἐσωφρονίζετο, ἅν καὶ ἔβλεπε τὸν πατέρα νὰ ἐποδῶξεν τὴν ἐγκράτειαν, **Γ** ἀλλὰ εἰς ἔλα συμπεριεφέρετο ἀντιθέτως πρὸς τὸν πατέρα του. Διὰ τοῦτο καὶ εὐλόγως ἀλόκληρον τὸ ἐξ αὐτοῦ γένος⁶³ καταδικάσθη εἰς τὴν δουλείαν, διὰ νὰ ἔχη χαλινὸν τῆς διεστραμμένης γνώμης. Ἐπειτα ἀπὸ ἐδῶ διηγουμένη ἡ θεὰ Γραφή αὐτοῦς ποὺ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τούτους τρεῖς υἱούς, λέ-

61. Ἄλλως ἐρμηνεύει τὸ χωρίον ὁ ἱερὸς Φώτιος. Ἐκτ' αὐτῶν, ὁ Θεὸς κατατίθει εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ Σῆμ πρῶτον διὰ τῆς ἀκαθάρτου κληρονομίας καὶ προφητῶν καὶ τέλος διὰ τῆς ἐνοήτου σκηνώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου, κατασκευαστοῦ ναοῦ Ἰησοῦ τὴν ἐκ σκηνώματος Ἄβρααμ καὶ Δαυὶδ ληθησάντων ὁσῶν ἐκ τῶν Σῆμ γὰρ καὶ οὗτοι κατήγον τὸ γένος. Μ.Ρ.Γ. 101, 1069.

62. Γεν. 9, 28.

63. Δὲν καταδικάσθησαν θεδικῶς εἰς δουλείαν πάντες οἱ ἀπόγονοι τοῦ Χάμ, εἰμὴ μόνον ὁ Χαναάν καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ καταγόμενοι.

γει· «Ὁ Χάμ δὲ ἐγέννησε τὸν Χούρ»⁶⁴ καὶ πάλιν· «Ὁ Χούρ δὲ ἐγέννησε τὸν Νεβρώδ. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος γίγας εἰς τὴν περιοχὴν του. Αὐτὸς ἦτο ἀνδρείος κунηγὸς ἀνώπιον Κυρίου».⁶⁵ Καὶ μερικὸι μὲν ἐξηγοῦν τὸ «ἐναντίον Κυρίου», ἀντὶ τοῦ «ἐναντιούμενος πρὸς τὸν Θεόν» ἐγὼ δὲως δὲν νομίζω ὅτι αὐτὸ θέλει νὰ ὑποδηλώσῃ ἢ θεία Γραφή, ἀλλὰ ὅτι ἦτο κάποιος ἰσχυρὸς καὶ ἀνδρείον. Ἐ Τὸ δὲ «ἐπέναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ», ἀντὶ νὰ εἴπῃ ὅτι αὐτὸς αὐτοῦ ἐδημιουργήθη, ὅτι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐδέχθη τὴν ἀλλαγίαν, ἢ ὅτι ἐπρόκειτο ὁ Θεὸς διὰ μέσου αὐτοῦ νὰ θαυμάζεται, διότι ἐδημιούργησε καὶ ἀνέδειξε τοιοῦτον ἄνθρωπον εἰς τὴν γῆν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πάλιν ἐπειδὴ ἐμνήθη τὸν πρόγονον, καὶ δὲν ἐχρησιμοποίησε καλῶς τὰ φυσικὰ προτερήματα, ἀπέβρε ἄλλον τρόπον βουλείας, καὶ ἐπεχείρησε νὰ γίνῃ ἄρχων καὶ βασιλεὺς. Διότι βασιλεὺς δὲν βὰ ὑπάρξῃ ποτέ, ἐὰν δὲν ὑπάρχουν οἱ ἐξουσιαζόμενοι. Αὐτὴ θεοειῶς φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι μᾶλλον ἐλευθερία· δὲως εἶναι χειροῖστὴ δουλεία, εἰς τὰς ἐλευθερίας, καθ' ἃσαν ἐξουσιάζει καὶ τὸν ἐλευθέρον ἄνθρωπον. Καὶ εὐλίπε πόσα κἀμνεὶ ἡ πλεονεξία· Ἐ εὐλίπε τὴν δόξαν τὸν σώματος ὅτι δὲν περιορίζεται εἰς τὰ συνόρα τῆς, ἀλλὰ ἐπιδιώκει συνεχῶς τὸ περισσώτερον καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν δόξαν. Καθ' ἃσαν δὲν ἐκυριάρχει εἰς αὐτοὺς ὡς ἀρχηγὸς τῶν, ἀλλὰ ἐκτίξε καὶ πάσεις,⁶⁶ διὰ νὰ ἐξουσιάζῃ καὶ τῶν ἐχθρῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ, λέγει, ἀπὸ τὴν περιοχὴν ἐκείνην ἀνεχώρησεν ὁ Ἀσσοῦρ,⁶⁷ καὶ ἐκτίξε τὴν Νινευί.⁶⁸ Παρατήρησε πάλιν εὐλί, πὸς εἰς οὐδὲν δὲλάπτει τὴν φύσιν μας ἢ κακία τῶν προγόνων. Διότι αὐτοὶ οἱ Νινευίται, οἱ ὅποιοι ἀπέσπασαν μὲ τὴν μετάνοιάν των τὴν φιλοφρωπίαν τοῦ Θεοῦ, 293 Ἄ καὶ ἀνεκάλεσαν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου, αὐτοὶ μὲν προηγουμένως εἶχον προπάτορα τὸν Χάμ, ἐκείνων τὸν πατρᾶκτόνον· ἔπειτα τὸν Νεβρώδ, ἄνθρωπον τύραννον καὶ ὑπερόπτην, πὸς εἶχε ἐγγονον τοῦ Ἀσσοῦρ. Ἀναφέρονται δὲ ἴσως ὅτι ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι εἰς αὐτοὺς μαλθακοὶ καὶ κομψευόμενοι, πὸς ἔζων εἰς τὴν παραλοσίαν καὶ τὴν διαφθοράν, καὶ εἶχον παραδοθῆ εἰς τὴν μέθην καὶ τὸν γέλωτα

64. Γεν. 10, 8.

65. Γεν. 10, 8-9.

66. Ὁ Νεβρώδ ἐκτίξε τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἕλλας πόλεις καὶ συνέσπασε τὰ ἀρχαιότερον βασίλειον τοῦ κόσμου κατὰ τὸ 2180 π.Χ.

67. Ἐπὸ τοῦ Ἀσσοῦρ, δευτεροτάτου υἱοῦ τοῦ Σῆμ (Γεν. 10, 22), ἐκτίσθη ἡ Νινευί, μεγάλη καὶ ἐνδοξὸς πόλις, ἣς ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ Τίγγρου καταμὸς ἐπέναντι τῆς νῦν Μοσούλης.

68. Γεν. 10, 11.

καὶ τὰς ἀσέμνους διασκαδᾶσεις καὶ τοὺς ἀπειθεύμας· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἠβέλησαν νὰ ἐπιδείξουν πραγματικὴν μετάνοιαν, δὲν ἐβλάψαν αὐτοὺς εἰς τίποτε ἢ κακία τῶν προγόνων, ἀλλὰ προσεῖλκυον τὴν πολλὴν καὶ μεγάλην τὴν θεῖαν βοήθειαν, Ἐ ὥστε μέχρι τώρα νὰ ἐγκωμιάζεται τὸ κατόρθωμα τῆς μετάνοιᾶς των.⁶⁹ Αὐτοὺς λοιπὸν ὡς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἀποῦ μάθωμεν ὅτι οὐτε ἢ κακία τῶν προγόνων μᾶς δὲλάπτει, ἐὰν βέλωμεν νὰ προσέχωμεν, οὐτε ἢ ἀρετὴ τῶν προγόνων δύνανται νὰ μᾶς ἀφελῶσιν εἰς κάτι, ἐὰν ὀδισσοφώμεν, ὡς ἐπιδιώκωμεν μὲ κάθε προθυμίαν καὶ ζῆλον τὴν ἀρετὴν, καὶ ὡς ἐπιδείξωμεν τὴν ἐθνωμοσύνην μας, ὥστε νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς ἰσῆς μὲ τὸν Σῆμ καὶ τὸν Ἰάφεθ εὐλογίας, καὶ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν κοπάραν καὶ τὴν δουλείαν τοῦ ὑπέστη ὁ Χανσάν, καὶ μὴ γίνωμεν δούλοι τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ ἀποῦ ἀποκτήσωμεν τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, Ἐ ἐπιτύχωμεν τῶν ἀπεριγράπτων ἐκείνων ἀγαθῶν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοίτο.

69. Πρῶτ. Ἐπιμ. 1, 1-16. Ματθ. 12, 41.